

Відділ освіти Широківської райдержадміністрації
Водянська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів

Методичний посібник

ОЦІНЮЄМО ШВИДКО

Різні види контролю
із зарубіжної літератури
в 9 класі

2020 рік

Руденко Валентина Іванівна, учитель зарубіжної літератури
КЗО «Водянська СЗШ» Широківського району.

**Оцінюємо швидко. Різні види контролю із зарубіжної літератури
в 9 класі.** - 2020 р., (167с.)

Оцінюємо швидко

Різні види контролю

на уроці зарубіжної літератури

в 9 класі

У даному збірнику представлені запитання, тести, літературні диктанти за програмою зарубіжної літератури 9 класу, які містять питання за темами «Життя і творчість авторів», а також питання аналізу конкретних творів або літературних напрямів.

Рекомендовано для використання вчителям світової літератури з метою організації експрес – перевірки на уроці, а також учням 9 класу для самопідготовки з окремих тем.

ПЕРЕДМОВА

Мета посібника — забезпечити контроль знань учнів 9 класу зі світової літератури. Завдання складено відповідно до вимог чинної програми. Він орієнтований на діючі навчальні посібники.

Запропонований вид контролю (літературні диктанти, тести) є ефективним видом контролю знань і вмінь учнів, виконується після вивчення всієї теми або окремого твору, великого за обсягом, і дає можливість перевірити досягнення учнів із предмета. Застосовують його на початку уроку під час перевірки домашнього завдання, актуалізації опорних знань або наприкінці на етапі узагальнення.

Літературні диктанти передбачають самостійні усні або письмові відповіді учнів без допомоги вчителя. Це заощаджує навчальний час і надає вчителю можливість визначити рівень знань кожної дитини.

Завдання спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, і вміння кваліфікувати матеріал, комбінувати його, і знаходити помилки та недоліки, а також стимулює активність, ініціативу, допитливість учнів, посилює їх увагу до вивченого матеріалу.

Посібник створений на основі досвіду викладання предмета; основна його мета — допомогти вчителю в організації роботи на уроках і поза ними. Пропоновані завдання допоможуть учням удосконалити практичні вміння та навички.

Оцінювання виконання завдань проводиться відповідно до критеріїв оцінювання навчальних досягнень за 12-бальною системою.

Матеріал дібрано відповідно до чинної програми МОН України та підручника Є.В.Волощук Зарубіжна література. 9 клас. – К. «Генеза». 2017.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА ПЕРША

Просвітництво

РОЗДІЛ 1. «Ідеї правлять світом»: доба Просвітництва у країнах Західної Європи

РОЗДІЛ 2. За законами Ліліпутії: **Джонатан Свіфт**

Мандри Гуллівера

РОЗДІЛ 3. «Радість, гарна іскро Божа!»: **Фрідріх Шиллер**

До радості

РОЗДІЛ 4. Природа завжди огортає людей темрявою і вічно пориває до світла: **Йоганн**

Гете *Травнева пісня* *Прометей* *Вільшаний король*

ЧАСТИНА ДРУГА

Романтизм

РОЗДІЛ 1. «Таємниця життя незбагненна, але ми не можемо відмовитися від спокуси пізнати її та зрозуміти»: від Просвітництва до сентименталізму і романтизму

РОЗДІЛ 2. «Не знаю, що стало зо мною...»: **Генріх Гейне**

«Не знаю, що стало зо мною...»

«На півночі кедр самотній...»

«Коли розлучаються двоє...»

РОЗДІЛ 3. «Хотів би жити знов у горах...»: **Джордж Байрон**

«Хотів би жити знов у горах...»

«Мій дух як ніч...»

«Мазена»

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

Взаємодія романтизму і реалізму

РОЗДІЛ 1. Від романтизму до реалізму: **Олександр Пушкін**

До *** «Я вас кохав...»

«Євгеній Онегін»

«Я пам'ятник собі поставив незотлінний...»

РОЗДІЛ 2. Герої вічності — герої часу: **Михайло Лермонтов**

Сосна

«На півночі дикій стоїть самотньо...»

«На дорогу йду я в самотині...»

«І нудно, і сумно...»

«Герой нашого часу»

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

Реалізм

РОЗДІЛ 1. Людська комедія: **Оноре де Бальзак**

«Гобсек»

РОЗДІЛ 2. «Чи знаєте ви українську ніч?»: **Микола Гоголь**

«Ревізор»

«Шинель»

ЧАСТИНА П'ЯТА

Нові тенденції у драматургії кінця XIX — початку XX ст.

РОЗДІЛ 1. Новий глядач — новий театр — нова драма: **Генрік Ібсен**

«Ляльковий дім»

РОЗДІЛ 2 Реалістична драма XX ст.: **Бернард Шоу**

«Пігмаліон»

ЧАСТИНА ШОСТА

Література XX-XXI ст.: життя, історія, культура

«Вогонь горить ясно»: **Рей Бредбері**

«451 за Фаренгейтом»

ЧАСТИНА ПЕРША

Просвітництво

Розділ перший «Ідеї правлять світом»: доба Просвітництва у країнах Західної Європи

Продовж речення

(запитання до тексту підручника на стор. 9-12)

1. Пошук нового розуміння освіти та її ролі в суспільстві започаткували **філософські ідеї** англійського філософа ...(*Джона Локка*)
2. Дж.Локк звернувся до ідей давньогрецького філософа Арістотеля і заявив: доки людина не осягне чогось власними відчуттями, її свідомість – «...(*«чиста дошка»*)»
3. Свідомість не містить «вроджених ідей» і її можна порівняти не лише з чистою дошкою, а й ...(*з темною кімнатою без вікон*)
4. XVIII ст. гордо називало себе ...(*Добою Розуму*)
5. В межах Просвітництва виділяють такі три напрями...(*просвітницький класицизм, просвітницький реалізм, сентименталізм*)
6. Причиною популярності Вольтера серед можновладців стала його теорія...(*«освіченої монархії»*)
7. Суть теорії полягала в тому, що у державі все буде гаразд тоді, коли можновладець буде...(*шляхетною людиною*)
8. Позбавившись ілюзій щодо «освіченої монархії» та шляхетності можновладців, Вольтер дотримувався думки, що шляхетним і освіченим провідником ідей, які мають «правити світом», може бути тільки...(*книга*).
9. Якого можновладця називали «другом наук»? (В Німеччині, король ..*Фрідріх II Пруський*)
10. Фрідріх «новий Александр Македонський» бачив своїм ідеальним учителем...(*Вольтера*)
11. «Освічену тиранію» та майбутні завоювання Фрідріха Вольтер...(*не підтримав, бо вважав: Зло слід називати злом і активно з ним боротися*)
12. Хто ще погоджувався в цьому з Вольтером?(*французький філософ і письменник-просвітник Жан-Жак Руссо*)
13. Ж.-Ж.Руссо вважав, що «людина від природи є доброю, а все зло – від ... (*неправильно організованого суспільства*)»
14. Чиї ідеї та праці ще мали великий вплив на просвітителів?(*Імануїла Канта, Лессінга*).

ІЗ ЛІТЕРАТУРИ XVIII СТ. ПРОСВІТНИЦТВО

1. Просвітництво — ідейна течія середини (*XVII—XVIII ст.*)
2. Вчені так назвали цю добу, бо несуть (*світло нових істин*).
3. Які цінності утверджували?(*Розум, повага і воля, справедливість*)
4. Як ставилися до революційних перетворень?(*Проти, у повстаннях вбачали небезпечну стихійну силу. Щоб тримати народ у покорі, потрібна церква*).
5. Як ще називали цю добу (*Доба Розуму, доба Вольтера*).
6. Які слова Френсіса Бекона можна вважати девізом доби?(*«Знання - це сила»*)
7. Чим, крім розвитку науки стало ще 18 століття (*Віком книги*) Чому? (*Читання - прикмета культури і головне інтелектуальне заняття*).
8. Просвітники поставили грандіозне завдання - пояснити життя з погляду (*розуму*)
9. Вольтер, Дідро, Руссо, Гольбах, Гельвецій - автори (*енциклопедії*) Заслуга? (*Перша спроба після Біблії пояснити життя в новому часі*).
10. Як церква і влада ставилися до просвітників?(*Критикували монархізм і духівництво, тому переслідували, книги спалювали, забороняли.*)
11. Які цінності, запропоновані просвітниками, актуальні і зараз?(*Толерантність, атеїзм*)
12. Пояснення світу природними причинами – це...(*атеїзм*), а терпимість до інших думок і поглядів – це (*толерантність*)

4. Найважливішою для Вольтера була боротьба із... (церковним фанатизмом і нетерпимістю).
5. Справжнє ім'я Вольтера... (Франсуа Марі Аруе).
6. Навчався в престижному... (коледжі)
7. Після Бастилії емігрував до Англії, де провів... (три роки: 1726-1729).
8. 1750 року в Берліні Вольтер стає секретарем прусського короля... (Фрідріха II).
9. В Англії Вольтера вразив театр... (Шекспіра).
10. 1740 року Людовік XV призначає його... (придворним історіографом).
11. 1746 року Вольтера обирають до... (Французької академії).
12. Як Вольтер під впливом Шекспіра удосконалив свої театральні прийоми? (Зробив декорації до кожного акту, масовку, на сцені палили з гармат.)

• Б

1. Вольтер листувався з імператрицею... (Катериною II).
2. Центральне місце серед філософських повістей Вольтера належить повісті, написаній 1758 року... («Кандід, або оптимізм»).
1. Що означає термін вольтер'янство? (Безстрашне вільнодумство)
2. У Швейцарії знаходився маєток Вольтера... (Ферней).
5. Французьких просвітників називають ще {енциклопедистами}.
6. Із скількох томів складалася «Енциклопедія, або Систематичний словник наук, мистецтв і ремесел»? (Із 35 томів).
7. Роль Вольтера у створенні «Енциклопедії»? (Один із авторів, а редактори «Енциклопедії» називали його своїм **учителем**).
8. Народився Вольтер 21 листопада 1694 р. у (Парижі).
9. Батько Вольтера був (нотаріусом).
10. Місцем вигнання філософ обрав (Англію).
11. 15 років провів в маєтку у приятельки-маркізи на сході Франції у (Сіреї).
12. Міні-держава Вольтера - маєтки (Турней і Ферней).

• В

1. Міні - держава знаходилася на кордоні (Франція - Швейцарія).
2. 30 травня 1778 року Вольтер помер у віці (83 роки).
3. У Франції Вольтер здобув славу «короля (поетів»).
4. У якому літературному жанрі здобув світове визнання (Філософська **парабола**).
5. Жанр, у якому змальовувана картина служить для доведення чи спростування істинності певної філософської концепції або громадсько-політичного гасла. Інтелектуальна гра розуму Поєднує в собі і есе, і памфлет, а автор висуває ідеї або сміється з цих ідей і подій. Це – (філософська повість)
6. Алгорична оповідь, близька до байки або притчі, але відрізняється від них багатозначністю тлумачення образів – це (парабола)
7. Назвіть головні жанрові ознаки філософської повісті. (Головними героями є не люди, а філософські ідеї; логіка розвитку подій зумовлена не логікою людських вчинків, а логікою філософської полеміки.)
1. Книга, яка побачила світ у 1764 році, і була підсумком багаторічної роботи вольтерівської думки проти невігластва, всіх відтінків нетерпимості, проте зустріта вороже і кинута у вогнище? («Філософський словник»).
2. Хто висунув концепцію природної людини? (Жан-Жак Руссо).
3. Що таке природна людина? (Особистість, вихована за законами природи, не зіпсована цивілізацією, звільнена від впливу церкви і держави, морально чиста і незалежна у своїх поглядах та прагненнях. «Розум може помилятися, серце ніколи»).
4. Ставлення Вольтера до цивілізації. (Вона асоціюється з наукою та освіченістю, з торжеством інтелекту над тваринними інстинктами людини.)
5. У якому творі Вольтер стверджував: « **Читання підносить душу, а освічений друг приносить їй утіху**»? («Простак»).

• Г

1. Україна завдячує Вольтеру тим, що в Європі стало відомим ім'я (І.Мазети).

2. Оволодів англійською мовою і був у захваті від творів (*Свіфта, Шекспіра*).
3. Чи можна Вольтера вважати драматургом (40 п'єс)
4. Що нового вніс Вольтер у драматургію (*масовки*).
5. Хто ніс просвітницькі ідеї в Росії (*Дідро*).
6. Де впроваджував свої просвітницькі ідеї Вольтер? (*В Пруссії – Берлін- король Фрідріх II*)
7. Чому між королем і Вольтером виникла сварка? (*Монарх був проти Конституції*).
8. Де оселився після сварки (*У Швейцарії*)
9. Як вшанували його у Франції після повернення (1778 р – *лавровий вінок*).
10. Сатиричний стиль Вольтера сформувався завдяки знайомству письменника з творчістю (*Дж.Свіфта*).
11. Робочий день Вольтера тривав (*від 18 до 20 годин*).
12. У Вольтера було ... псевдонімів (137).

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ» ВОЛЬТЕР

1. Вольтер представляє літературу бароко.
2. Народився Вольтер в Парижі, у сім'ї лікаря.
3. Батько сподівався, що син продовжить його справу, але той захопився медициною.
4. Через гостру сатиру на герцога Франції Вольтер майже 5 років був ув'язнений.
5. Після другого ув'язнення Вольтер був висланий із Франції, місцем вигнання він обрав Італію.
6. Під впливом вражень від перебування в Англії Вольтер написав твір «Простак».
7. Протягом життя Вольтеру 6 разів загрожували арешти.
8. 85-літній Вольтер вирішив повернутися до Парижа.
9. Вольтер помер 29 травня 1778 р.
10. Прізвище «Вольтер» письменник почав використовувати після шаленого успіху трагедії «Цезар».
11. Після смерті Вольтера палка шанувальниця його творчості російська імператриця Єлизавета викупила його бібліотеку.
12. Перед самою смертю Вольтер виявив побажання, аби його поховали за придворним обрядом.

ВІДПОВІДІ. Вольтер. 1. Просвітництва. 2. Нотаріуса. 3. Літературою. 4. 1 рік. 5. Англію. 6. «Філософські листи». 7. Чотири. 8. 83-річний. 9. 30 травня. 10. «Едіп». 11. Катерина II. 12. Церковним обрядом.

Розділ 2. За законами Ліліпутії: Джонатан Свіфт

ПРИГОДИ ТА ФАНТАСТИКА

1. Чи подобаються вам пригодницькі та фантастичні твори? Дайте визначення терміну «пригодницька література». (*Це епічні твори з гострим напруженим сюжетом, у яких характери героїв розкриваються у важких випробуваннях.*)
2. Якими є герої пригодницьких творів? (*Такі герої є взірцем для наслідування, бо вони вчать бути сміливими, людяними, наполегливими в досягненні мети.*)
3. Назвіть поширені серед пригодницьких творів жанри. (*Подорожі, робінзонади, історико-пригодницькі і науково-фантастичні романи, детективи.*)
4. Пригадайте, які пригодницькі та фантастичні твори ви вивчали? (*Роман Данієля Дефо «Пригоди Робінзона Крузо», роман Жульє Верна «П'ятнадцятирічний капітан», оповідання Бредбері «Усмішка»*).
5. З якими творами ми познайомимося в цьому розділі? (*Дж.Свіфт «Мандри Гуллівера»*).
6. Які мотиви найчастіше притаманні творам пригодницької літератури? (*Мотиви переслідування, атмосфера таємничості, загадковості, ситуації розв'язання загадкових проблем*).

7. Для чого Свіфт у своєму романі вдався до фантастики?(Щоб висміяти державний устрій і суспільні порядки сучасної йому Англії).
8. Що таке фантастика? (Це різновид художньої літератури; твори, в яких автор зображує надзвичайні, нереальні явища, особливий, вигаданий світ, що є його творчою уявою. Фантастика – це ще й художній прийом з використанням вигаданих понять та образів.)
9. Що таке детектив? (Від англ. – агент розшуку та від латин. – розкриваю, виявляю) – прозовий твір, у якому ускладнений сюжет, побудований або на розкритті загадкового злочину, або на детальному з'ясуванні таємничих і прихованих обставин, пов'язаних з діями персонажів. Їм притаманна заплутана інтрига, що тримає читача в постійній напрузі. Детективом також називають людину, яка розглядає кримінальну справу і веде розшук злочинця.)
10. Хто став засновником детективного жанру?(Американський письменник Едгар Аллан По).
11. Назвіть відомих вам авторів детективних творів та прославлених детективів, яких вони створили. (Е.По – Дюпен, Агата Крісті – Еркюль Пуаро, Жорж Сіменон – комісар Мегре, К. Дойл – Шерлок Холмс).
12. Хто такий Артур Конан Дойл і чим він уславився у світовій літературі?(Англійський письменник, тим, що створив образ найбільш популярного у читачів усього світу приватного детектива Шерлока Холмса).

Продовж речення

(запитання до тексту підручника на стор. 11- 16)

1. Просвітителі вірили, що, виховуючи людей, зможуть побудувати...
(Царство Розуму).
2. Аби донести до читачів свої ідеї, збагатити їх знаннями, письменники-просвітителі зверталися передусім до публіцистичних жанрів - ...(есе, памфлету, трактату)
3. Назвіть англійських просвітителів, авторів всесвітньо відомих філософсько-пригодницьких романів ...(Даніель Дефо («Життя й незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо», 1719 р.) і Джонатан Свіфт («Мандри Гуллівера», 1726 р.)
4. Свіфт почувався у своїй добі - то гігантом серед здрібнілих сучасників, то іграшкою в руках можновладців. Цим, вочевидь, пояснюється й зізнання письменника: «Я безпорадний, мов...(слон».)
5. Свіфт був досить помітною, навіть грізною постаттю на політичній арені країни. Розум і волю письменника поважали найзапекліші вороги, а дошкульність його дотепів нерідко була вбивчою. З другого боку, усі намагання Свіфта стати провідним політиком зазнавали невдачі. Замість крісла державного мужа письменник мусив задовольнитися скромною посадою декана (настоятеля) Дублінського собору. Тому його вважали «міністром...(без портфеля»)
6. Джонатан Свіфт народився в столиці Ірландії ...(Дубліні.)
7. Освіту Свіфт здобув у...(Дублінському університеті.)
8. Свіфт вирішив стати...(священником)
9. Політичні заворушення в Ірландії змусили письменника виїхати до Англії. Там він влаштувався до лорда Вільяма Темпла...(секретарем)
10. Перші його зрілі твори, які засвідчили неперевершений сатиричний талант автора... («Битва книжок» та «Казка бочки»)
11. Письменник перебував у центрі політичного життя Лондона: відвідував прийоми в палацах, зустрічався з міністрами й громадськими діячами, брав активну участь у боротьбі двох головних політичних партій Англії -...(торі та вігі)
12. «Незручний», безстрашний письменник постійно турбував владу. І влада знайшла спосіб його позбутися, Свіфт мусив повернутися до нелюбої Ірландії, де був призначений...(деканом собору Святого Патріка в Дубліні)
13. Один з найзнаменитіших творів, в якому письменник відверто закликав ірландців до боротьби за свободу: ...(памфлет «Листи сукнаря»)

14. Зрештою Свіфт став національним героєм ...(*Ірландії*.)
15. Під виглядом простодушної розповіді Лемюеля Гуллівера про дивовижні країни письменник виклав власні міркування щодо суспільно-політичного становища...(*Англії та розвитку людства взагалі*.)
16. У своєму романі Свіфт викрив численні вади громадського життя, а головним засобом для цього обрав...(*сатиру і алегорію*).
17. Твір складається з ...(*чотирьох частин*.)

Інтерв'ю з письменником Джонатаном Свіфтом,

талановитою особистістю, чесною, сміливою і принциповою людиною, яка всіма своїми вчинками намагалася світ зробити добрим, справедливим, позбавити людей брехні, лицемірства і неправди.

1. Ви великий майстер художнього слова, проте проявили своє мистецтво більше в якому жанрі? (*Пригоди та фантастика, володів усіма засобами сатири*.)
2. Ваше гасло, життєве кредо? (*«Я пишу не заради слави. Єдина моя мета – благо суспільства.»*)
3. Чому ви присвятили своє життя? (*У своїх памфлетах гостро висміював вади державного устрою, виступав проти війни, політичної і релігійної ворожнечі в Англії*.)
4. Де і коли Ви народилися? (*У 1667 році в Дубліні, столиці Ірландії*).
5. Ким був Ваш батько? (*Бідний службовець, але я його не знав, він помер до мого народження*).
6. Як же Вам вдалося здобути гарну освіту? (*Мама не мала змоги утримувати мене і змушена була віддати до родичів, завдяки яким я закінчив школу, коледж, потім богословський факультет Дублінського університету, а в 1692 році отримав ступінь магістра мистецтв в Оксфорді*).
7. То Ви священик? (*Так, за сімейною традицією у 1665 році прийняв сан священика і дістав парафію в Ірландії, але мене більше цікавила політична і літературна діяльність*.)
8. Чому? (*Я думаю, велику роль у цьому відіграла моя служба секретарем у знатного вельможі Англії Вільяма Темпла: у його маєтку Мур-Парку я мав змогу користуватися багатю бібліотекою, спілкуватися з літераторами і державними діячами, які відвідували мого господаря*.)
9. Ваш перший літературний твір? (*Памфлет «Казка бочки»*.)
10. То хто Ви більше – священик чи письменник? (*Перебуваючи в Ірландії я виконував обов'язки декана (настоятеля) собору Святого Патрика в Дубліні, а потрапляючи до Англії перетворювався на письменника*).
11. Який твір став Вашою головною книгою? (*Роман «Мандри до різних далеких країн світу Лемюеля Гуллівера, спочатку лікаря, а потім капітана кількох кораблів», виданий уперше у 1726 році*.)
12. Чим займалися останні роки життя? (*Писав памфлети, поезії політичного змісту, склав вірш «На смерть доктора Свіфта»*.)
13. Чи шкодуєте Ви про щось у своєму житті? (*Ні, я прожив славне життя, боровся за свободу і щастя ірландського народу, сприяв встановленню миру між Англією і Францією, висвітлював у своїх памфлетах актуальні проблеми суспільства*.)
14. Що б Ви хотіли побажати людям? (*Наслідувати мою справу - бути «ревним поборником справи мужньої свободи», читати мій роман і за допомогою добрих і поганих прикладів із життя виховувати в собі розум та добродієність*.)
15. Що таке памфлет? (*Від франц. – летючий листок*) – твір викривального змісту, що засуджує недоліки сучасного політичного, суспільного, культурного життя. Ці твори висвітлювали актуальні проблеми і мали великий вплив на громадськість.)
16. Проти чого були спрямовані ваші памфлети? (*Я піддавав нещадній критиці шарлатанство, брехню, висловлював протест проти зубожіння і поневолення ірландського народу, виступав проти війни, політичної і релігійної ворожнечі, висміював вади державного устрою, тощо*).
17. А чому відсутні докази того, що «Мандри Гуллівера» написали саме Ви, адже рукопису книги не знайдено? (*Я й не прагнув слави, і я мав підстави приховувати*

авторство, такий був час, а про історію публікації книги можете прочитати у листі книговидавця Бенджамена Мотте. Пізнього вечора пролунав дзвінок у його будинку. Мотте визирнув за двері, але нікого не побачив. Лише на порозі лежав охайний пакунок, у якому він побачив книжечку з нотатками якогось Лемюеля Гуллівера. Мотте відважився надрукувати мій твір і отримав неабиякі прибутки, а книга – надзвичайну популярність, адже вона бентежила серця читачів своїм змістом, думками, ідеями. За мого життя книгу було видано 6 разів.)

18. Таке свідоме приписування свого твору справжнім автором іншому – реальному чи вигаданому називається **містифікацією**. Чому Ви приховували власне авторство, чому вдалися до містифікації? (Мої твори забороняли друкувати, бо в них висміювалася англійська дійсність. Мене переслідували, звинувачували в тому, що звів наклеп на людський рід і, зрештою, назвали людиноненависником і душевнохворим.)

19. Розкажіть, про що ваша книга. (Я думаю, що краще про це розкаже сам герой Лемюель Гуллівер.)

20. **Рольова гра. Розповідь учня – Гуллівера.** (Я – Гуллівер. Мене вигдав Свіфт ще в 1725 році, і ось я живу вже більше 285 років. Колись давно я розповів історію своїх мандрів, що тривали понад 16 років і сім місяців, і в розповіді своїй дбав не про прикраси, а про істину. Я бажав просвітити людство й наставити його на добру путь... я був лікарем і любив подорожувати. На дозвіллі я читав, а буваючи на березі, приглядався до побуту та звичаїв людей і водночас вивчав чужоземні мови. Але доля закинула мене в незвичайні країни і дала мені змогу зрозуміти, що таке людина і як багато нам необхідно змінити в житті. Спочатку я потрапив у дивну країну – Ліліпутію, мешканці якої були на зріст не більше як 15 см. Мене вони називали Чоловіком-Горою. Вони постійно ворогували між собою і з сусідньою державою Блефуску, а причиною була суперечка, з якого кінця розбивати яйця – тупого чи гострого. У цих ліліпутів я помітив ті самі вади, що й у англійських аристократів та буржуа. Друга подорож привела мене до Бробдінгнегу – країни велетнів. Їхній мудрий монарх, вислухавши мою розповідь про батьківщину, дійшов до висновку, що «більшість моїх співвітчизників являють собою плем'я гидкої черви...». Далі я потрапив на літаючий острів Лапуту, правителі якого придушували всі повстання. І, нарешті, я знайшов ідеальне суспільство, але, на жаль, не людей, а коней-гуїнгнів. І коли повернувся додому мріяв лише про одне, щоб представники гуїнгнів навчили нас «принципів честі, справедливості, правди, громадськості, мужності, приязні, доброзичливості та вірності». Я мрію бачити своїх сучасників саме такими! Все це я описав у 4 частинах свого роману. Прочитайте його, розважайтеся моїми пригодами, але й водночас поміркуйте, як не стати єгу – диким, а завжди залишатися людиною.)

21. Інтерактивна вправа. Звіт творчих груп. Презентація твору. (Учні заздалегідь поділені на три групи, які в цікавій формі за власним вибором презентують один із творів. Презентація може проходити у вигляді інсценування уривків, питань зацікавленого журналіста, захисту колажу тощо. Головна мета: зацікавити твором інших учнів. Після презентацій обговорення: Що сподобалось на уроці? Презентація якої групи була найбільш вдалою? Чи захотілося вам прочитати твір?)

Роман Свіфта «Мандри Гуллівера»

Розділ 1 (підкреслено питання, відповіді на які в підручнику на с. 18 відсутні)

1. Скільки дітей було в сім'ї Гуллівера? (5 синів).
2. Де навчався Гуллівер? (3 14 років у коледжі – 3 роки, у лондонського хірурга – 4 роки, вивчав медицину в Лейдені – 2 роки і 7 місяців).
3. На що витрачав гроші, які надсилав йому батько? (На вивчення навігації та інших галузей математики).
4. Про що мріяв? (Подорожувати). А обрав професію (хірурга)
5. Чим зайнявся після навчання? (Найнявся лікарем на корабель.)
6. Чим зайнявся, коли стомився морем? (Вирішив осісти при дружині і дітях.)
7. Чому через три роки знову вирішив плавати? (Бо справи не покращувалися.)
8. Назва судна, на якому плавав Гуллівер? («Антилопа»).
9. Коли і куди відправилося судно? (4 травня 1699 року до Південного моря).

10. Що трапилося 5 листопада? *(Під час страшного шторму 12 матросів померли від надмірно тяжкої роботи та поганого харчу, корабель розбився об скелю, шестеро з екіпажу врятувалися на човні, та через півгодини шквал перекинув човен, врятувався він один).*
11. Від кого ведеться розповідь? *(Від імені Гуллівера).*
12. Що зробив герой, діставшись берега? *(Страшенно зморився, поки плив, тому ліг на траву і заснув так міцно, як не спав ще ніколи зроду).*
13. Скільки він проспав, що відчув коли проснувся? *(Годин 9, був прив'язаний тонкими мотузочками до землі).*
14. Кого побачив на собі? *(Чоловічка дюймів 6 на зріст з луком та стрілою в руках.)*
15. Якого зросту був цей чоловічок? *(Дюйм –англійська міра довжини - 2, 5 см. на 6 = 15 см.).*
16. Що зробили чоловічки, коли він звільнив ліву руку від мотузця та кілочків? *(Сотні стріл, колючих наче голки вп'ялися в тіло).*
17. Що вирішив робити? *(Чекати ночі і звільнитися).*
18. Що він чув ярдів за 4 від себе? *(Уже цілу годину стукіт, наче щось будували) Ярд–0, 9 м. на 4 = 3,6м.)*
19. Про що він попросив у якоїсь поважної особи (гурго - титул), що звернулася до нього з промовою? *(Показав, що хоче їсти).*
20. Чому він відмовився від наміру схопити в жменю 40 чи 50 чоловічків, що бігали по його тілу? *(Бо то була б невдячність до людей, які так щедро частували – багато м'яса, хліба, 2 бочки вина).*
21. Про що повідомив якийсь поважний урядовець після того, як його нагодували? *(Показав лист з печаткою: державна рада ухвалила перевезти його до столиці).*
22. Як утамував пекучий біль від пухирів? *(Чоловічки намастили його обличчя і руки якоюсь маззю, і він заснув).*
23. Чому спав знову 8 годин? *(Бо у вино підсипали снодійне).*
24. Що побудували тубільці? *(Великий повіз - дерев'яну платформу 7 футів завдовжки і 4 завширишки, на 22 колесах (фут – 30, 4 см. отже 218, 8 см завдовжки і 121, 6 см завширишки) -500 теслярів та інженерів за 4 години).*
25. Як підняли його на платформу? *(900 найдужчих чоловіків за допомогою канатів, гачків за три години поки він спав).*
26. Хто тягнув платформу? *(Півтори тисячі найсильніших коней зростом у 4, 5 дюйми на 2, 5 см. = ?)*
27. Де була тепер його оселя? *(Храм найбільший у всій державі, міг залазити в храм і лежати на повен зріст).*

Розділ 2

1. Як пригощали Гуллівера під час відвідин імператором? (12 візків їжі, 10 візків напоїв - кожного візка їжі на 2-3 ковтки, а вино злив усе у візок і випив).
2. Яким був імператор? *(На цілий ніготь Гуллівера вищий за всіх придворних, портрет, ст. 164, передостанній абзац : риси його обличчя тверді і мужні, ніс орлиний, шкіра оливково-смаглява, постаць струнка, рухи зграбні, постава велична, 28 років і 9 місяців, править 7 років).*
3. Що намагалися з'ясувати на державній раді? *(Що робити з велетнем, утримувати якого дуже дорого, що призведе до голоду в державі).*
4. Що пропонували заподіяти гостеві? *(Заморити голодом, засипати лице та руки отруйними стрілами).*
5. Чому відхилили таке рішення? (Гниття такого величезного трупа спричинить пошесть у столиці).
6. Який указ було видано? *(Усі села щоб доставляли щоранку по 6 корів, 40 овець, хліб, вино, напої, 600 чоловік прислужуватиме, жили в наметах біля храму). 300 кравців щоб пошили одяг їхнього фасону, 6 учених країни щоб вчили ліліпутської мови).*
7. Яким було перше речення, яке він вивчив? *(Прохання ласкаво повернути волю).*

8. Що ще згідно законів держави треба було зробити Гулліверу за порадою імператора? *(Погодитися на обшук).*
9. Чи погодився на це герой? *(Так, але дві потайні кишені не показав.)*
10. Що було в цих кишенях? *(Годинник, гаманець з кількома золотими монетами, окуляри, кишенькова підзорна труба – ці речі він вирішив не показувати).*
11. Як називали Гуллівера ліліпути? *(Чоловік-Гора)*

Розділ 3

1. Як вів себе Гуллівер з імператором та придворними? *(Був лагідним, добрим, докладав усіх зусиль, щоб підтримати прихильне до себе ставлення.)*
2. Як гралися з ним хлопчики та дівчатка? *(У піжмурки в його волоссі).*
3. Яка гра придворних ліліпутів справила на Гуллівера найбільше враження? *(Танець на тоненькій білій нитці, натягненій на висоту 12 дюймів над землею).*
4. Хто бере участь у змаганні? *(Тільки кандидати на якусь високу посаду.)*
5. Хто отримує високу посаду? *(Хто найвище підстрибне і не впаде.)*
6. Хто стрибав на дюйм вище всіх? *(Державний скарбник Флімнеп).*
7. Хто посідає 2 місце? *(Перший секретар темної ради Релдресел, приятель Гуллівера.)*
8. Чим нагороджує імператор своїх придворних, якщо хоче відзначити їх особливою ласкою? *(Три шовкові нитки: синя, червона, зелена.)*
9. Хто отримує цю нагороду? *(Стрибають через палицю, пролазять по ній туди і назад, залежно від того, підіймає чи опускає палицю імператор).*
10. Як їх носять? *(Замість пояса, двічі оперезавшись.)*
11. То як же здобували посади у Ліліпутії? *(Владу отримують не за заслугами, не працюю і здібностями, а лицемірством, пристосуванством і підлабузництвом).*
12. Як називали ліліпути Гуллівера? *(Чоловік Гора.)*
13. Яку річ знайшли вони на тому місці, де вперше побачили Гуллівера? *(Капелюх.)*
14. Як його доставили? *(Притягли 5 кінями.)*
15. Що ще вирішив показати імператор через 2 дні? *(Парад військ.)*
16. Яка роль відводилася герою? *(Стати чимось на зразок Колоса Родоського.)*
17. Хто такий Колос Родоський? *(35 м. статуя, побудована давніми греками на острові Родос.)*
18. Як повинен був генерал провести військо? *(Через широко розставлені ноги Гуллівера.)*
19. Яке було військо? *(3 тисячі піхоти-по 24 вояки в ряд, 1 тисяча кінноти-по 16 коней.)*
20. Який наказ повинні були виконати під страхом смертної кари? *(Якнайчемніше поводитися з Гуллівером.)*
21. Хто був проти звільнення Гуллівера від кайданів? *(Лише 1-смертельний ворог Скайреш Болголам.)*
22. Як вчинив імператор? *(Затвердив ухвалу зняти ланцюги.)*

Розділ 4

23. Столиця Ліліпутії? *(Мілдендо.)*
24. Скільки Гуллівер пробув у цій країні? *(9 місяців.)*
25. Хто прийшов на переговори з Гуллівером? *(Головний секретар Релдресел.)*
26. Що зробив Гуллівер, щоб краще чути? *(Тримав його на долоні).*
27. Про що повідомив йому секретар? *(Про політичну ситуацію в країні.)*
28. Які партії існували в Ліліпутії? *(Дві ворожі партії – Тремексенів (високі підбори) і Слемексенів (низькі підбори)).*
29. На чиєму боці імператор? *(Дає посади лише у кого низькі підбори).*
30. Чого побоюються Слемексени? *(Що спадкоємець трону трохи симпатизує Тремексенам – один з його підборів вищий за другий і він трохи накульгує.)*
31. Яка загроза мирному життю в країні існує ще, крім цих міжусобних чвар? *(Загрожує напад війська держави Блефуску).*
32. Що думають філософи країни про походження Гуллівера? *(Що він впав з Місяця чи якоїсь зірки).*
33. Який час ці дві держави перебувають у стані війни? *(36 місяців(3 роки)).*

34. Причина війни.(З якої сторони розбивати яйце – Гостроконечники і Тупоконечники, які знайшли притулок у Блефуску, бо вислані з країни.)
35. У чому звинувачують блефусці ліліпутів? (У релігійному розбраті та порушенні основного догмата великого пророка Ластрога).
36. Як називається їхній «Коран» («Блендекроль»).
37. Що ж насправді сказано у Корані «Блендекролі»? («Усі істинно віруючі хай розбивають яйця з того кінця, з якого зручніше.»)
38. Навіщо імператор звелів секретарю викласти стан державних справ Гулліверу? (Покладає надії на його допомогу, його силу та відвагу, бо ворог збудував численний флот і хоче висадитися на їхньому березі.)
39. Що відповів на це Гуллівер? (Чужоземцю не годиться втручатися в їхні партійні чвари, але ладен віддати життя, боронячи імператора та його державу від ворога).

Розділ 5

1. Поясніть речення: «Імператор наклав ембарго на всі судна.» (Ембарго – заборона виходу з порту.)
2. Чи знали у Блефуску про Гуллівера? (Ні).
3. Скільки ворожих кораблів побачив Гуллівер у підзорну трубу? (Півсотні військових і силу силенну інших суден).
4. Що вирішив з ними зробити? (Зробив 50 канатів та причепив до них 50 гачків, переплив на той берег).
5. Як зреагували на його появу блефусці? (Перелякалися, кинулися в море і доплили до берега, де зібралося їх не менш як 30 тисяч.)
6. Що зробив Гуллівер з кораблями? (Гачками позачіпав за отвори у кораблі і зв'язував докупи).
7. Що робили в цей час блефусці? (Кидали в нього сотні стріл.)
8. Як він захищав очі?(Надів свої окуляри.)
9. Які дії Гуллівера привели блефусців у розпач? (Перерізав ножом якірні канати, зв'язав докупи шворки з гачками і легко потяг за собою півсотні найбільших ворожих військових кораблів.)
10. Як нагородив Гуллівера за цей подвиг імператор? (Нагородив титулом нардака, найвищою почесною відзнакою імперії.)
11. Яке бажання ще висловив імператор? (Щоб він притяг всі інші кораблі, бо мав намір стратити вигнанців тупоконечників, примусити всіх розбивати яйця з гострого кінця і стати єдиним володарем світу.)
12. Чи виконав його бажання велетень?(Ні, з міркувань справедливості та не бажаючи бути знаряддям поневолення незалежного й відважного народу.)
13. Як поставився до цього імператор (Імператор і ворожі до героя міністри затіяли інтригу.)
14. Що через три тижні зробили блефусці? (Прислали делегацію і просили миру.)
15. Чи погодився імператор на мир? (Так, договір було підписано на вигідних імператору умовах.)

Розділ 6

1. Скільки Гуллівер пробув у Ліліпутії?(9 місяців і 13 днів)
2. Що змайстрував собі з дерев королівського парку?(Стіл і стілець)
3. Скільки швачок шили сорочки для гостя?(200)
4. Одяг шили... (300 кравців)
5. Скільки кухарів і лакеїв обслуговували Гуллівера?(300 і 120)
6. Як ви думаєте, дорого обходився Гуллівер державі? Що вони вирішили? (Знищити його)

Розділ 7 (позакласне читання)

1. Яку звістку отримав Гуллівер від поважної особи дуже таємно? (Що 2 місяці скликалося кілька таємних засідань державної ради, а 2 дні тому склали акт, у якому обвинувачують Гуллівера у державній зраді).

2. Хто був у змові проти Гуллівера? (*Скарейш Болголам,- верховний адмірал, канцлер скарбниці Флімнеп, генерал Літок, верховний суддя Белмаф.*)
3. Що ще приніс поважний таємний гість? (*Копію обвинувального акта.*)
4. В чому ж звинувачували Гуллівера? (*1) Не можна в імператорському палаці ходити до вітру, а він своєю сечею погасив пожежу в покоях імператриці всупереч закону, 2)відмовився притягти інші кораблі з Блефуску, 3)допомагав порадами депутації, яка просила миру, 4) що має намір відвідати імперію Блефуску.*)
5. Як ще хотіли розправитися з Гуллівером? (*Засипати отруєними стрілами, просочити одяг і постіль отруйним соком, підпалити вночі будинок.*)
6. Що запропонував зробити з Гуллівером його приятель Релдресел? (*Виколоти очі – втрата зору не зашкодить фізичній силі, якою ще може стати в пригоді, а буде дивитися на все очима міністрів.*)
7. Як вони планують виконати цей вирок? (*Через три дні приятель - головний секретар зачитає обвинувальний акт, а Гуллівер вдячно скориться присудові і 20 хірургів виконають вирок – пустять в очні яблука гострі стріли, коли він лежатиме на землі.*)
8. Що ж вирішив робити Гуллівер? (*Написав листа головному секретареві, повідомив про від'їзд до Блефуску, захопив великий військовий корабель і дістався другого берега.*)
9. Столиця Блефуску? (*Теж Блефуску.*)

Розділ 8.

1. Що сталося через три дні по прибутті до Блефуску? (*Помітив у морі перекинутий човен.*)
2. Що вирішив робити Гуллівер? (*Обладнати це судно і виїхати, можливо дістанеться додому.*)
3. Що взяв з собою на згадку про Ліліпутію? (*6 корів, 2 бугаїв, стільки ж овець і баранів, в'язку сіна і мішок зерна.*)
4. Що заборонив імператор (Брати когось із підданих, навіть за їх бажанням)
5. Коли відплив з Ліліпутії?(*24 вересня 1701 року*)
6. Хто підібрав його в морі?(*26 вересня ввечері англійське торгове судно*)
7. Коли приплив додому? (*13 квітня 1702 року у Даунс 4 травня 1699 (майже три роки не був дома).*)
5. Скільки пробув з дружиною та дітьми? (*2 місяці.*)
6. Скільки дітей було? (*Син Джонні та донька Бетті.*)
- 7.На якому кораблі знову вирушив у мандрі? (*На купецькому кораблі «Пригода».*)

Аналізуємо прочитане

Сатира в романі Свіфта

1. Від чийого імені ведеться розповідь у романі?(*Від імені головного героя.*)
2. Чи вперше ви зустрічаєтеся з прийомом приховування справжнього автора за іменем вигаданого розповідача? Хто з письменників вдався до такого літературного прийому? (*Ні, роман Дефо, де розповідає про себе Робінзон Крузо.*)
3. Які ще спільні риси ви можете вказати між романами Свіфта та Дефо? *Що спільного в назві, побудові романів, у долях головних героїв? (Спільні риси у романах Дефо та Свіфта: 1) у вступі розповідається про головного героя-англійця, докладно змальовуються факти його біографії; 2) головні герої кілька разів вирушають у морські подорожі; 3) у катастрофу герої потрапляють за подібних обставин, тощо).*
4. Що відрізняє твори Свіфта та Дефо?(*Вони були сучасниками, але їхні погляди на літературу, політику й суспільне життя не збігалися. Роман «Робінзон Крузо» - це гімн цивілізованій прагматичній людині та її праці, адже Дефо вірив у прогрес людської цивілізації, у силу людського розуму, а Свіфт ставився до них скептично. Тому його роман був написаний як пародія на роман Дефо про Робінзона Крузо. Сучасники авторів-суперників сприймали їхні твори як дискусію про майбутню долю людства: з одного боку – щира віра в силу людського розуму і духу, з іншого – скептичне ставлення до людського суспільства).*
5. Жанр твору. Чи можна роман вважати памфлетом?(*Цей гостро сатиричний твір має яскраво виражені риси роману-подорожі, пригодницького та фантастичного роману.*)

- Своєрідність жанру «Мандрів Гуллівера» полягає в поєднанні романної та памфлетної форм, що увиразнює його критичну спрямованість).
6. Історична довідка про політичну ситуацію в Англії часів Свіфта. (XVII століття, 1642 рік. Громадянська війна, страта короля та утвердження Англії як буржуазної республіки. Але незабаром монархія відновлена. Англійська монархія позбавила прав і волі народи Ірландії і Шотландії, які увійшли до складу англійської держави. На початку XVIII століття в Англії сформувалися дві політичні партії – віги і торі, які вели запеклу боротьбу за владу. Віги – інтереси буржуазії і підтримували конституційну монархію, а торі – інтереси феодалного дворянства).
  7. Розкажіть про звичаї ліліпутів. (Призначення на державні посади тих, які добре танцюють на канаті; вручення державних нагород за стрибки через палицю і плазування під нею; ухвалення судом рішень, що спрямовані на задоволення мстивості монарха і злості його фаворитів).
  8. Заповніть анкету «Алегоричний зміст роману»:
    - Назва країни - (Ліліпутія – це алегорія **Англії** крізь зменшувальне скло сатири).
    - Столиця - (Мілдендо - **Лондон**).
    - Форма правління - (монархія).
    - Грошова одиниця – (спрага).
    - Політичні та релігійні партії – (тремексени(високі підбори), семексени (низькі підбори) – **віги і торі**; гостроконечники і тупоконечники – **пуритани, католики і протестанти**).
    - Державні нагороди – (синя, червона і зелена шовкові нитки – **Ордени Півд`язки, Бані, Святого Андрія**).
    - Король Ліліпутії – (імператор - англійський король Георг).
    - Ворог країни – (Імперія Блефуску – Франція, з якою Англія розпочала війну за іспанську спадщину на початку XVIII століття)
    - Автор твору. (Гуллівер – це Свіфт при дворі англійського короля.)
  9. Коли був укладений Утрехтський мир, як його називали в народі?(В 1713 році мир між Англією і Францією, називали «свіфтівським»).
  10. Із скількох частин складається роман?(Із 4 : бо в 4 країнах побував герой).
  11. Як називаються вигадані країни, у яких побував Гуллівер?(Ліліпутія, у велетнів, у Лануті, у країні гуїнгмів – розумних коней).
  12. Як сам Свіфт визначив свій намір написання роману?(«Головною метою кожного мандрівника має бути виховання розуму та добродетності своїх співвітчизників за допомогою добрих і поганих прикладів із життя чужих країн»).
  13. Які є засоби комічного в романі Свіфта? (Гумор, сатира, іронія, сарказм, пародія, гротеск).
  14. Дайте визначення кожного з цих термінів. (**Гумор** – (від латин. волога, рідина; англ. – настрій, вдача) – зображення смішного в доброзичливому, жартівливому тоні. **Сатира** –(латин. суміш, всіляка всячина) – особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в різкому, осудливому, нищівному осміянні негативного в житті – суспільних явищ, людських вад. **Іронія** – (грец. лукавство, удавання) – засіб гумору та сатири, заснований на приховано-глузливому, зневажливо-осудливому зображенні людини чи явища. **Сарказм** – їдке, дошкульне висміювання як вияв негативного, непримиренного ставлення до зображуваних явищ і окремих людей. **Літота** - (від гр.. простота) – на противагу гіперболі художнє зменшення.)
  15. З якою метою автор використав прийом літоти?(У Ліліпутії, в зображенні якої використовується літота, Свіфт показує нікчемність людських істот, що живуть за абсурдними законами і керуються не моральними принципами та розумом, а низькими інстинктами (користолюбство, лицемірство, кар`єризм та ін..)
  16. Назвіть приклади використання літоти письменниками різних країн.(Ш.Перро «Хлопчик-мізинчик», Андерсен «Дюймовочка», М.Носов «Незнайка...»)

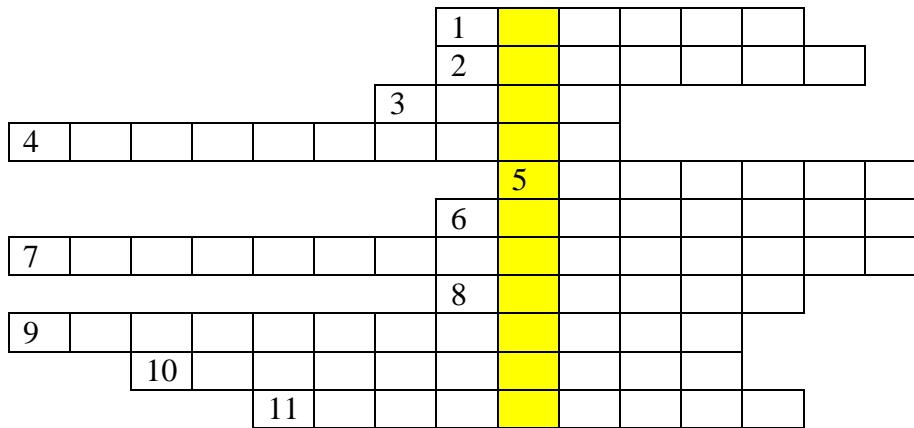
17. Який один із найулюбленіших літературних прийомів, які використовував Свіфт? (*Алегорія – іносказання. У завуальованій формі автор говорить про актуальні проблеми сучасності. Читач має розгадати натяки письменника і дійти власних висновків.*)
18. Кому належать слова: «Свіфт застеріг людей, він показав усю гидоту і жах застою, позбавленого ідеалів, повного безглузлого егоїзму життя»? (*Лесі Українці*).
19. Чи актуальні сьогодні твори Свіфта? (*Так, він закликав людей боротися за свої права, за волю, незалежність, за припинення війни*).
20. Гра «**Хочемо бути схожими на мандрівника Гуллівера**». Учні розподіляються на дві команди. Кожна команда називає певну рису Гуллівера – мандрівника, пригадує відповідний епізод з роману і доказує, що така риса необхідна мандрівникові. (1. Гуллівер ще з дитинства мріяв про морські подорожі. Він купував книжки з мореплавства, природознавства, географії, математики. Адже мандрівникові потрібно багато знати. 2. Він вивчав іноземні мови, був поліглотом (знав багато мов). У Ліліпутії Гуллівер звертався до імператора німецькою, турецькою, голландською, латинською, французькою, іспанською, італійською мовами. За три тижні оволодів ліліпутською. Мандрівникові потрібно бути поліглотом, адже знання мов допоможе йому спілкуватися з людьми інших країн. 3. Гуллівер вивчився на лікаря, бо медичні знання потрібні подорожуючому, адже треба бути здоровим, готовим до будь-яких випробувань, бути загартованим. 4. Гуллівер добрий, гнучкий, чемний, шанобливий у поведінці з ліліпутами, поважає їхні звичаї. Він відпустив бешкетників, які жбурляли в нього каміння. Такі миролюбні наміри та дії врятували йому життя. 5. Гуллівер – майстер на всі руки. Це теж не завадить мандрівникові. Так, наш герой із дерев імператорського лісу змайстрував собі стілець, стіл, ліжко. Тощо.)
21. Які негативні риси характеру Гуллівера. (*Він став маріонеткою, слухняною лялькою в руках ліліпутів, прилаштувався до певних умов життя. Притягнув увесь флот Блефуску. За цей «подвиг» отримав титул нардока. Свіфт застерігає читачів, що починаючи з компромісів, людина неминуче приходять до холопства, до залежності від низького середовища. Зрештою навіть велетень може перетворитися на духовного пігмея.*)
22. Як можна ще назвати підлабузників? (*Догідник, прихвостень, лакей, холоп, низькопоклонник, плазун, підлиза, лизоблюд, блюдолиз, підлипайло, підлесник*).
23. Як можна назвати керівника держави, який насилує народ країни, підкоряє своїй волі уряд, мріє про завоювання всього світу? (*Диктатором, загарбником, завойовником, агресором*).
24. Чи зрозумів Гуллівер свою помилку? (*Так, йому шкода було блефусців, і він відмовив імператорові підкорити Блефуску. Через таке рішення втратив прихильність і його хотіли осліпити*).
25. То чого ж навчає нас Свіфт? (*Примушує нас усвідомити, що найцінніше в житті – це воля, свобода, відчуття гордості за свою вітчизну, яка не зазіхає на чужі землі. А щоб не сталося такого, що уряд пошле свій народ завоювати інші країни, потрібно зайняти активну позицію, не перетворитися на слухняну ляльку, якою керуватиме імператор Ліліпутії. Ми повинні захищати інших, але ніколи не погоджуватися допомагати підкорити, закріпачити вільний народ*).
26. Що висміює автор твору? (*Інтриги при дворі, нечесний спосіб отримання посад. Закони та суд країни. Моральну непорядність чиновників*).
27. «Мозковий штурм». Проблемне запитання: «Чи можна стверджувати, що Свіфт викриває характерні риси буржуазного суспільства?» На дошці записуються всі ідеї. Здійснюється вибір правильних ідей і пошук спільних думок. Робота в групах за визначеними ідеями:
- Заперечення політичного устрою тогочасної Англії.
  - Іронія – улюблений прийом автора для викриття негативних сторін дійсності.
  - Протиставлення (антитеза) – засіб зірвати маску з тогочасного суспільства (царський двір – помийниця, сенат – табун гусей).

- Аллегоричність Ліліпутії.

Презентація результатів виконання вправ. Обговорення й оцінювання запропонованих відповідей.

Кросворд «Знання та вміння Гуллівера»

Заповніть горизонтальні рядки кросворду, і в окресленій вертикальній колонці ви прочитаєте, якої дуже важливої якості набув Гуллівер самостійно.

1. Навчальний заклад, у якому навчався Гуллівер. 2. Наш герой дуже добре знав...своєї батьківщини, бо зміг розповісти королю Бробдінгнегу про найважливіші події в житті Англії за останні сто років. 3. Гуллівер залюбки вивчав іноземні ..., бо знав, що йому доведеться багато подорожувати. 4. З того, як точно гул лівер описав Бробдінгнег, ми зробимо висновок, що він добре знав... 5. Те, чим на дозвіллі захоплювався Гуллівер. 6. У Лондоні молодий чоловік вивчав....7. Протягом двох років і семи місяців Гуллівер вивчав..., бо знав, що воно стане в пригоді під час майбутніх подорожей. 8. Спеціальність Гуллівера як лікаря. 9. Головний герой повісті читав багато книжок з ..., бо мріяв стати моряком. 10. Наука, якою дуже захоплювався Гуллівер. 11. Читаючи, як Гуллівер описує королю властивості пороху, ми розуміємо, що він добре знає... справу.

Відповіді: 1. Коледж. 2. Історію. 3. Мови. 4. Географію. 5. Читання. 6. Медицину. 7. Природознавство. 8. Хірург. 9. Мореплавання. 10. Математика. 11. Військову. *По вертикалі:* Освіченість.

Розділ 3. «Радість, гарна іскро Божа!»: Фрідріх Шиллер

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ»ФРІДРІХ ШИЛЛЕР

1. «Німецький геній» — так називав Ф. Шиллера Й. В. Гете.
2. Свою освіту Шиллер розпочав у єврейській школі.
3. У 14 років Шиллера за власним бажанням віддали до академії.
4. В академії, де навчався хлопець, панував дух волелюбності.
5. Після закінчення академії Шиллер був призначений військовим журналістом.
6. Під впливом драматургії Шекспіра Шиллер створив свою першу драму «Дон Карлос».
7. П'ять років під вигаданим ім'ям лікар Ріттер поневірявся Європою.
8. Знайомство з Г. Гейне, за оцінкою Шиллера, стало «цілою епохою» в його житті.
9. Перші віршові спроби припали на роки навчання в академії.
10. Шиллер прославився не лише як письменник, але і як автор численних наукових праць.
11. Помер Шиллер у 54 роки.

12. Пам'ятник Гете і Шиллеру зведений перед Національним театром у Дрездені.

ВІДПОВІДІ. Фрідріх Шиллер. 1. Гегель. 2. Латинській. 3. Проти волі. 4. Панувала сувора військова дисципліна. 5. Лікарем. 6. «Розбійники». 7. Німеччиною. 8. Гете. 9. Латинській школі. 10. Теоретико-літературних. 11. 45 років. 12. У Веймарі.

ЙОГАНН КРІСТОФ ФРІДРІХ ШИЛЛЕР. БІОГРАФІЯ

1. Ім'я видатного німецького поета стало синонімом безкомпромісної відданості... (*ідеалу й шляхетності духу*).

У 14 років його віддали до... (*«Академії Карла»*).

2. Першу драму Шиллер назвав... (*«Розбійники»*).

3. Де і ким розпочав працювати Шиллер? (*Полковим лікарем у Штутгарті*)

4. Усього Шиллер написав ... драм. (*Одинадцять*)

5. Дворянське звання Шиллер отримав... (*1802 року*).

6. Народився в сім'ї полкового лікаря в місті... (*Марбах*).

7. На дев'ятому році життя хлопця віддали до... (*латинської школи*).

8. У юнацькі роки улюбленими творами були... (*твори грецьких класиків, Шекспіра, Руссо, Лессінга*).

9. Шиллера поєднувала дружба з... (*Гете*).

10. Яку посаду 1789 року Шиллеру вдалось обійняти в місті Єні? (*Позаштатного професора з історії в університеті*)

11. Уряд революційної Франції присудив Шиллеру титул... (*почесного французького громадянина за те, що він «своєю мужністю послужив справі свободи»*).

12. Гете подарував Шиллеру кілька тем для творів, а саме: ... (*для балади «Івікові журавлі», драми «Вільгельм Телль»*).

• Ф. Шиллер «Зловіть помилку»

• В Необхідно зазначити «так» або «ні».

1) Шиллер народився в містечку Марбах у Німеччині. (*Так*)

2) У 14 років його віддали до церковної школи. (*Ні, до «Академії Карла»*)

3) Шиллеру дуже подобалося в Академії. (*Ні, там були жорстокі правила?*)

4) Шиллера поєднувала дружба з Гете. (*Так*)

5) Дворянське звання Шиллер отримав у 1800 році. (*Ні, у 1802*)

6) Усього Шиллер написав 5 драм. (*Ні, 11*)

7) Шиллер – засновник історичної драми (*так*)

8) Після Академії Шиллер працював полковим капеланом (*Ні, полковим лікарем*).

9) За драму «Розбійники» Шиллера нагородили відпусткою терміном на 2 дні (*Ні, посадили під арешт на 2 тижні*).

10) Латинську школу він почав відвідувати 1770 року (*Ні*).

11) Найбільше згадував Фрідріх вистави лялькового театру і спектаклі середньовічних містерій. (*Так*).

12) Гімном Євросоюзу став твір Шиллера «Ода до радості» (*Так*).

13) Поклав оду на музику і увів до складу завершальної частини 9 симфонії *Людвіг ван Бетховен*. *Так*.

14) ЄС – економічний та політичний союз 28 держав. У 2003 році від гімну вирішено було залишити лише музику задля рівності всіх держав.

15) Жанр лірики, вірш, що виражає піднесені почуття, оспівує важливі події, діяльність видатних осіб - *це Ода. так*

16) Виникла в Стародавній Греції (Горацій)- *так*

17) Активно розвивалася в добу класицизму (Буало, Ломоносов, Державін...) – *так*

• Укажіть назву твору Ф. Шиллера.

1) Нещасний лицар, усе життя кохає дівчину, яка пішла в монастир. (*«Лицар Тогенбург»*)

2) Юнак двічі пірнає за келихом і гине через примхи володаря. (*«Нирець»*)

3) Журавлі стали свідками злочину і мимоволі вказали на злочинця. (*«Івікові журавлі»*)

4) Оспівується Жанна д'Арк, французька народна героїня. (*«Орлеанська діва»*)

- 5) Швейцарський лучник піднімає народ проти австрійського поневолення. («Вільгельм Телль»)
- 6) Драма з російської історії, що залишилася незавершеною. («Димитрій»)
- 7) Перша і дуже популярна драма Ф. Шиллера. («Розбійники»)
- 8) Балада, у якій лицар опиняється перед вибором. («Рукавичка»)

Аналіз оди «До радості»

Ода «До радості» — ода, написана Фрідріхом Шиллером для дрезденської масонської ложі, у якій звеличується єдність усіх людей.

Рік і місце написання — 1785. Лейпциг.

Історія написання . 17 квітня 1785 р. Шиллер прибув до Лейпцига, де його зустріли драматург Фердинанд Губер, художниця Дора Шток та її молодша сестра Мінна. То були друзі Кьорнера - найактивніші члени гуртка прихильників шиллерівського таланту. Усі троє випромінювали молодість і щастя: невдовзі Мінна і Кьорнер збиралися одружитися, а Губер мав заручитися з Дорою. Лейпцизька атмосфера кохання й радості, особливо відчутна на контрасті з життєвими труднощами Шиллера, захопила поета. Саме під її впливом і було написано оду «До радості», задуману **насамперед як гімн молодості**. Утім, міне п'ятнадцять років і Шиллер у листі до Кьорнера зауважить, що ця поезія «далека від реальності» й розповідає про те, що «можливо для нас, але не для всього світу». (стор. 35, передостанній абзац)

Тема — заклик в пісні людям об'єднатися.

Ідея — возвеличення єдності усіх людей. Ода «До радості» стала гімном Європейського союзу, тому що вона містить заклик до світового суспільства стати єдиним, зрозуміти, що ми всі рівні і підкорюємося Богу.

Рід лірика суспільно-філософська, в якій звучить критика вад суспільства, засудження деспотизму, несправедливості, лицемірства.

Настрій. Твір сповнений оптимізму, віри в перемогу добра і людяності в усьому світі.

Жанрові особливості..—ода, але поет оспівує не історичну подію чи конкретну визначну особу, а майбутнє – нове людство, яке житиме за законами розуму, правди, добра і краси.

Композиція – твір побудовано як діалог ліричного героя і хору.

Образи: ліричний герой, Бог, Радість. Ліричний герой утілює просвітницькі ідеї автора, необхідність духовного єднання людей різних країн та національностей. Це єднання і є «нова радість», рушійна сила Всесвіту.

Бог трактується Шиллером у дусі Просвітництва як утілення розуму, Природи, правди і добра. Він потребує не рабської покори, а руху вперед, внутрішнього самовдосконалення. Людство має виконувати Божі заповіді, стати єдиною родиною, жити в мирі, щоб прийти до високої мети. Образ Радості – щастя людини.ю оптимізм, віра у світло розуму.

Риторичні звертання: Радосте, небесна іскро! Обнімітесь, мільйони! Браття! певно над всі зорі Любий наш отець сидить. Поклонітесь, мільйони! Терпіте ж, мільйони! Ви ж, схиди ви зрадливі, Пагуба вам, злочестиві! Браття! словом приязним Поминаймо всіх померших.

Риторичні запитання: Де ж небесний ваш отець?

Риторичні оклики: І нехай ся повна чаша Бризне з небес вином! Генію добра не мертву Віру принесімо в жертву!

Порівняння: В райську церківцю твою, Ніби крильми, лине бистро; Судить бог, як ми самі.

Епітети: мізерного зерна, пишний мир, присяга тверда, безвинну кров.

Метафори: нехай же й та година, Що про всіх вона єдина, Буде в бозі сном смачним! нехай померші живі Будуть в дусі божім вік; Визвол з пут, із тих кайданів, Що насильство знай кує; Радосте, небесна іскро!

Антитеза «І черв'як утіху знає і небесний херувим».

Популярність твору. Подальша доля оди «До радості». У 1823 році Бетховен написав до оди музику. У 1972 році ода стала гімном Ради Європи, а в 1993 році – гімном ЄС.

Вшанування пам'яті героїв Небесної Сотні. 30 березня 2014 року на 40-й день із дня смерті героїв одночасно у 5 містах України (Львів, Київ, Донецьк, Дніпро, Харків)

відбувся соціально-культурний флешмоб - «Ода до Радості». Учасники флешмобу прагнули показати, що все, що у нас є - наша свобода, загальнолюдські цінності та безмежна відповідальність перед собою, перед близькими, перед тими, кого вже немає поруч, бо вони віддали життя за Україну. Це була унікальна можливість показати, що наша сила – у єдності!

Дайте визначення поняття «композиція». Композиція - будова твору, доцільне поєднання всіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображуваного світу, світоглядною позицією автора, його естетичним ідеалом, а також задумом твору, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.

Подискутуймо! У 1972 р., обираючи оду «До радості» своїм гімном, Рада Європи відмовилася від тексту й залишила тільки музику. Офіційне пояснення було таке: «Аби не піднімати німецьку мову над іншими мовами Європи». Якщо це єдина причина відмови від тексту Шиллера, то чи не краще було б перекласти його всіма мовами Європи? Чи, можливо, були й інші (приховані) причини? Аргументуйте свою думку.

Блок завдань проблемно – пошукового характеру за твором Ф.Шиллера «Ода до радості»

(взято з Інтернету, сайт «На урок» Мастяк Т.Ю.)

❖ Прийом «Впізнай твір»

(школярі намагаються розпізнати, про який твір йде мова за мінімальною кількістю подій, фактів, другорядних героїв)

- * Автор цієї книги є представником німецького просвітницького руху.
- * Саме він стверджував «Треба служити своїм сучасникам, бути тим, чого вони потребують, а не тим, що вони хвалять».
- * Його дружба з Гете стала «співдружністю рівних» у поезії й драматургії.
- * Німецький письменник ХХ ст. Томас Манн назвав цього чудового представника зарубіжної літератури «генієм, який легкими кроками ступає по стежині світла».
- * Цей видатний твір було написано у Лейпцігу в 1785 році, коли скінчився період безпритульних поневірянь поета, і друзі оселили його в затишній хатині, оточили турботою і ласкою.
- * На думку автора цього твору - письменника, лише мистецтво може повернути людину до стану первісної гармонії. На думку поета, головним рушієм для зміни світу на краще є естетичне виховання людини, тобто вдосконалення її чуття прекрасного. Підтвердженням цієї теорії є твір, про який сьогодні йтиме мова.
- * Цей твір був написаний поетом у 1785 році як твір святкування братерства людей.
- * У 1823 році Бетховен написав дев'яту симфонію. Для четвертої, фінальної, частини свого музичного шедевр у використав літературний твір світового генія, який уперше в симфонії виконував хор.
- * Комітет Міністрів Ради Європи проголосив про затвердження четвертої частини бетховенівської дев'ятої симфонії Гімном Європейського Союзу 10 січня 1972 р. у Стразбурзі. Диригент Герберт фон Кароян зробив нове аранжування і темп музики. У 1972 році текст було прибрано, щоб не віддавати переваги будь-якій європейській мові.
- * Ідеї великого мрійника - автора даного твору - про єднання людей сьогодні звучать з новою силою, вони є бойовим гаслом боротьби за нашу свободу, нашу незалежність.
- * Із цього твору увійшов до української літературної мови фразеологізм «іскра Божа».
- * Слова - заповіт цього генія «Тільки на різних шляхах правду знайдете ви» - залишається естетичним дороговказом для сучасних митців.

❖ Прийом «Я – реклама»

(завдання: створити рекламний ролик за твором)

Ти живеш у правовій державі? Ти пропагуєш європейські цінності? Ти хочеш вільно мандрувати країнами світу?

Так. Тому що ти – сучасна молода й енергійна людина. А чи відомо тобі про Європейський союз?

Звісно. І також всім нам відомо про гімн Європейського союзу. Але чи знаєш ти про літературний твір, який став гімном Євросоюзу?

Щоб довідатися про просвітницьку ідею об'єднання людства, щоб зрозуміти цінності, що об'єднують, щоб насолодитися геніальним витвором літератури, потрібно прочитати твір німецького поета – просвітника Ф. Шиллера «Ода до радості»!

❖ *Приєм «Літературний аукціон»*

(вправи з теорії літератури)

На кольоровому папері написані слова для розпродажу.

Літературний рід - узагальнююче поняття, один з головних елементів систематизації літературного матеріалу. Поділяється на три групи — епос (епіка), лірика, драма.

Просвітництво - інтелектуальний і духовний рух кінця XVII - початку XIX ст. у Європі та Північній Америці. Він виявився природним продовженням гуманізму Відродження та раціоналізму початку Нового часу, які заклали основи просвітницького світогляду: відмову від релігійного світорозуміння та звернення до розуму як до єдиного критерію пізнання людини й суспільства.

Ліричний герой - суб'єкт висловлювання у ліричному творі, свого роду персонаж лірики. «Ліричний герой» — це образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у творі почуттів, переживань, роздумів. Деякі дослідники розрізняють поняття ліричний герой та поняття ліричне «Я» поета.

Жанр твору - це зразок, за яким будується текст будь-якого літературного твору. Жанр являє собою сукупність певних ознак, які дозволяють віднести літературний твір до роду епосу, лірики чи драми.

Тема твору - це коло подій, життєвих явищ, представлених у художньому творі, у тісному зв'язку з проблемами, які з них постають і потребують осмислення.

Ідея - основна думка про змальовані у творі явища, висвітленню якої підпорядковані всі образи і художні засоби твору.

Різновид лірики - це типи літературних творів, які притаманні ліриці. Цей рід літератури охоплює безліч віршованих жанрів, наприклад: балада, гімн, сонет, ода, дума, елегія, романс, газель, пісня, вірш.

Ода - урочистий твір уславлення, писаний на честь якоїсь видатної особи чи події, виражаються почуття поваги, захоплення.

Художні засоби виразності - прийоми та засоби, які автор художнього твору використовує, оповідаючи історію.

Юдоля (застар.) — долина; у наш час використовують як поетичний та релігійний символ, що означає труднощі життєвого шляху людини.

Хоругва — прапор.

Херувим — янгол.

Учні за вибором «викупувають» терміни, поняття, даючи їм визначення.

❖ *Приєм «Крісло автора»*

Завдання: учитель поступається місцем педагога у класі на користь учня, який іде ознайомити учнів із цікавими фактами життя та творчості письменника чи поета.

- Шиллер — німецький поет, драматург, теоретик мистецтва, історик. Військовий лікар, професор історії в Єні.
- У дитинстві Фрідріх багато хворів, тільки до підліткового віку він зміцнів. Грамоті навчався з шести років. Першим його учителем був пастор.
- У дитинстві Фрідріх наслідував своїх духовних наставників, які навчали його в латинській школі у Людвігсбурзі, надаючи своїм розмовам елемент пафосності. Таке враження на 7-річного хлопчика справив театр, куди його ввели за старанність у навчанні. Юний Фрідріх, ставши на стілець і одягнувши чорний фартух на зразок пасторської мантиї, з серйозним виглядом читав проповідь з уявної кафедри. Улюбленим його заняттям також було грати в театр: з паперу він вирізав персонажів, сестра розфарбовувала фігури і на саморобній сцені з товаришами вони влаштували драматичні дієства.

- Одягався і тримався він як можна більш просто; відмітними його рисами були скромність, простота, відсутність будь-якої химерності.
- Шиллер ненавидів павуків і дуже любив ліловий колір та лілії.
- У старших класах Фрідріх подавав великі надії. У 14 років його віддали у військову академію, де почав вивчати право, хоча з дитинства мріяв стати священиком.
- Шиллер змушений був переховуватися під прізвиськом «доктор Ріттер», живучи в маєтку своєї старої знайомої Генрієти фон Вальцоген в Бауербасі. Тут він написав «Підступність і кохання», історичну драму «Дон Карлос» і закінчив «Змова Фієско в Генуї».
- У 1783-му Шиллер закохався в дочку господині садиби Шарлоту фон Вальцоген, але мати не дала згоду на шлюб, оскільки Шиллер був безсрібником.
- У 1790-му він оженився на Шарлоті фон Ленгефельд, вона народила йому четверо дітей: Карла Людвіга Фрідріха Шиллера, Ернста Фрідріха Вільгельма Шиллера, Кароліну Луїзу Фрідеріку Шиллер, Емілію Генрієтту Луїзу Шиллер.
- У 1788-му Шиллер став екстраординарним професором історії та філософії Йенського університету.
- **Виділити художні засоби виразності у творі.**

Метафори — Радість в келихах шумує, розцвітає братня згода Під благим твоїм крилом;

звертання — Вічний Отче доброти, Дай нам ласки й охорони!; Радість, гарна іскро божа!;

епітети — пресвітлий дивний храм; солодкі щедроті; веселий круг.

окличні речення — Знищим книги борговії!, Помирімося усі!, Всепрощення ворогам!;

антитеза — І черв'як утіху знає, І небесний херувим!; Шана й слава чесним, мужнім, Згуба підлим брехунам!

❖ *Словниковий куб*

Метод для проведення словникової роботи як випереджуюче індивідуальне або групове завдання для кращого розуміння нових слів, понять у шести площинах:

- 1) значення слова;
- 2) походження;
- 3) спільнокореневі слова;
- 4) сполучення зі словом;
- 5) синоніми, антоніми, омоніми;
- 6) афоризми або прислів'я зі словом.

Наприклад:

1) Лексичне значення слова. Радість - почуття задоволення, втіха, приємність.

2) Походження слова. Радість - це слово праслов'янське, воно зберігається зараз у східнослов'янських та західнослов'янських мовах. Наука свідчить, що спочатку у слова «радість» був префікс съ, який колись, вірогідно, мав значення 2хороший, гарний», і корінь - рад - , той самий, що в словах рада, радіти, радісний.

3) Спільнокореневі слова: радісний, радіти.

4) Сполучення слів: радіти щастю, душею радіти, відчувати велику радість, душа серце радується (співає); пити радість; нести радість.

5) Синоніми, антоніми, омоніми: веселий, радісний, життєрадісний, прєвеселий, зраділий, утішливий, відрадіний, благовісний; сумний, невеселий, понурий, зажурений.

б) Афоризми або прислів'я з даним словом.

✚ Радість любові вимірюється ціною, якою вона придбана. *Сенека*

✚ У наше життя приходять радість, коли у нас є чим зайнятися, є кого любити і є на що сподіватися. *Віктор Франкл*

✚ Радість не в тому, що твоя робота має успіх, радість - коли працюєш. *Джек Лондон «Мартін Іден»*

- ✚ Досяг вершини той, хто знає, чому радіти. *Сенека*
- ✚ Радість виникає в процесі, а не в результаті. *Джеймс Дін*
- ✚ Знайти привід для радості значно складніше, ніж для смутку. Люди дуже люблять себе і тому страждають. *З кінофільму «Хто увійде в останній вагон»*
- ✚ Треба завжди бути радісним. Якщо радість закінчується, шукай, в чому помилився. *Лев Толстой*
- ✚ Головний секрет збереження веселості полягає в тому, щоб не дозволяти дрібницям тривожити нас і разом з тим цінувати ті маленькі радощі, які випадають на нашу долю. *Семюел Смайлс*
- ✚ Найменшу радість життя доводиться завойовувати. *Шарлотта Бронте «Шерлі»*
- ✚ Радість - це не просто усмішка на обличчі. Радість - це віра в краще тоді, коли краще бачиться гіршим ... *ЕльчинСафарлі «Кохання з дна Босфору»*
- ✚ Найбільш яскраві спалахи радості у нас зазвичай виникають від несподіваної іскри. *Семюел Джонсон*
- ✚ Радість починається тієї миті, коли ти перестаєш шукати свого власного щастя, для того щоб давати його іншим. *М.Куаст*
- ✚ Радість необхідна для творчості. *Едвард Гріг*
- ✚ Найпрекрасніші і в той же час найщасливіші люди ті, хто прожив своє життя, піклуючись про щастя інших. *В.Сухомлинський*

Прислів'я:

- Радий би не плакати, так сльози самі ллються.
- Радість прямить, журба корчить.
- Від радості кучері в'ються, у сумі січуться.
- Мудреця ні горе, ні радість не збентежать.
- В один день по дві радості не живе.
- Не видав горя, не дізнаєшся і радості.
- Зустрів з радістю, а проводив із жалістю.
- Горе стихає, а здоров'я зникає — і радість минає.
- Злий плаче від заздрості, а добрий — від радості.
- Обіцянка цяцянка, — а дурному радість.

❖ *Прийом «Штрихи»*

(Штрихи до правил, штрихи до думок, штрихи, що дозволяють перевірити словарний запас школярів, їх уміння бачити і застосовувати частини мови, складати тематичні складні (красиві!) речення).

Штрихи пишуться за наступними правилами:

1-й рядок. 1 іменник.

2-й рядок. 2 прикметники.

3-й рядок. 3 дієприкметники.

4-й рядок. 4 дієслова.

5-й рядок. 5 прислівників (чи дієприслівників)

6-й рядок. Складносурядне або складнопідрядне речення по темі.

Наприклад:

Радість.

П'янка, весела, щира.

Чарівлива, всеохоплююча, дурманна.

Радують, розкривають, хвилюють, розбурхують

Зачаровуючи, надихаючи, перевітлюючи, граючи, обіцяючи.

Всеохоплююча радість переповнює людей, тому що вони мріють про розуміння і повагу між людьми, та є заклик до створення великого європейського братства.

Тести. Життя і творчість Шиллера. Ода «До радості»

1. Шиллер народився у містечку...

а) Вюртемберг; б) Марбах; в) Франкфурт; г) Страсбург.

2. Шиллер народився в...

- а) 1789 р.; б) 1759 р.; в) 1862 р.; г) 1914 р.
3. Батько Шиллера працював...
- а) секретарем герцога; б) міністром права; в) полковим фельдшером; г) пекарем.
4. Юний Шиллер мріяв стати...
- а) письменником або священиком; б) священиком або лікарем; в) лікарем або юристом; г) юристом або вчителем.
5. До військової школи (Карлешуле) Шиллер вступив, бо...
- а) там була висока стипендія; б) закохався в доньку директора школи; в) його примусив герцог Вюртембергу; г) туди вступив його друг.
6. Сучасник Шиллера «елітну» військову школу назвав...
- а) розплідником рабів; б) садом мистецтва; в) школою для обраних; г) місцем, де народжується наука.
7. Після закінчення Карлешуле Шиллер працював...
- а) писарем при школі; б) полковим лікарем; в) священиком; г) офіцером.
8. Перша драма, що була написана Шиллером, - це...
- а) «Фауст»; б) Вільгельм Телль»; в) «Розбійники»; г) «Підступність і кохання».
9. У 1782 р. Шиллер покинув Вюртембург...
- а) таємно; б) на вимогу герцога; в) бо його запросив Гете; г) бо одружився.
10. П'єса Шиллера, що у 1784 р. була поставлена на сцені Мангейма й зажила неабиякого успіху, - це...
- а) «Змова Фієско в Генуї»; б) Вільгельм Телль»; в) «Розбійники»; г) «Підступність і кохання».
11. «Освічений монарх», який призначив Шиллера почесним Веймарським радником, - це...
- а) драматург Губер; б) філософ Гердер; в) Гете - друг Шиллера; г) герцог Карл Август.
12. Виплутатися з фінансових труднощів у 1795 р. Шиллеру допоміг...
- а) драматург Губер; б) філософ Гердер; в) Гете - друг Шиллера; г) герцог Карл Август.
13. Ода «До радості» була задумана як...
- а) пісня про кохання; б) символ дружби до Гете; в) гімн молодості; г) посвята герцогу.
14. Автором музики оди «До радості» став...
- а) Моцарт; б) Шуберт; в) Леонтович; г) Бетховен.
15. Основана ідея оди «До радості», що близька нинішнім європейцям, - це...
- а) об'єднання людства під прапорами свободи, рівності й братерства; б) поширення духу радості; в) заклик до вміння насолоджуватися життям; г) оспівування кохання й краси природи.
16. Шиллер у листі до знайомого про свою оду «До радості» через п'ятнадцять років після її створення написав так:...
- а) «ода – найкращий твір, написаний мною»; б) «ця поезія «далека від реальності»; в) «я дописав ще дві строфи цього твору»; г) «я хочу відмовитися від цього твору»
17. Композиція ліричного твору відрізняється від композиції епічного твору тим, що...
- а) композиція епічного твору має епілог, зав'язку, розвиток подій, розв'язку, а в ліричному творі ці компоненти композиції відсутні; б) композиція ліричного твору має епілог, зав'язку, розвиток подій, розв'язку, а в епічному творі ці компоненти композиції відсутні; в) для епічного твору характерна наявність автора, а в ліричному творі автор здебільшого невідомий; г) для ліричного твору характерна наявність автора, а в епічному творі автор здебільшого невідомий.
18. Найкращим другом Шиллера серед відомих поетів-сучасників був...
- а) Гоголь; б) Гете; в) Гейне; г) Бетховен.

19. Причина смерті Шиллера...

- а) хвороба (сухоти); б) його вбито на дуелі; в) потрапив під машину;
г) учинив самогубство.

20. Рік смерті Шиллера...

- а) 1799 р.; б) 1825 р.; в) 1899 р.; г) 1805 р.

21. Поета поховано поруч із...

- а) Гоголем; б) Гейне; в) Гете; г) Бетховеном

Розділ 4. «Природа завжди огортає людей темрявою і вічно пориває до світла»: Йоганн Гете

ЙОГАНН ВОЛЬФґАНґ ГЕТЕ. БІОГРАФІЯ І ТВОРЧІСТЬ

1. Гете навчався у двох університетах, а саме... *{Лейпцизькому, Страсбурзькому}*.
2. На які періоди поділяють життєвий шлях Гете? *{Штюрмерський і Веймарський}*
3. Місто, де народився Гете. *{Франкфурт-на-Майні}*
4. Коли виникло «штюрмерство»? *{У 70-х роках XVIII ст.}*
5. Де Гете вивчав античність за археологічними пам'ятками й творами мистецтва? *{В Італії}*
6. Після повернення до Веймара стає... *{директором придворного Веймарського театру}*.
7. Науки, якими займався Гете. *{Ботаніка, зоологія, анатомія, геологія}*
8. 26-літнього Гете до себе на службу запросив... *{герцог Сакс-Веймарський Карл Август}*.
9. Звідки походить назва «штюрмерство»? *{Від н'єси Клінкера «Буря і натиск» («Штурм унд драг»)}*
10. Чиї філософські погляди зацікавили Гете? *{Іммануїла Канта, Баруха Спінози}*
11. Збірка поезій, створених в 1814-1819 рр. *{«Західно-східний диван»}*
12. Який твір зробив ім'я юного Гете популярним? *{«Страждання юного Вертера»}*
13. З яким видатним німецьким поетом зав'яже* Гете дружні стосунки після повернення з Італії? *{Ф. Шиллером}*

• Б

1. Що було в основі поглядів просвітителів? Яким був їх девіз? *{Розум і природа, практична діяльність. — «Будь мудрим»}*.
2. Який літературний жанр був улюбленим у штюрмерів? *{«Штюрмерська драма»}*
3. Яке літературне угруповання в Німеччині очолив Й. В. Гете? *{«Буря і натиск»}*
4. Чим характерний перший ранній період творчості Гете? *{Він створює ліричні поезії, та балади.}*
5. Скільки ліричних поезій створив він за своє життя? *{Понад 1600}*
6. Пригадайте найвідоміші з них. *{«Фіалка», «На озері», «Пісня подорожнього», «Травнева пісня»}*
7. З якої поезії наведені нижче рядки?
Горные вершины
Спят во мгле ночной,
Темные долины
Полны сизой мглой...*{«Пісня подорожнього»}*
8. Як було написано цей вірш? *{На стіні хатинки на вершині мальовничої гори, де любив відпочивати Й. В. Гете, милуючись краєвидом.}*
9. З якого твору наведені нижче рядки?
А хлопець нудьгує,
А хлопець кричить... *{З балади «Лісовий цар»}*
10. Назвіть відомий роман Й. В. Гете? *{«Страждання молодого Вертера»}*
11. Які наукові праці Й. В. Гете вам відомі? *{«Про оптику», «Вступ до порівняльної анатомії», «Вчення про колір», «Природа»}*
12. Чим займався Гете у Веймарі? *{Був радником короля Августа, потім директором театру.}*

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ» ГЕТЕ

1. Гете народився у французькому містечку в родині імперського радника.
  2. Гете навчався у Лейпцизькому і Страсбурзькому університетах, де вивчав природничі науки, медицину і філософію.
  3. Маючи нахил до багатьох наук, Гете віддає перевагу медицині.
  4. Під час навчання в Страсбурзі Гете познайомився із діячем німецького Просвітництва Лессінгом.
  5. Перші кроки в літературі зробили ім'я Гете відомим в усій Німеччині.
  6. Гете був закоханий у придворну даму Шарлотту фон Штейн, кохання надихнуло його до написання нових творів.
  7. Упродовж 1794-1805 років Гете активно співпрацював із Вольтером.
  8. В останні десятиліття свого життя Гете не працював.
  9. Крім літературної творчості, Гете займався медичними дослідженнями.
  10. Гете помер у лютому 1840 р.
  11. Поетові судилося довге, сповнене і радощів, і смутку життя. Він помер у колі своїх друзів і близьких йому людей.
  12. На схилі років Гете шанобливо називали «спартанцем».
- ВІДПОВІДІ.** Йоганн Вольфганг Гете. 1. Німецькому. 2. Юридичні. 3. Літературі. 4. Й. Гердером. 5. Європі. 6. Кохання принесло йому душевну кризу. 7. Ф. Шиллером. 8. Багато працює. 9. Науковими дослідженнями. 10. У березні 1832 р. 11. Пережив близьких. 12. «Олімпійцем».

ЙОГАНН ВОЛЬФГАНГ ГЕТЕ. ЛІРИКА. БАЛАДА «ВІЛЬШАНИЙ КОРОЛЬ»

1. Батьківщина письменника. (*Німеччина.*)
2. Де народився Гете? (*У Франкфурті-на-Майні в заможній родині.*)
3. Чим захоплювався у дитинстві? (*Вивчав мови, природничі науки, живописом.*)
4. Де навчався? (*У Лейпцизькому університеті вивчав право. Потім у Страсбурзі вивчав анатомію, хімію, право.*)
5. Творча спадщина письменника. (*Романи, п'єси, багато віршів.*)
6. Над чим працював впродовж всього творчого життя? (*Над трагедією «Фауст».*)
7. Що ще було пристрастю митця? (*Збирання і дослідження фольклору.*)
8. Яким було ставлення Гете до жанру балади? Як він її називав? (*З особливим захопленням ставився до балад, називав народні балади «живим зародком» усієї поезії.*)
9. Що таке балада? (*Невеликий ліро-епічний твір із драматично напруженим сюжетом*)
10. Зміст балади «Вільшаний король». (*Простодушна людина стає жертвою своєї уяви.*)
11. Які три плани має балада «Вільшаний король»? (*1 — реальний; 2 — фантастично-міфологічний; 3 — морально-філософський*)
12. Задум балади «Вільшаний король» пов'язаний із... (*датськими народними баладами*)
13. Що стало основою балади «Вільшаний король»? (*Датська народна пісня «Дочки короля ельфів».*)
14. Форма балади. (*Діалог.*)
15. Хто переклав баладу на українську мову? (*Максим Рильський, Борис Грінченко, Пантелеймон Куліш.*)
16. Який із перекладів найбільш відповідає оригіналу і особливо поетичний? (*Переклад М. Рильського.*)
17. Що прагнули зробити «штюрмери»? (*Прагнули створити нову поезію, драматургію, прозу.*)
18. Ідеалом Гете і «штюрмерів» був... (*творчий геній людини.*)
19. Поезія «Прометей» написана... розміром. (*Вільним*)
20. У поезії «Травнева пісня» показано закоханість у... (*Фредеріку Бріон.*)
21. Які два мотиви звучать у поезії «Травнева пісня»? (*Замилування весняною природою і щасливі любовні переживання*)

22. У якій поезії Гете звучить думка, що людина — частина природи, тому за її законами у свій час знайде вічний спокій у землі, перейде в природу? («Нічна пісня подорожнього»)
23. Лірика Гете пов'язана з традиціями... (народної поезії).
24. Якій поезії Гете притаманний дух бунтарства? («Прометей»)

Літературний диктант «Вільшаний король»

1. Які балади бувають за змістом? (Страшні, історичні, любовні, сімейно-побутові, розбійничі.)
2. Чи можна назвати баладу «Вільшаний король» страшною? (Так, хлопчик (герой балади) дуже наляканий)
3. Що страшного в баладі? (Співіснування реального і фантастичного, яке втручається у реальне життя.)
4. А як побудова балади підкреслює напруженість, драматизм, ілюструє боротьбу зі страшним? (У формі діалогу, а точніше полілогу для з осіб: реальний співрозмовник і уявний чи фантастичний співрозмовник.)
5. Читання балади за особами: хлопчик, його батько, вільшаний король, автор.
6. Стисло перекажіть зміст балади.
7. Коли і де відбуваються події? (Вночі, в лісі).
8. Герої балади. (Батько, син і вільшаний король.)
9. Чи справді трагічний кінець балади пов'язаний з фантастичним явищем? Від чого помирає хлопчик? (Він був хворим: «чогось боїться і мерзне син»).
10. Чому являється хлопцеві вільшаний король? (Це плід його хворобливої уяви чударнацькі хмари туману плюс марення хворого.)
11. Який вигляд має вільшаний король? («Він у короні, хвостатий пан».)
12. Як він звертається до хлопчика, що йому обіцяє? («Любе дитя», «хлопчику любий», обіцяє квіти, золото.)
13. Чи бачить батько вільшаного короля? Звідки нам про це відомо? (Ні, втішає сина, бачить нічний туман, вітер колише гілля)
14. Кого ще бачить син? (Вільшаних королівен у танку.)
15. Чому ж батько наляканий? («В руках його хлопчик бідний кричить»). Тобто трагічний кінець пояснюється цілком реалістично.)
16. Як описує свої володіння вільшаний король і як сприймає їх хлопчик?
17. Які події в баладі є реальними, а які фантастичними? (Реальне: батько з сином у лісі, вітер, шум дерев, туман і фантастичне: вільшаний король, його доньки)
18. Чому король вільшаний? (Вільха – є версія, що на вільшаного короля «перетворився» король ельфів – герой данської легенди (данське слово «ельф» - могли сплутати з німецьким – «вільха»). Щось подібне ми вже спостерігали: соболевий черевичок Попелюшки іноді «ставав» кристалевим.)
19. Яка головна думка твору? (За страхом хлопчика криється: - одвічна боротьба життя і смерті; - зіткнення романтичного (фантастичного та реалістичного світосприйняття.)
20. Які ознаки балади у творі? (Ліро-епічний твір фантастичного змісту з драматично напруженим сюжетом, невеликий обсяг, стислість викладу, зв'язок з фольклором, емоційна розповідь, невелика кількість персонажів, відсутність деталізації, художні прийоми: символи, музичність, алегорія, епітети, синтаксичні конструкції: вигуки, окличні речення, інверсія; метафори, міфологізм.)

Аналіз балади Й. Гете «Вільшаний король»

Рік написання – 1782

Жанр – балада

Тема. Страх людини перед таємничими силами природи

Ідея. Небезпечно втручатися у світ природи, це загрожує життю. Світ природи — таємничий. Він приваблює і лякає людину одночасно. До кінця пізнати природу неможливо.

Історія створення балади «Вільшаний король». В основі балади Гете – старонорвезька народна балада «Танець ельфів» та датська народна пісня «Дочка короля ельфів». Гете у

своїй баладі «Вільшаний король» використовує фольклорні мотиви, переосмислює згадані легенди, вкладаючи у неї моральний і філософський зміст.

Сюжет ліричного твору. Батько з сином повертаються лісом додому вночі, бо затрималися. Хлопчик чує, як до нього звертається Вільшаний король, кличе його до себе, але батько не зважає на переживання сина, мотивуючи це багатою дитячою фантазією. Кульмінацією та одночасно розв'язкою твору є загибель хлопчика, який все-таки потрапляє до Вільшаного короля.

Композиція. Діалог батька і сина – розкриває почуття героїв. Вірш складається з 8 строф (катренів)

Художні засоби. Епітети – “вільшаний король, хвостатий пан, вранішній туман, любе дитя, квіти прекрасні.”

Розмір та вид стопи: трискладовий амфібрахій з пропуском складів.

Спосіб римування: паралельне – аабб

Настрій поезії. Напружений, хвилюючий, драматичний, тривожний, трагічний

Характеристика героїв

Вільшаний король - Таємничий. Принадливий. Чарівний. Могутній. Лякає

Син - Уразливий. Має сумніви. Довіряє батькові. Вразливий. Ніжний

Батько - Впевнений. Сміливий. Боїться за сина. Люблячий. Поспішає

Образи-символи балади: • вільшаний король — природа • ніч — стихія непізнаного, нерозвинених можливостей; стихія злих сил. • вітер — символ руйнації й оновлення; дух (подих) Всесвіту; • вітер — символ свободи, швидкості. • туман — символ блукання і невизначеності шляху; • верба — символ печалі, туги, долі; • хлопчик — людство • вільха— (низинне дерево) — символ поєднання в одне ціле води і землі. • батько й син — втілення різних поглядів на світ, природу • тупіт коня — рух природи й людства вперед

Конфлікти твору:

дорослий – дитина

батько – син

життя – смерть

надія – відчай

реальне – фантастичне

Балада Гете «Вільшаний король» і музика. Балада надихнула багатьох музикантів. Найвідомішим з їхніх творів є однойменна композиція австрійського митця Франца Шуберта, написана 1815 р. У сучасній музиці також є твір, пов'язаний з баладою Гете, - пісня «Далай Лама» німецького рок-гурту «Раммштайн». У цій композиції батько й син летять у літаку й хлопчик чує поклик Володаря Неба...

Аналіз вірша “Травнева пісня”

Автор: Йоганн Гете

Рік створення: 1771

Літературний рід: Лірика – інтимна

Жанр – Вірш (пісня). Вірш *близький до фольклорного* зображення щасливого кохання в народній пісні.

Історія написання: Вірш написано у 1771 р., а опубліковано у 1774 р. Це перший великий вірш молодого поета. Він викликаний почуттями до Фрідеріки Бріон, доньки священника зі Страсбурга, і просякнутий любовними почуттями. У цьому творі почуття палкого юнака зливаються з радісним воскресінням весняної природи. Молодість, любов, весна переповнюють все єство поета.

Віршовий розмір: чотиристопний ямб.

Тема: зображення взаємного кохання ліричного героя. Світосприйняття закоханого.

Ідея: Зображення кохання через образи природи, возвеличення любові, що освітлює життя й дарує щастя людині.

Основна думка: автор хоче нам сказати, що потрібно бачити прекрасне через прості речі.

Мотиви: замилювання весняною природою, щасливі любовні переживання.

Художні засоби:

Епітети: “зимнім сні”, “барвисті квіти”, “пташині хори”, “любов ясна”, “свіжим лугам”, “ранніх нагірних хмар”, “дівчатко любе”, “дівча ясне”, “гарячим чуттям”.

Метафора: сміється природа, підносиш спів, хвилюєш кров.

Порівняння: сміється природа, як сяє сонце.

Риторичні оклики – Любов моя, ти світлий чар! Дівчатко любе, дівча ясне! Як зір твій сяє: ти любиш мене! О земле, сонце, любов ясна!

Анафора – Як жайворонок – повітря й спів, Як чиста квітка – росу полів.

Літературний прийом. Психологічний паралелізм: наявність двох світів (світ природи і світ людини)

Ритм. Танцювальний.

Настрій. Оптимістичний, радісний.

Аналіз поезії “Прометей” Гете

Рік написання – 1773

Тема: змалювання протистояння титана Прометея та Зевса.

Ідея: засудження тиранії та самодержавства, уславлення самопожертви та сили духу у боротьбі з деспотичною владою.

Художні засоби вірша “

- *епітети:* розжареним приском; заблудлі очі; паланні святім.
- *риторичне звертання:* вгорни небо твоє, Зевсе, імлюю хмар; не знаю нікого біднішого під сонцем, ніж ви, богове!;
- *риторичні запитання:* хто допоміг гордість титанів мені здолать? хто від смерті мене врятував, від долі раба?; чи не ти само це звершило, серце, в паланні святім?; Тебе шанувати? Чому?.
- *метафори:* нещедро ви живлите данням офір і дихом молитов вашу величність; діти, дурники, повні надії; звертав свої заблудлі очі до сонця, чи нема там вгорі вуха, що скарги мої почуло б, серця, що так, як моє, пригноблених би пожаліло; дякуючи за рятунок тому, хто спить у високості; пуп’янки мрій достигли.
- *повтори:* щоб мучитися, щоб ридати, щоб втішатися, щоб радіти.
- *порівняння:* гроза порівнюється з грою маленького хлопчика.

Композиція. Твір побудовано у формі монологу Прометея. Вірш складається із 7 строф, написаних без рими (білий вірш). 1 строфа – прохання до Зевса залишити людині її землю, її будинок, тобто, все, що їй рідне.

2 строфа висловлює зневагу до богів. У третій та четвертій строфі згадується минуле дитинство та дитяча наївність героя. 5 строфа звинувачує Зевса у впертості, байдужості до людини. 6 строфа – Прометей загартувався, став особистістю. 7 строфа – Прометей став бунтівником, який відчуває радість від жаданої свободи.

Вірш «Прометей» — це темпераментний монолог заступника людей Прометея, який кидає тиранові Зевсу виклик, стверджуючи, що верховний небожитель — лише породження людських забобонів і страхів. Цей вірш, як і сам Прометей, є заклик до знищення богів, протесту проти авторитетів, мертвих традицій, до самоствердження сильної духом людини та, зрештою, до піднесення людської величі.

Тест

1. Талановита людина талановита в усьому. У чому полягає талант Гете:

А) поет, б) драматург, в) перекладач, г) учений, д) державний діяч, е) музикант, є) художник.

2. Для літературної балади характерно:

А) драматизм сюжету, б) діалог, в) варіанти тексту, г) внутрішній конфлікт героя.

3. Жанр поезії "Травнева пісня" Й.В. Гете:

А) елегія, б) дружнє послання, в) ода.

4. Поезія "Травнева пісня" присвячена:

А) Шарлотті Буфф, б) Анні Катаріні Шенкопф, в) Фредеріці Бріон.

5. Який художній прийом використано в поезії "Травнева пісня:

А) персоніфікація, б) психологічний паралелізм, в) метонімія.

6. Тема балади "Вільшаний король" Й.В. Гете:

12. Чому вчені Ліліпутії дивно пояснюють походження Гуллівера?
- А- вони неосвічені
 Б- до цього вважали, що всюди живуть тільки ліліпути
 В- їхня віра примушувала їх
 Г- таким був наказ короля
13. З якого твору такі слова:
 Радість – Всесвіту пружина,
 Радість – творчості душа.
- А- «До радості» Ф. Шиллера
 Б- «Травнева пісня» Й. В. Гете
 В- «Вільшаний король» Й. В. Гете
 Г- «Прометей» Й. В. Гете
14. Що уявляє собою ода «Прометей» Й. В. Гете?
- А- розповідь про Зевса
 Б- переказ подій на горі Олімп
 В- монолог-роздум Прометея
 Г- заклик до миру та єдності
15. Що описується в баладі Й. В. Гете «Вільшаний король»?
- А- наречена чекає свого коханого з війни
 Б- батько і син повертаються додому
 В- мати проводить сина в далеку дорогу
 Г- батько і син на полюванні
16. Як одержували посаду при дворі ліліпутів (за романом Д. Свіфта «Мандри Лемюеля Гуллівера»)?
- А- у спадок
 Б- від найбільшого хабара
 В- залежно від здібностей і талантів
 Г- залежно від того, хто найвище підстрибне на канаті
17. «Лиш той життя і волі гідний, хто б'ється день у день за них», – стверджував
- А- Й. В. Гете у трагедії «Фауст»
 Б- Ф. Шиллер в оді «До радості»
 В- Й. В. Гете у творі «Прометей»
 Г- Д. Свіфт в романі «Мандри Лемюеля Гуллівера»
18. Цей письменник пропонує неординарні шляхи стимулювання моральності: слова «з більшою охотою нагороджує, ніж карає» належать
- А- Й. В. Гете в устами вільшаного короля
 Б- Й. В. Гете словами Прометея
 В- Д. Свіфт в устами пильної шестиокої Феміди в Ліліпутії
 Г- Шиллер в оді «До радості»
19. Ким за освітою був Лемюель Гуллівер?
- А- письменником
 Б- військовим
 В- лікарем
 Г- моряком
20. Який твір у 1993 р. став офіційним гімном Євросоюзу й одним із символів Європи, а музику на нього написав Л. ван Бетховена і звучить вона у фіналі Дев'ятої симфонії?
- А- «Травнева пісня» Й. В. Гете
 Б- «Прометей» Й. В. Гете
 В- «До радості» Ф. Шиллера
 Г- «Вільшаний король» Й. В. Гете.
- Відповіді:**
 1В 2Г 3Б 4Г 5Г 6Г 7А 8А 9Б 10Б 11А 12Б 13А 14В 15Б 16Г 17А 18В 19В 20В

• ЦЕ МЕНІ ПІД СИЛУ!

(Самостійні, контрольні роботи)

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1 ЗА ТЕМАМИ «ВСТУП», «ПРОСВІТНИЦТВО: ТВОРЧИСТЬ ДЖ. СВІФТА, Й. В. ГЕТЕ, Ф. ШИЛЛЕРА» - ПРОСВІТНИЦТВО

Початковий і середній рівні (кожна правильна відповідь — 1 бал, усього — 6 балів)

- До художніх напрямів Просвітництва не належить:
  - романтизм;
  - класицизм;
  - реалізм;
  - сентименталізм.
- Гуллівер, за задумом Дж. Свіфта, був:
  - винахідником і мандрівником;
  - письменником і землеробом;
  - лікарем і капітаном корабля;
  - військовим та інженером.

3. Боротьба в Ліліпутії точилася між прихильниками:
  - а) крилатих і некрилатих капелюхів; б) високих і низьких підборів;
  - в) широких і вузьких ременів; г) монархістів і республіканців.
4. «Вільшаний король» у Й. В. Гете є уособленням:
  - а) ворогів держави; б) чаклунства;
  - в) дитячої казки; г) темних сил природи.
5. Основна думка поезії «Травнева пісня» Й. В. Гете — це:
  - а) критика песимістів; б) заклик до свободи та справедливості;
  - в) уславлення природи й кохання; г) уславлення переможців.
6. Ода «До радості» Ф. Шиллера стала Гімном Євросоюзу:
  - а) тому що радо вітає веселих і дотепних людей;
  - б) на честь Л. ван Бетховена;
  - в) тому що закликає до єднання людей на основі добра й справедливості;
  - г) для вшанування батьківщини Ф. Шиллера.
7. Представником літератури Просвітництва не є:
  - а) Ф. Шиллер; б) Дж. Свіфт; в) Сервантес; г) Й. В. Гете.
8. ліліпути були меншими за звичайну людину:
  - а) утричі; б) удвадцятьтеро; в) удванадцятьтеро; г) удесятеро.
9. Боротьба в ліліпутії точилася між прихильниками:
  - а) ісламу та буддизму; б) високих і низьких підборів;
  - в) язичництва і християнства; г) католицизму і протестантизму.
10. Твір Й. В. Гете «Вільшаний король» належить до жанру:
  - а) балади; б) оди; в) сонета; г) елегії.
11. У творі Й. В. Гете «Прометей» протиставлено образи:
  - а) Добра та Зла; б) Прометея та Зевса; в) Сили та Влади; г) Афіни та Венери.
12. Головна просвітницька ідея оди «До радості» Ф. Шиллера полягає у:
  - а) зверненні до розуму як основного чинника прогресу;
  - б) заклику до загальної освіти;
  - в) прославленні оптимізму, гумору, усього радісного;
  - г) заклику до об'єднання людства.

Достатній рівень (3 бали)

1. Схарактеризуйте образ Прометея з однойменного твору Й. В. Гете (або)
2. Схарактеризуйте образ Гуллівера за романом Дж. Свіфта.

Високий рівень (3 бали)

1. Виконайте одне із завдань (за вибором):
  - а) напишіть твір на одну із тем: «Ідеї Просвітництва, актуальні в наш час»; «Вічні художні образи у творах письменників-просвітників»;
  - б) складіть лист-пропозицію до Європарламенту щодо вдосконалення європейського суспільства.
  - в) складіть діалог про те, як в оді «До радості» відбито потяг більшості наших співвітчизників до європейського вибору.

ЧАСТИНА ДРУГА
Романтизм

Розділ перший «Таємниця життя незбагненна, але ми не можемо відмовитися від спокуси пізнати її та зрозуміти: від Просвітництва до сентименталізму і романтизму»

«Продовж речення» (до стор. 51-55)

1. Які слова ставали девізом життя багатьох європейців XIX ст.? (Слова Гете «Таємниця життя...»)

2. Як ще називали попередню до романтизму добу Просвітництва?(*Добою Розуму*)
3. Яке ж питання намагалися вирішити письменники – романтики?(*Що є вищим- розум чи почуття?*)
4. До якої думки вони схилялися і який напрям обирали?(*Сентименталізм - почуття*)
5. Що таке сентименталізм?(від франц.«почуття» - домінування почуттів та загострено-емоційне ставлення до дійсності)
6. Найбільшим здобутком нового літературного напрямку – романтизму - стало відкриття (*внутрішнього світу людини*).
7. Коли вперше звертали увагу на внутрішній світ людини?(*У добу античності і сентименталісти*).
8. Хто стає в цю добу духовним лідером і поводитирем нації?(*Поети*).
9. Батьківщина романтизму (*Німеччина, м. Єна*)стор. 52
- 10.Перші романтичні твори написані в Єні, їхні автори -...(*брати Шлегелі, Людвіг Тік, Новалис*)
- 11.Батьківщиною англійського романтизму став «Озерний край»-(*Кемберленд*) стор. 52
12. Представники англійського романтизму «озерного краю»(*Колрідж «Сказання про Старого Моряка», Вільям Вордсворт, лейкісти*)
13. Хто такі лейкісти?(*представники «озерної школи» в англ. поезії*)
- 14.Хронологічні рамки і межі романтизму. (*XVIII – I пол. XIX ст., Європа і Америка*)
- 15.Якому напрямку протистоїть романтизм?(**Класицизму**).
- 16.Хто одним із перших почав користуватися означенням «романтичний»?(*Фундатор сентименталізму Ж-Ж. Руссо*).
- 17.Ключове значення для розуміння романтизму мають ідеї німецького філософа ...(*Ф.Шеллінга*)
- 18.Мета мистецтва, за Шелнгом, - не роздуми, а...(*споглядання*).
- 19.Хто зумів донести «філософську революцію» Шеллінга до сердець англійських читачів і у якому творі?(*Колріжд «Сказання про Старого Моряка»*)
- 20.Перекажіть сюжет цього сказання (*стор. 53, 54*)
- 21.Гасло XIX ст «Не мислення як буття, а...(*буття як мислення*).
- 22.То алегорією кого є Старий Моряк і чому?(*Поета, письменника, який повинен свій «нестерпний біль» (мистецтво), який стискає серце, комусь вилити «сказанням», «піснею»*)
- 23.По суті, від ідеї просвіти через мистецтво романтики повертаються до катарсису – (*антична ідея очищення*)
- 24.На зміну Культурі розуму прийшов Культ ...(*Серця*)
- 25.Дайте визначення поняття «романтизм» (*Стор. 55. Від франц. «щось таємне, дивне, нереальне» – це напрям у літературі і мистецтві кінця XVIII- п. XIX ст., що виник в Німеччині та поширився в Європі та Америці*)
- 26.На скільки і які саме історичні етапи поділяють романтизм?(*3: ранній, зрілий і пізній*).
- 27.Філософським підґрунтям ідеології романтизму є культ (*індивідуалізму*)
- 28.Хто став класичним взірцем сильної і яскраво вираженої особистості доби романтизму?(*Наполеон*).
29. Одним з найважливіших здобутків романтизму став принцип, розроблений у працях нім. теоретика Фрідріха Шлегеля – це... (*романтична іронія*).
- 30.З романтичною іронією пов'язаний принцип осмислення світу, коли сприймали дійсність як вищий ступінь розчарування та песимізму, відчаю та безнадії, він дістав назву... (*«світової скорботи»*)

31. Ознаки романтизму:

■ Підкреслена увага до людської особистості, індивідуальності, внутрішнього світу людини.

■ **Зображення виняткового характеру за виняткових обставин**, сильної, бунтарської особистості, непримиренної зі світом. Це людина не лише вільна духом, а ще й цілком особлива та незвичайна. Найчастіше це одинак, якого не розуміють більшість людей.

- Культ почуттів, природи та природного стану людини. Заперечення раціоналізму.
  - Існування «двох світів»: світу ідеалу, мрії та світу дійсності. Між ними існує не виправний розлад. Це спричиняє настрій відчаю та безнадії, «світової скорботи» в митців-романтиків.
  - Звернення до народних сюжетів, фольклору, зацікавленість історичним минулим, пошуки історичної свідомості.
  - У літературі та живописі набувають популярності розгорнуті описи екзотичної природи, стихій, а також образи «природних» людей, «не зіпсованих» цивілізацією.
  - романтизм відмовився від використання сюжетів про античність.
32. Суть романтизму – *(незвичайний герой у незвичайних обставинах)*
33. Новий тип героя епохи – *бунтар, тираноборець, самотник, одержимий скорботою.*
34. Найвидатніші представники романтизму в зарубіжній літературі: Джордж Гордон Ноель Байрон, Віктор Гюго, Вільям Блейк, Ернст Теодор Амадей Гофман, Вальтер Скотт, Генріх Гейне, Фрідріх Шиллер, Жорж Санд, Михайло Лермонтов, Олександр Пушкін, Адам Міцкевич.
35. Українські романтики в літературі: Тарас Шевченко (рання творчість), Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, «руська трійця» (Маркіян Шашкевич, Яков Головацький, Іван Вагилевич), Левко Боровиковський, АМВРОСІЙ Метлинський, Михайло Максимович, Віктор Забіла, Євген Гребінка, Олександр Афанасьєв-Чужбинський та ін.
36. Представники романтизму в живописі – Ф. Делакруа, К. Брюллов, В. Блейк
37. В музиці – Ф. Шуберт, Ф. Шопен...
38. На розвиток романтизму значний вплив мала ідеалістична філософія, представниками якої були А. В. і К. В. Ф. Шлегелі, Ф. В. Й. Шеллінг, (стор. 53) І. Кант, Й. Г. Фіхте, Й. Г. Гердер, Ф. Гегель, В. Гумбольдт (див. «Коментар архіваріуса» на стор. 56)

Розділ 2 «Не знаю, що стало зо мною...»: Генріх Гейне

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ» ГЕНРІХ ГЕЙНЕ

1. Гейне вважають представником початкового етапу розвитку європейського романтизму.
2. Сім'я Гейне жила заможна .
3. Один із викладачів ліцею, прочитавши твір Гейне, сказав, що юнакові не слід займатися літературною справою.
4. Генріха влаштували в банківську контору, бо вважали, що література не для нього.
5. Два наступні роки Гейне працював на фермі багатого дядечка Соломона.
6. Гейне навчався в Боннському університеті, навчання давалося йому легко.
7. Через рік Гейне перейшов до Геттінгенського університету, який невдовзі був змушений залишити через хворобу.
8. Після закінчення університету Гейне планував зайнятися літературною практикою.
9. З 1840 року Гейне жив у Парижі.
10. 44-річний Гейне одружився з куховаркою Кресане Ежені Міра.
11. Виснажлива літературна праця призвела до серцевого нападу.
12. Гейне називав Гете своїм двоюрідним братом.

ВІДПОВІДІ. Генріх Гейне. 1. Завершального етапу розвитку європейського романтизму. 2. Скрутно. 3. Що з нього виросте видатна людина. 4. Для здобуття комерційного досвіду та коштів для навчання. 5. Фірмі. 6. Важко. 7. Через причетність до дуелі. 8. Юридичною практикою. 9. З 1830. 10. З продавщицею. 11. До паралічу спинного мозку. 12. Байрона.

ГЕЙНЕ. БІОГРАФІЯ.

1. Науку якого філософа висміяв Гейне у своєму сонеті? (*Гегеля*).
2. Хто допоміг Гейне отримати гарну освіту? (*Багатий дядько Соломон*).

3. На батьківщині його твори були заборонені, йому загрожував арешт, тому після навчання в університетах жив не в Німеччині, а.. (У Франції).
4. Кому посвячував свої перші юнацькі вірші?(кузині Амалії)
5. На початку 40-х років знайомиться з ідеологом комунізму (Карлом Марксом). Підтримував ідеї Маркса.
6. Період з 1848 по 1856 (8 років) був найважчим у житті письменника і він називав його («матрацною могилою»)
7. До яких трьох речей, як і Гете, Гейне відчував відразу? (Сигарети, вуса, борода).
8. За незвичайну красу Теофіль Готье назвав Гейне (германським Аполлоном).
9. Як говорив поет (строчив як з кулемета).
10. Кого Гейне називав своїм двоюрідним братом?(Байрона).
11. Гете завжди захоплювався творчістю цього письменника, відвідав його, але отримав холодну зустріч. (Гете).
12. Основоположниками справжнього освоєння Гейне українською культурою стали (І. Франко і Л. Українка).
13. Під час Другої світової війни нацисти оприлюднили наказ, який забороняв (відвідувати могилу великого поета).
14. Твір Гейне, який вивчали у Німеччині як народний («Лорелей»).
15. Найвідоміша збірка ... («Книга пісень»)

ГЕНРІХ ГЕЙНЕ «КНИГА ПІСЕНЬ»

1. «Книга пісень» — перша збірка Г. Гейне, що принесла йому славу романтичного поета. Вона вийшла друком у ... (1827 році, до неї увійшли вірші 1816-1827 років.)
2. Більша частина віршів створена під впливом яскравого почуття до... (двоюрідних сестер — Амалії та Терези, в яких поет по черзі закохувався.) Його почуття залишилися без відповіді. Але під пером талановитого митця розповідь про нещасливу любов вийшла далеко за біографічні межі: «Книга пісень» — справжня перлина німецької літератури.
3. Збірка складається з ... (трьох частин: «Юнацькі страждання» — кохана з'являється до нього в уяві; «Ліричне інтермеццо» — кохання розцвітає у сновидіннях; «Знову на батьківщині» — любов оживає лише в пам'яті поета.)
4. Назву збірки «Книга пісень» Гейне запозичив у... (Петрарки)
5. Лейтмотивом збірки є тема – кохання.
6. Лорелея – це... русалка.
7. Скільки разів за життя автора була видана збірка (13).
8. Композиція збірки – 215 віршів, поділені на 5 циклів: 3 етапи нерозділеного кохання «Юнацькі страждання», «Ліричне інтермеццо», «Знову на батьківщині» та епілог не пов'язаний з історією кохання «Північне море», «З подорожі на Гарц»)

«Не знаю, що стало зі мною...» аналіз вірша

Автор – Генріх Гейне

Жанр – балада, яка має ліро-епічний характер, відтінок фантастичності та майже драматичну напруженість.

Збірка – «Книга пісень».

Цикл – «Знову на батьківщині».

Тема – Згубна сила кохання. Розповідь про казкову красуню, що на скелі над Рейном своїм звабливим співом зачаровувала всіх, хто її чув.

Головна думка – Кохання – складне і незбагненне почуття. Ліричний герой сумує, йому не дає спокою стара легенда.

Ідея. Кохання – це фатальна, ірраціональна сила, що несе страждання й загибель.

Образи. Ліричний герой, який поділяє думки автора. Лорелей – символ фатального кохання.

Художні засоби :

Епітети – «коси золоті», «дикої пісні», стара казка, золоті шати, вечірній промінь;
метафори «Рейн затих», «промінь грає». **Анафора:** «І косу розчісує ним, і дикої пісні співає».

Сюжет і стиль вірша – казковий, фольклорний. Поезія написана у співзвучній манері народної пісні. В основі – легенда про водяну німфу.

“Самотній кедр на стромині” аналіз

1. **Рік** написання - 1823.

2. **Сюжет.** У вірші почуття самотності передано за допомогою символів. Природа замальовується у збірці ніжною, лагідною, спокійною – сентиментальною. Слово «сосна» німецькою мовою чоловічого роду. Леонід Первомайський перекладає його словом «Кедр». Сибірська сосна та сибірський кедр – одне й те саме дерево, тому така зміна видається можливою. Первомайський відзначає, що кедр самотній, говорить, що він дримає. Описуючи пальму, передає і її сум («сумує в німій самотині»).

3. **Образи.** Перекладачу вдалося передати образну систему, почуття, які вклав у цю поезію Гейне, а саме свій душевний неспокій, нещасливе кохання. Образи *кедра та пальми уособлюють чоловіка та жінку*, які в розлуці і, можливо, ніколи не зустрінуться.

4. **Художні засоби:**

Вірш побудований на *антитезі* північ – південь. Північ: Самотній кедр укритий кригою, снігом. Південь: Південна земля, спалена сонцем скала. *Епітети* (самотній кедр, німа самотинь) і *метафори* (дримає і мріє у вві сні, бачить сон, сумує в німій самотині) розкривають тему нещасливого кохання.

Саме цей вірш можна вважати зразком романтичної поезії. Через образи природи автор передає свої почуття. Ніколи не зустрінеться кедру і пальмі, ніколи не бути поету зі своєю коханою. Здавалось би, ми читаємо про звичайні події з життя людини. Але звичайне любовне розчарування переростає в трагедію самотності людини в бездуховному міщанському оточенні. Перед нами постають образи-символи самотності.

◆ Які образи-символи є в поезії? (*Кедр та пальми.*)

◆ Що вони уособлюють? (*Чоловіка та жінку, які в розлуці і, можливо, ніколи не зустрінуться.*)

Літературний диктант

1) Назву збірки «Книга пісень» Гейне запозичив у... (*Петрарки*).

2) Лейтмотивом «Книги пісень» є тема... (*кохання*).

3) «Книга пісень» має... частини. (*4.*)

4) Більшість віршів збірки написані в дусі ... (*народних пісень*).

5) Лорелея — це... (*русалка*).

6) Своїм співом Лорелея призводила човнярів (*до загибелі*).

7) Літературний напрям, що знайшов своє відображення у творчому доробку Г. Гейне, — це (*романтизм*).

8) Тема вірша Г. Гейне «Самотній кедр на стромині» (*Нерозділене кохання*).

9) Стільки разів за життя автора була видана «Книга пісень». (*13.*)

10) Легенда про русалку стала основою поезії. (*«Не знаю, що стало зо мною...»*.)

11) На створення збірки «Книга пісень» Гейне надихнуло нероздільне кохання до... (*сестер Амалії та Терези*).

12) «Книгу пісень» Генріх Гейне написав під впливом творчості англійського поета-романтика... (*Дж. Байрона*).

“Коли розлучаються двоє” аналіз

Автор – Генріх Гейне

Збірка – «Книга пісень».

Тема – Прощання, розлука.

Головна думка – У кожного своя історія розлуки. Ліричний герой дуже сумний, тому що розлучається з коханою.

Художні засоби: *іронія* (перша строфа, складається із штампів), *метафора* («сум, зітхання прийшли самі»).

Центральна **тема** вірша — тема розлуки, прощання. Відчуття втрати завжди приходиться пізніше, особливо, якщо йдеться про нерозділене кохання. Поет любить і страждає через те, що кохана дівчина не відповідає йому взаємністю. Вірш «Коли розлучаються двоє...»

немовби вихоплює зі щемливої сповіді ліричного героя циклу той момент у його стосунках із коханою, коли в них настає найважча пора — болісного, але неминучого розлучення, яке, мов гострий ніж, ділить навпіл світосприйняття ліричного героя: на минуле, коли бодай зрідка він міг бачитися зі своєю коханою, і теперішнє, коли її образ з'являтиметься йому лише в овіяних смутком спогадах.

Вірш побудовано у формі контрастного зіставлення. Перші чотири рядки вірша змальовують ситуацію розлучення так, як це, на думку поета, найчастіше буває в житті: Коли розлучаються двоє, За руки беруться вони, І плачуть, і тяжко зітхають, Без ліку зітхають, смутні. (Переклад М. Стависького) Наступні чотири рядки відтворюють цю саму подію, але в ситуації прощання зі своєю коханою ліричного героя Гейне

- ◆ Який настрої вірша? Чим він зумовлений?
- ◆ Як розлучився ліричний герой зі своєю коханою? (*Без сліз і зітхань.*)
- ◆ Що перебуває в центрі уваги поета? (*Глибокі душевні переживання, біль душі.*)

1 варіант

1. Який літературний напрям знайшов своє відображення у творчому доробку Г. Гейне? (*Романтизм*)
2. Під впливом творчості якого англійського поета - романтика Генріх Гейне написав цикл «Книга пісень»? (*Дж. Байрона*)
3. Яка тема віршів Г. Гейне «Чому троянди немов неживі», «Самотній кедр на стромині»? (*Нерозділене кохання*)
4. Чим перші вірші молодого Г. Гейне так сподобалися всім: і редакторів, і критикам, і німецьким читачам? (*Ці вірші нагадували народні пісні.*)
5. З героєм якого роману не раз порівнював себе Генріх Гейне, перечитуючи цей твір мінімум один раз на п'ять років? (*З Дон Кіхотом*)
6. У чому полягає так звана «гейнівська іронія»? (*Сміх над «порядним товариством», «вищим світом»*)
7. Як зображується кохання в «Книзі пісень»? (*Як першооснова буття*)
8. Символічні образи яких птахів з'являються у вірші «Вечірні промені ясні...» (*Чайок*)
9. Назва збірки Г. Гейне «Книга пісень» свідчить про зв'язок із... (*народною творчістю*).
10. До якої течії романтизму належить «Книга пісень» Г. Гейне? (*Народно-фольклорної*)
11. Якою постає природа в «Книзі пісень»? (*Одухотвореною силою почуттів ліричного героя*)
12. Першим циклом збірки «Книга пісень» є... («*Страждання юності*»)
13. За кількістю текстів, покладених на музику, збірка «Книга пісень» не має собі рівних у світовій поезії (*близько 8 тисяч*),
14. Назву збірки «Книга

2 варіант.

• Тести VIII. Гейне. «Книга пісень».

1. Гейне народився і жив:
  - а) у XVII ст.; б) в кінці XVII - на початку XVIII ст.; в) в XVIII ст.
2. Справжнє ім'я Гейне:
  - а) Генріх; б) Густав; в) Гаррі.
3. Твір Гейне, що був заборонений в Німеччині:
  - а) «Німеччина. Зимово казка»; б) «Книга пісень»; в) «Нові поезії».
4. Провів своє життя і помер поет:
  - а) у Франції; б) в Німеччині; в) в Англії.
5. Лейтмотивом «Книги пісень» є тема:
  - а) природи; б) кохання; в) поета і поезії.
6. «Книга пісень» складається:
  - а) з 2 частин; б) з 3 частин; в) з 4 частин.
7. Більшість віршів збірки написані:
  - а) в дусі античної лірики; б) в дусі східної поезії; в) в дусі народних пісень.

8. Лорелея - це:
  - а) русалка; б) відьма; в) проста дівчина.
9. Своїм співом Лорелея:
  - а) лякала човнярів; б) відганяла злих духів; в) призводила до загибелі веслярів.
10. Образ, що є головним у поезії «Лорелея»:
  - а) Лорелеї; б) весляра; в) автора.
11. Човняр гине тому, що він:
  - а) охоплений пристрастю; б) заснув у човні; в) загіпнотизований Лорелеєю.
12. «Книга пісень» має всі ознаки:
  - а) романтизму; б) реалізму; в) романтизму і реалізму.

Розділ 3 «Хотів би жити знов у горах...»: Джордж Байрон

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ» ДЖОРДЖ НОЕЛ ГОРДОН БАЙРОН

1. Батько поета був викладачем університету.
2. Мати Байрона, Катерина Гордон, належала до англійської знаті.
3. Славний шотландський поет народився 22 січня 1788 року.
4. Початкову освіту здобув у містечку Харроу, а далі продовжив навчання у Бруклінському університеті.
5. Почувався Байрон в університеті серед однокурсників лідером.
6. Після закінчення університетського курсу Байрон вирушає в подорож країнами Африки.
7. Повернувшись із подорожі, Байрон розпочинає літературну діяльність.
8. Перебуваючи в Іспанії, Байрон познайомився та заприятелював з англійським поетом Персі Біші Шеллі.
9. Байрон брав участь у національно-визвольній боротьбі поляків.
10. Останні роки свого життя Байрон провів у Швейцарії.
11. У квітні 1824 року Байрон помер у 47 років.
12. В останню путь поета проводжали з почестями, на його труну, покриту чорним плащем, було покладено збірки його творів.

ВІДПОВІДІ. Джордж Ноел Гордон Байрон. 1. Гвардійським офіцером. 2. Шотландської знаті. 3. Англійський. 4. У Кембриджському. 5. Самотнім і чужим. 6. Середземномор'я. 7. Політичну. 8. Швейцарії. 9. Греків. 10. Греції. 11. У 37 років. 12. Давньогрецький воїнський шолом, меч і лавровий вінок.

ДЖОРДЖ НОЕЛ ГОРДОН БАЙРОН «МАЗЕПА»

1. Якого року була написана поема Дж. Байрона «Мазепа»? (1818р.)
2. Дж. Байрон уважав, що Мазепа... (польський шляхтич).
3. Хто в поемі розповідає про незвичайний випадок, що трапився з Мазепою? (Сам Мазепа)
4. Як звали жінку, у яку закохався Мазепа? (Тереза)
5. Якою постає Україна в поемі Дж. Байрона? (Безмежною, дикою, ще не освоєною землею)
6. Які події зображено в поемі? (Після поразки шведів під Полтавою)
7. Чи є достовірним сюжет, описаний Дж. Байроном у поемі «Мазепа»? (Ні)
8. Як король Карл XII ставиться до Мазепа? (Шанує Мазепу за відвагу та чесність)
9. Назвіть основний засіб розкриття психології героя. (Монолог-сповідь)
10. Дикий кінь у поемі Дж. Байрона є символом... (волі).
11. Куди несе дикий кінь Мазепу? (З Польщі в Україну)
12. Хто з поетів переклав поему Дж. Байрона «Мазепа» українською? (Д. Загул, М.

ДЖОРДЖ ГОРДОН НОЕЛ БАЙРОН. ЛІРИКА

1. Поетичний цикл Дж. Байрона «Єврейські мелодії» написаний за мотивами... (Біблії).
2. Основою для написання вірша «Мій дух як ніч...» стала історія царя... (Саула).
3. Хто такий Валтасар? (Останній володар Вавилона, який загинув під час бойових дій.)
4. Яка основна тема вірша «Мій дух як ніч...» (Зіткнення суперечливих начал у душі людини, самотність)
5. Основною ідеєю вірша «Мій дух як ніч...» є утвердження сили... (мистецтва, що просвітлює душу).
6. Який музичний інструмент з'являється у вірші «Мій дух як ніч...»? (Арфа)
7. Прометей в однойменному вірші Дж. Байрона є втіленням... (одвічної драми людського духу й внутрішньої свободи).
8. Визначте пафос вірша «Прометей». (Утвердження духу бунтарства, заклик до звільнення людства)
9. Як змінився голос царя (вірш «Валтасарове видіння»), коли він побачив «таємні та зловісні» письмена? (Голос затремтів.)
10. Визначте ідею вірша «Валтасарове видіння». (Засудження насильства)
11. Який символічний образ утілює прагнення ліричного героя вірша «Хотів би жити знов у горах...» до ідеалу? (Птах)
12. Що використав Дж. Байрон для написання вірша «Валтасарове видіння»? (Відому біблійну історію)

• Тести VII. Байрон. Вірші. Поема «Мазепа».

1. Байрон за походженням був:
а) лордом; б) князем; в) пером.
2. Фізична вада Байрона:
а) глухота; б) сліпота; в) кульгання.
3. Характерна прикмета творчості Байрона:
а) захоплення життям; б) розчарування у суспільстві;
в) оспівування кохання.
4. Твір Байрона, що мав негативний відгук у пресі:
а) поема «Паломництво Чайльд Гарольда»;
б) поема «Гяур»; в) поетична збірка «Часи дозвілля».
5. Другом Байрона був поет:
а) Вільям Вордсворт; б) Йоганн Вольфганг Гете;
в) Персі Біші Шеллі.
6. Чого прагне душа ліричного героя у вірші «Мій дух як ніч...»?
а) веселощів; б) сліз; в) спокою.
7. Першим у європейській літературі романом у віршах вважають твір Байрона:
а) «Дон Жуан»; б) «Паломництво Чайльд Гарольда»; в) «Мазепа».
8. Перший у новій європейській літературі зразок ліро-епічної поеми мав назву:
а) «Дон Жуан»; б) «Паломництво Чайльд Гарольда»; в) «Мазепа».
9. Сюжет про українського гетьмана Мазепу поет відшукав у:
а) «Історії Карла XII» Дідро; б) «Історії Карла XII» Руссо;
в) «Історії Карла XII» Вольтера.
10. Розповідь в поемі «Мазепа» ведеться від імені:
а) автора; б) Карла XII; в) Мазепа.
11. Кого бачить в степу Мазепа?
а) зграю вовків; б) табун диких коней; в) зграю шулік.
12. Доля Байрона нагадує персонажа із його ж твору:
а) Мазепу; б) Прометея; в) Дон Жуана.

Аналіз вірша «Хотів би жити знов у горах»

Автор – Дж. Байрон

Рік написання – 1807

Збірка – «Години дозвілля» (Hours of idleness).

Тема – протест проти загальноприйнятних норм моралі тогочасної Англії.

Ідея – втеча з сьогодення до радісного світу минулого дитинства. Це внутрішній монолог поета, який живе у духовній пустці, без любові та друзів. Такі самі ідеї турбували його сучасників. Тому поезія Байрона віддзеркалює основні проблеми того часу. Автор послідовно розвінчує жадані для багатьох людей життєві блага: високе становище в суспільстві, багатство, кохання, спілкування в колі друзів. Він вважає, що ці блага дають лише ілюзію щастя, але забирають те, що має справжню цінність, — свободу, волю.

Художні засоби : *епітети*: дитям безжурним, в морях суворих, хвиль розбурханих, Англії пихатій, грізний океан, вертепний галас, втіх нещирих, дух похмурий мій, небо грозове.

Метафори: серце стало крижаним; тамує келих скорботу й біль; я серцем завжди сирота; в серці в мене стільки льоду; світ лукавства і облуди. *Порівняння*: душа, мов птах прип'ятий; як мені з душного світу, мов голуб до свого кубла, у небо грозове злетіти.

Риторичні звертання: дай утекти мені, талане, на лано урвищ і горбів; То, Правдо, промінь твій жорстокий вернув мене у нищий світ; А ти, о Жінко, світоч вроди. *Риторичні запитання*: Навіщо ж темрява ховає той знак останньої межі? Де ж друзів коло? Чом не склалась та приязнь вірна і свята?

Настрій . Сумний. Самотність, розчарування відчувається у вірші. Поет був романтиком, тож і вабили його “темні урвища і хребти”, “пустка дика й хмура”, “небо грозове”.

Ліричний герой теж романтик, мислитель, філософ. Саме дика, незаймана природа, грізна й велична у своїй первозданності, вабить ліричного героя. Він ладен проміняти вищий світ, де людина не може лишатися собою, а вимушена лукавити, брехати, пристосовуватися, на життя наодинці з природою, де виявляються кращі риси людини, відбувається перевірка на міцність.

Вірш Байрона «Хотів би жити знов у горах...» завжди **актуальний**, оскільки в ньому показані складні духовні шукання особистості, осмислюється місце людини у світі й утверджуються волелюбні ідеї. Автор протестує проти нічого, бездуховного суспільства, прагнучи у світ мрії, свободи, високих ідеалів.

— У творах Байрона постав новий тип героя — **байронічний**. Охоплений найглибшою меланхолією, він втратив зв'язок з навколишнім світом, адже рано «переситився життям». Це герой-вигнанець, герой-бунтар, сильна, пристрасна особистість, яка шукає скарбів духовних, а не матеріальних. З образом «байронічного» героя безпосередньо пов'язане і поняття байронізму — ідейно-естетичної тенденції, філософського світобачення, що дістало яскраве втілення у творчості Дж. Байрона та його послідовників.

Ознаки байронізму: «світова скорбота»; неприйняття дійсності, протест проти неї, інтелектуальний бунт (зневіра у можливості переробити світ, песимізм.); відчуження особистості; розкриття суперечностей між життям людини і суспільства; злиття ліричного героя з природою; протиставлення мрії та життя, ідеалу і дійсності.

3. Евристична бесіда

◆ Що Байрон взяв за основу цього вірша? (В основу вірша покладений 54 псалом із Старого завіту — один із повчальних Давидових псалмів.)

◆ З ким порівнює свою душу Байрон? (З прип'ятим птахом, що прагне ви рватись із пут марнославства, морального рабства, лукавства й облуди.)

◆ Що вабить ліричного героя? (Дика, грізна й велична природа.)

◆ Який головний мотив вірша? (Байрон слідом за автором біблійних часів розмірковує з приводу протистояння піднесеної душі та грішного світу.)

5. Знайти романтичні образи-символи, визначити їхню роль.

Небо — це природа, а її не можна підкорити, вона — справжня, не фальшива; гроза — прояв стихії, свобода дій, у грозовому небі вільно дихається; сонце — це символ світла, а світло — це істина; орел — символ свободи, волі, він не боїться сонця й літає вище за всіх птахів

◆ Батьківщина поета (Англія)

- Який титул мав?(лорд, успадкував від діда)

- Яку країну любив як батьківщину?(Шотландію)
- Чому змушений був її покинути?(титул лорда зобов'язував бути біля родового маєтку)
- Де був родовий маєток?(Англія, Ноттінгем)
- Вада від народження (кульгавий)
- Заняття(бокс, верхова їзда, плавання)
- Чому Байрон зненавидів перше покоління британських романтиків?(за критику його творів)
- Найзнаменитіший твір?(«Паломництво Чайльд Гарольда»)
- Що цим твором започаткував сміливий експериментатор?(новий четвертий рід- ліро-епічний)
- Як назвав розділи поеми?(за традицією епічних поем Гомера – піснями)
- Який жанр твору «Дон Жуан»? (роман у віршах)
- Яка хвороба головного героя поеми у 19 років?(фатальна хвороба розуму і серця – відраза до всього)
- Який знаменитий вислів, що став крилатим, належить Байрону?(«Одного разу я прокинувся знаменитим»)

Аналіз поезії “Мій дух як ніч”

Рік написання – 1815

Рід Лірика- філософська

Жанр — елегія;

Цикл «Єврейські мелодії», 1814-1815

Джерела. Мотиви . написаний за мотивами Біблії . Основою для написання твору стала історія зі Старого Заповіту про царя Саула та співця Давида. Відомо, що Саул був іудейським царем і жив у XV столітті до н. е., а Давид був пастухом, який переміг силою духа велетня Голіафа. Цар Саул позаздрив славі переможця і хотів убити його, але коли Давид загрив на арфі, злий дух відступив від Саула і дух царя просвітлився.

Тема. Зіткнення суперечливих начал у душі людини, самотність.

Ідея. Утвердження сили мистецтва, що просвітлює душу

Настрій поезії. Вірш дуже емоційно напружений, сумний. Провідна інтонація віршів цього циклу – це відчуття смутку, безвихідь, охоплення відчуттям світової скорботи.

Ключові образи твору. Співець, арфа, образ плачу (скорботи). Звуки арфи, її «віщий спів» може розвіяти смуток, вселити надію. Арфа є втіленням мистецтва, що має сприяти духовному відродженню.

Художні засоби : *Епитети*: «останній час», «віщий спів», «перший звук»; *метафори*: «глас арфи воркує і тішить слух», «надія в серці спить», «розпадеться серце», «поки мозок не згорів»; *порівняння*: «мій дух як ніч»; *вигуки*: «О, грай скоріш!»; *риторичне запитання* (кінець вірша).

Вид строфи 4 катрени

Віршовий розмір – чотиристопний ямб . Вид стопи: ямб

Спосіб римування: за розташуванням: перехресне – абаб. Види рим: а) за наголосом: – чоловіча (наголос на кн. слова); б) за частинами мови: – граматична.

Сюжет. Вірш Байрона це звертання-монолог Саула до Давида. Головним героєм є співець. Душевний стан ліричного героя напружений. Він почувається самотнім. Його охопили сум, туга, зневіра, навіть відчай. У його душі відбувається боротьба добра і зла. І ніщо не може втішити царя, окрім божественного звука арфи, адже вона знаходиться в руках співця, чий пісні любі Господу. Чого прагне Саул: веселощів, задоволення чи ще більшої влади? Ні, він хоче переконатися, що його душа жива, не скам'яніла, адже він ще здатен чути «арфи глас». Він прагне, щоб божественна пісня розбудила в серці надію, щоб сльози полилися з його очей. Жодного натяку на конкретну особу чи якісь історичні реалії у вірші немає. Перед нами постає скорботний образ особистості, яка мужньо переносить неймовірні муки, прагнучи певного просвітлення, яке може дати їй музика (мистецтво). З тексту вірша нам невідомо, від чого страждає ліричний герой, чому в нього на душі так важко, через що його серце може розірватися від страшних мук. Це певне абстрагування від біблійної історії перетворило вірш на образ-алегорію стражденної душі, що прагне

спокою й умиротворення, але вже ніде не може його знайти... У вірші йдеться про іудейського царя Саула. Але Байрон виходить за рамки біблійної історії: образ біблійного царя доповнюється образом співця (поета), який виходить на перший план. За ним стоїть сам автор і ширше — усе його покоління. Душевний стан ліричного героя напружений. Він почувається самотнім. Його охопили сум, туга, зневіра, навіть відчай. Душу ліричного героя може врятувати лише мистецтво. Але риторичне питання у кінці твору залишається без чіткої відповіді: «Як не допоможе спів, воно од мук тяжких порветься враз!»

Аналіз поеми «Мазепа»

Композиція. 20 невеликих розділів

Історичні події, що зображені у творі. Розгром шведів російськими військами Петра I під Полтавою 1709 року та втеча Мазепи з Карлом XII до Туреччини.

Час дії — важкі для Карла XII і Мазепи дні після поразки під Полтавою

Жанрові особливості. Поема Дж. Байрона — це ліро-епічна поема, монолог-сповідь Мазепи. Автора цікавить плин почуттів, рух думок героя, політ його уяви.

Історія написання поеми «Мазепа». Поему «Мазепа» Байрон написав під час перебування в Італії (у Венеції та Равенні) в 1818 або 1819 році. На розповіді Мазепи про його закоханість у молоді роки в юну красуню Терезу, дружину старого багатого графа-воеводи, позначилися взаємовідносини самого Байрона з юною дружиною графа Гвічіоллі, яку також звали Терезою. На початку своєї поеми Байрон подав довідку, що в її основу був покладений один із епізодів з «Історії Карла XII» французького письменника Вольтера про те, як «шляхтич» Мазепа в юності за зв'язки з жінкою польського вельможі був покараний — прив'язаний до дикого коня, якого відпустили в степ. Тоді «Мазепа від страждань і з голоду трохи не вмер». Ця подія й становить основний зміст поеми. Про неї розповідає Мазепа шведському королеві Карлу XII, коли після розгрому Петром I під Полтавою 1709 року вони втікали до Туреччини.

Образ Мазепи у поемі Байрона Гетьман зображений на початку й наприкінці твору людиною похилого віку, йому 70 років. Сильний, сміливий, здатний зберегти самовладання у найскладнішій ситуації. Він не може змінити хід історії, але завжди береже свою честь і гідність, залишається людиною. Образ Мазепи досить багатогранний. У поемі він змінюється зовнішньо під вагою прожитих років, але зберігає головне: мужність, силу, тверезість розуму, шляхетність.

Риси романтичного героя в образі Мазепи. Він похмурий, самотній, вірний високим ідеалам (кохання, дружби, свободи, вірності вітчизні), волелюбний, внутрішньо незалежний.

– **Риси «байронічного героя»** у характері Мазепи. «Шляхетний злочинець», самотній, нескорений, волелюбний, бунтар зі страдницькою душею, в якій відбиваються настрої «світової скорботи»; смілива вдача, могутня воля, титанічна постать

Символічні образи «Дика країна», у якій «дикі степи», «дикий праліс», «дика площа» символічні образи, що створюють емоційний, романтичний образ України, що є вільною, але ще неосвоєною землею. Образ *долі*, яка переслідує усіх героїв. Доля відвернулася від шведів під Полтавою, від короля Карла XII, прирікши його на втечу, доля звела Мазепу з Терезою, подарувавши йому таке сильне кохання, але й розлучила їх (адже Мазепа нічого не знає про подальшу долю своєї коханої), доля врятувала його, принісши в Україну, й зробила Мазепу гетьманом. Образ *коня*. У романтичній літературі кінь є символом вдачі, людської долі. Тому стає зрозумілим, чому Карл XII втрачає своїх коней (доля відвернулася від нього), а Мазепа зберіг свого коня (доля до нього прихильна). Образ «дикого коня», що ніс Мазепу через ліси й степи з Польщі в Україну — символ нестримної пристрасті майбутнього гетьмана, і фатальної долі, і втілення смерті, що очікувала Мазепу, і кари небесної за його вчинок (порушення подружньої вірності), і символ несхитної волі, що є у Мазепи і яка й приводить його до гетьманства. Із цим образом нерозривно пов'язаний і образ *України*, яка постає вільною країною, що повинна рухатися у майбутнє. Бурхливі потоки, потужні хвилі, сильні вітри уособлюють пристрасті, що охопили героя. *Вороння* символізує смерть. *Степ* — вільнолюбивий дух Мазепи. Буйний

чагарник, ліс — перепони, які траплялися на його життєвому шляху. Вечірній холод, туман, морок, тьма, ридання вітру, похмуре небо підсилюють страждання Мазепи. Ранок, біла мла, схід сонця є символом надії. *Образ вершника* Мазепи символ – неспокоїної душі; – нескореної сили; постійної небезпеки; уособлення вільної людини; символ свободи, нації.

Поема «Мазепа» – романтична поема 1. „Мазепа”- це ліро- епічна поема . Поява так званих мішаних жанрів була характерна для романтизму. 2. Зацікавила поета сама легенда, що була таємничою, ефектною, небуденною. 3. Романтиків завжди цікавили неординарні особистості, масштабні постаті. Мазепа – саме такий. 4. Експресивні вираження переживань, чіткі логічні позиції, антитеза-(насильство- беззахисність, тиран-жертва, завойовник-завойований)- все це вказує на приналежність до романтизму.

Сюжет . Поема побудована у формі розповіді-сповіді головного героя твору — старого гетьмана Мазепи про любовну пригоду, яка колись трапилася з ним.

3. Колективне складання таблиці «Образи Мазепи в поемі Дж. Байрона»

Образи Мазепи в поемі Дж. Байрона

Юний Мазепа-коханець

Мазепа-гетьман

Паж при дворі польського короля Яна-Казимира — веселий, стрункий, красень-юнак, до нестями закоханий у дружину польського шляхтича Терезу

Переживши багато тяжких випробувань, він змінюється зовні, стає «похмурий і старий, і сам, як дуб той віковий», але залишається сильним, сміливим, зберігає мужність та шляхетність

Літературний диктант

1) Які події зображено в поемі? (Поразка шведів під Полтавою.)

2) Хто в поемі розповідає про незвичайний випадок, що трапився з Мазепою? (Сам Мазепа.) Як побудована поема? (Поема побудована як монолог-сповідь Мазепи.)

Чому автор використав саме таку жанрову форму? (Щоб створити враження достовірності, бо це відверта розповідь самого героя.)

Доведіть, що в образі Мазепи є риси романтичного героя. (Він самотній, волелюбний, внутрішньо незалежний, вірний високим ідеалам — кохання, дружби, свободи.)

3) Як звали жінку, у яку закохався Мазепа? (Тереза.)

4) Якою постає Україна в поемі Дж. Байрона? (Безмежною, дикою, ще не освоєною землею.)

5) Як король Карл XII ставиться до Мазепи? (Шанує Мазепу за відвагу та чесність.)

6) Куди несе дикий кінь Мазепу? (З Польщі до України.)

7) Яким зображений в поемі Карл XII? (Поранений, виснажений, мужньо витримує страждання.)

8) Що відновило сили Мазепи? (Вода.)

9) Хто врятував Мазепу? (Козаки.)

10) Чим закінчується поема? (Король заспокоївся і заснув.)

11) Чи був Байрон на Україні?(Ніколи)

12) Звідки він дізнався про Мазепу?(Від Вольтера: цар тиран Петро I і антитеза: Мазепа – борець за волю батьківщини)

◆ Назва села, у якому народився Іван Мазепа. (Мазепинці.)

◆ Французький письменник, який описав романтичну історію кохання Мазепи. (Вольтер.)

◆ Ім'я короля, при дворі якого служив молодий Мазепа. (Казимир.)

◆ Назва села, у якому помер Мазепа. (Варниця.)

◆ Ім'я короля, якому у творі Байрона Мазепа розповів про історію свого кохання. (Карл.)

Тести. Байрон. Вірші. Поема «Мазепа».

1. Байрон за походженням був:

а) лордом; б) князем; в) пером.

2. Фізична вада Байрона:

а) глухота; б) сліпота; в) кульгання.

3. Характерна прикмета творчості Байрона:
  - а) захоплення життям; б) розчарування у суспільстві; в) оспівування кохання.
4. Твір Байрона, що мав негативний відгук у пресі:
  - а) поема «Паломництво Чайльд Гарольда»;
  - б) поема «Гяур»; в) поетична збірка «Часи дозвілля».
5. Другом Байрона був поет:
  - а) Вільям Вордсворт; б) Йоганн Вольфганг Гете; в) Персі Біші Шеллі.
6. Чого прагне душа ліричного героя у вірші «Мій дух як ніч.»?
  - а) веселощів; б) сліз; в) спокою.
7. Першим у європейській літературі романом у віршах вважають твір Байрона:
  - а) «Дон Жуан»; б) «Паломництво Чайльд Гарольда»; в) «Мазепа».
8. Перший у новій європейській літературі зразок ліро-епічної поеми мав назву:
  - а) «Дон Жуан»; б) «Паломництво Чайльд Гарольда»; в) «Мазепа».
9. Сюжет про українського гетьмана Мазепу поет відшукав у:
  - а) «Історії Карла XII» Дідро; б) «Історії Карла XII» Руссо;
  - в) «Історії Карла XII» Вольтера.
10. Розповідь у поемі «Мазепа» ведеться від імені:
  - а) автора; б) Карла XII; в) Мазепа.
11. Кого бачить в степу Мазепа?
  - а) зграю вовків; б) табун диких коней; в) зграю шулік.
12. Доля Байрона нагадує персонажа із його ж твору:
  - а) Мазепу; б) Прометея; в) Дон Жуана.

«Паломництво Чайльд Гарольда»

Рік написання – 1809-1818

Час написання : 1, 2 пісні (1809-1811). 3 пісня (1816), 4 пісня (1818).

Жанр . Автобіографічна поема. Поема створена у формі ліричного щоденника, що містить 4 пісні. У цьому творі автор висловив своє ставлення до епохи, у якій жив, дав власну оцінку соціальним конфліктам у європейських країнах.

Тема поеми – національно-визвольна боротьба європейських народів. Також автор розкриває теми патріотизму, війни та миру. Тому справжнім героєм перших пісень “Паломництва Чайльд-Гарольда” став герой – борець за національну свободу народів Іспанії, Греції та Албанії.

Ідея. Думка про закономірність народних повстань проти тиранії, не випадково наскрізним образом у поемі є образ часу, що символізує справедливе покарання.

Віршовий розмір. Спенсерова строфа — строфа, створена англійським поетом ХVІ ст. Е. Спенсером у поемі «Королева фей». Для неї властивий п'ятистопний ямб, але останній рядок написано шестистопним ямбом. Римування за схемою: абаббвбвв. Зразком її вважають поему Дж. Байрона «Паломництво Чайльд Гарольда».

Образи. Чайльд (це середньовічний титул молодшого нащадка знатного роду) дев'ятнадцятилітній юнак, пересичений всіма життєвими насолодами, розчарований, незадоволений і самотній, що вбачає вихід тільки в забутті й навіть смерті.

Маршрут паломництва (подорожі до святих місць): Португалія (1 пісня), Іспанія (1), Греція (2), Албанія, Швейцарія (3), Бельгія Італія,(4)

Настрій песимістичний.

Тести за творчістю Дж.Байрона

1. Термін "романтизм" вказує на зв'язок із ...
  - а) Середньовіччям;
  - б) античністю;
  - в) Ренесансом?
2. Продовжіть речення:
Важливим досягненням романтиків було створення сучасних жанрів літератури, таких, як ...
3. Проставте над поданими прізвищами відповідну нумерацію: 1 - письменник, 2 - композитор, 3 - художник.
П.Шиллі, Ал-др Дюма, Ф.Шопен, Ш.Петефі, Р.Шуман, Ф.Ліст, М.Глінка, Ф.Купер, Жорж Санд, Е.Делакруа, Р.Вагнер, В.Скотт.

4. Доповніть речення.
Письменники-романтики відкрили красу народного мистецтва, стверджували духовну самотність ...
5. Дж. Г. Байрон — видатний представник ...
а) французького; б) англійського; в) німецького романтизму?
6. Дитинство поета минуло у ...
а) Шотландії; б) Ірландії; в) Фінляндії?
7. За походженням Джордж був ...
а) графом; б) маркізом; в) лордом?
8. Хто отруїв малому хлопцеві дитячі роки:
а) батько; б) мати; в) сестра?
9. Байрон Здобув освіту в ...
а) Кембриджському; б) Оксфордському; в) Лондонському університеті?
10. Як називалася перша збірка поезій Байрона:
а) "Дзвін"; б) "Часи дозвілля"; в) "Спомин"?
11. Скільки років тривали юнацькі мандри країнами Середземномор'я:
а) три; б) п'ять; в) два?
12. Кому була присвячена перша промова Байрона у парламенті:
а) лордам; б) "луддитам"; в) "карбонаріям"?
13. У 1813-1816 рр. Байрон створив кілька ...
а) романів; б) поетичних збірок; в) "східних" поем?
14. Поет назавжди полишив Англію ...
а) 1818-го; б) 1816-го; в) 1815-го року?
15. У поемі "Манфред" відбилася "світова скорбота" — це ...
а) граничне розчарування в житті;
б) висвітлення трагічних сторінок з історії країни;
в) безпечний сум за дорогими людьми.
16. Кого зустрів Байрон серед учасників карбонарського руху:
а) Шеллі; б) Гвіччіом; в) Мілбенк?
17. Який твір Байрона надихнув В.Гюго і Ф.Ліста на створення поеми і п'єси на ту ж саму тему:
а) "Манфред"; б) "Дон Жуан"; в) "Мазепа"?
18. Байронічний герой отримав свою назву після появи у світі поеми:
а) "Гяур"; б) "Поломництво Чайльд Гарольда"; в) "Корсар"?
19. Чайльд Гарольд був потрібен авторові для того, щоб ...
а) пов'язати між собою окремі частини поеми;
б) показати враження героя від мандрівки;
в) розкрити конфлікт особистості й суспільства.
20. У поемі "Паломництво Чайльд Гарольда" Байрон розвиває мотив ...
а) тлінності буття; б) втечі від дійсності; в) смерті?
21. Про що "снів" ліричний герой вірша "Хотів би жити знов у горах":
а) про щастя; б) про волю; в) про любов?
22. Викресліть зайву відповідь.
Байрон створив новий жанр ...
а) ліро-епічної поеми; б) стансів; в) новели;
г) "вірша на випадок"? д) роману у віршах.
23. В якій країні помер письменник:
а) в Греції; б) в Англії; в) в Італії?
24. Хто назвав Байрона поетом "великим" і "знаменитим":
а) І.Франко; б) П.Куліш; в) Т.Шевченко?

Байрон. 1 а; 5 б; 6 а; 7 в; 8 б; 9 а; 10 б; 11 а; 12 б; 13 в; 14 б; 15 а; 16 б; 17 в; 18 б; 19 а; 20 б; 21 б; 22 в; 23 а; 24 в.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2 ЗА ТЕМОЮ «РОМАНТИЗМ: ТВОРЧІСТЬ Г. ГЕЙНЕ, ДЖ. Г. Н. БАЙРОНА» - РОМАНТИЗМ

*Початковий і середній рівні (кожна правильна відповідь —
1 бал, усього — 6 балів)*

1. Ознакою (-ами) романтизму є:

- а) християнські мотиви, наявність героїчних епосів;
- б) мотиви самотності, бунту, нескореності;
- в) віра у велич розуму, Природи;
- г) гуманізм, піднесення земної краси, міфологізм.

2. В оригіналі вірша Г. Гейне «На півночі кедр одинокий...» постають поетичні образи:

- а) кедр й пальми; б) кедр й смереки; в) ялини й дуба; г) сосни й пальми.

3. У рядках

Незнана красуня на кручі

Сидить у самоті,

Упали на шати блискучі

Коси її золоті,—

наведено портрет героїні вірша:

- а) «Не знаю, що стало зо мною...»; б) «Мій дух як ніч.»;
- в) «Коли розлучаються двоє.»; г) «Хотів би жити знов у горах.».

4. Краєм «лукавства і німоти», країною «лакуз вельможних і рабів» Дж. Г. Н. Байрон називає:

- а) Францію; б) Англію; в) Грецію; г) Іспанію.

5. У творі «Паломництво Чайльд Гарольда» зображено:

- а) трагедію життя «маленької людини»;
- б) історію падіння та злетів визначної історичної особистості;
- в) духовне життя особистості й суспільства;
- г) пошуки істини й дерзання вченого-філософа.

6. Мазепа з однойменної поеми Дж. Г. Н. Байрона розповів шведському королю про:

- а) покарання за кохання; б) першу виграну велику битву;
- в) двобій із польським магнатом; г) падіння з коня на кінних змаганнях.

7. В епоху романтизму вперше з'являється образ:

- а) «зайвої людини»; б) «сильної людини»;
- в) «маленької людини»; г) «природної людини».

8. Мотиви та форма «Книги пісень» Г. Гейне співзвучні збірці творів:

- а) Й. В. Гете; б) Ф. Шиллера; в) Ф. Петрарки; г) Данте.

9. У рядках Г. Гейне

Той сум, оті тяжкі зітхання

Прийшли до нас згодом самі,—

зображено почуття, що прийшло до ліричних героїв вірша через:

- а) пересуди та плітки оточуючих; б) розставання;
- в) нерозділене кохання; г) зраду.

10. У рядках вірша Дж. Г. Н. Байрона

Веди мене на хмурі скелі,

Де стогне грізний океан,—

ужито художні засоби:

- а) метафору, епітети; б) гіперболу, анафору;
- в) порівняння, епітети; г) інверсію, гіперболу.

11. У творі «Паломництво Чайльд Гарольда» відображено:

- а) екзотичну природу азійських країн; б) фантастичні мандри героя;
- в) історію та культуру Європи; г) наукові спостереження вченого історика та географа.

12. Мазепа виявив козацький дух, навички воєначальника в епізоді нічної зупинки під час утечі з королем Карлом:

- а) подбавши про коня та сторожу;

- б) ознайомивши короля зі стратегічним планом;
- в) організувавши міцну оборону;
- г) зробивши схованку для зброї та їжі.

Достатній рівень (3 бали)

Виконайте цілісний аналіз поезії Г. Гейне «Не знаю, що стало зо мною...» або аналіз поезії Г. Гейне «На півночі кедр одинокий...»

Високий рівень (3 бали)

Виконайте одне із завдань (за вибором):

- а) складіть порівняльну характеристику героя й автора поеми «Паломництво Чайльд Гарольда», знайдіть подібність і відмінність;
- б) складіть лист-послання від імені поета-романтика Г. Гейне прийдешнім поколінням про себе та свій час.
- в) дослідіть романтичний пейзаж як засіб увиразнення образів у творчості Дж. Г. Н. Байрона;
- г) складіть діалог за любовною лірикою Г. Гейне про місце високого почуття кохання в сучасному світі.

Контрольна робота за творчістю Г. Гейне, Дж. Байрона – II варіант

Початковий та середній рівні

1. Для романтизму характерні такі ознаки:

- а) суворі правила;
- б) підвищена емоційність;
- в) складна метафоричність;
- г) незвичайні герої діють у незвичайних обставинах.

2. Представником романтизму НЕ є:

- а) Г. Гейне; в) Ф. Шиллер;
- б) Дж. Байрон; г) А. Міцкевич.

3. Фольклорний мотив кохання як страшної сили розкрито у творі:

- а) Дж. Байрона «Мій дух як ніч...»;
- б) Дж. Байрона «Хотів би жити знов у горах...»;
- в) Г. Гейне «Не знаю, що стало зо мною...»;
- г) Г. Гейне «На півночі кедр одинокий...».

4. Про почуття самотності, прагнення дружби, кохання йдеться у творі:

- а) Г. Гейне «Не знаю, що стало зо мною...»;
- б) Дж. Байрона «Хотів би жити знов у горах...»;
- в) Г. Гейне «На півночі кедр одинокий...»;
- г) Дж. Байрона «Мій дух як ніч...».

5. Основною думкою у творі Дж. Байрона «Хотів би жити знов у горах...» є:

- а) оспівування краси кохання;
- б) осуд жорстокості, кровопролитних війн;
- в) уславлення свободи, засудження лукавства;
- г) заклик до повстання, до збройного опору.

6. Байрон зображує Мазепу в молодості як людину:

- а) розважливу, помірковану; в) патріотичну, героїчну;
- б) захоплену, дещо безрозсудну; г) мрійливу, спокійну.

7. Романтизм зародився на межі:

- а) XVI-XVII ст.; в) XVIII-XIX ст.;
- б) XVII-XVIII ст.; г) XIX-XX ст.

8. Романтизму властиві ознаки:

- а) мінливість, поліфонічність, тяжіння до різких контрастів, складної метафоричності;
- б) культ природи і почуття, підвищена емоційність сприйняття навколишнього світу;
- в) типізація героїв та обставин як основний засіб художнього відтворення дійсності;
- г) неприйняття буденності, творення на протигагу їй незвичайної художньої дійсності.

9. Назва поетичної збірки Г. Гейне:

- а) «Книга життя»; в) «Книга пісень»;
 б) «Книга віршів»; г) «Книга спогадів».

10. Ідею мистецтва, що просвітлює душу, розкрито в поезії:

- а) Г. Гейне «Не знаю, що стало зо мною...»;
 б) Дж. Байрона «Хотів би жити знов у горах.»;
 в) Г. Гейне «На півночі кедр одинокий.»;
 г) Дж. Байрона «Мій дух як ніч...».

11. Народна легенда про красуню Лорелей стала основою балади:

- а) Дж. Байрона «Мій дух як ніч.»;
 б) Г. Гейне «На півночі кедр одинокий.»;
 в) Г. Гейне «Не знаю, що стало зо мною.»;
 г) Дж. Байрона «Хотів би жити знов у горах.».

12. Байрон зображує головного героя в поемі «Мазепа» як:

- а) історичну постать;
 б) романтичного героя;
 в) героя фольклорних творів;
 г) образ, що втілює ідеї Просвітництва.

Достатній рівень (спільний для обох варіантів)

Установіть відповідність між цитатами та автором і назвою твору.

Цитата	Автор, назва твору
1. «Мій дух як ніч...»	а) Моя ж душа, мов птах прип'ятий, Що прагне скель і висоти, Страждає в Англії пихатій.
2. «Не знаю, що стало зо мною...»	б) ...Ніколи не плакали ми; Той сум, оті тяжкі зітхання Прийшли до нас згодом самі.
3. «Коли розлучаються двоє...»	в) Я ще вчуваю арфи глас,.. Як ще надія в серці спить, Її розбудить віщий спів.
4. «Хотів би жити знов у горах...»	г) І бачить він сон про пальму, Що десь у південній землі ... д) Привільний Рейн затих; Вечірній промінь грає

Відповіді: 1 - в, 2 - д, 3 - б, 4 - а

8. Визначте ознаки романтизму як літературного напрямку. Назвіть найвідоміших його представників.

Високий рівень (спільний для обох варіантів)

9. Дайте розгорнуту відповідь, у чому відмінність літератури доби Просвітництва від літератури доби романтизму.

10. Схарактеризуйте романтичного героя. Наскільки цей образ, на вашу думку, актуальний у наш час?

Літературний навігатор.

Шарлота Бронте Джейн Ейр. Історія кохання маленької феї

Бесіда.

— Яке враження справив на вас роман Ш. Бронте «Джейн Ейр»?

— У чому полягає особливість оповіді твору? (*Оповідь ведеться від першої особи — головної героїні Джейн Ейр. Це робить розповідь більш достовірною і правдивою.*)

— Скільки років було героїні на початку оповіді? (*Десять. Джейн Ейр розповідає події свого життя, що тривали впродовж майже дев'яти років.*)

— Що відомо про дівчинку? (*Вона була сиротою, її батьки померли. Мати — з багатой родини, а батько — бідний священик. Джейн жила у тітки Рід, яка без задоволення й радості виконувала прохання свого брата не кидати дівчинку.*)

— Як жилося дівчинці у тітки? (*Дуже погано. Місіс Рід, її діти (Джон, Еліза, Джорджіана), і навіть прислуга — всі намагалися нагадати дівчинці, що вона не така, як інші, що її утримують тут з великої милості. Джейн вважали жорстокою, злою,*

брехливою, хоча саме Ріди були такими. Особливо Джон любляв ображати Джейн, а потім звинуватив її в усьому.)

— Яка подія найбільше вразила Джейн під час перебування в родині Рідів? *(Коли її зачинили в таємничій Червоній кімнаті, в якій колись помер містер Рід і після того там ніхто не жив. Джейн побачила привид небіжчика, вона знепритомніла і потім дуже захворіла.)*

— Чому тітка вирішила відправити дівчинку до сирітського притулку? *(Місіс Рід не хотілося більше займатися дівчинкою. Вона з радістю позбулася її.)*

— Розкажіть про перебування Джейн Ейр у сирітському притулку в Ловуді. *(Джейн провела у Ловуді вісім років: шість як вихованка, два як вчителька.)*

— Розкажіть про роль у житті Джейн директриси притулку міс Темпл та її дружбу з Елен Берне. *(Міс Темпл тепло ставилася до дівчинки, піклувалася про неї, допомагала в навчанні. А Елен Берне багато розповідала Джейн про Бога і та усвідомила, що Він — люблячий Отець небесний.)*

— Що різко змінило життя Джейн? *(Одного дня у вісімнадцять років Джейн зрозуміла, що більше не може залишатися в Ловуді. Вона дала оголошення і її запросили гувернанткою до маєтку Торнфілд.)*

— Кого вона зустріла в маєтку? *(Домоправительку місіс Феєрфакс, жінку похилого віку, яка вела господарство у Торнфілді і виявилася доброю жінкою. Джейн мала бути гувернанткою маленької Адель, доньки коханки містера Рочестера, власника маєтку. Пізніше Джейн дізналася, що мати Аделі, французька співачка, покинула спочатку свого коханця, а потім і Адель. Рочестер забрав дівчинку на виховання.)*

— Що відомо про господаря маєтку? *(Він дуже рідко відвідував Торнфілд, більшу частину часу проводив на континенті.)*

— Як жилося Джейн у Торнфілді? *(Вона ніколи не знала домашнього затишку, а тут до неї ставилися дуже добре. Хоча іноді дівчина й відчувала тугу та самотність.)*

— Що її хвилювало? *(Вона відчувала, що в маєтку приховують якусь таємницю, пов'язану, на її думку, із жінкою на ім'я Грейс Пул. Іноді вночі дівчина чула нелюдський сміх, таємничі кроки тощо.)*

— Прочитайте, якою була природа цього вечора.

— Навіщо авторка змалювала саме такий пейзаж? *(Пейзаж був досить романтичний: вечір, місячне сяйво, нічний туман тощо. Він підсилює романтизм зустрічі героїв, наштотує читача на думку, що між ними мають зав'язатися романтичні стосунки.)*

— Знайдіть у тексті портрети героїв і зачитайте їх. Як ви думаєте, чому персонажі не наділені гарною зовнішністю? *(Можливо, для того щоб більше уваги звернути на їх внутрішній світ.)*

Психологічні спостереження.

— Прослідкуйте за психологічним станом Джейн і Рочестера, за їхніми стосунками. *(Між Джейн і Рочестером майже відразу зародилася глибока симпатія, яку кожен з них старанно приховував. Вона — за прохолодною шанобливістю, він — за грубуватоглузливим тоном звертання.)*

— Як Рочестеру вдалося викликати ревності Джейн? *(Він віддавав перевагу міс Блани, дивовижній красуні. Сусіди почали говорити навіть про їхнє весілля. Та й сам Рочестер не відмовлявся від цього. У помісті готувалися до весілля.)*

— Яку роль відіграла сцена із циганкою-ворожкою? *(Саме Джейн здалося, що циганка дивна. А Рочестер міг розкрити деякі таємниці дівчини. Як потім з'ясувалося, Рочестер кохав Джейн і освідчився їй. Приготування йшли саме до їхнього весілля.)*

— Що перешкодило здійсненню щасливих мрій Джейн? *(Під час церемонії вінчання виявилось, що Рочестер одружений.)*

— Розкажіть страшну таємницю Едварда Рочестера.

— Як ви думаєте, чому Джейн не хотіла залишитися з Едвардом? Вона його не кохала? *(Ні, вона щиро кохала Едварда. Але бути на правах коханки не могла. Це суперечило її принципам.)*

— Де знайшла притулок Джейн після втечі з Торнфілда? *(Доля подарувала їй зустріч із чудовими людьми: сім'єю Ріверсів — місцевим священником Сент-Джоном, його сестрами Діаною та Мері. Виявилось, що всі вони родичі. Джейн знайшла рідню.)*

— Чи розлюбила вона Рочестера? *(Ні, вона кохала, навіть розуміючи, що вже ніколи його не побачить.)*

— Про що свідчить той факт, що Джейн розділила свій спадок між усіма Ріверсами? *(Це ще одне підтвердження благородства її душі.)*

— На вашу думку, чому Сент-Джон запропонував саме Джейн стати його дружиною? *(Вона витримана, спокійна, терпляча, коли потрібно рішуча, віддана, благородна, не байдужа до людського горя — такою має бути дружина пастора.)*

— Як Джейн сприйняла пропозицію Сент-Джона? *(Вона відмовилася стати його дружиною, бо кохала Рочестера, але згодна була слідувати за ним як сестра і помічниця. Однак такий варіант не влаштовував Сент-Джона.)*

— Чому дівчина вирішила відвідати Торнфілд? *(Джейн почувся голос Рочестера, який кликав її. Вона швидко зібралася і поїхала, бо вважала, що з ним щось трапилось.)*

— Розкажіть, як закінчилася історія кохання Джейн Ейр та Едварда Рочестера.

— Що відомо про подальшу долю всіх інших героїв роману?

Коментар учителя.

На думку дослідників творчості Ш. Бронте, у романі «Джейн Ейр» багато автобіографічного: жахливі умови життя в притулку та епідемія, Елен Бернс та її смерть у школі; історія кохання Джейн і Рочестера нагадує кохання Шарлотти і мсьє Егера.

На відміну від сестер, Шарлотті були притаманні захоплення сентименталізмом, романтизмом, готичними романами. В її творі є містика в готичному дусі: поява привида дядька Ріда, голос Рочестера, що його чує Джейн, хоча й знаходиться на відстані багатьох кілометрів від коханого, таємниці помістя Торнфілд, страшна таємниця Рочестера, яка відкривається в день весілля. Не дивлячись на те, що роман написаний у той період, коли романтизм уже зійшов з англійської літературної сцени, у ньому багато романтичних елементів (таємнича поява Рочестера, пейзажі, романтичні почуття героїв тощо). У творі також багато елементів сентименталізму (чутливість природи головної героїні, психологізм образів тощо).

Але роман цікавий тим, що Шарлотта Бронте одною з перших в англійській літературі насмілилася так щиро, пристрасно, правдиво розповісти про кохання, віру, обов'язок, звичайні людські почуття. Авторка сміливо заговорила про рівність жінки і чоловіка, прагнення жінки до щастя, кохання, нормального життя. Героїня Ш. Бронте — це людина, яка має вроджене високе почуття моралі, відчуття власної гідності, вірність моральним принципам, стійко витримує всі складнощі долі й пробиває собі дорогу в життя власними силами. Щастя Джейн у кінці роману сприймається як достойна нагорода за всі її страждання й муки.

— Чому твір Ш. Бронте продовжує хвилювати сучасних читачів? *(Тому, що в ньому зображено чисті людські почуття, відсутні цинізм, нищість, грубість. Вічними залишаються проблеми, порушені у творі: добра і зла, людських відносин, стосунків чоловіка й жінки, вірності, честі, обов'язку тощо.)*

— Відомо, що роман було неодноразово екранізовано. Чи бачили ви хоча б одну з кіноверсій?

— Яке ваше враження від стрічки італійського режисера Франко Дзеффиреллі (1994 рік, телефільм «Джейн Ейр»), що транслювалася на телеекранах?

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

Взаємодія романтизму і реалізму

Розділ 1 Від романтизму до реалізму: Олександр Пушкін

Літературний диктант (с.81)

1. Яким чином Петро I намагався «пробити вікно» в Європу? (освіта вищого дворянства та чиновництва)
2. Хто продовжив цю роботу?(Катерина II)
3. Як її називали французькі просвітителі?(«філософом на троні»)
4. Про що заявив внук Катерини II Олександр I (продовжив справу Петра I і бабусі. XIX ст. повинно стати для Росії Добою Розуму і Просвіти)
5. Що Олександр I зробив для розвитку Просвіти?(заснував три університети у Дерпті (нині - Тарту, Естонія), у Харкові та Петербурзі (у XVIII ст. в Російській імперії існував лише Московський університет). Молодий цар опікувався також середньою освітою. Можливо, насамперед тому, що його молодшим братам час було братися до науки. Вирішивши навчати їх разом з іншими дітьми, Олександр наказав збудувати в Царському Селі нову школу - Ліцей.
6. Що Олександр I «мстивий цар» вважав особистою образою?(оду «Вольність» Пушкіна)
7. Як зреагував на вільнолюбиві вірші Пушкіна цар?(Двадцятирічному Пушкіну загрожувало заслання до Сибіру. Однак завдяки заступництву Карамзіна й Жуковського¹ його «з огляду на службову потребу» перевели в Україну, до Катеринослава (нині - місто Дніпро).)
8. Назвіть ранні романтичні поеми Пушкіна, написані під впливом Байрона?(«Брати-розбійники», «Кавказький бранець», «Бахчисарайський фонтан», «Цигани». Романтична героїка й екзотика, вітчизняна історія і антична традиція - усе це поєдналося в «південних» творах поета, сприяючи зростанню його творчого обдаровання
9. В Одесі й Кишиневі поет спілкувався з грецькими повстанцями, що приїздили туди по зброю, навіть мріяв ....(утекти до Греції й воювати пліч-о-пліч із Байроном.)
10. Відвідуючи Київ, поет усюди шукав слідів Давньої Русі, навіть побував на горі Щекавиці, де, за словами Нестора Літописця, змія вкусила князя Олега на могилі його коня. Тут народився задум...(«Пісні про віщого Олега».)
11. Чи був Пушкін у Полтаві (Ні)
12. Якій темі посвячена поема «Полтава»(поема «Полтава» (1829), присвячена одній з традиційних тем європейського романтизму (Україні) й одному з улюблених її героїв (Мазепі), на думку читачів-романтиків, «змінити плюс на мінус» і з байронічного героя - борця за свободу - зробила зрадника.)
13. Яким змалював Мазепу Пушкін?(Пушкін говорить про Мазепу як про одного з «гордих цих людей міцних», вочевидь, маючи також на увазі Карла й Петра. Його Мазепа - союзник, гідний Карла, і ворог, гідний Петра, і чоловік, гідний кохання. Український гетьман - сильний, розумний, хоробрий. Пушкін, який аж ніяк не приховує, що цілком на боці Петра, водночас наголошує на тих рисах, за які юна красуня Марія могла покохати Мазепу. Він робить з Мазепи чи не ідеального романтичного героя. Однак, на відміну від Байрона, Пушкін дивиться і на цього героя, і на його ситуацію не з романтичної, а з якоїсь іншої позиції)
14. Хто закохався у Мазепу за поемою Пушкіна? (Марія Кочубей)
15. Чому в Росії, на відміну від західноєвропейської літератури, назва «Мазепа» була неможливою?(цезура не могла пропустити книжку, на обкладинці якої стояло б прізвище людини, відлученої від церкви за зраду цареві)

16. Як назвав свою поему про Мазепу К.Рилєєв і яким зобразив в ній гетьмана?(«Войнаровський», Мазепу зобразив не зрадником, а героєм і борцем проти самодержавства)
17. Які стосунки склалися у Пушкіна з царем Миколою I?(стор. 85, останній абзац)
18. Хто ще вплинув на пушкінський образ Мазепи?(Байрон)
19. На чиєму боці Пушкін?(цілком на боці Петра I)

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ» О. С. ПУШКІН

1. О. С. Пушкіна називали «соловейком російської поезії».
2. Народився О. С. Пушкін у Москві 1799 року.
3. Батько походив із старовинного багатого боярського роду.
4. Після закінчення Царськосільського лицю Пушкін живе в Москві.
5. Пушкін працює в літературному товаристві «Синій птах».
6. Улюбленим письменником О. С. Пушкіна був Гомер.
7. З 1820 по 1824 рр. тривав лицейський період творчості О. С. Пушкіна.
8. 1824 року Пушкін через погіршення здоров'я переїжджає в село Михайлівське.
9. Навесні 1830 року Пушкін одружується з Катериною Гончаровою.
10. 27 січня 1837 року відбулася дуель Пушкіна і Мартинова.
11. Пушкін загинув на дуелі.
12. Творчість О. С. Пушкіна прийнято поділяти на шість періодів, які відбивають основні етапи життєвого шляху поета.

ВІДПОВІДІ. Олександр Сергійович Пушкін. 1. «Сонцем російської поезії». 2. 1799. 3. Із старовинного збіднілого дворянського роду. 4. У Петербурзі. 5. «Зелена лампа». 6. Вольтер. 7. Період південного заслання. 8. Пушкіна звільнено зі служби і вислано в село Михайлівське. 9. З Наталією Гончаровою. 10. Дантеса. 11. Був тяжко поранений, помер через два дні. 12. П'ять періодів.

ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ ПУШКІН. ЛІРИКА

1. Синтаксичний повтор, використаний у вірші «Я вас любив...», називається... (*анафорою*).
2. Ліричний сюжет вірша «Я мить чудову пам'ятаю...» становить... (*згадка про минулу зустріч, осмислення теперішнього й пробудження душі ліричного героя під впливом нової зустрічі*).
3. Чому одна з вершин любовної лірики фактично не має назви?(*іноді, аби не зашкодити адресатам, поет зашифровував їхні імена зірочками, скажімо, для репутації жінки згадка про відвідини самотнього чоловіка була б згубною*)
4. Кому присвячено цей вірш?(*Анні Петрівні Керн, яка сама відкрила своє ім'я у спогадах*)
5. Вірш «Я мить чудову...» написаний віршованим розміром... (*ямб*).
6. Кульмінаційним моментом у вірші «Я мить чудову...» є ... (*пробудження душі ліричного героя під впливом нової зустрічі з коханою*).
7. Що нового сказав про кохання Пушкін у своїй інтимній ліриці порівняно з ліриками – романтиками (наприклад, Байроном і Гейне) _ (у Пушкіна відсутній трагічний відтінок кохання, воно змінює, очищує й наснажує того, хто любить)
8. Основна тема вірша «Я пам'ятник...» — це ... (*покликання поета і поезії*).
9. Історична подія, відображена у рядку про «милість», із вірша «Я пам'ятник...» — це... (*повстання декабристів*).
10. Епіграфом до вірша О. Пушкіна «Я пам'ятник собі поставив незотлінний» взято слова... (*Горація*).
11. Александрієвським стовпом у вірші О. Пушкіна «Я пам'ятник собі поставив незотлінний...» названо... (*гранітну стіну на Дворцовій площі в Петербурзі, зведену на честь Олександра I*).
12. О. Пушкін у вірші «Я пам'ятник собі поставив незотлінний...» уважає, що його буде пам'ятати народ за... (*те, що він пробуджував добрі почуття й возвеличив свободу*).

13. У вірші «До моря» О. Пушкін називає «володарем наших дум»... (Дж. Байрона).

Виразне читання і аналіз поезії «Я вас кохав...» (1829)

Автор – Олександр Пушкін

Рік написання – 1829р., а надрукована у 1830.

Жанр – інтимна лірика . справжній шедевр любовної лірики

Тема: справжнє, але нерозділене кохання

Ідея: Кохання, навіть нерозділене,- це прекрасний дар життя.

Засоби виразності: метафора, інверсія, алітерація («Л»- любов, «Р» – розлука).

Поетичний розмір: п'ятистопний ямб.

Історія написання. Точно не відомо, кому присвячений вірш. Існує дві думки. Перша: поезія присвячена Кароліні Собанській, світській левиці, у яку Пушкін палко закохався, перебуваючи у південному засланні. Перше знайомство поета та Кароліни, старшої за нього на 6 років, відбулося у Києві в 1821 році. Їй лестила увага богеми, але нічого окрім жарту Собанська собі не дозволяла. Та більш поширеною є друга думка. У травні 1827 року Пушкін вирушає до Петербургу. Зустріч з Анною Олексіївною Оленіною, дочкою президента Петербуржської академії мистецтв, не можна назвати випадковою. Адже їхнє знайомство відбулося, коли вона ще була дев'ятилітньою дівчинкою. І ось нова зустріч... Анні – 19. Вона красуня, складає вірші, пише музику, має хороші вокальні дані. Пушкін закохався, навіть сватався до неї, але отримав відмову батьків.

Музика. Поезія «Я вас кохав...» стала основою понад 70 романсів композиторів: Феофіла Толстого, Олександра Алябєва, Олександра Даргомижського, Петра Булахова, Олександра Варламова та ін.

Чим вражає ця поезія? Вірш «Я вас любив...» – це вірш-сповідь. Прикметною ознакою поезії «Я вас любив...» є те, що ліричне почуття в ньому передається надзвичайно небагатослівно, але напрочуд афористично і виразно. У вірші майже немає складних образів, епітетів, порівнянь, (лише метафора «його вогонь у серці ще не згас»), якими зазвичай поети змальовують свої почуття, адресовані коханій, проте образ кохання, що постає з рядків вірша, сповнений чарівної поетичності та принадності, незвичайного — світлого — смутку.

• Який **настрій** ліричного героя переважає в поезії: розчарування, сум, скорбота, гнів, покора, благородство, іронія?

Виразне читання і аналіз поезії «Я пам'ятаю мить чудову...» (1825)

Хто став музою поета у вірші «Я мить чудову пам'ятаю...» (стала А. П. Керн.)

Історія написання. Цей вірш має автобіографічні риси. Починається поезія зі згадки про першу зустріч ліричного героя з жінкою, якій присвячено твір. З А. Керн, прообразом ліричного героя вірша, Пушкін уперше зустрівся в 1819 році, коли вона приїжджала до Петербурга. Анна Петрівна у 17 років проти своєї волі стала дружиною 52-річного генерала. Цей приїзд до столиці став для неї першим виходом у світ. Пушкін захопився молодою жінкою. Для Анни зустріч із поетом залишилася у пам'яті на все життя. Вдруге вони зустрінуться через шість років у Михайловському. Поет жив там не з власної волі: він перебував у засланні. Приїзд Анни Петрівни у сусідній маєток Тригорське відродив у душі поета напівзабуті почуття, а відгуком на цю подію став вірш. Поезія розповідає не лише про історію кохання: вона начебто відтворює духовну біографію поета. Крім зустрічі з Керн у великосвітському Петербурзі 1819 року поет згадує і заслання її Південь, і Михайловське, і нову зустріч у родовому маєтку з Анною Петрівною у 1825 році.

Але в основу **композиції** вірша поет поклав не події життя, а розвиток ліричного почуття. Весь вірш можна умовно *поділити на три частини*. У першій передається щастя, викликане юнацьким коханням, друга розповідає про згасання почуття, спустошення, яке відчуває поет у засланні, а третя частина знов сповнена щастям від почуття повноти життя після другої зустрічі з Керн.

Якщо порівняти першу і п'яту, четверту і шосту строфи, помітимо, що поет використав повтор, **кільцеву композицію**. Метою використання прийому був намір переконати у

тому, що кохання, яке дає людині вищу насолоду, може бути й поштовхом для духовного відродження.

Художні засоби. Пушкін порівнює кохану з «мимолетним виденьем», з «гением чистої красоти». Її голос — «нежный», а «милые черты» з'являються поету уві сні.

Образи. Кохана поета — не реальна жінка, а узагальнений образ, символ, божество. Вона протиставляється всьому земному, вона — уособлення таємниці, дива.

Основна думка вірша — у поєднанні теми кохання з темою творчого натхнення. Цей вірш не тільки про любов до конкретної жінки, а й роздум про життя, радість творчості, почуття повноти життя, яке неможливе без кохання. Розкриттю головної думки допомагає й обраний поетом **віршовий розмір** — чотиристопний ямб із частими пропусками наголосу. Ці пропуски відтворюють ритм серця і допомагають передати почуття захоплення поета об'єктом свого кохання. Ще більш гармонійним робить вірш *використання жіночої та чоловічої рим*.

Безперечно, цей твір є одним із шедеврів світової любовної лірики, який розповідає і про кохання, і про здатність людини кохати, яка підносить її над буденністю.

◆ Що оспівує ця поезія?

◆ Чи можна сказати, що вона тільки про кохання?

• За допомогою яких засобів виразності поети створює образ коханої? (Епітетів — «голос ніжний»; розширена метафора — «чистий геній красоти», «осяйне видіння раю» та ін.)

• Яка **тема** цього вірша? (Пробудження душі під впливом спогадів про кохання, її відродження, воскресіння.)

Висновок. «Я пам'ятаю мить чудову...» — це шедевр пушкінської любовної лірики. Це вірш не тільки про жінку-загадку, про красу, про таємниці людського серця, але й про примхливість долі. «Своїм віршем, — писав Б. Модзалевський, — Пушкін обезсмертив А. Керн так само, як Петрарка Лауру».

Виразне читання та аналіз оди Горація «До Мельпомени» та

О. Пушкіна «Я пам'ятник собі поставив незотлінний...»

◆ Порівняйте оду Горація з віршем О. Пушкіна, створіть порівняльну таблицю.

Горацій «До Мельпомени»	О. Пушкін «Я пам'ятник собі поставив незотлінний.»
Відмінне	
Поет ставить себе вище за можновладців минулих століть, а не сучасних йому	Називає реалії свого часу — Олександрійський стовп та ін., натякаючи на те, що поет вищий за теперішніх царів
Спільне	
Жанр	Ода
Різнovid	Громадянська, філософська
До кого звертається	Звертання до музи (Горацій до Мельпомени — музи трагедії.)
Тема	Поета і поезії (Горацій започаткував цю тему в літературі.)
Символіка	Стовп — це символ влади, величі державної і особистої, створений людьми; пам'ятник поету — його творіння
Ідея	Пам'ять про поета — у його творчій доробку

Висновок. У поезіях багато спільного (фраза «Я не умру цілком» з оди Горація стала лейтмотивом творів обох поетів), водночас твори мають свої національні особливості, вирізняючись також світоглядними позиціями поетів (Горацій, хоч і «піднісся чолом над царські піраміди», тобто вище за єгипетських фараонів, утім, його слава не затьмарить слави римських імператорів; у Пушкіна ж «Олександрійський стовп, в гордливості незборний, йому не досягне чола». Іншими словами, пушкінський пам'ятник явно

конкурує зі спорудою, встановленою на честь перемоги російського царя. У цьому простежується сміливість поета).

Аналіз роману «Євгеній Онегін»

Роман О. Пушкіна «Євгеній Онегін» — *перший реалістичний роман* не тільки в російській, але й у світовій літературі.

Рік написання: 1823—1831, 7 років

Дія твору: з 1819 по 1825 р.

Жанр — *соціально-психологічний роман у віршах, вільний роман*, що не мав жанрових аналогів в російській літературі

Тема — зображення російського життя першої чверті XIX століття

Головні герої: Євгеній Онегін, Володимир Ленський, Тетяна Ларіна, Ольга Ларіна

Композиція: 8 глав, будується «дзеркально»: лист Тетяни — відповідь Онегіна — дуель - лист Онегіна — відповідь Тетяни.

Віршовий розмір: «онегінська строфа», винайдена Пушкіним (14 рядків чотиристопного ямба з перехресним, паралельним і кільцевим римуванням: абаб ввгг деед еє. Це пушкінський аналог байронівської октави.

Основний конфлікт роману: конфлікт двох життєвих філософій, конфлікт людини і суспільства, конфлікт людини й оточення.

Проблематика «Євгеній Онегін» - людина на тлі епохи, часу, сенс її існування на землі. – проблема освіти й виховання; – літературної творчості; – вірності в подружньому житті; – людських взаємин; – кохання; – родинних стосунків.

Сюжет. Роман починається з нарікань молодого дворянина Євгенія Онегіна з приводу хвороби свого дядечка, що змусила Євгена покинути Петербург і відправитися до одра хворого, щоб попрощатися з ним. Позначивши таким чином **зав'язку**, автор присвячує першу главу оповіданням про походження, сім'ї, життя свого героя до отримання звістки про хворобу родича. Оповідання ведеться від імені безіменного автора, котрий представився добрим приятелем Онегіна. Євген народився «на берегах Неви», тобто в Петербурзі, в не самій успішній дворянській сім'ї: « Служив отлично-благородно, Долгами жил его отец, Давал три бала ежегодно И промотался наконец. » Онегін отримав відповідне виховання – спочатку, маючи гувернантку Madame (не плутати з нянькою), потім – гувернера-француза, який не обтяжував свого вихованця великою кількістю занять. Пушкін підкреслює, що освіта і виховання Євгена були типові для людини його середовища (дворянина, яким з дитинства займалися вчителі-іноземці). Життя Онегіна в Петербурзі було сповнене любовними інтригами і світськими розвагами, але ця постійна низка забав привела героя до нудьги. Євген їде до дядька в село. Після прибуття виявляється, що дядько помер, а Євген став його спадкоємцем. Онегін поселяється в селі, але і тут його долає депресія. Сусідом Онегіна виявляється приїхавший з Німеччини вісімнадцятирічний Володимир Ленський, поет-романтик. Ленський і Онегін сходяться. Ленський закоханий в Ольгу Ларіну, дочку місцевого поміщика. На завжди веселу Ольгу не схожа її задумлива сестра Тетяна. Ольга молодше сестри на один рік, вона зовні красива, але нецікава Онегіну: « Неужто ты влюблён в меньшую? — А что? — Я выбрал бы другую, Когда б я был, как ты, поэт. В чертах у Ольги жизни нет. » Зустрівши Онегіна, Тетяна закохується в нього і пише йому листа. Однак Онегін відкидає її: він не шукає спокійного сімейного життя. Ленський і Онегін запрошені до Ларіних на іменини Тетяни. Онегін не радий цьому запрошенню, але Ленський вмовляє його поїхати, обіцяючи, що нікого з гостей-сусідів не буде. Насправді, приїхавши на торжество, Онегін виявляє «бенкет величезний», що його злить не на жарт. « [...] Надулся он и, негодуя, Поклялся Ленского взбесить, И уж порядком отомстить. » На обіді у Ларіних Онегін, щоб змусити Ленського ревнувати, несподівано починає залицятися до Ольги. Ленський викликає його на дуель. Поєдинок закінчується смертю Ленського, і Онегін їде з села. Через три роки він з'являється в Петербурзі і зустрічає Тетяну. Тепер вона – важлива світська дама, дружина генерала. Онегін закохується в неї і намагається її добитися, але на цей раз відкидають вже його. Тетяна зізнається, що як і раніше любить Євгенія, але каже, що повинна залишитися вірною чоловікові. « Я вас люблю (к чему лукавить?), Но я другому отдана; Я

буду век ему верна. » На цьому оповідь переривається. Автор залишає збентеженого Євгенія і в декількох репліках прощається з читачами і зі своєю багаторічною працею.

Літературний диктант

1. Як назвав роман В.Белінський («енциклопедія російського життя»)
2. Прототипи Тетяни Ларіної (Сестра Вульфа з Тригорська - сусідній біля Михайлівського маєток (с. 89), Марія Раєвська (стор. 91)
3. Скільки років працював над романом?(7 років, з 1823 р. по 1830р.)
4. Дія твору. (З 1819 по 1825 р.)
5. Яким розміром написаний?(онегінська строфа)
6. Що таке онегінська строфа?(строфічна форма, винайдена О. Пушкіним. Вона містить чотирнадцять рядків чотиристопного ямба з перехресним, паралельним і кільцевим римуванням: абабввггддеєє)

7. Робота з текстом (аналіз I-II глав)

- Що відомо про головного героя? (Уже в епіграфі мовиться про марносластво Євгенія Онегіна, погордливе ставлення до оточення, що, можливо, пояснюється почуттям зверхності над іншими. Епіграф написано самим поетом, хоча вказано, що це уривок із приватного листа. Автор таким прийомом нашоує читача на реальність оповіді, націлює читачів на оцінку вчинків і рис характеру Онегіна.)
  - Якими рисами наділяє автор свого героя (любезний, розумний, гарно говорив по-французьки, легко танцював мазурку, писав гарні епіграми, одягнений як денді)
  - В чому він був справжній геній?(у науці кохання- 8, 10,11 строфи глави 1)
- Складіть «маршрут» Євгенія Онегіна. (Дім → прогулянка бульваром → обід у ресторані → театр → бал.)
  - Вік героя?(18 років, строфа 23 р.1)
  - Чи був він щасливим?(ні)
  - Зачитайте уривок, знайдіть ключове слово, яке показує настрої героя: (строфа 37, глава 1) - нудьга
- Чому головний герой почав нудьгувати? (Йому набридло лицемірство, фальш світського життя. «Життя гнітило нас»)
  - Хто такий «Я», який з'являється у строфі 45?(«Я» - це ліричний герой, сам автор чи ще один герой роману?)
  - Чому герой залишив Петербург і опинився у селі?(отримав спадок від дядька)
- Чому Онегін не зміг зблизитися із сусідами-поміщиками? (Він був внутрішньо незалежною людиною, не зважав на обмежених правилами етикету людей)
  - Який новий поміщик прибув до села?(Володимир Ленський, мрійник, поет, романтик)
  - Де навчався Ленський?(У Німеччині)
  - Вік нового поміщика(не мавши 18 літ.)
- Яким у романі постає Онегін, а яким Ленський? (Ленський — романтик, який ідеалізує людей, стосунки; Онегін — розчарований у житті, байдуже сприймає світ.)
- Що об'єднало таких різних героїв? (Розум, освіченість, коло інтересів, шляхетність — усе те, що виокремлювало їх з звичайного поміщицького середовища. «Друзі з нічого робить»)

Коментар учителя. Прізвища Онегін, Ленський утворено від назв російських річок Онеги, Лени, що підкреслювало внутрішню незалежність героїв, їхню індивідуальність, бо великі ріки ніколи не належали окремим особам чи родинам, тому виникнення прізвищ від їхніх назв було неможливим. Традиційно прізвища дворян походили від назви місцевості, яка їм належала.

- У кого закоханий Ленський (У Ольгу Ларіну)
- Як звали старшу сестру Ольги?(Тетяна)
- Чим відрізнялася старша сестра від Ольги? (менш вродлива і менш приваблива дика, печальна, мовчазлива, самотня, задумлива, мрійлива)
- Чим захоплювалася Тетяна?(природою і читанням)
- Хто познайомив Тетяну з Онегініним?(Ленський)

- Яке враження справив Євгеній на романтичну Тетяну?(закохалася і пише йому листа)

Робота з таблицею «Ознаки реалізму й романтизму в романі Пушкіна»

Ознаки романтизму	Ознаки реалізму
Увага до внутрішнього світу героїв, психологізм	Показ впливу оточення на людину
«Вільна форма» роману	Сприйняття особистості в соціально-історичному плані
Байронічні мотиви — розчарування в житті	Реалістичне зображення
Фольклорні мотиви	Змалювання типових характерів у типових обставинах

Коментар учителя. Як бачимо, Пушкін не прагнув створити образ, подібний герою Байрона. Відзначивши схожість Онегіна з Чайльд-Гарольдом («Як Child-Harold, похмурий, томний...»), Пушкін прагне відшукати передовсім причину російської «недуги».

Порівняльна характеристика Онегіна та Ленського

Євгеній Онегін	Володимир Ленський
Зрілий, має життєвий досвід, 26 років	Юний, недосвідчений, довірливий юнак, 18 років
Намагався повністю відповідати ідеалу вищого світу, але швидко розчарувався	Не потрапив під вплив світу, не мав розчарування в житті
Мав холодність у міркуваннях, не вірив у щирість почуттів	Романтик, який живе почуттями, серцем
Кохання для нього — гра, світський флірт. Не має віри в ідеали	Вірить у кохання, його душа відкрита світу та людям
Відсутність творчого начала	Поет

Висновок. Герої **антиподи**: один — розумний скептик, інший — наївний ентузіаст. Ні Онегін, ні Ленський не усвідомлювали складності життя: Ленський його ідеалізував, Онегін занадто спрощував, закривав очі на справжні проблеми. Ленський довірливо розкриває душу, а Онегін вважає це маренням. Ленський «бажав сердечно» мати такого друга, а Онегін поблажливо прийняв цю дружбу задля розваги.

3. Інтерактивна вправа

Учитель. Ім'я Євгеній у перекладі з *давньогрецької* означає шляхетний, благородний. Створіть **акронім** до образу головного героя.

Є — європейського складу...

В — вишуканий,...

Г — гордий...

Е — егоїст,...

Н — новий герой, ...

І — інтелектуальний,...

Зайвий

Робота з текстом III-VI глав роману

◆ Що ми знаємо про сім'ю Ларіних? (Жили в сусідньому маєтку)

◆ Як автор описує сестер Ларіних? (Вони були не схожі. Ольга — блакитноока, весела, була повною протилежністю своїй старшій сестрі Тетяні. Тетяну ж автор описує так: «Ні вродо, що в сестри цвіла, Ні свіжість на виду рум'яна Печальна, дика, мовчазлива...».)

◆ Чому поет не наділяє Тетяну зовнішньою красою? (Її краса в чарівності, у гармонії серця й розуму.)

◆ Чи щаслива вона в сім'ї? (Вона була чужою у своїй родині.)

- ◆ Що найбільше любила Тетяна? (Читати французькі романи.)
- ◆ Чому Тетяна закохалася в Онегіна? (Він був схожий на героя одного з відомих її романів, здавався ідеальним чоловіком.)
- ◆ Якою в листі постає Тетяна? (Палкою, пристрасною дівчиною, сором'язливою.)
- ◆ Як героїня реагувала на відповідь Онегіна?(Страждає)
- Як зреагував на лист Євгеній?(Він його зворушив та не хотів ошукати її душі довіру чисту, сказав , що любить любов'ю брата)
- ◆ Яку пораду дав Онегін Тетяні? (Вчитися опановувати себе - «учіться володіть собою»)
- ◆ Розкажіть про сон Тетяни. Яку роль його у розвитку сюжету й композиції роману. («Віщий» сон Тетяни пов'язав зміст попередніх розділів з трагічними подіями, що відбулися згодом. Сон закінчується тим, що Онегін убиває Ленського)
- Де і чому друзі посварилися?(На іменинах Тетяни, Онегін танцює з Ольгою, яка відмовляє в танці Ленському)
- ◆ Чому Онегін не відмовляється від дуелі з Ленським? (Зневажаючи дурнів, він їх боїться. Онегін — раб громадської думки. Кожний з дуелянтів міг зробити перший крок, визнати свою неправоту, але обидва рабськи слідують світським умовностям. Ін боїться осуду громади)
- ◆ Як ви гадаєте, чи боялися герої смерті? Свою відповідь обґрунтуйте. (Мабуть, ні, бо Ленський сприймав смерть романтично (заради захисту честі коханої), а Онегін був розчарований, йому нічого було втрачати.)
- Чим закінчилася дуель?(Онегін стріляє першим і вбиває колишнього друга)

Робота з текстом VI-VIII глав

- ◆ Що трапилося з Онегіним після дуелі з Ленським? (Онегін покинув маєток, мандрував майже два роки.)
- ◆ Якою була реакція Ольги? (Дуже швидко забула його, вийшла заміж за улана.)
- А реакція Тетяни?(страждає, роздивляється книжки Онегіна у його маєтку, хоче його зрозуміти, заміж не виходить, завжди сумна)
- Як мати намагається вирішити долю доньки?(везе в Москву на «ярмарок наречених»)
- Як веде себе Тетяна в Москві?(нудиться на балах і мріє повернутися у свій маєток)
- З ким її познайомили на балу (З товстим генералом)
- ◆ Онегін знову у Петербурзі. Яким постає головний герой у 26 років у завершальній главі роману?
- ◆ Що відбулося з ним? У чому причина цих змін? (Егоїзм руйнує кращі прагнення . Раніше він мучив, бавлячись почуттями інших, тепер він мучиться і сам. Свіість його починає боротьбу з егоїзмом)

Колективна робота з таблицею «Еволюція образу головного героя»

I глава

VIII глава

Вищий світ прийняв Онегіна із захопленням

Світ вважає його чужинцем

Онегін з презирством ставить до світу

Тепер він його ненавидить

Він постає як звабник, який спокушає заради розваги Тепер кохає щиро, пристрасно

- Літературна критика XIX ст. називала Онегіна «зайвою людиною» - зайвою у його часі, у його суспільстві. Як ви розумієте цей вислів? Хто винен у тому, що людина стає зайвою – суспільство чи сама людина?

◆ Доведіть, що Онегін закоханий. (Онегін зберігає лист Тетяни, як і всі закохані, ніяковіє в її присутності, він по-іншому сприймає поезію, переосмислює своє життя.)

◆ Проаналізуйте образ княгині Тетяни. Що у ній змінилося? (не давня дівчина несміла, на вдачу проста і сумна , а можновладна княгиня, неприступна богиня – строфа 27, р 8) вона його не помічає..., веде себе спокійно

◆ Як ви вважаєте, чи змінилася Тетяна внутрішньо? (Глибоко в душі вона залишилася тією вразливою дівчинкою, але це було приховано від сторонніх очей.)

◆ З яким образом із світової літератури можна порівняти образ головного героя роману О. Пушкіна «Євгеній Онегін»? (Байронівським Чайльд Гарольдом.)

Чому восьма глава посідає особливе місце у композиції роману і є дзеркальним відображенням сюжету попередніх глав. Чи можете ви її прокоментувати цю особливість? (*Історія Онегіна та Тетяни повторюється з точністю, але навпаки: тепер він пристрасно закоханий у Тетяну, лист Тетяни змінюється листом Онегіна, «проповідь» Євгенія змінюється «уроком», який дає герою Тетяна. Він закоханий, не знаходить собі місця, вона не бажає його бачити, він пише листа й чекає на відповідь, вона не відповідає.*)

Робота з таблицею «Порівняльна характеристика листів Тетяни та Євгенія»

Лист Тетяни

***

Тепер, я знаю, в вашій волі
Мене презирством покарать.

Та як мене в нещасній долі

Хоч пожаліти ви ладні, То відгукнетесь мені. Відкрию душу вам свою?

***

Кінець! Перечитать боюсь..
На серці сором, страх і мука..

Але ні з чим я не таюсь,

І ваша честь мені порука..

Лист Євгенія

***

Яким презирством загориться
Ваш погляд, гордий повсякчас!

Чого я хочу? І для чого

Відкрию душу вам свою?

***

Та годі вже: з собою сам

Не встою більше в боротьбі я;

Нехай мана — моя надія,

Та віддаюсь на волю вам.

Висновок. Ці листи побудовані за однаковим композиційним планом, в окремих частинах збігаються за синтаксичними конструкціями. Схожі закінчення листів: кожен з героїв довіряє свою долю іншому, розраховуючи на шляхетність. За принципом паралелізму побудовані й відповіді героїв.

Інтерактивна вправа «Сенкан»

Євгеній Онегін.

Тетяна Ларіна.

Модний, освічений.

Ніжна, мрійлива.

Розважається, фліртує, хандрить. Читає, кохає, сумує.

Залежав від думки вищого світу. Пушкінський ідеал жінки.

«Зайва» людина

Гідність

- Що відповіла Тетяна Онегіну?(Я вас люблю, та з ким я стала до вінця- зостанусь вірна до кінця)

Літературний диктант

1. О. С. Пушкін визначив жанр «Євгенія Онегіна» як...(роман у віршах, «вільний роман»).
2. Євгеній Онегін був справжнім генієм у справі... (збаблення).
3. Свою відмову Тетяні Онегін мотивує тим, що... (не створений для родинного затишку).
4. Роман «Євгеній Онегін» — перший російський ... (реалістичний роман).
5. Провінційне дворянство називало Є.Онегіна фармазоном та «небезпечним диваком», бо ...(він був внутрішньо незалежною людиною, не звертав уваги на правила етикету).
6. У романі поет викриває, засуджує. (лицемірство, фальш аристократичного товариства Петербурга).
7. У листі до Онегіна Тетяна звертає увагу на їхні схожі риси, зокрема. (самотність, нерозуміння).
8. Є. Онегін не відмовляється від дуелі з Ленським, тому що він ... (боїться громадського осуду).
9. Образ головного героя роману можна порівняти з іншим образом світової літератури — ... (Чайльд Гарольдом).
10. Онегіним заволодила хвороба, назва якої ...(хандра, сплін).
11. За два роки після дуелі з Ленським Онегін повертається до Петербурга, тому що... (мандри йому набридли).

1. Чому, на вашу думку, Белінський назвав цей роман «енциклопедією російського життя»?

— Описуючи Росію того часу, Пушкін приділив чимало уваги ролі дворянства в російському суспільстві. Саме в петербурзькому світському середовищі сформувалася особистість Онегіна, освіта якого, як і переважної більшості тогочасних молодих дворян, була доволі поверховою («Ми всі навчались небагато, Абиак і абичого, Тож вихованням здивувати В нас легко хоч кого»). З-поміж необхідного набору знань поет згадує французьку мову, вміння танцювати, невимушено кланятися. Що ж стосується читацьких уподобань Онегіна, то він «Гомера лаяв, Феокріта, Зате читав Адама Сміта І сильний був економіст...». Щоби максимально відтворити всі тонкощі світського життя петербурзької аристократії, Пушкін докладно описує день свого героя. На прикладі розпорядку дня Онегіна читач може судити про основні заняття столичних дворян — ранкові прогулянки, обіди в ресторанах, відвідування театру та балів. Не менш детально у творі описано побут помісного дворянства. На прикладі родини Лариних автор показує, наскільки відданими були патріархальним традиціям та звичаям провінційні поміщики. Його ж улюблена героїня Тетяна Тетяна була надзвичайно близька до народу, ввібрала в себе його дух, а тому «... вірила не жартом Усім простолоду казкам, І снам, і ворожійним картам...». **Істинний реалізм Пушкіна виявився в тому**, що через приватні долі людей він зобразив всю Росію. У творі описано заняття та дозвілля дворян у столиці, місті, селі, узимку та влітку; інтер'єри міської квартири та поміщицької садиби, є відомості з моди, гастрономії; є описи народних свят, прикмет та обрядів.

Літературний диктант

1. Назвіть за описом ім'я героя: милий і розумний, має широке коло літературних уподобань: від Гомера до Адама Сміта, непогано розбирається в людях, модно вдягнений та зачісний. (Онегін.)
  2. Де народився Євгеній Онегін? (На берегах Неви.)
  3. З якою метою Онегін їде до свого дядька в село? (Сподівався отримати спадок.)
  4. Назвіть за описом ім'я героя: красень, стрункий, як очерет, чорні кучері до плеч, навчався у Геттінгенському університеті, захоплювався філософією Канта. (Ленський.)
  5. Що автора приваблює у Тетяні Лариній? (Краса душі.)
  6. Чому Тетяна, вперше побачивши Онегіна, одразу закохалася в нього? (Він здавався їй ідеальним чоловіком, що був схожий на одного з героїв французького роману.)
  7. Що стало причиною недобрих передчуттів Тетяни напередодні її іменин? (Віщий сон.)
  8. Як закінчилася дуель Ленського і Онегіна? (Смертю Ленського.)
  9. Які дві різні жанрові форми поєднав О. Пушкін у творі «Євгеній Онегін»? (Епос та лірику.)
  10. Хто надає основний тон оповіді? (У кожному художньому творі, крім образів персонажів, завжди є ще один образ, не менш головний — образ автора. Він надає основний тон оповіді, визначає наше сприйняття героїв, їхніх вчинків, життя загалом.)
  11. Якою є система образів роману? (У творі наявна низка образів, які втілюють два типи світогляду: «ті, що беруть від життя усе» — Онегін, його батько, дядько, батьки Тетяни, Ольга та ін. і «ті, що прагнуть змінити світ» — поет, Тетяна, Ленський.)
  12. Яку роль відіграють авторські відступи у творі? (За допомогою відступів автор знайомить читача зі смаками, культурним світоглядом та інтересами представників суспільства, ми відчуваємо його ставлення до соціуму, у якому він живе, автор розкриває потаємний духовний світ своїх героїв.)
3. Слово вчителя. В «Євгенії Онегіні» образ автора не статичний, за сім років творення роману він змінювався. Пушкін створює ілюзію невимушеної розмови, дружніх теревенів з читачами. У перших розділах автор жартівливий, говіркий, майже безтурботний. У шостому розділі з'являється авторська гіркота прощання з юністю, а в сьомому — сприйняття весни людиною з «мертвою душею». У восьмому розділі поряд з трагічним прощанням героїв чується гіркий вигук автора: «О, скільки втрат було з тих пір!» Близькість настроїв героїв роману і автора така значна, що багато ліричних відступів автора могли б стати внутрішніми монологіями героїв.

ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ ПУШКІН «ЄВГЕНІЙ ОНЕГІН»

1. Євгеній Онегін був справжнім генієм у галузі... *(пристрасті)*.
2. Онегін свою відмову Тетяні в четвертій главі мотивує тим, що... *(не створений для блаженства, його душа не здатна оновитися)*.
3. Тетяні в п'ятій главі твору наснилися... *(чудовиська, химери)*.
4. Онегін, побачивши героїню на світському рауті в останній главі, відзначив таку деталь вбрання Тетяни як... *(штучні квіти, що прикрашали її капелюшок)*.
5. О. С. Пушкін визначив жанр «Євгеній Онегін» як... *(роман у віршах, «вільний» роман)*.
6. Який аналог до слова «хандра»... (ним О. С. Пушкін позначає внутрішню хворобу свого героя) можна дібрати з поеми Дж. Н.-Г. Байрона «Паломництво Чайльд Гарольда». *(Сплін)*
7. У першій строфі роману поет викриває... *(лицемірство, фальш., світського кола)*.
8. Сільські мешканці називали Є. Онегіна фармазоном через те, що... *(він був внутрішньо незалежною людиною, не звертав увагу на правила етикету)*.
9. У листі до Онегіна Тетяна звертає увагу на їх схожу рису як... *(самотність, нерозуміння з боку оточуючих)*.
10. Тетяна в п'ятій главі роману порівнюється з героїнею російської літератури... *(Світланою. В.А.Жуковський «Світлана»)*,
11. Є. Онегін не відмовляється від дуелі з Ленським, тому що він... *(побоюється громадської думки, дотримується правил світського етикету, аристократичних забобонів)*.
12. Роман «Євгеній Онегін» — перший російський... *(реалістичний роман)*.

• Тести Х. Пушкін. Вірші. Роман «Євгеній Онегін».

1. Творчість Пушкіна відображає процес:
  - а) становлення російської культури;
  - б) оновлення російської культури;
  - в) занепаду російської культури.
2. Тема вірша «Я помню чудное мгновенье...»:
  - а) переживання почуття закоханості;
  - б) роздуми про роль поета і поезії;
  - в) сум з приводу смерті свого кумира.
3. Кого Пушкін називає у вірші «До моря» «власителем дум»:
  - а) Наполеона;
  - б) Міцкевича;
  - в) Байрона.
4. У вірші «Я вас кохав...» ліричний герой бажає:
  - а) почути зізнання від коханої;
  - б) позбутися власної закоханості;
  - в) щоб інший кохав її так, як кохає він.
5. У вірші «Пам'ятник» Пушкін висвітлює:
  - а) оцінку власної творчості;
  - б) стосунки поета і влади;
  - в) призначення митця в суспільстві.
6. Віршем «Пам'ятник» Пушкін наслідував традицію, започатковану:
  - а) Гомером;
  - б) Архілохом;
  - в) Овідієм.
7. За жанром «Євгеній Онегін»:
  - а) морально-психологічний роман у віршах;
  - б) соціально-психологічний роман у віршах,
  - в) поема.
8. Яка з цих характеристик властива Ленському:
  - а) «жажду мщенья»;
  - б) «крикун, мятежник и поэт»;
  - в) «всегда восторженная речь и кудри черные до плеч».
9. Про кого автор сказав: «Всегда скромна, всегда послушна, Всегда как утро весела...»?
  - а) про Ольгу;
  - б) про Тетяну
  - в) про матір Ольги і Тетяни.
10. Якого звіра бачила уві сні Тетяна?
  - а) вовка;
  - б) кабана;
  - в) ведмедя.
11. Хто з персонажів загинув на дуелі?
  - а) Онегін;
  - б) Ленський;
  - в) Ларін.
12. Кому Тетяна сказала: «Я вас люблю (к чему лукавить?), Но я другому отдана; Я буду век ему верна».?

- а) Ленському; б) Онегіну; в) князю N.

Самостійна робота 1. (за Є. Волощук, ст. 90-96)

1. Яка, на думку критика В. Белінського, тема твору «Євгеній Онегін»: а) «енциклопедія провінційного життя»; б) «енциклопедія комфортного життя»; в) «енциклопедія російського життя».
2. Як сам О. Пушкін визначив жанр власного твору: а) «роман в романі»; б) «роман у віршах, вільний роман»; в) «повість про кохання»?
3. Зі скількох глав складається твір: а) 10; б) 12; в) 8?
4. Твір був закінчений О. Пушкіним : а) *Болдінської осені 1830 р.*; б) в південному засланні 1820 р.; в) у маєтку Михайлівське 1824 р.
5. Чий портрет в кабінеті Євгенія побачила Татяна: а) лорда Байрона; б) гетьмана Мазепи; в) Татяни Ларіної?
6. Яку назву має віршована строфа, спеціально створена О. Пушкіним для цього твору: а) «ларінська строфа»; б) «ленська строфа»; в) «онегінська строфа»?
7. Строфа складається із: а) 6 рядків; б) 14 рядків; в) 12 рядків.
8. Композиція твору є: а) «дзеркальною»; б) «паралельною»; в) «кільцевою»
9. Додаток до твору «Євгеній Онегін» має назву: а) «Подорож Онегіна»; б) «Покаяння Онегіна»; в) «Пошуки Онегіна».
10. Найбільшою «химерою» твору є те, що: а) Татяна у фіналі відмовляє Євгенію; б) Євгеній убиває на дуелі друга Володимира; в) Євгеній фліртує із Ольгою, не відчуваючи до неї прихильність.
11. Одним із найкращих перекладів твору українською мовою вважають переклад: а) П. Куліша; б) Л. Українки; в) М. Рильського.
12. Про що твір: а) про світську скорботу російського байроніста; б) про химерну впертість, котра бере гору над почуттям кохання; в) про намагання молодих людей-сучасників О.Пушкіна змінити світ?

Тестові завдання за творами Пушкіна

1. Творчість Пушкіна відображає процес: а) становлення російської культури; б) оновлення російської культури; в) занепаду російської культури.
2. Тема вірша «Я помню чудное мгновенье...»: а) переживання почуття закоханості; б) роздуми про роль поета і поезії; в) сум з приводу смерті свого кумира.
3. Скільки основних періодів творчості О. Пушкіна: а) три б) п'ять в) чотири г) шість
4. У вірші «Я вас кохав...» ліричний герой бажає: а) почути зізнання від коханої; б) позбутися власної закоханості; в) щоб інший кохав її так, як кохає він.
5. У вірші «Пам'ятник» Пушкін висвітлює: а) оцінку власної творчості; б) стосунки поета і влади; в) призначення митця в суспільстві.
6. Віршем «Пам'ятник» Пушкін наслідував традицію, започатковану: а) Гомером; б) Архілохом; в) Овідієм.
7. За жанром «Євгеній Онегін»: а) морально-психологічний роман у віршах; б) соціально-психологічний роман у віршах. в) поема.
8. Які з перерахованих нижче не є провідним мотивом пушкінської поезії: а) патріотична лірика б) тема дружби в) інтимна лірика г) громадянська лірика д) твори про поета і поезії е) вірші на філософські теми
9. Скільки років О. Пушкін писав роман «Євгеній Онегін»: а) близько 7 років б) близько 9 років в) близько 8 років г) 6 років
10. Ім'я Онегіна в перекладі з грецької: а) мужній б) шляхетний в) доброзичливий г) порядний
11. Зав'язка роману «Євгеній Онегін»: а) розмова Татяни та Онегіна в саду б) Онегін на дні народження Татяни в) знайомство Онегіна і Татяни г) характеристика героїв - Онегіна та Татяни
12. Кому Тетяна сказала: «Я вас люблю (к чому лукавить?), Но я другому отдана; Я буду век ему верна»? а) Ленському; б) Онегіну; в) князю N.

13. Південне відрядження Пушкіна закінчилося в: а) Києві б) Одесі в) Симферополі г) Москві
14. Найпродуктивніший період творчості О. Пушкіна називають: а) Південним б) Болдіно в) Михайлівським г) Петербурзьким
15. О. Пушкіна поранило від фатального пострілу Дантеса біля: а) Білої річки б) Рудої річки в) Чорної річки г) річки Онеги
16. «Онегінська строфа» - це строфа з: а) 12 рядків б) 14 рядків в) 16 рядків г) 20 рядків

Тести за романом О.Пушкіна. "Євгеній Онегін"

1. У романі знаходимо іронічне зображення вищої аристократії ...
  - а) Москви і Петербурга; б) Москви;
  - в) Києва і Петербурга; г) Москви і Києва?
2. Зі сторінок роману ми дізнаємося про смаки, культурний кругозір та інтереси передового російського дворянства ...
  - а) 1810-х; б) 1830-х; в) 1820-х; г) 1840-х років?
3. Хто назвав роман "Євгеній Онегін" "енциклопедією російського життя":
  - а) В.Жуковський; б) В.Г.Белінський; в) Т.Шевченко; г) В.Гюго?
4. Скільки героїв приймає участь у сюжеті:
  - а) три; б) два; в) чотири; г) п'ять? Назвіть їх.
5. Що є кульмінацією сюжету:
  - а) останнє побачення Євгенія і Тат'яни; б) Тат'янини іменини;
  - в) лист Тат'яни до Онегіна; г) дуель?
6. Що виступає в романі важливим сюжетним принципом:
  - а) простота; б) складність; в) зарозумілість; г) "загадковість" героїв?
7. Кого Пушкін називає "напівросійським сусідом":
  - а) Онегіна; б) батька Тат'яни; в) Ленського; г) дядька Онегіна?
8. До скількох років дожив Онегін "без служби, без жони, без діл"? До ...
  - а) 26; б) 24; в) 23; г) 25?
9. Для кого Тат'яна — "милий", "вірний ідеал" жінки:
  - а) для автора; б) для Онегіна; в) для Ленського; г) для її чоловіка?
10. Виберіть правильне слово.
 "Євгеній Онегін" — це перший російський .... (романтичний, реалістичний, любовний, моральний, психологічний) роман.
11. Встановіть правильну послідовність подій роману, поставивши відповідну нумерацію:
 Тат'янині іменини —
 Зустріч Онегіна і Тат'яни на балу —
 Сон Тат'яни —
 Дуель Ленського і Онегіна —
12. Хто з письменників спробував творчо дослідити подальшу історію пушкінських героїв? Який роман виник в результаті цього дослідження?

О. Пушкін. 1 а; 2 в; 3 б; 4 в; 5 а; 6 г; 7 в; 8 а; 9 а; 10 - реалістичний; 11 - 2, 4, 1, 3; 12 - Л.Толстой "Анна Кареніна".

Тести до ЗНО (з відповідями). 19 СТОЛІТТЯ. О.Пушкін

1. Роки життя Олександра Пушкіна
 А 1799-1837 Б 1814-1841 В 1809-1852 Г 1788-1824 Д 1771-1832
2. Олександр Пушкін навчався у
 А Московському благородному пансіоні Б Царськосельському ліцеї
 В Ніжинській гімназії вищих наук Г Московському університеті Д Сорбонні
3. Василь Жуковський, подарувавши Олександрові Пушкіну свій портрет з написом:
 «Переможцеві-учню від переможеного вчителя», радо вітав твір молодого поета
 А «Казка про царя Салтана» Б «Алеко» В «Кавказький бранець»
 Г «Руслан і Людмила» Д «Вольність»

4. Елегію Олександра Пушкіна «Спогади в Царському Селі», прочитану ним на випускному екзамені в Царськосельському ліцеї, благословивши тим самим юного поета на літературну творчість, захоплено сприйняв російський письменник-просвітник
 А Денис Фонвізін Б Феофан Прокопович В Микола Карамзін
 Г Олександр Радіщев Д **Гавриїл Державін**
5. Під час свого «південного заслання» Олександр Пушкін відвідав міста, які нині розташовані в Україні
 А **Чернігів, Київ, Кам'янка, Катеринослав, Одеса, Феодосія, Гурзуф, Бахчисарай, Сімферополь**
 Б Київ, Львів, Харків, Одеса, Чернівці
 В Черкаси, Чернівці, Чернігів
 Г Севастополь, Сімферополь, Євпаторія, Ялта
 Д Тернопіль, Заліщики, Чортків, Тербовлю
6. Володимир Одоєвський в некролозі на смерть Олександра Пушкіна назвав його
 А «Пушкін — наше все» Б **«сонце російської поезії»**
 В «перший російський поет» Г «точка відліку нашої національної культури»
 Д «герой нашого часу»
7. Річка — місце останньої дуелі Олександра Пушкіна
 А Нева Б Мойка В Москва Г Волга Д **Чорна річка**
8. Олександр Пушкін загинув від руки
 А Варранта Б Мартинова В Миколи І Г Дантеса Д Геккерена
9. На загибель Олександра Пушкіна сміливим віршем «Смерть поета» відгукнувся російський поет
 А Антон Дельвіг Б Вільгельм Кюхельбекер В Іван Пушкін
 Г Денис Давидов Д **Михайло Лермонтов**
10. Твори Олександра Пушкіна
 А **«Я вас любив...», «Полтава», «Руслан і Людмила», «Кавказький бранець»**
 Б «І нудно, і сумно...», «Демон», «Пісня про купця Калашникова», «Мцирі»
 В «Паломництво Чайльд-Гарольда», «Лара», «Мазепа», «Прометей»
 Г «Вільгельм Телль», «Розбійники», «Марія Стюарт», «Підступність і кохання»
 Д «Чому троянди немов неживі», «Коли розлучаються двоє», «Вечірні промені ясні»
11. Вірші Олександра Пушкіна, які належать до інтимної лірики
 А «Поет», «Пророк», «Поет і юрба»
 Б «Демон», «Співець», «Пробудження», «Кинджал»
 В **«Я пам'ятаю мить чудову...», «Я вас любив...», «На холмах Грузії...»**
 Г «Вольність», «Село», «До Чаадаєва», «На глибині сибірських руд»
 Д «Аріон», «Анчар», «Елегія», «...Знов одвідав я»
12. У літературній спадщині Олександра Пушкіна вершинним є твір
 А «Руслан і Людмила» Б **«Євгеній Онєгін»** В «Кавказький бранець»
 Г «Казка про царя Салтана» Д «Полтава»
13. Вірші Олександра Пушкіна, які належать до волелюбної лірики
 А «Поет», «Пророк», «Поет і юрба»
 Б «Демон», «Співець», «Пробудження», «Кинджал»;
 В «Я пам'ятаю мить чудову...», «Я вас любив...», «На холмах Грузії...»
 Г **«Вольність», «Село», «До Чаадаєва», «Анчар», «На глибині сибірських руд»**
 Д «Пісня про віщого Олега», «До няні», «Зимовий ранок»
14. «Південні поеми» Олександра Пушкіна
 А «Руслан і Людмила», «Моцарт і Сальєрі», «Борис Годунов»
 Б **«Кавказький бранець», «Бахчисарайський фонтан», «Брати-розбійники», «Цигани»**
 В «Граф Нулін», «Будиночок у Коломні», «Пікова дама»
 Г «Арап Петра Великого», «Євгеній Онєгін», «Історія Пугачова»
 Д «Заметіль», «Станційний наглядч», «Постріл»

15. Болдінською у творчості Олександра Пушкіна називають осінь
 А 1829 р. Б 1837 р. В 1825 р. Г 1817р. Д **1830 р.**
16. У вірші «До моря» Пушкін «володарем наших дум» назвав
 А Адама Міцкевича Б Фрідріха Шиллера В **Джорджа Байрона**
 Г Йоганна Вольфганга Гете Д Вальтера Скотта
17. У вірші «До моря» Пушкін згадує про історичного діяча, образ якого був популярним серед поетів-романтиків
 А Петра I Б Бориса Годунова В **Наполеона** Г Людовіка XIV
 Д Александра Македонського
18. Образ ліричного героя вірша Олександра Пушкіна «До моря» співзвучний образу світової літератури
 А Гамлету Б Мазепі В **Чайльд-Гарольду** Г Мефістофелю Д Дон Кіхоту
19. Море у вірші Олександра Пушкіна «До моря» виступає символом
 А поезії Б **свободи** В кохання Г вигнання Д самотності
20. Поетичні рядки
 У глушині важкій вигнання,
 Минали дні мого життя
 Без божества і без палання,
 Без сліз, кохання, без чуття (Пер. В. Сосюри)
 взято з вірша Олександра Пушкіна
 А «Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...» Б **«Я пам'ятаю мить чудову...»**
 В «До моря» Г «Я вас любив...» Д «Анчар»
21. Вірш Олександра Пушкіна «Я вас любив...» належить до
 А **інтимної лірики** Б філософської лірики В волелюбної лірики
 Г пейзажної лірики Д урбаністичної лірики
22. Пушкін присвятив Анні Петрівні Керн твір
 А «Євгеній Онегін» Б «Я вас любив...» В «Руслан і Людмила»
 Г **«Я мить чудову пам'ятаю...»** Д «До моря»
23. Поетичні рядки «у душі моїй ще, може, / Кохання пал і досі не погас» взято з твору Олександра Пушкіна
 А «Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...» Б «Я пам'ятаю мить чудову...»
 В «До моря» Г **«Я вас любив...»** Д «Євгеній Онегін»
24. Вірш Олександра Пушкіна «Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...» перегукується з одою античного поета
 А Овідія Б Вергілія В **Горація** Г Гомера Д Есхіла
25. Олександрійський стовп у вірші Олександра Пушкіна «Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...» — це
 А пам'ятник російському імператору Олександру III у Феодосії
 Б **колона на Палацовій площі в Санкт-Петербурзі в пам'ять про російського імператора Олександра I, переможця Наполеона**
 В Триумфальна брама в Москві на честь перемоги Олександра I над Наполеоном
 Г пам'ятник російському імператору Олександру II на Європейській площі в Києві
 Д кінний пам'ятник цареві-визволителю Олександру II в Софії, столиці Болгарії
26. Метафора «олександрійський стовп, в гордливості незборний, йому не досягне чола» («Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...») означає, що
 А **поезія вища від слави царів і полководців** Б поет — кращий представник народу
 В пам'ятник Пушкіну буде вищий від пам'ятника Олександрові I
 Г поет зневажає думку про нього царів і царедворців Д поет прагне вдячності нащадків
27. У рядках «я ... за упалих обставав» («Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...») Пушкін має на увазі
 А **декабристів** Б героїв війни 1812 року В лицейців Г учасників війни на Кавказі
 Д загиблих дуелянтів
28. Олександр Пушкін убачав свою найбільшу заслугу перед народом («Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний...») у

А створенні російської літературної мови   Б створенні нової російської літератури
В створенні нових літературних жанрів   Г **уславленні свободи й гуманності**
Д переході на реалістичні традиції

29. Жанр твору Олександра Пушкіна «Євгеній Онегін»

А поема у прозі   Б **роман у віршах**   В філософська повість
Г ліро-епічна поема   Д роман-щоденник

30. Олександр Пушкін писав «Євгенія Онегіна»

А 3 осені   Б **близько 8 років**   В 10 років   Г 3 літа   Д все життя

31. Роман «Євгеній Онегін» — перший у російській літературі

А історичний роман   Б **психологічний роман**   В реалістичний роман

Г пригодницький роман   Д побутовий роман

32. Слова «Вони зішлися. Тьма і промінь, // Пісні і проза, лід і племінь...» характеризують

А Онегіна й Татьяну   Б Ленського й Ольгу   В Татьяну й Ольгу

Г **Онегіна й Ленського**   Д Татьяну та її чоловіка

33. В останній строфі роману «Євгеній Онегін» Пушкін звертається до

А Миколи І   Б Євгенія Онегіна   В Джорджа Байрона   Г **декабристів**   Д Наполеона

34. У якому романі відомий російський письменник показує, яке майбутнє чекало б на Татьяну, якщо б вона не відмовила Онегіну?

А «Ідіот» Федора Достоєвського   Б «Війна і мир» Льва Толстого

В **«Анна Кареніна» Льва Толстого**   Г «Герой нашого часу» Михайла Лермонтова

Д «Батьки і діти» Івана Тургенєва

35. У сестру Татьяни — Ольгу був закоханий

А Зарецький   Б **Ленський**   В Буянов   Г Онегін   Д Пустяков

36. У п'ятій главі «Євгенія Онегіна» Татьяна, «задумлива, смутна і мовчазлива», порівнюється з літературною героїнею

А Маргаритою («Фауст» Гете)   Б Ровеною («Айвенго» Скотта)

В **Світланою («Світлана» Жуковського)**   Г Кларісою («Кларіса Гарлоу» Річардсона)

Д Кандідою («Крихітка Цахес» Гофмана)

37. «Енциклопедією російського життя» критиками був названий твір Олександра Пушкіна

А «Історія Пугачова»   Б **«Євгеній Онегін»**   В «Капітанська дочка»

Г «Руслан і Людмила»   Д «Повісті Белкіна»

38. Євгеній Онегін внутрішньо і зовнішньо був схожий на героя світової літератури

А Гамлета   Б Фауста   В Вільгельма Телля   Г **Чайльд-Гарольда**   Д Айвенго

39. Ольга Ларіна після смерті Ленського

А залишилася вірною загиблому коханому   Б лишилася старою панною

В збожеволіла від горя   Г **вийшла заміж за улана**   Д постриглася в черниці

40. Татьяна Ларіна зі всіх пір року найбільше любила

А літо   Б осінь   В весну   Г **зиму**   Д весну і літо

41. Наприкінці роману Татьяна відмовляє Онегіну, тому що

А любить свого старого чоловіка

Б **вважає неприпустимим порушення шлюбної обітниці**

В хоче помститися йому за те, що він знехтував її в юності

Г розлюбила його   Д знайшла інші інтереси в житті

42. У романі «Євгеній Онегін» Олександра Пушкіна було розпочато літературну галерею

А «маленьких людей»   Б **«зайвих людей»**   В «нових людей»

Г «бунтівних людей»   Д «сердитих людей»

43. Розташуйте епізоди роману у віршах Олександра Пушкіна «Євгеній Онегін» у хронологічній послідовності.

А дуель Онегіна з Ленським

Б лист Онегіна до Татьяни

В подорож Онегіна

Г лист Татьяни до Онегіна

Ключ: 1Г 2А 3В 4Б

* «ЛОВИ ПОМИЛКУ» МИХАЙЛО ЮРІЙОВИЧ ЛЕРМОНТОВ

1. На заході Лермонтова називають «російським Байроном»
2. Народився Лермонтов у Петербурзі.
3. Дитячі роки провів у маєтку дядька в селі Тархани Пензенської губернії.
4. Після смерті матері вихованням Михайла займався батько.
5. Лермонтов навчався у благородному пансіоні при Петербурзькому університеті.
6. Дізнавшись про смерть О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтов пише вірш «Поет».
7. Цей лермонтовський вірш приніс першу славу поету.
8. Романс «На дорогу йду я в самотині» зазвучав на українській завдяки перекладу М. Рильського
9. М. Ю. Лермонтов загинув на Кавказі від ворожої кулі.
10. М. Ю. Лермонтов помер у 36 років
11. М. Ю. Лермонтова порівнюють з А. Чеховим.
12. Пушкін називав М. Ю. Лермонтова «демоном російської літератури».

ВІДПОВІДІ. Михайло Юрійович Лермонтов. 1. Гейне. 2. Москві. 3. У бабусі. 4. Бабуся Єлизавета Олексіївна Арсенєва. 5. При Московському університеті. 6. «Смерть Поета». 7. Призвів до першого кавказького заслання. 8. І. Франка. 9. на дуелі з Мартиновим. 10. У 27 років. 11. Із О. С. Пушкіним. 12. Ф. М. Достоєвський.

МИХАЙЛО ЮРІЙОВИЧ ЛЕРМОНТОВ. Опитувальник до стор. 121-123

1. Ф. Достоєвський назвав Лермонтова .... російської поезії (Пушкін – сонце, а Лермонтов – **демон**)
2. Скільки років було Лермонтову, коли загинув Пушкін?(22) (стор.121.)
3. Поетичний бунт - 22-річний корнет написав вірш ...(«Смерть поета»)
4. Корнет – це ...(У царській армії — перший офіцерський чин у кавалерії, що відповідав підпоручикові в піхоті, а також особа, що мала такий чин; хорунжий ..)
5. Народився Лермонтов в (Москві)
6. Мати Лермонтова померла, коли йому виповнилося (2, 5 років), а круглим сиротою залишився в...(батько помер, коли сину вже було 17)
7. Дома навчався до ..(13 років)
8. Після навчання в Московському університетському благородному пансіоні поступив до ...(Московського університету)
9. Як Московський університет, так і Петербурзьке військово (юнкерське) училище не закінчив через...(конфлікт з викладачами та з начальством)
10. Який знаменитий вірш вже в ранній ліриці передає бунтівний характер поета? («Парус»)
11. На заході Лермонтова називають («російським...Гейне)
12. Вільний переклад якого вірша Гейне зробив Лермонтов («На півночі кедр одинокий...» - «Сосна»)
13. У Гейне темою його вірша є розлука двох закоханих, а у Лермонтова ?(трагічна самотність, яку не можна подолати) самотність є скрізь, навіть у природі...
14. У якому вірші, за влучним зауваженням В.Белінського, «все лермонтовське»» (На дорогу йду я в самотині...)
15. Найвдалішим українським перекладом цього вірша визнано версію (М.Рильського)
16. Хто написав музику до романсу «На дорогу йду я в самотині...» (сам Лермонтов, а за іншою версією композитор і співак Єлизавета Шашина)

17. Вільно й природно цей романс звучав українською мовою завдяки перекладу ... (І.Франка)
18. Про що може «гомоніти» зоря з зорею? Чому саме до зіркових, а не до людських розмов прислухається ліричний герой?
19. Чи притаманні ліриці Лермонтова мотиви «світової скорботи»?

Літературний диктант. Життєвий і творчий шлях Михайла Юрійовича Лермонтова.

1. В якому місті і коли народився М.Ю.Лермонтов? (3 жовтня 1814 року в м. Москві).
2. Що ви знаєте про батьків письменника? (батько Юрій Петрович-відставний піхотний капітан із збіднілої дворянської сім'ї; мати-Марія Михайлівна, уроджена Арсенєва (з роду Столипіних)).
3. В якому селі пройшли дитячі роки Лермонтова? (у селі Тархани Пензенської губернії).
4. Хто займався вихованням Лермонтова? (бабуся, оскільки мама померла у 1817 році, а батька поруч не було).
5. Яку освіту він отримав? (прекрасну домашню, із 1828 по 1830 рік навчався у Московському благородному пансіоні, у 1830 році вступає до Московського університету, але у 1832 році залишає його).
6. В якому навчальному закладі навчався ще Лермонтов? (два роки навчався в Школі гвардійських підпрапорщиків і кавалерійських юнкерів).
7. В якому році Лермонтов отримав підвищення по службі? (у 1834 році після закінчення Школи отримує підвищення з юнкерів у корнети лейб-гвардії Гусарського полку).
8. Спостереження за життям світського товариства у Петербурзі лягли в основу драми («Маскарад» (1835)).
9. Що трапилось з Лермонтовим третього березня 1837 р.? (поет був заарештований у справі «про недозволені вірші»).
10. На честь 25-річчя Бородинської битви поет переробляє вірш «Поле Бородіно» (в поемі «Бородіно», яка була опублікована у 1837 році в журналі «Сучасник»).
11. В його творчості відбилися (кавказькі теми і образи. Зокрема у 1838 році вийшов у світ роман «Герой нашого часу»).
12. Чому М.Мартінов визиває Лермонтова на дуель? (на одному з вечорів старих приятелів зі школи юнкерів у Пятигорську в будинку, де зібралась молодь, Лермонтов образив його черговим жартом. Поета убили 15 липня 1841 року).

ЛІРИКА Лермонтова

1. Поетичні рядки:
Тихо. Бога слухає пустиня. І зоря з зорею гомонить —
узятю з вірша... («На дорогу я йду в самотині»).
2. Поетичні рядки:
О, як же хочу я спинить веселість їх І в вічі кинуть їм залізо слів моїх, Облите злістю й гіркотою! —
звернені до... (юрби).
3. Поетичні рядки:
Предивная пальма на скелі Сумна, в самотині росте —
узяті з перекладу переспіву М. Лермонтова... («Із Гете»).
4. Душа ліричного героя у вірші «Ні, я не Байрон, я другий...» порівнюється з... (океаном).
5. У фіналі вірша «На дорогу йду я в самотині...» йдеться про дерево... (дуб).
6. Основна тема переспіву М. Лермонтова «Із Гете» — це... (пошук гармонії у світі).
7. За жанром вірш М. Лермонтова «І нудно, і сумно — і нікому руку подать...» є... (ліричною сповіддю).
8. Ліричний герой вірша «І нудно, і сумно...» (гостро відчуває свою самотність у світі).
9. У переспіві М. Лермонтова «Із Гете» відтворено драму... (вічної самотності).

10. Провідна ідея вірша «Ні, я не Байрон, я другий»... (обраність поета, його велика місія).
11. Образ дороги у вірші «На дорогу йду я в самотині...» символізує... (життєвий шлях М. Лермонтова).
12. Кинджал в однойменному вірші М. Ю. Лермонтова є символом... (твердої позиції поета).

Аналіз поезії «На дорогу йду я в самотині...» М. Ю. Лермонтова

- Якою тут зображено природу? (Нічний пейзаж: тиша, прекрасні та безкраї небеса.)
- Яким є настрій ліричного героя, душевний стан? (Він досить сумний, його «серце з болю завмирає», переживає розчарування, самотність, конфлікт зі світом; однак він здатний до самозаглиблення, аналізування дійсності.)
- Чим викликаний біль героя? (Він прагне волі та спокою, але їх немає в реальному житті.)
- У якій строфі вірша виражені мрії ліричного героя? (У 5 строфі).
- Про що мріє ліричний герой? Прочитуйте. («Щоб крізь ніч, крізь день ясний для мене / Про кохання ніжний спів лунав, / Наді мною темний дуб зелений / Щоб схилився й листям розмовляв» .)
- Яким є філософський зміст вірша? (Ліричний герой, як мандрівник у таїнах усесвіту, прагне гармонії духовного і природного життя, високого ідеалу повноти буття.)
- Чого прагне герой? (Він прагне пристрасного кохання, повнокровного життя.)
- У чому полягає конфлікт героя з навколишньою дійсністю? (Герой розуміє примарність і фальшивість пристрасностей, кохання та самого життя, що не має духовного змісту, мети.)

1. Яким є зачин вірша? («*Вихожу один я на дорогу...*») Яке емоційне тло створює такий зачин?

2. Доведіть, що природа, зображена поетом у першій і другій строфі, сповнена гармонії. Які уособлення передають картину величного спокою, піднесеної краси та гармонії природи? («*Пустыня внемлет богу*», «*звезда с звездой говорит*», «*спит земля*»)

3. Доведіть, що перший і четвертий рядки першої строфи побудовані на основі контрасту (антитези). (Ліричний герой самотній, а в природі гармонія: «*звезда с звездой говорит*». Герой і природа далекі один від одного).

4. Доведіть, що у другій строфі світ природи різко протиставлений внутрішньому світу людини. (Земля спить, а ліричний герой переживає душевні муки). Які засоби використовує автор, щоб передати збентеженість героя, його відчай? (Риторичні запитальні речення)

5. Що означає поява мотиву сну у третій строфі? (Герой прагне наблизитися до стану природи, він шукає душевної гармонії і спокою, хоче побороти дисонанси і зло світу).

Що вважає герой вищою цінністю? (Кохання).

Словникова робота. Літературознавча робота

Розшифруйте символіку поезії «На дорогу йду я в самотині...».

Крем'яна путь — шлях мандрівника у пустелі; місце зустрічі зі Всесвітом.

І зоря з зорею гомонить — символ високого ідеалу, духовного змісту, гармонії.

В промінні голубім — світло ідеалу, надає земному пейзажу космічної широти.

Я жадаю волі та спокою — ремінісценції з вірша О. С. Пушкіна «Час, милий друже, час...». Для Лермонтова, як і для Пушкіна, свобода і спокій асоціюються з гармонією духовного і природного життя.

Темний дуб зелений — символ вічності, що втілює думку про вічний зв'язок людини з Космосом.

- У чому полягає автобіографічність цього вірша? (Вірш написано у 1840 році. Це був період складних стосунків Лермонтова із вищим світом, дуель).

«Сосна»

- Рік написання – 1841 (пізній період творчості, а опубліковане в журналі в 1842 г. в «Отечественных записках».
- **Жанр** – елегія. Рід - філософська лірика; **Елегія** – ліричний вірш задумливого, сумного характеру)
- Тема: трагічна самотність, яку не можна подолати. *Трагічна роз'єднаність людей, туга за духовним спілкуванням. Мрії про споріднену душу.*
- Пригадайте, вільним перекладом якого твору є вірш «Сосна» (Г.Гейне «На півночі кедр одинокий...»).
- ◆ Які думки й почуття викликає у вас ця поезія? (*сум*)
- Чи вдалося автору передати атмосферу самотності?(Дерева ростуть в різних кінцях світу, сосна - на голій вершині, пальма – на скелі горючій (під жагучим сонцем)
- У творі сосна «стоїть в самотині на голій вершині», а прекрасна пальма «на скелі самотньо росте». Яку думку намагався передати поет за допомогою символічних образів самотніх дерев? (Уся образна система твору ілюструє думку про нездоланність самотності при загальній спорідненості долі.)
- ◆ Що спільного в долі двох дерев, що ростуть у різних кінцях світу? Що їх поєднує? (*самотність*)
- ◆ Що можна сказати про палітру художника, яким кольорам віддає він надає перевагу? (*холодним сірим тонам*).

Композиція – опис «дремлющей сосны» і розповідь про її сон. Формально вірш ділиться на два катрена.

Віршовий розмір – чотиристопний **амфібрахій** - трискладова стопа з середнім наголошеним складом (U—U)., римування перехресне АВ АВ і кільцеве АВВА.

Метафори – сосна дримає, куняє, «... *сосна и дремлет, качаясь, и снегом сыпучим одета*», «*и снится ей*», «*грустна ... пальма растет*».

Епітети – «*сосна одинока*», «*сніги пухкі, предивна пальма, «голая вершина*», «*пустыня далекая*», «*прекрасная пальма*».

Прівняння – як ризою вкрита, «*одета, как ризой*». *Риза* - верхнє вбрання священника під час богослужіння; парадний одяг царів; оздоблення на іконах.

Антитеза – північ, сніг – південь, далека пустеля

Вчитель. Ви вже порівнювали український переклад твору Г. Гейне і вільний російський переклад Лермонтова. Тому не будемо називати художні засоби, а робимо висновок:

Мотиви свободи і трагічної самотності в поезії Лермонтова втілено так сильно і в такій загостреній формі, як ні в кого з інших російських поетів.

І нудно, і сумно...

Автор: М. Лермонтов

Рік: 1840

Літературний рід: лірика

Жанр: елегія

Провідний мотив: мотив самотності, світової скорботи.

Віршовий розмір: амфібрахій

Римування: перехресне

Художні засоби в елегії "І нудно, і сумно...":

- епітети ("найкращі хвилини", "солодких недуг");
- риторичні питання ("Чи варто даремно і вічно бажать?");
- риторичні оклики ("І нудно, і сумно!");
- антоніми ("і радість, і мука").

У елегії ліричний герой страждає: він втратив віру в життя, його вже не приваблюють власні бажання, не розраджує кохання. Ліричний герой - песиміст, якого розчарувала невлаштованість життя. Важливо, що його зневіра викликана не відмовою від ідеалів та високих поривань, а втомою (він втомився їх шукати).

В. Белінський назвав елегію "І нудно, і сумно..." "реквіємом".

- **Які важливі речі втратили свою цінність для ліричного героя?** Які філософські роздуми про сенс людського буття виникають у нього?

(Поет розуміє, що **бажання, кохання, пристрасть і саме життя** – це тільки мить, яка швидко минає).

- Які почуття викликала у вас ця поезія?(сум)
- Жанр твору. (**Елегія** – ліричний вірш задумливого, сумного характеру)
- Провідний мотив: самотність, «світова скорбота».
- Який настрій створює поезія? (Елегія просякнута настроями світової скорботи, ліричний герой страждає, бо зневірився в житті.)
- Хто є головним героєм цього вірша? (Ліричний герой).
- Яким постає перед нами ліричний герой? (Він постає як людина з «оголеною душею»).
- Що він відчуває? (Ліричний герой відчуває недосконалість світу, самотність, марність, **величезне розчарування**).
- Схарактеризуйте душевний стан ліричного героя. (Героя охопив песимізм, депресія).
- Чого прагне герой? (Він прагне пристрасного кохання, повнокровного життя).
- Чи має ліричний герой співрозмовника? Кому він розповідає про свій біль і сум? (Ліричний герой самотній («некому руку подати»). Вірш можна вважати внутрішнім монологом та сповіддю ліричного героя).
- Тема - сповідь ліричного героя, самотнього, збентеженого
- Ідея – зображення ліричного героя, який гостро відчуває самотність, сподівається на краще майбутнє.
- У чому особливість побудови поезії? (Вірш побудований у формі внутрішнього монологу героя.) **Вірш побудований у формі запитань і відповідей**— це своєрідна сповідь-діалог ліричного героя, неспокійного та самотнього.
- Яку дисгармонію у світовідчутті переживає ліричний герой? (Протиріччя між романтичними піднесеними ідеальними вимогами до життя і реальними проявами життя. В ліричному герої живуть дві людини: одна ідеаліст, інша скептик). **У чому намагається знайти опору ліричний герой твору? Якого висновку він доходить?(Ліричний герой безуспішно намагається знайти опору в бажаннях, коханні, пристрастях, але послідовно відмовляється від них, а в фіналі відкидає саме життя. Він доходить висновку, що все безслідно минає або не має цінності.)**

Цей лермонтовський вірш дуже вдало переклав українською мовою М. Терещенко.

Перекладачеві вдалося зберегти весь зміст твору, його образну структуру й дуже точно відтворити стилістику Лермонтова.

- Як художньо – зображувальні засоби та поетичний синтаксис допомагають передати напружений внутрішній світ поета? (Вірш побудований у формі запитань і відповідей. У творі використані речення з риторичними запитаннями, окличні, неповні. Також використаний прийом антитези: радість – мука, життя – жарт...). епітети ("найкращі хвилини", "солодких недуг"); риторичні питання ("Чи варто даремно і вічно бажать?"); риторичні оклики ("І нудно, і сумно!"); антоніми ("і радість, і мука").

Для чого автор активно використовує риторичні питання і оклики? Назвіть їх. (*Риторичні питання та оклики передають схвильованість, набайдужість, щирість ліричного героя, який розмірковує про сенс життя. Йому боляче від того, що реальне життя таке далеке від його ідеальних уявлень*).

Визначте віршований розмір та спосіб римування (*амфібрахій у' _и; перехресна рима (абаб)*)

- *Словникова робота (запис у зошити)*

Оксюморон, або оксиморон (грец. οξύμωρον — нісенітниця), — це стилістична фігура, що полягає у зведенні слів або словосполучень, значення яких взаємовиключає одне одного, створюючи ефект смислового парадоксу.

Наприклад: «На нашій — не своїй землі»

Оксюморон у поезії «І нудно, і сумно» : вогонь їх солодких недуг.)

Завдання. І ндивідуальне завдання. Скласти інформаційне гроно до образу ліричного героя. (збентежений, депресія, розчарування, самотність, песимізм, конфлікт зі світом, розуміє фальшивість пристрастей і кохання)

— У творчості якого поета є подібні мотиви? (Байрона. Конфлікт героя зі світом, мотиви суму і трагізму, розчарування.)

— У чому полягає автобіографічність цього вірша? (Твір написано 1840 р. у період складних стосунків Лермонтова зі світським товариством.)

Тести. Лірика.

1. Укажіть тему вірша «І нудно і сумно...».

А Тема кохання; Б тема самотності; В патріотична тема; Г тема ролі поезії.

Відповідь: Б.

2. Переспівом твору якого поета є вірш «Сосна»?

А Дж. Байрона; Б Ф. Шиллера; В Г. Гейне; Г О. С. Пушкіна.

Відповідь: В.

3. До якої тематичної групи лірики належить вірш «Сосна» М.Ю. Лермонтова?

А Громадянська лірика; Б любовна лірика; В роздуми про поета і призначення поезії; Г філософська лірика.

Відповідь: Г.

4. Чого жадає ліричний герой вірша «На дорогу йду я в самотині...»?

А Кохання; Б волі та спокою; В залишити батьківщину; Г подвигу в ім'я коханої.

Відповідь: Б.

5. Схожість долі Лермонтова і Пушкіна в тому, що:

а) обидва виховувались бабусею; б) обидва були офіцерами; в) обидва загинули на дуелі.

6. В ліриці Лермонтова звучить:

а) мотив захоплення життям; б) мотив туги, суму, самотності;

в) спокій, гармонія людини з природою.

7. Поезія Лермонтова містить ознаки:

а) романтизму; б) реалізму; в) романтизму і реалізму.

8. Що поет у своєму вірші називає «Такая пустая и глупая шутка»?

а) поезію; б) кохання; в) життя.

9. Що прагне знайти ліричний герой вірша «Вихожу один я на дорогу...»?

а) кохання; б) спокій; в) друзів.

10. Прочитайте уривок із вірша «На дорогу йду я в самотині...» та виконайте завдання 10, 11.

Небеса прекрасні та безкраї!

Спить земля в промінні голубім...

Чом же серце з боллю завмирає?

Жду чого? Жалію я за чим?

10. Випишіть з уривка художні засоби, назвіть їх.

Відповідь: епітети — «прекрасні», «безкраї», «голубім», метафори — «спить земля»,

«серце з боллю завмирає»; риторичні запитання — «Чом же серце з боллю завмирає? Жду чого? Жалію я за чим?».

11. Схарактеризуйте передані в уривку почуття ліричного героя.

Відповідь: в уривку передано захоплення красою природи, її величчю і водночас розпач, подив.

12. У ліриці Лермонтова найпомітнішим є мотив:

а) історичний; б) фантастично-романтичний;

в) фольклорний; г) світової скорботи.

Літературний диктант. Лірика М.Ю.Лермонтова

1. Хто був улюбленим поетом Лермонтова?(Дж.Байрон).
2. Яка тема вірша «Парус» Лермонтова?(тема самотності й журби).
3. З якого вірша ці рядки?
Бує вітер,хвиля грає,
Скрипучу щоглу порива.
Та гей! Він щастя не шукає
І не від щастя відплива!(«Парус»
,написаний 1832 року).
4. Який провідний мотив лірики Лермонтова?(мотив самотності, на яку приречена людина).
5. На півночі дикій стоїть одиноко
На голій вершині сосна
Дрімає, гойдаючись,і в сніг сипучий
Одягнена, наче вризи,вона.
(Це рядки із вірша «Сосна»,написаного у1841році).
6. Небеса прекрасні та безкраї!
Спить земля в промінні голубім...
Чом же серце з болем завмирає?
Жду чого? Жалію я за чим?
(Це рядки із вірша «На дорогу йду я в самотині»).
7. Ліричний герой відчуває себе безмежно самотнім не тільки серед людей,(але й у всесвіті).
8. Щоб крізь ніч, крізь день ясний для мене
Про кохання ніжний спів лунав.
Наді мною темний дуб зелений,
Щоб схилився й листям розмовляв.
В цьому вірші у поета з'являється бажання(«волі і спокою»).
9. І нудно і сумно,і нікому руку подати
В годину нестерпної скрути...
Бажання!Навіщо даремно і вічно бажать?...
А роки минають ,і їх не вернути!
(Це рядки із вірша «І нудно,і сумно...»).
10. Пейзажна лірика наповнена(барвистістю,емоційною насиченістю, динамікою, музикою).
11. На дорогу йду я в самотині;
Крем'яна в тумані путь блищить;
Тихо.Бога слухає пустиня,
І зоря з зорею гомонить.
Знайдіть слова образів –символів в цих рядках.(Це слова:в самотині, тихо, пустиня, зоря, Бог).
12. Чи прагне в своїй ліриці Лермонтов автобіографічності?
(не прагне до автобіографічності.Так у вірші «На дорогу йду я в самотині» героя вірша стомила нерівна життєва боротьба зі світом нищої буденності).

МИХАЙЛО ЮРІЙОВИЧ ЛЕРМОНТОВ «ГЕРОЙ НАШОГО ЧАСУ»

1. Роман «Герой нашего часу» був написаний протягом ... (1838-1839 рр.).
2. Роман опубліковано у ...1840 р. (1838 року 24-річний Лермонтов розпочав роботу над романом «Герой нашего часу», спираючись на свої кавказькі враження. У березні 1839 р. у «Вітчизняних записках» вийшла друком перша частина твору — повість «Бела». Там же в листопаді 1839-го з'явилась повість «Фаталіст», а на початку 1840-го — «Тамань». журнальний анонс завершувався обіцянням: «Це буде новий, прекрасний подарунок російській літературі». 1840-го роман було видано окремою книжкою, у якій вперше

з'явилися частини «Княжна Мері» й «Максим Максимович».)

3. На героя якого вивченого твору (або героїв яких творів) схожий Печорін? Чим саме? З чим і з ким пов'язано імя Печоріна? (З Онегіним, назви річок у Росії – Онега і Печора) Відомий критик сказав про Печоріна: «Це Онегін нашого часу, герой нашого часу. Несхожість між ними значно менша за відстань між Онегою та Печорою». О. І. Герцен назвав Печоріна молодшим братом Онегіна. (стор. 131, останній абзац)

4. Які світоглядні проблеми доби романтизму загосторилися у творчості Лермонтова як представника останнього покоління романтиків? (Дві проблеми – призначення і розуміння Навіщо я жив? З якою метою народився?)

5. Жанр роману «Герой нашого часу»... (соціальний. морально-психологічний). Дослідники відносять твір Лермонтова до жанру філософсько-психологічного роману. Спробуйте самостійно сформулювати визначення поняття «філософсько-психологічний роман». Запишіть його. (Філософсько-психологічний роман — великий епічний твір, у якому увага до внутрішнього світу особистості поєднується зі спробами розв'язати складні філософські проблеми (сенсу життя, призначення людини, добра і зла тощо).)

6. Які ознаки жанру філософсько-психологічного роману має твір Лермонтова? Запишіть їх. (Пояснення вчителя. «Герой нашого часу» — психологічний роман, тому що предметом зображення в ньому є внутрішній світ Печоріна. Для розкриття психології героя Лермонтов використовує різні художні прийоми: портрет, опис учинків, зображення взаємин з іншими людьми, щоденникові записи героя, психологічний пейзаж, коли душевний стан героя зображується через його сприйняття навколишнього світу. Філософський зміст роману — це передусім розкриття питань людського існування: що таке людина, від чого залежить її життя, в чому його мета, чи можливе в ньому щастя. «Герой нашого часу» став першим у російській літературі філософсько-психологічним романом. Його автор шукав власний шлях, спираючись на досвід О. С. Пушкіна і західноєвропейські літературні традиції.)

7. Твір Лермонтова вважають не тільки першим російським філософсько-психологічним романом, а й першим реалістичним романом у прозі. Проте в ньому ще відчутно вплив романтизму. Які ознаки романтизму в романі «Герой нашого часу» ви можете назвати? (Увага до внутрішнього життя людини, загадковість героя (читач нічого не знає про його минуле), винятковість його натури і багатьох життєвих ситуацій, екзотичне місце дії твору (Кавказ).)

8. Назвіть ознаки реалістичного твору, властиві роману «Герой нашого часу». (Пояснення вчителя. «Герой нашого часу» — реалістичний у своїй основі твір. Реалістичні тенденції в романі пов'язані з об'єктивністю авторської позиції стосовно героя: автор віддалений від свого персонажа. У передмові до твору Лермонтов підкреслює відстань між собою і героєм: «...інші дуже тонко помічали, що автор намалював свій портрет і портрети своїх знайомих... Старий і нікчемний жарт!» Реалізм роману полягає також у розкритті найважливіших проблем сучасності, створенні образу «героя часу» — типового представника доби, «зайвої людини», у прагненні автора з психологічною точністю пояснити особливості характеру героя, пов'язавши їх з умовами навколишнього життя. Відносини особистості і суспільства відтворено в романі в усій їхній складності та суперечливості.)

9. Основна тема роману «Герой нашого часу»... (доля покоління після розгрому декабристів).

10. Улюблений прийом поеми й роману доби романтизму – це творення ... («героїв часу»)

11. Що означає бути типовим героєм свого часу? (Здібна, неординарна особистість його виявляється в розумі, сильній пристрасті, волі. Його характер та поведінка відзначаються суперечливістю: у ньому борються розум і почуття, співчуття та байдужість або навіть жорстокість. І це типовий герой свого часу. Герой не так відзеркалює дійсність, як сам її формує. Персонаж ніби списаний з натури і стає предметом наслідування, але герой цей егоїстичний, холодний, безсилий щось змінити, бо свої вади вважає хворобою)

12. Про яку «хворобу» йдеться? (Розчарований у житті герой страждає, бо «зайвий» у житті. Сплін, нудьга, хандра)

13. Яким був час? Історична основа роману. Молодість М. Лермонтова припала на досить сумні часи історії російської імперії. 14 грудня 1825 року на Сенатській площі в Петербурзі відбулося повстання декабристів, яке закінчилося поразкою. Організаторів повстання було повішено, учасників відправлено на двадцятип'ятирічне ув'язнення до Сибіру. Покоління Лермонтова, на відміну від покоління Пушкіна, зростало в атмосфері утисків. Полководці потрібні були для придушення народу, судді — для звершення несправедливого суду, поети — для уславлення царя. Загострювалась атмосфера страху, підозри, безнадії. У юності поета не було світла і віри. Він виріс у духовній пустелі й весь час намагався вирватися з неї. У вірші «Монолог» є такі рядки:

Таке похмуре в нас життя.

Й така коротка

Його одноманітна течія...

Й задуха нам на батьківщині,

І тяжко серцю й дух сумує...

Не знаючи ані любові, ані товариства,

Посеред бур порожніх мліє юність наша,

І швидко її злоби трута помрачає,

І гірка охололого життя нам чаша;

І душу вже ніщо на звеселяє.

Переклад Олександра Ласкавцева

Складно повірити, що авторові поезії виповнилося лише 15 років. Але це не був звичайний юнацький песимізм. Лермонтов ще не міг пояснити, але вже починав розуміти, що людина, яка не має можливості діяти, не може бути щасливою. За 10 років після «Монологу» він напише роман «Герой нашого часу», у якому пояснить психологію свого покоління і покаже ту безвихідь, на яку приречені його однолітки. Реакційна критика протиставила Печоріну образ Максима Максимовича. Симпатії царя Миколи I були на боці Максима Максимовича, який покірно зносив тягар військової служби на Кавказі.

14. • Як ви вважаєте, чому роман називається «Герой нашого часу»? (Автор стверджує, що люди, подібні до Печоріна, дедалі частіше траплялися в суспільстві, і їх поява свідчила про хворобу суспільства, бо, шукаючи засіб від нудьги, вони руйнують не тільки своє, а й чуже життя.)

15. Пригадайте, яких героїв літератури називають «зайвими людьми». (стор. 131, останній абзац)

16. Лермонтов майстерно використав одну з найважливіших особливостей епічних творів – наявність у них не тільки сюжету, а й ... (фабули)

17. Чому сюжет роману побудовано всупереч фабулі? (щоб сконцентрувати увагу не на подіях, а на особистості головного героя)

18. Що таке фабула? (Описані у творі події, розміщені в хронологічній послідовності)

19. Що таке сюжет? (Послідовність подій у творі, динаміка почуттів та думки)

20. Сюжет і фабула у романі збігається? (Ні)

21. Чому в творі порушено хронологічну послідовність подій? Із якою метою Лермонтов побудував композицію саме так? (Композиція роману допомагає поступово розкривати образ головного героя. Неоднозначність характеру Печоріна показано за допомогою: 1) дослідження його взаємин із оточенням, за якими спостерігають сторонні люди; 2) самоаналізу героя, який розмірковує над своїм життєвим шляхом, причинами невдач та розчарувань.)

22. Складання таблиці «Хронологічна послідовність подій у романі (фабула) та авторське розміщення розділів (сюжет)

23. Назвіть особливості сюжету твору. (Сюжет роману фрагментарний. Кожна частина твору є цілком самостійною.)

24. Що об'єднує всі частини твору? (Частини твору об'єднує образ Печоріна і авторський задум — намалювати портрет, що відображатиме вади покоління.)

25. Чи можна в загальному сюжеті роману виділити експозицію, зав'язку, кульмінацію та розв'язку? (У творі немає експозиції: читач нічого не знає про життя Печоріна до його

приїзду на Кавказ, про його родину, виховання, освіту, не знає, чому герой опинився на Кавказі. Немає в сюжеті й зав'язки — обставин приїзду Печоріна на Кавказ. Саму дію представлено як низку епізодів із життя головного героя, описаних у п'яти повістях. Тому в романі п'ять кульмінацій. У творі є розв'язка: це вміщене в передмові до «Журналу Печоріна» повідомлення про те, що головний герой, повертаючись із Персії, помер. Таким чином, загальна сюжетна лінія роману представлена тільки кульмінаціями і розв'язкою.)

26. Система оповідачів у творі. Визначення поняття «оповідач». (Оповідач — особа, від якої ведеться розповідь у творі. Оповідач — такий самий вигаданий образ, як і інші герої, тому його не можна плутати з автором — реальною людиною, яка написала твір. В романі- поєднання об'єктивної (від третьої особи) і суб'єктивної (від першої особи) оповіді.

27. Виконання завдань (робота в парах)

1. Складіть таблицю.

ХРОНОЛОГІЧНЕ І ФАКТИЧНЕ РОЗТАШУВАННЯ РОЗДІЛІВ РОМАНУ М.Ю.

ЛЕРМОНТОВА «ГЕРОЙ НАШОГО ЧАСУ»

Хронологічне розташування розділів Фактичне розташування розділів

Порівняйте:

У М. Ю. Лермонтова Хронологічна послідовність

Частина I 1. «Бела»	1. На шляху з Петербурга на Кавказ Печорін зупиняється в Тамані: «Тамань»
2. «Максим Максимович»	2. Після військової експедиції їде на води, зупиняється у Пятигорську, Кисловодську, дуель з Грушницьким: «Княжна Мері»
3. Передмова до журналу Печоріна	3. За дуель Печоріна висилають у фортецю: «Бела»
4. «Тамань»	4. Печорін на два тижні їде до станиці, де зустрічає Вулича: «Фаталіст»
Частина II	5. Через 5 років Печорін полишає військову службу, вирушає до Персії, у Владикавказі зустрічає Максима Максимовича й автора нотаток: «Максим Максимович»
5. «Княжна Мері»	
6. «Фаталіст»	6. Дорогою з Персії Печорін помирає: передмова до журналу Печоріна

2. Заповніть таблицю. Використати матеріал підручника на стор. 130

СИСТЕМА ОПОВІДАЧІВ У РОМАНІ М.Ю. ЛЕРМОНТОВА «ГЕРОЙ НАШОГО ЧАСУ»

Назва розділу Оповідач

У трьох перших частинах оповідає Максим Максимович і автор, у трьох останніх — сам Печорін

28. **Зміст** роману дозволяє відновити історію життя героя. Хронологічно події розвиваються так. Печорін за якусь провину (можливо — за дуель) висланий із Петербурга на Кавказ. Дорогою до місця служби він затримався в Тамані, де випадково зустрівся з контрабандистами. Після якоїсь військової експедиції, де його, можливо, було поранено, Печоріну дозволено лікуватися мінеральними водами в Пятигорську. Тут відбувається його дуель із Грушницьким. Через неї Печоріна висилають до віддаленої фортеці під командування Максима Максимовича. Виїхавши на два тижні до козачої станиці, він переживає історію з Вуличем, а після повернення викрадає Белу. Згодом героя переводять до Грузії, звідки він повертається до Петербурга (можливо, пішовши у відставку). П'ять років потому, дорогою до Персії, він зустрічається у Владикавказі з Максимом Максимовичем і його випадковим попутником-офіцером — автором цих нотаток. На зворотному шляху з Персії Печорін помирає, а його щоденник публікує

попутник Максима Максимовича.

29. Ознаки романтизму й реалізму в романі М. Ю. Лермонтова «Герой нашого часу»

Ознаки романтизму

Особистість Печоріна приховує безліч загадок. Незрозуміло, звідки він від самого початку взявся і навіщо потім помер. Герой — дуже яскрава особистість, він перебуває в постійному конфлікті з оточуючими й прагне свободи

Ознаки реалізму

Автобіографізм Печоріна; багато його думок — це думки автора, чимало описаних у романі подій відбувалося насправді. Тільки зовнішність у героя інша. Кажуть, її Лермонтов списував зі Столипіна, оскільки сам був невродливим, а Столипіну дуже заздрив. Значну увагу приділено внутрішньому світу героя: Печорін веде щоденник, у якому відбито всі його почуття. реалістичний опис міст Тамань, П'ятигорськ та ін., життя їхніх мешканців

30. Ознаки новаторства й традиції М. Ю. Лермонтова в жанрі роману

Новаторство

Традиції

Це «роман у повістях», «роман у романі»; незвичайна, кільцева композиція; герой — типовий представник свого покоління

Кожна з повістей роману «Герой нашого часу» спиралася на певну літературну традицію: «Бела» мала ознаки подорожнього нарису, «Княжна Мері» — світської повісті, «Тамань» — ліричної новели, «Фаталіст» — повісті про «таємничий випадок», що була популярною у 1830-ті рр.; значущі, символічні назва твору та прізвище головного героя; прийом мандрів

31. Які морально-етичні проблеми розв'язує автор у своєму романі? (Добра і зла, кохання і дружби, смерті і релігії, призначення людини і свободи волі тощо.)

32. У чому полягає психологізм твору? (Лермонтов зосереджує увагу на особистості героя, його душевних переживаннях. Перед читачем постає ніби оголена душа Печоріна. Роман — це історія його душі.)

33. Як відомо, Лермонтов кілька разів змінював композицію. Як ви вважаєте, із якою метою? (Для повноти розкриття головної проблеми — душевних пошуків головного героя.)

34. Чому автор не дотримується хронології у розташуванні глав? (У романі є елементи різних жанрів: нотаток, щоденника, світської повісті, нарису тощо. Крім того, автор прагнув заінтригувати читача, здійснити мандрівку у психологію героя, занурити читача у глибини внутрішнього світу персонажа)

35. Чи можна визначити, від чийого імені ведеться оповідь у романі? (У романі кілька оповідачів, у кожній главі — свій.)

36. План до повісті «Бела»

1. Нудьга Печоріна.
2. Калим за Белу.
3. Ангел, посланий героєві долею.
4. Помилка героя.
5. Розчарування.
6. Підступність Казбича.
7. Смерть княжни.
8. Від'їзд до Грузії.

Робота з текстом повісті «Бела»

- Як ви розумієте слова Максима Максимовича: «Є люди, з якими неодмінно слід погоджуватися»? (Слова Максима Максимовича характеризують Печоріна як сильну особистість, що міг підкорити своїй волі всіх.)
- Де і як познайомилися Печорін і Бела? (На весіллі її старшої сестри.)
- Як ви вважаєте, чим приваблювала Бела Печоріна? (Своєю гордістю й непокірністю.)

- Чому Печорін викрадає Белу і добивається її кохання? (Сподівається, що кохання до неї зробить його щасливим, з'явиться сенс життя.)
- Як ставився Максим Максимович до історії з Белою? (Він вважав, що Белу слід повернути батькові, хоча й дуже прив'язався до дівчини, поважав її за гордість та витримку.)
- Чим закінчилася історія Печоріна і Бели? (Кохання дівчини йому набридло.)
- Як ви вважаєте, чи переживав смерть Бели Печорін? Доведіть свою думку. (В останні хвилини життя Бели він став «блідий, як полотно». А потім «довго був нездоровим, схуд, бідолаха...» Він відчував свій гріх перед нею, але намагався всі свої почуття приховати глибоко в душі.)
- Чим пояснити його дивний сміх, що так налякав Максима Максимовича? (Можливо, це був своєрідний нервовий зрив. Читач бачить учинок Печоріна очима Максима Максимовича, але не знає причин цих учинків.)

План до повісті «Максим Максимович»

1. Оповідач зустрічає у Владикавказі Максима Максимовича.
2. Печорін приїжджає, але не поспішає зустрітися зі штабс-капітаном.
3. Опис зовнішності Печоріна.
4. Холодна зустріч давніх знайомих.
5. Максим Максимович віддає папери Печоріна, який поїхав до Персії, оповідачеві.

Літературний диктант «Тамань»

- 1) У нього було біляве волосся та чорні очі, очі, які не сміялися, коли він сміявся. Чий це портрет? (Печоріна.)
- 2) Які папери, залишив Максиму Максимовичу Печорін? (Свій щоденник.)
- 3) Чому автор вирішив видати нотатки Печоріна? (Тому що, повертаючись із Персії, Печорін помер.)
- 4) Чому Ундіна вирішила втопити Печоріна? (Боялася, що він розкриє їхню таємницю коменданту міста.)
- 5) Печорін зайшов до хати, де мав жити. Що йому здалося дурним знаком? (На стінах не було жодної ікони.)
- 6) Ким були Янко, Ундіна? (Контрабандистами.)
- 7) Що вразило Печоріна, коли він почув розмову Ундини зі сліпим? (Сліпий з ним розмовляв українською мовою, а з Ундіною — російською.)
- 8) Що в образі Ундини вразило Печоріна? (Її правильний ніс.)
- 9) Як Печорін вибрався на берег? (Грїб половиною старого весла.)
- 10) Чим закінчилася боротьба Печоріна і Ундини в човні? (Печорін скинув дівчину у воду.)
- 11) Як Янко віддячив сліпому за допомогу? (Він дав йому монету на пряник.)
- 12) Чому Печоріну стало сумно, коли він побачив, як сліпий плакав? (Він пошкодував, що вдерся до кола чесних контрабандистів.)

1. Робота з текстом розділу «Княжна Мері» (стор. 132)

2. Евристична бесіда

- Що нового дізнається про Печоріна читач? (Печорін отримує призначення на військову службу у П'ятигорськ.)
- Що, можливо, дивує читача з перших сторінок повісті? (Те, що головний герой милується весняним пейзажем.)
- Кого Печорін зустрічає на водах? (Свого давнього знайомого Грушницького.)
- Як ви гадаєте, чи зрадив Печорін такій зустрічі? (Навряд, адже він сприймає Грушницького досить іронічно. «Я також його не люблю» стор. 133)
- Ким, на думку Печоріна, стають люди, подібні до Грушницького? (Або врівноваженими поміщиками, або п'яницями, або і тим, і іншим.)
- Яку новину повідомляє Грушницький Печоріну про жіноче товариство? (З Москви приїхала на води княгиня Ліговська з дочкою Мері)

- Чому Печорін не спішив знайомитися з Ліговськими, коли познайомився?(Чекав нагоди, спостерігав як Грушницький домагається прихильності Мері. Коли минув майже тиждень, Віра запропонувала познайомити з Ліговськими (родичами її чоловіка), бо тільки так вони зможуть бачитись.)
- Як Печоріну вдалося здобути прихильність Ліговських?(Захистився на балу за Мері, коли до неї пристав із запрошенням на танець п'яний пан)
- Як ставиться Печорін до Грушницького?(Постійно над ним глузує)
- Чому вирішив закохати в себе княжну Мері?(частково від нудьги, частково, щоб насолити Грушницькому)
- Як Віра ставиться до Печоріна, що говорить про свої почуття?(Просто кохає, «я твоя рабиня, я ніколи не вміла тобі суперечити»(стор. 142)
- Чому вони не можуть бути разом?(Віра одружена)
- Яким постає в розділі лікар Вернер? (І скептиком, і матеріалістом, і поетом; мріє про мільйони, але не поспішає їх заробляти.)
- Чим приваблює Григорія Олександровича лікар Вернер? Чому вони потоваришували? Чи є у них щось спільне? (Приваблює те, що Вернер «вивчав усі живі струни людського серця», а Печорін цікавлять «слабкі струни людей», але друзями вони не були, оскільки головний герой не здатен на справжню дружбу.)
- Що передбачає доктор Вернер? (доктор Вернером в силу проникливості побачив, що може статися в майбутньому між Печоріном і Грушницьким. Тобто як фаталіст передбачив смерть одного з друзів.)
- Чи можна провести паралель між Тетяною Ларіною та княжною Мері? (Так. Героїні кохають своїх обранців, але не дуже розуміють їхню справжню сутність.)

«Княжна Мері»

1. «Он хорошо сложен, смугл и черноволос; ему на вид можно дать 25 лет, хотя ему едва ли 21 год». Про кого ці слова? (Про Грушницького).
2. Якими словами визначив Печорін свої стосунки з Грушницьким? («Я відчуваю, що ми коли-небудь з ним зіткнемося на вузькій дорозі, і одному з нас не пощастить».)
3. «У неї такие бархатные глаза – именно бархатные... Я люблю эти глаза без блеска...» Чий це очі? (Княжни Мері.)
4. «Человек замечательный по многим причинам. Он скептик и матерьялист, как все почти медики, а вместе с этим поэт...». Що це за людина? (Лікар Вернер.)
5. Зустрічі з ким Печорін був дійсно радий? (З Вірою.)
6. «Я бы тебя должна ненавидеть. С тех пор как мы знаем друг друга, ты ничего мне не дал, кроме страданий». Хто і про кого сказав ці слова? (Віра про Печоріна.)
7. Який випадок допоміг Печоріну привернути увагу княжни Мері? (Коли Печорін врятував її від залицянь п'яного пана.)
8. Все місто почало говорити про те, що Печорін одружується з княжною Мері. Хто пустив ці плітки? (Грушницький.)
9. Чому Грушницький та інші офіцери вирішили провчити Печоріна? (Бо кожний розумів, що Печорін розумніший від них.)
10. В чому полягав жарт офіцерів? (Грушницький викличе Печоріна на дуель, але пістолети будуть без куль.)
11. Чим закінчився цей жарт? (Печорін підслухав розмову офіцерів, на дуелі розкрив їх обман і вбив Грушницького.)
12. Чому Печорін проплакав всю ніч, коли не наздогнав Віру? (Він зрозумів безкорисність свого життя.)

Образ Печоріна

Розкажіть про духовний шлях Печоріна, його погляди на себе, на життя.

1. У зв'язку з чим Печорін сказав про себе: «Я ніби матрос, який народився й виріс на палубі розбійницького брига: його душа зжилася з бурями і битвами, і, викинутий на

берег, він тужить і нудьгує, хоч би як манив його тінистий гайок, хоч би як світило йому мирне сонце»? Чи допомагає вам така характеристика краще зрозуміти героя? Чи виправдовує його вчинки? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Чи згодні ви з думкою про Печоріна, яку висловила Віра: «...у твоїй природі є щось особливе, тобі одному властиве, щось горде і таємниче; у твоєму голосі, хоч би що ти говорив, є влада непереможна; ніхто не вміє так постійно хотіти, щоб його любили; ні в кому зло не буває таким привабливим, нічий погляд не обіцяє стільки блаженства, ніхто не вміє краще користуватися своїми перевагами,— і ніхто не може бути таким істинно нещасливим, як ти, тому що ніхто стільки не намагається запевнити себе в іншому»? Як у романі відображено згадані Вірою якості та прагнення героя?

3. Позитивні й негативні риси характеру Печоріна в романі М.Ю. Лермонтова виявляються насамперед у взаєминах з іншими персонажами: випадковими знайомими, товаришами по службі, друзями, ворогами і коханими жінками. Проаналізуємо, яким постає герой у взаємодії з оточенням, яку роль відіграють у творі другорядні персонажі, а саме.. (Максим Максимич? доктор Вернер? Грушницький - пародійний двійник Печоріна. Жіночі образи - Бела, дівчина-ундина, Мері, Віра)

4. ПЕЧОРІН У ВЗАЄМИНАХ ІЗ ДРУГОРЯДНИМИ ПЕРСОНАЖАМИ РОМАНУ
Ім'я персонажа Риси характеру Печоріна, що розкрилися у взаєминах із персонажем

5. Двійники Печоріна. Принцип подвійності допомагає розкрити складність і суперечливість героя, побачити протилежні підходи до розв'язання якоїсь складної життєвої або філософської проблеми. **Частковими двійниками Печоріна є Вернер, Вулич, Казбич, Янко; двійником-антиподом, двійником-пародією — Грушницький.** Те, що в Печоріні є трагічним,— у Грушницькому виглядає смішно. Печорін — сучасний демон, Грушницький уявляє себе демоном, дізнавшись про його існування з романтичних поем і повістей. Печорін перебуває у постійному конфлікті із суспільством і з самим собою, страждає від цього розладу. Грушницький гармонійно співіснує з навколишнім вульгарним суспільством, він надзвичайно самовдоволений і лише носить маску страждання й розчарованості. Печорін відчуває в душі величезні сили, яким не знаходить застосування; Грушницький мізерний, як дріб'язковий світ довкола нього. Водночас Грушницький — дзеркало, у якому Печорін бачить свої негативні риси: егоїзм, самозамилування, відсутність простоти. У певному сенсі дуель із Грушницьким — спроба вбити в собі дрібний, вульгарний бік власної природи.

6. «У мене нещасливий характер: чи виховання зробило мене таким, чи Бог мене так створив, не знаю, знаю лише те, що коли я є призвідником нещастя інших, то й сам не менш нещасний...» — говорить головний герой роману М. Ю. Лермонтова «Герой нашого часу» Печорін. Чи може людина виправдовувати свої недобрі вчинки «нещасливим» характером, обставинами, долею? Над цими питаннями ми поміркуємо, ознайомившись із наступними розділами-повістями роману «Герой нашого часу».

7. Впишіть способи, якими герой намагався подолати свою нудьгу.

Служив у армії Бував на світських вечірках і на балах Закохувався

Мандрував Печорин

Намагався читати, навчатися

Вів щоденник Брав участь у дуелях

Закохував у себе заради розваги

Висновок. Всі ці намагання не давали результату, і герой відчував дедалі глибшу нудьгу.

Душевна черствість, байдужість, невміння цінувати дружбу й кохання роблять образ головного героя малопривабливим. Але така оцінка Печоріна була б однозначною, якби не нотки суму та безнадії в його образі нотки суму, безнадії. Саме ці риси нагадують нам іншого героя — Євгенія Онегіна.

Схарактеризуйте Печоріна. Порівняйте вашу характеристику з власною оцінкою героєм самого себе (монолог Печоріна з частини «Княжна Мері»). (Печорін здобув блискучу освіту, він розумний, начитаний, здібний, сміливий, спостережливий, вишуканий, дотепний, вольовий і діяльний, але разом з тим аристократично зверхній, егоїстичний,

цинічний, страждає від нездатності знайти гідне застосування своєму розуму. Адже всіх, з ким він спілкується в житті, він робить нещасними.)

Визначте головну рису характеру Печоріна, пов'язану з головною проблемою його життя. *(Його головна риса - інтелектуальний скептицизм. Печорін не сприймає у готовому вигляді ніяких моральних істин, духовних цінностей, усе піддає сумніву. Разом із тим і самого себе Печорін не вважає мірилом усіх цінностей. Він не має готових рецептів «єдино правильної» поведінки, тому й сумнівається у власних вчинках і думках. Саме тому він постійно їх аналізує (тому він і веде свій щоденник), і в цьому самоаналізі виявляється його прагнення до самопізнання, намагання зрозуміти людей та соціальні й етичні норми, що нав'язує людині суспільство. Більш того, цей персонаж підноситься до усвідомлення філософського сенсу життя, суті призначення людини, дивовижного поєднання в ній добра і зла, свободи і необхідності.)*

До якого висновку стосовно образу Печоріна, на вашу думку, підводить читача Михайло Юрійович Лермонтов? *(Лермонтов постійно підводить читача до думки: Печорін не навчився визначати для себе високу, шляхетну мету. А це робить його в житті «зайвою» людиною.)*

Перегляд фрагмент з фільму «Герой нашого часу (1966). Монолог Печоріна. («Зачем я жил?») Частина «Максим Максимович»)

- Спираючись на текст роману та відповідний епізод із серіалу «Герой нашого часу» (частина «Максим Максимович»), зробіть висновок, що саме робить Печоріна трагічною особистістю? Через які два головних випробування проводить автор свого героя, перевіряючи цінність його людських якостей? *(З волі автора Печорін проходить випробування дружбою і коханням й жодного з них не витримує. Його душевна глухота робить героя цинічним і аморальним. Влада над почуттями жінок дає йому більше задоволення, ніж щире кохання. Зверхній і цинічний він і в стосунках з Максимом Максимовичем та лікарем Вернером. Він вважає, що плебеї не можуть зрозуміти його «високої» аристократичної душі. Душевна глухота робить Печоріна причиною страждань і катастроф багатьох людей і його самого. Трагедія Печоріна в тому, що як мисляча людина він прагне зрозуміти себе й від того страждає. Така життєва позиція Печоріна призводить до того, що внутрішньо благородна і моральна людина сприймається оточенням негативно. Трагічна доля людини, позбавленої можливості застосувати свою кипучу енергію в сучасному йому суспільстві й тому змушеної витратити її на дрібниці, відтворена Лермонтовим у всій складності й суперечливості, з великою реалістичною переконливістю. Трагічна приреченість героя бути заручником історичних обставин, у яких їй доводиться існувати, споріднює образ Печоріна з пушкінським Онегіним. Печорін - це тип «зайвої людини», яка не може змиритися з аморальними законами сучасного їй суспільства і, можливо, саме через це гине передчасно.)*

- Яку роль в романі відіграє образ Максима Максимовича? *(Цей персонаж роману є художнім антиподом печорінського цинізму, егоїзму та душевної закритості. Як представник народу (тип «маленької людини»), Максим Максимович є носієм справжньої людяності, доброти та щирості. Він сміливий офіцер, досвідчений командир і разом з тим проста людина, життєва філософія якої спирається на природні моральні засади людського взаєморозуміння, дружби, взаємоповаги, почуття людської гідності. Цей образ стоїть в ряду образів простої людини з народу, що був започаткований Пушкіним у повісті «Станційний доглядач» (Самсон Вирін, тип «маленької людини»), дещо наївний і простодушний, але в цілому високоморальний, генетично пов'язаний з менталітетом нації.*

- У чому полягають причини трагічної самотності Печоріна? Чому він стає руйнівником і власного життя, й життя тих людей, з якими його зводить доля? Наведіть приклади з тексту. *(Печорін наділений дивовижною харизмою, силою характеру, в душі його «сили безмежні» (В. Белінський). Але на його совісті багато зла. Із небаченою постійністю, здебільшого сам того не бажаючи, Печорін приносить оточуючим страждання. Жадоба дії, інтерес до життя, безстрашність і рішучість штовхають його на пошуки небезпечних пригод в «Тамані», які мало не призвели до загибелі самого героя та*

зруйнували життя «мирних контрабандистів». Невдачі зазнає і його спроба бути щасливим із Белою. У кожному його вчинку виявляються неординарність, сила характеру Печоріна, він жадібно шукає, де б прикласти свої незвичайні здібності, свої «невичерпні душевні сили» (В. Белінський), але історичні обставини й психологічні особливості його характеру прирікають Печоріна на трагічну самотність. Наділений гострим аналітичним розумом, Печорін сам приходиться до розуміння суперечності «між глибиною натури та нікчемністю дій» (В. Белінський), яка не дозволяє йому поставити достойну мету й досягти її здійснення.)

- Більшість авторів перевіряють цінність своїх персонажів здатністю любити. Чи пройшов цей тест Печорін? (Занадто аналітичний розум і занадто холодне серце роблять Печоріна цинічним, нездатним кохати по-справжньому не тільки жінку, а й в загалі любити людей чи батьківщину, чи будь-що. Егоїзм Печоріна доходить до того, що, за великим рахунком, він втрачає здатність любити й самого себе. Йому залишається постійне копання в самому собі, постійний сумнів, постійне розчарування. Любов Печоріна трагічна для нього й згубна для тих, хто любить його. Гине Бела, страждає Мері, нещасна Віра, незаслужено ображений Максим Максимович. А історія з Грушницьким - ілюстрація того, що дивовижні здібності й сили Печоріна витрачаються на марне - на дріб'язкові речі не варті героя. Втручання Печоріна в життя горян губить Белу та її батька, перетворює Азамата на бездомного абрека, позбавляє Казбича його улюбленого коня й руйнує його надію на особисте щастя. Він стає причиною руйнації хисткого світу контрабандистів з Тамані, на дуелі вбиває Грушницького, підштовхує до трагічної загибелі Вулича.)

- Що ж зробило Печоріна «сокирою в руках долі»? (Сам герой намагається знайти відповідь на це запитання, аналізуючи свої вчинки, своє ставлення до людей. Вірогідно, причина трагізму Печоріна здебільшого криється в системі його поглядів, з якою читач знайомиться у його щоденнику. Він не вірить в дружбу, тому що «з двох друзів завжди один раб іншого». За його визначенням, щастя - це «насичена гордість». Ця хибна думка штовхає до шаленої гонитви за «приманками пристрастей», що, за великим рахунком, і є сенсом життя для Печоріна. Герой пише в своєму щоденнику, що дивиться на страждання й радості людей як на їжу, яка підтримує його сили, що є свідченням його необмеженого егоїзму й цинізму, байдужості до людей, й все це виявляє себе у його поведінці та вчинках. І в цьому його величезна провина й перед тими, кому він чинив зло й приносив страждання, й перед самим собою за бездарно прожите життя, що обірвалося в самому розквіті.)

Поясніть головну причину песимізму Печоріна. (Песимістичний світогляд не дозволяє Печоріну ставити високі цілі, його цікавить тільки власний внутрішній світ. У його щоденниковій сповіді немає й натяку на зацікавлення проблемами батьківщини, народу, політичними проблемами сучасності. Така аполітичність й відсутність активної громадянської позиції пов'язані з російською дійсністю 30-х років XIX століття, коли були вбиті надії на демократичні перетворення в країні, коли молода дворянська інтелігенція не бачила можливості застосування своїх сил й розпорювала своє життя. На відміну від Пушкіна, який писав свій роман «Євгеній Онегін»¹ 1823-1831 роках, роман Лермонтова з'явився у 1840 році: десять років політичної реакції змінили світогляд цілого покоління. Обдарованість Печоріна, його витончений аналітичний розум підносять його над людьми й призводять до індивідуалізму, змушують замкнутися в колі власних переживань, розриваючи його зв'язок з суспільством і людством в цілому.)

Інтерактивна вправа «Сенкан»

Печорін.

Самотній, зайвий.

Кохав, страждає, маніпулює.

Душа його зіпсована суспільством.

Егоїст

1. «Кола Вена»

Літературний диктант

1. Хто такий Печорін? (Армійський офіцер, який служить на Кавказі.)
  2. Хто щиро переймався долею Печоріна? (Максим Максимович.)
  3. Чому Печорін розлюбив Белу? (Через свою нудьгу.) ÷ Чому Печорін розлюбив Белу? (Через свою нудьгу.)
  4. Що сталося із черкеською княжною Белою? (Її викрав Казбич і зарівав.)
  5. Хто з героїв, на вашу думку, кохав по-справжньому: Бела чи Печорін? Аргументуйте свою думку. (Бела кохала по-справжньому, Печорін і сам не знав, чи мав якісь почуття до дівчини.)
  6. У чому полягає трагедія Печоріна? (У тому, що він не здатен глибоко відчувати.)
  7. Як ви вважаєте, чи розуміє Печорін причину своєї трагедії? (Він усвідомлює, що спричиняє нещастя інших. Але поки що не знає, чому так поводить.)
- Від чого страждає Печорін? (Від нудьги, душевної спустошеності, розчарування.)
  - Про що він мріє? (Мандрувати: поїхати до Америки, Аравії, Індії.)
  - Що трапилося з Печоріном у Тамані? (Ледь не загинув, намагаючись дізнатися таємницю контрабандистів; зруйнував із нудьги життя кількох людей.)
  - Чому оповідач вирішив опублікувати «журнал Печоріна»?

(Дійшла звістка про загибель Печоріна.)

- Через що Грушницький викликав Печоріна на дуель? (Печорін викрив його таємницю і залицявся до Мері — дівчини, яку той кохав.)

8. Чому Печорін відмовив Мері, коли вона зізналася в коханні до нього? (Не любив її, дражнив Грушницького.)

9. Які почуття мав Печорін до Віри? (Це його давнє кохання.)

10. Що хотів перевірити Вулич, граючи в «російську рулетку»? (Чи існує доля, фатум.)

11. Який героїчний учинок здійснив Печорін, осмислено й виправдано ризикуючи життям? (Обеззброїв небезпечного злочинця- козака.)

12. Тамань — це... *(невелике місто)*.

13. Печорін у главі «Максим Максимович» постає ... *(зрілою людиною, розчарованою в усьому)*.

14. Молодь називала Мефістофелем... *(Вернера)*.

15. Фаталістом є людина, яка вірить... *(що її доля визначена наперед)*.

16. Одежа Грушницького, яка свідчить про його марнославство, — це... *(солдатська шинель)*.

17. М. Ю. Лермонтов змальовує образи горців... *(об'єктивно, відзначає позитивні й негативні риси)*.

18. Печорін добивався кохання Мері, щоб ... *(насолодитися владою над юною душею)*.

19. Автор до Печоріна ставився... *(критично, але із розумінням)*.

20. Характер Печоріна зображено... *(об'єктивно і суб'єктивно)*.

Тести . Роман.

1. Де вперше зустрілися оповідач і Максим Максимич (роман «Герой нашего часу»)?

А Поблизу гори Машук;

Б у рибальському селищі на березі Чорного моря;

В поблизу лікувальних джерел у П'ятигорську;

Г під Койшаурською горою.

Відповідь: Г.

2. Яким розділом відкривається «Журнал Печоріна» (роман «Герой нашего часу»)?

А «Княжна Мері»;

Б «Бела»;

В «Тамань»;

Г «Фаталіст». Відповідь: В.

3. У яких містах відбуваються події, описані в розділі «Княжна Мері» («Герой нашего часу»)?

А У Тамані та Ялті;

Б у Тифлісі та П'ятигорську;

Д у Тамані й Катеринодарі;

Г у П'ятигорську і Кисловодську.

Відповідь: Г.

4. Ознаки яких літературних напрямів поєднуються в романі «Герой нашего часу»?

А Романтизму і реалізму;

Б класицизму і реалізму;

В класицизму і романтизму;

Г реалізму і сентименталізму.

Відповідь: А.

5. До якого різновиду роману належить твір «Герой нашего часу»?

А Філософсько-психологічного;

Б історичного;

В побутового;

Г соціального.

Відповідь: А.

6. Від кого оповідач у романі «Герой нашого часу» дізнається історію Печоріна і Бели?
 А Від самого Печоріна;
 Б від Максима Максимича;
 В від Азамата;
 Г від Казбича.
 Відповідь: Б.
7. Хто з персонажів твору «Герой нашого часу» є пародійним двійником Печоріна?
 А Вернер;
 Б Вулич;
 В Грушницький;
 Г Максим Максимич.
 Відповідь: В.
8. Що означає слово «фаталіст»?
 А Людина, яка вірить у дива;
 Б прихильник монархії;
 В людина, яка вірить у долю, приреченість;
 Г самовпевнена, самозакохана людина.
 Відповідь: В.
9. Хто з персонажів є втіленням образу «зайвої людини»?
 а) Печорін;
 б) Грушницький;
 в) Максим Максимович.
10. Втіленням образу «маленької людини» є:
 а) Печорін;
 б) Грушницький;
 в) Максим Максимович.
11. По-справжньому Печорін кохав лише:
 а) Белу;
 б) Віру;
 в) княжну Мері.
12. Чиє життя зруйнував Печорін в повісті «Тамань»?
 а) рибалок;
 б) крадіїв;
 в) контрабандистів.
13. Трагедія головного героя полягає в тому, що:
 а) його не розуміють оточуючі;
 б) він не має шляхетної мети в житті;
 в) він розумніший за інших.
14. Роман відтворює:
 а) хронологічну послідовність подій;
 б) події не в хронологічній послідовності;
 в) не всі події, про деякі доводиться здогадуватись.
15. «Герой нашого часу», за словами Лермонтова, — це...:
 а) портрет знайомого;
 б) жахлива вигадка автора;
 в) *портрет, складений із пороків сучасного йому покоління*;
 г) спогади з далекого минулого.
16. Печорін із твору Лермонтова «Герой нашого часу» був:
 а) світським денді;
 б) ад'ютантом генерала;
 в) *штабс-капітаном*;
 г) провінційним поміщиком.
17. Чому Печорін із роману М. Лермонтова «Герой нашого часу» постійно втручався в життя інших людей, часто завдаючи їм шкоди?

- а) Через свою товариську вдачу
- б) через нудьгування;
- в) бо був дуже цікавим до всього;
- г) бо був турботливим, але безталанним.

18. У чому полягає особливість композиції роману М. Лермонтова «Герой нашого часу»? (Невідповідність хронології розгортання подій.)

19. Хто з європейських поетів-романтиків був взірцем для наслідування для О. Пушкіна та М. Лермонтова? (Дж. Байрон.)

20. Установіть відповідність між описами і персонажами роману «Герой нашого часу».

1. ...був малий на зріст, і худий, і слабкий, як дитина; одна нога була в нього коротша за другу, як у Байрона; в порівнянні з тулубом голова його здавалася величезною: він стриг волосся під гребінець...

2. Він був середній на зріст; рівний, тонкий стан його й широкі плечі доводили міцну статуру, здатну переносити всі труднощі кочового життя і зміни клімату, яку не перемогли ні розпушта столичного життя, ні бурі душевні...

3. І справді, вона була гарна: висока, тоненька, очі чорні, як у гірської сарни, так і зазирали нам в душу.

А Печорін

Б Бела

В Віра

Г Вернер

Відповідь: 1Г, 2А, 3Б.

21. Установіть відповідність між описами і персонажами роману «Герой нашого часу».

1. ...Пика в нього була достеменно розбійницька: маленький, сухий, широкоплечий. <...> А вже спритний, спритний був, наче біс! Бешмет завжди порваний, у латках, а зброя у сріблі.

2. З виду було йому років п'ятдесят; смаглявий колір обличчя його показував, що воно давно знайоме з закавказьким сонцем, і передчасно посивілі вуса не пасували до його твердої ходи та бадьорого вигляду.

3. У неї такі оксамитові очі — саме оксамитові <...>; нижні й верхні вії такі довгі, що промені сонця не відображаються в її зіницях.

А Казбич

Б Бела

В Максим Максимич

Г Мері

Відповідь: 1А, 2В, 3Г.

22. Цифрами від 1 до 6 позначте хронологічну послідовність частин роману «Герой нашого часу».

А «Бела»

Б «Княжна Мері»

В «Максим Максимич»

Г «Передмова до «Журналу Печоріна»

Д «Тамань»

Е «Фаталіст»

Відповідь: 1Д, 2Б, 3Е, 4А, 5В, 6Г.

23. Назвіть провідні теми лірики М.Ю. Лермонтова.

Відповідь: 1) тема самотності; 2) тема ролі поета і призначення поезії; 3) тема батьківщини; 4) тема кохання.

24. Цифрами від 1 до 6 позначте послідовність розміщення розділів у романі «Герой нашого часу».

А «Бела»

Б «Княжна Мері»

В «Максим Максимич»

Г Передмова до «Журналу Печоріна»

Д «Тамань»

Е «Фаталіст»

Відповідь: 1А, 2В, 3Г, 4Д, 5Б, 6Е.

25. Назвіть ознаки романтизму в романі «Герой нашого часу».

Відповідь: 1) увага до внутрішнього світу особистості, зображення внутрішнього життя; 2) близькість Печоріна до романтичних героїв (він самотній, його не зрозуміє оточення, він протистоїть горянам, контрабандистам, «водяному товариству»); 3) зображення незвичайних обставин, вибір «екзотичного» місця дії — Кавказу.

26. Прочитайте уривок із роману «Герой нашого часу» і виконайте завдання 7, 8.

Говорить він швидко і мудровано: він із тих людей, які на всі випадки життя мають готові пишні фрази, кого просто прекрасне не зворушує і які поважно драпіруються в незвичайні почуття, піднесені пристрасті та виняткові страждання. <...> У їхній душі часто багато добрих якостей, однак немає й на копійку поезії.

7. Запишіть, про кого йдеться в уривку. Назвіть використані в характеристиці художні засоби.

Відповідь: в уривку йдеться про Грушницького; епітети — «пишні», «піднесені», «виняткові», метафора — «поважно драпіруються в незвичайні почуття», фразеологізм — «немає й на копійку».

8. Стисло схарактеризуйте названого героя.

Відповідь: Грушницький — не дуже розумна, самозакохана й марнослава людина. Щоб привернути до себе увагу, він одягає маску трагічної таємничості. Грушницький не вміє з гідністю приймати поразки, миритися, заради помсти готовий піти на підлість.

• **Тести** за романом М.Лермонтова "Герой нашого часу"

1. Роман "Герой нашого часу" за жанром:

- а) історичний роман; б) морально-психологічний роман;
в) соціально-психологічний роман, в) поема

2. Автор критично аналізує свій твір у:

- а) передмові до роману; б) післямові роману;
в) передмові до журналу Печоріна.

3. Головний герой твору близький за своїм характером і складом мислення до:

- а) "байронічних" мандрівників-вигнанців; б) галереї вічних образів;
в) пушкінських героїв.

4. Кому Печорін сказав слова: "... я хочу, щоб ти була щаслива":

- а) Мері; б) Вірі; в) Белі?

5. Хто промовив: "... зневіра: як і всі моди, почавши з вищих шарів суспільства, спустилася до нижчих ..."

- а) Максим Максимович; б) автор; в) Печорін?

6. Максим Максимович вважав, що Бела "добре зробила, що померла", тому що виживши:

- а) лишилася б інвалідом; б) не могла б жити без коханого;
в) Була б покинутою Печоріним.

7. Печорін при повторній зустрічі з Максимом Максимовичем їхав у:

- а) Персію; б) Петербург; в) Грузію.

8. У Максима Максимовича залишилися від Печоріна:

- а) книги; б) блокноти; в) зошити.

9. Максим Максимович — це образ:

- а) "маленької людини"; б) зразкового військового підлеглого;
в) справжнього друга і товариша.

10. Автор перечитавши записи Печоріна, назвав їх:

- а) сентиментальними баладами; б) "історією душі людської";
в) історією людської трагедії.

11. Лермонтов вводить Печоріна в середовище контрабандистів, щоб показати:

- а) позбавлене мети життя героя; б) його винахідливість і жагу життя;
- в) його слабкі сторони.
- 12. Доктор Вернер потрібен автору для того, щоб:
  - а) доказати, що Печорін не самотній;
  - б) підкреслити пасивність різночинців того часу;
  - в) показати розчарованість як типове явище, як хворобу віку.
- 13. Печорін різними способами дратує Грушницького, щоб:
  - а) посміятися з нього;
  - б) розвіяти в очах Мері романтичний ореол "солдатської шинелі";
  - в) показати свою зверхність над ним.
- 14. Грушницький і драгунський капітан змовляються проти Печоріна тому, що:
  - а) хочуть показати свою силу; б) не можуть вибачити його "вищості";
  - в) не можуть вибачити залицянь до Мері.
- 15. Мері покохала Печоріна за:
  - а) могутній характер; б) гарну зовнішність; в) відвертість і сміливість.
- 16. Фразу: "Я давно вже живу не серцем, а розумом" Печорін промовив:
  - а) Максиму Максимовичу після смерті Бели;
  - б) Мері під час прощання; в) Вернеру перед дуеллю з Грушницьким.
- 17. Перед смертельним поєдинком Печорін пропонував Грушницькому відмовитись від:
  - а) брехні; б) дуелі; в) Мері.
- 18. Погоня Печоріна за Вірою нагадувала:
  - а) погоню за втраченим минулим; б) погоню за втраченою душею;
  - в) втечу від "водяного" суспільства.
- 19. Роздуми Печоріна: "Навіщо я жив? Для якої мети я родився?" з повісті:
  - а) "Бела"; б) "Княжна Мері"; в) "Фаталіст".
- 20. Печорін ганить себе за те, що:
  - а) порушив спокій чесних контрабандистів;
  - б) розбив життя Мері; в) Не служить високій меті.
- 21. Фаталіст — це людина яка вірить в:
  - а) долю; б) Бога; в) самого себе.
- 22. Печоріна вабить до діяльності і боротьби його:
  - а) вольова натура; б) душевні страждання; в) самовпевненість.
- 23. Головний герой роману розтратив жар своєї душі в:
  - а) коханні; б) боротьбі з суспільством; в) боротьбі з окремими особами.
- 24. Образом Печоріна Лермонтов:
  - а) славить сильну і водночас егоїстичну молодь;
  - б) виносить присуд молодому поколінню 30-х років;
  - в) закликає замислитися читача над смислом і метою життя.

М.Лермонтов 1 б; 2 а; 3 а; 4 в; 5 б; 6 в; 7 а; 8 в; 9 а; 10 б; 11 а; 12 в; 13 б; 14 б; 15 а; 16 в; 17 а; 18 б; 19 б; 20 в; 21 а; 22 а; 23 в; 24 б.

Літературна гра «ПРАВДА – ХИБА»

Частина II «Княжна Мері»

1. Події II розділу «Княжна Мері» починаються з того, що Печорін приїхав до П'ятигорська...
2. Перша зустріч Печоріна відбулася із Грушницьким, яки й був поранений кулею в ногу й приїхав до П'ятигорська на води за тиждень раніше.
3. Грушницький – це юнкер, років ледве 21, щохвилинно крутить вуса лівою рукою, бо правою спирається на милицю. Говорить швидко й вишукано. У нього була пристрасть декламувати ...
4. Записки із щоденника «Журнал Печоріна» - II розділ «Княжна Мері» починаються 25 червня...
5. Спілкуючись між собою у перший день зустрічі Грушницький і Печорін зустрілися з княгинею Ліговською та її дочкою княжною Мері, яка згодом допомогла Грушницькому підняти склянку з піска, бо хвора нога заважала, а з милицею це зробити не зручно.

6. Печорін із Вірою розстався і вона за цей час вже встигла вийти заміж, хоча кохає до сих пір Печоріна. Зараз хворіє, підозрюють на сухоти. Віра часто буває у будинку Ліговських.
7. На балу у Ліговських Печорін танцював мазурку з княжною, розмовляючи про Грушницького та інші теми...
8. Нарешті княгиня Мері заспівала – голос у неї гарний, але співає вона кепсько...
9. Печорін першим сказав княгині Мені «Я вас кохаю»...
10. Випробування на хоробрість полягало у тому, що Грушницький причепиться до якоїсь дурниці й викличе Печоріна на дуель. У пістолетах не буде покладено кулі і стрілятися будуть на шести кроках. Від цього Печорін повинен обов'язково злякатися...
11. Печоріну вдалося зустрітися з Вірою наодинці, коли її чоловік від'їхав. А о другій годині ночі спустився з другого поверху на балкон до княжної, а звідти на траву. Його встигли помітити драгунський капітан та Грушницький і впізнали...
12. На дуелі Печорін був поранений у руку, а Грушницький загинув. Був постріл. Закривавлений труп Грушницького лежав між розпадинами скель. Упав зі скелі через те, що не визнав свій жарт-обман і не просив пробачення за свій наклеп...
13. Печорін мовив Грушницькому: «Ви – щасливі, вам стріляти першому! Проте пам'ятайте: коли ви мене не вб'єте, то я не схиблю – даю вам слово честі.»
14. У записці Віра писала: «...Я не буду звинувачувати тебе – ти повівся зо мною, як повівся б кожен чоловік: ти любив мене як власність, як джерело радощів, тривог і печалей, що змінювалися взаємно, без яких життя нудне і одноманітне...Ми розлучаємося навіки; проте ти можеш бути певний, що я ніколи не кохатиму іншого...»
15. З італійської мови «Finita la comedia!» означає «комедія розпочинається», вимовив її лікар, коли «порох легким стовпом ще вився на краю урвища...»

Ключі відповіді:

- 1 – Правда.
- 2 – Правда.
- 3 – Правда.
- 4 – Хиба, 11 травня.
- 5 – Правда.
- 6 – Правда.
- 7 – Хиба, з княгинею Мері.
- 8 – Правда.
- 9 – Хиба, «Я вас не кохаю».
- 10 – Правда.
- 11 – Правда.
- 12 – Хиба, у коліно.
- 13 - Правда.
- 14 - Правда.
- 15 - Хиба, перекладається як «Комедія закінчена!»

«Фаталіст»

1. «Он был храбр, говорил мало, но резко; никому не поверял своих душевных и семейных тайн; вина почти вовсе не пил, за молодыми казачками он никогда не волочился». Хто це? (Поручик Вулич.)
2. Яка пристрасть була у Вулича? (Пристрасть до гри.)
3. Як Вулич запропонував випробувати долю? (Стріляв у себе з пістолета. Осічка.)
4. Що пророкував Печорін Вуличу цього вечора? (Що Вулич сьогодні помре.)
5. Що відбулося, коли Печорін повертався додому? (Він наткнувся на свиню, що розрубав п'яний козак.)
6. Яку новину принесли Печоріну вночі? (Що Вулича вбито.)
7. Як це сталося? (На нього наскочив п'яний козак і розрубав його від плеча до серця.)

8. Які останні слова сказав Вулич, і стосовно кого вони були сказані? («Він правий!» До Печоріна.)
9. Куди прийшов Печорін?(До пустої хати, де закрився п'яний козак.)
10. Що кинулося в очі Печоріна, коли він прийшов до хати? (Обличчя старої, яке виражало безумний відчай. Це була мати вбивці.)
11. Як Печорін вирішив випробувати долю? (Він вирішив роззброїти п'яного козака, скочивши у вікно.)
12. Яка думка Максима Максимовича стосовно передбачення? («Видно, уж так у него на роду было написано».)

Тести до ЗНО (з відповідями). 19 СТОЛІТТЯ. М.Лермонтов

1. Роки життя Михайла Лермонтова
А 1799-1837 Б 1788-1824 В 1809-1852 Г **1814-1841** Д 1753-1817
2. Улюбленим поетом молодого Лермонтова був
А Шиллер Б Міцкевич В Державін Г **Байрон** Д Гете
3. Твори Михайла Лермонтова
А **«Смерть поета», «Маскарад», «Бородіно», «Мцирі», «Демон»**
Б «Полтава», «Мідний вершник», «Руслан і Людмила»
В «Гяур», «Корсар», «Манфред», «Паломництво Чайльд-Гарольда»
Г «Рукавичка», «Підступність і кохання», «Розбійники», «Марія Стюарт»
Д «Вечори на хуторі поблизу Диканьки», «Миргород», «Шинель»
4. Російський імператор Микола I розпорядився перевести Михайла Лермонтова на службу в діючу армію на Кавказ після виходу його твору
А «Маскарад» Б **«Смерть поета»** В «Ні, я не Байрон...» Г «Герой нашого часу»
Д «І нудно, і сумно...»
5. Доля Михайла Лермонтова схожа на долю
А Джорджа Байрона Б Генріха Гейне В Адама Міцкевича
Г **Олександра Пушкіна** Д Ернста Теодора Амадея Гофмана
6. На отримання томика віршів Михайла Лермонтова відгукнувся словами «Ти переслав мені в неволю Поета нашого, — на волю мені ти двері одчинив!» український поет
А Іван Котляревський Б Іван Франко В Пантелеймон Куліш
Г Павло Чубинський Д **Тарас Шевченко**
7. Михайла Лермонтова було покарано першим засланням на Кавказ за
А дуель з де Варрантом Б образу імператорських доньок
В **гнівні, спрямовані проти правлячих кіл царської Росії вірші на смерть Пушкіна «Смерть поета»** Г дуель з Мартиновим Д епіграму на царя
8. Роки становлення Михайла Лермонтова як поета в російській історії були часом
А **реакції** Б революції В патріотичного піднесення Г відродження
Д романтичних сподівань
9. Михайло Лермонтов загинув
А **на дуелі** Б на скачках В у перестрілці Г на війні Д при переправі через бурхливу гірську річку
10. Словами «Менш ніж за якихось п'ять років від смерті Пушкіна російська громадськість вже встигла і радісно привітати пишний схід, і з сумом провести передчасний захід нового сонця своєї поезії» на загибель Лермонтова відгукнувся російський літератор
А Олександр Герцен Б **Віссаріон Белінський** В Микола Гоголь
Г Володимир Одоєвський Д Євген Баратинський
11. У поезії Лермонтова втілено принципи літературно-художніх напрямів
А романтизму і сентименталізму Б **романтизму і реалізму** В класицизму і романтизму
Г класицизму і реалізму Д просвітницького класицизму й реалізму
12. Поетичні рядки
Та не тим холодним сном могили...
Я б навик заснути так хотів,

- Щоб живі дрімали в серці сили,
Щоб у грудях віддих тріпотів (Пер. М. Рильського)
узято з вірша Лермонтова
- А «Смерть поета»   **Б «На дорогу йду я в самотині»**   В «І нудно, і сумно»
Г «Дума»   Д «Бородіно»
13. Віршовий розмір вірша «І нудно, і сумно» Михайла Лермонтова
А дактиль   Б хорей   В анапест   Г ямб   **Д амфібрахій**
14. Вірш Михайла Лермонтова «І нудно, і сумно» пройнятий настроєм
А радості, надії на Душевне відродження
Б самотності, безнадії, пересиченості, спустошеності
В віри в можливість кохання і щастя, оновлення світу
Г ностальгії за батьківщиною   Д суму за втраченими ілюзіями
15. Вірш Михайла Лермонтова «На дорогу йду я в самотині» був написаний
А під час навчання в Петербурзькій юнкерській школі
Б після випадку на імператорському балу
В за кілька днів до дуелі з Мартиновим
Г під час навчання в Московському благородному пансіоні
Д під час дитинства в Тарханах
16. Дорога у вірші «На дорогу йду я в самотині» виступає символом
А людської долі, життєвого шляху
Б людського пориву до пізнання світу і свого місця в ньому
В розлуки з домівкою   Г плинності й незворотності часу   Д невідвотної загибелі
17. Чого жадає ліричний герой вірша Лермонтова «На дорогу йду я в самотині»?
А «Я жадаю щастя й веселої дороги»   Б «Я жадаю кохання, просто кохання»
В «Я жадаю світла в душі»   **Г «Я жадаю волі та спокою! Я б хотів забутись і заснути!»**
Д «Я жадаю взаєморозуміння»
18. Ліричний герой у вірші Михайла Лермонтова «На дорогу йду я в самотині» хотів би спочити під
А березою   Б сосною   В ялиною   **Г дубом**   Д калиною
19. Жанр твору «Герой нашого часу» Михайла Лермонтова
А історичний роман   Б соціально-побутовий роман   **В соціально-психологічний роман**
Г філософський роман   Д роман-щоденник
20. У романі Михайла Лермонтова «Герой нашого часу» описані
А 20-ті рр. XIX ст.   **Б 30-ті рр. XIX ст.**   В 40-і рр. XIX ст.
Г 60-ті рр. XIX ст.   Д 10-ті рр. XIX ст.
21. Провідна тема роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу»
А доля покоління Лермонтова під час реакції   Б біографія Печоріна
В історія кохання головного героя   Г історія кавказької війни
Д історія поневолених горців
22. Основна дія роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу» розгортається
А на Кавказі   Б у Криму   В у Персії   Г у Санкт-Петербурзі   Д у Москві
23. Ім'я та по батькові головного героя роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу»
Печоріна
А Михайло Юрійович   **Б Григорій Олександрович**   В Григорій Олексійович
Г Максим Максимович   Д Георгій Олегович
24. Слова «його мета — зробитися героєм роману» сказані про
А Печоріна   **Б Грушницького**   В Максима Максимовича   Г Вернера   Д Казбича
25. Характерними рисами Печоріна є
А наполегливість, упертість, імпульсивність
Б самотність, байдужість, пасивність, егоїзм
В нерішучість, ненадійність, безпринципність, брехливість
Г брутальність, самовпевненість, егоїзм
Д пристрасність, щирість, доброта

26. У романі «Герой нашого часу» оповідач уперше дізнається про Печоріна
 А від Грушницького Б від Бели **В від Максима Максимовича**
 Г з його журналу Д від Віри
27. Першою частиною журналу Печоріна в романі Лермонтова є повість
 А «Бела» Б «Максим Максимович» В «Фаталіст» Г «Княжна Мері» Д «Тамань»
28. Про марнославство Грушницького свідчить деталь його одягу
 А картуз Б генеральські лампаси В аксельбанти **Г солдатська шинель** Д чоботи
29. Антиподом головного героя в романі «Герой нашого часу» є
 А Максим Максимович Б Казбич В Вернер **Г Грушницький** Д Вулич
30. Печорін вважає своїм «першим задоволенням»
 А шире, пристрасне кохання **Б підкоряти своїй волі все, що його оточує**
 В безумства під впливом пристрастей Г сіяти розумне, добре, вічне
 Д прекрасне в мистецтві
31. Хто з персонажів роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу» сказав про Печоріна, що той «грав роль сокири в руках долі»?
 А Віра Б Грушницький **В сам Печорін** Г княжна Мері Д Максим Максимович
32. Хто з персонажів роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу» є героєм свого часу?
 А Вернер Б Грушницький **В Печорін** Г Максим Максимович Д Казбич
33. До яких образів світової літератури відносять образ Печоріна?
 А до вічних **Б до байронічних** В до інфернальних Г до куртуазних Д до гротескних
34. Роман «Герой нашого часу» ідейно співзвучний з віршем Лермонтова
 А «На дорогу йду я в самотині» Б «Смерть поета» **В «Дума»** Г «Поет» Д «Бородіно»
35. У центрі психологічного роману лежить
 А опис життя певної історичної особи
 Б відтворення в художній формі якоїсь історичної епохи, певного періоду історії
 В виклад світоглядної або етичної позиції автора
Г зображення внутрішнього світу героя
 Д ідеологізація приватного життя, побуту персонажів
36. Персонажі роману «Герой нашого часу», характеризуючи Печоріна, вживають епітет
 А «ледачий» Б «зайвий» В «безталанний» Г «марнославний» Д «бідолашний»
37. Оповідачем у главі «Бела» є
 А автор **Б Максим Максимович** В Казбич Г Печорін Д Вернер
38. Насправді у смерті Бели винен
 А Казбич **Б Печорін** В Максим Максимович Г п'яний лікар Д царат
39. Максим Максимович, герой роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу», — це образ
 А зайвої людини **Б маленької людини** В природної людини Г нової людини
 Д сердитої людини
40. У главі «Тамань» роману Михайла Лермонтова «Герой нашого часу» описано побут
 А солдатів Б горців В митників **Г контрабандистів** Д козаків
41. Пародією на «байронічного героя» є образ
А Грушницького Б Вулича В Вернера Г Печоріна Д Казбича
42. Роман Михайла Лермонтова «Герой нашого часу» — це роман
 А романтичний Б сатиричний **В реалістичний** Г фантастичний Д просвітницький
43. Жанрова специфіка роману Лермонтова «Герой нашого часу»
 А інтелектуальний роман Б філософський роман В побутовий роман
 Г соціально-психологічний роман **Д морально-психологічний роман**
44. Розташуйте частини роману «Герой нашого часу» Михайла Лермонтова у тій послідовності, у якій вони містяться в романі.
 А «Тамань» Б «Княжна Мері» В «Максим Максимович» Г «Бела»

Ключ: 1Г 2В 3А 4Б

➤ Прийом «Штрихи»

(Штрихи до правил, штрихи до думок, штрихи, що дозволяють перевірити словарний запас школярів, їх уміння бачити і застосовувати частини мови, складати тематичні складні (красиві!) речення).

Штрихи пишуться за наступними правилами:

1-й рядок. 1 іменник.

2-й рядок. 2 прикметники.

3-й рядок. 3 дієприкметники.

4-й рядок. 4 дієслова.

5-й рядок. 5 прислівників (чи дієприслівників)

6-й рядок. Складносурядне або складнопідрядне речення по темі.

Наприклад:

Самотність.

Безнадійна, тужлива

Болюча, всеохоплююча, страждена.

Печалить, мучить, хвилює, розбурхує

Розчаровуючи, надихаючи, перевтілюючи, бунтуючи, обіцяючи.

Трагічна самотність, яку не можна подолати, переповнює поета, тому що він відчуває себе зайвим у цьому світі, де немає спокою і волі.

❖ Словниковий куб

Метод для проведення словникової роботи як випереджуваче індивідуальне або групове завдання для кращого розуміння нових слів, понять у шести площинах:

1) значення слова;

2) походження;

3) спільнокореневі слова;

4) сполучення зі словом;

5) синоніми, антоніми, омоніми;

6) афоризми або прислів'я зі словом.

Наприклад:

1) лексичне значення слова **самотній** – 1. Бути наодинці, без нікого (про людину); сам. Людина, що не має родини або не живе в родині. 3. Який не має друзів, близьких, однопумців; чужий у певному середовищі.

2) Походження слова або речення зі словом -- поглянув на безмежний простір моря й збагнув, який він тепер самотній

3) Спільнокореневі слова: самітний, самісінський, сам, самотина

4) Сполучення слів: трагічна самотність, самотній страждалець, болюча самотність, блаженна самотність.

5) Синоніми: одинокий, самітний, сиротливий, індивідуальний, окремих. Антоніми: компанійський, товариський

6) Афоризми або прислів'я з даним словом.

✚ Мені потрібна самотність для творчості. *Сенека*

✚ Самотність — це стан, про який нікому розповісти. *Фаїна Георгіївна Раневська*

✚ Коли я зрозумів, що не знайду людини, схожу на мене, я просто перестав заводити дружбу з людьми. *Курт Кобейн*

✚ Є лише одне страждання - бути самотнім. *Габріель Марсель*

✚ Я багато часу повинен бути один. Все, що я зробив, тільки плід самотності. *Франц Кафка "Щоденники"*

✚ Дурний шукає, як подолати самотність, мудрий - знаходить, як насолодитися нею ...
Михайло Мамчич

Прислів'я:

➤ Без роду й племені.

➤ Людина без братів і сестер – самотнє дерево

➤ Людина без сім'ї, що дерево без плодів.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

Реалізм

Розділ 1. «Людська комедія»: Оноре де Бальзак

Поняття про реалізм

1. Асоціації до слова реалізм (дійсність, життєвість, справжність, правдивість)
2. Дайте визначення терміну реалізм (від. лат. – речовий, дійсний. Напрямок у літературі та мистецтві, що набув розвитку в 1830-х роках у Франції, а в XIX ст. поширився в Європі й Америці, в основі якого – правдиве відображення дійсності)
3. Перелічіть характерні ознаки реалізму (зв'язок із дійсністю, типовість образів і ситуацій, розкриття впливу соціального середовища на людину, психологізм, критичний пафос та ін.)
4. Жанрові особливості літературного напрямку реалізм (соціально-психологічний роман, повість, новела, цикли романів, соціально-побутовий роман, історичний роман, роман-епопея)
5. Представники реалізму (Франція: Флобер, Стендаль, Бальзак, Мопассан, Меріме, Еміль Золя; Англія: Ч.Діккенс, У.Теккерей, Ш.Бронте; Росія: Лев Толстой, Ф.Достоевський, І.Тургенєв, М.Гоголь, А.Чехов та ін.; Україна : Панас Мирний, Нечуй-Левицький. Живопис: Г.Курбе, Ф.Мілле, М.Пимоненко; музика: Дж.Верді, М.Мусоргський)
6. Що означає термін «естетичне двовладдя»(1830-1850 роки, співіснування двох художніх напрямів – романтизму і реалізму)
7. Стендаль називав Бальзака ... «король романістів»

Опитування «Сторінками підручника» (стор. 175-181)

- Як називається основна праця життя Бальзака («Людська комедія»)

1. Жанр «Людської комедії» -..епопея
2. Задум епопеї виник у ...1834 році
3. Із скількох частин (ярусів) складається «Людська комедія»(із трьох: «Етюди про звичай», «Філософські етюди», «Аналітичні етюди»)
4. Яка із частин головна?(Найбільша і головна – перша)
5. Мета. Якнайповніше описати Францію.
6. Де народився геній французької літератури?(в м.Тур у заможній селянській родині)
7. В чому дитяча трагедія письменника?(Мати на 30 років молодша за чоловіка, байдужа до сина)
8. Яку освіту здобув Бальзак?(7 років (з 7 до 14) - у Вандомському коледжі, потім в паризькій школі права, а паралельно слухав лекції з літератури в Сорбонні)
9. Перший твір (віршована драма «Кромвель»)
10. Як сприйняли цей твір на сімейній раді і що вирішили?(твір визнали невдалим і відмовилися його утримувати)
11. Від 1820 року почав друкувати «чорні романи» (модні гостросюжетні романи під різними псевдонімами)
12. Що можна сказати про Бальзака-комерсанта?(кепський комерсант розорився і наробив багато боргів)
13. Чим він займався?(експериментував з виробництвом дешевого паперу, придбав друкарню)
14. Завдяки яким творам письменник став відомим?(роман «Шуани, або Бретань»-перший надрукований твір, «Фізіологія шлюбу», роман «Шагренева шкіра», 1830 рік)
15. Бальзак став відомим у віці ...30 років.

16. Що гнітило письменника?(борги, усе життя був боржником)
17. Твір, що знаменував народження нової прози, яка над усе прагла до переконливості деталей («Гобсек», 1830)
18. Що свідчить про надзвичайну працьовитість письменника?(Щороку видавав від 3 до 6 книжок)
19. Опишіть типовий робочий день Бальзака?(стор 178, писав по 16 годин поспіль)
20. Що можна сказати про зовнішність письменника?(невисокий на зріст, гладкий, не привабливий, але мав шалений успіх у жінок)
21. Що означає вислів «жінка бальзаківського віку»? (з молодими дівчатами письменник нудився, йому подобалися жінки зрілого віку 30 років, розчаровану в житті, вродливу і самотню. Роман про героїню такого типу так і називався «Тридцятирічна жінка»)
22. Яку жінку, на думку біографів, любив Бальзак?(Евеліну Ганську, стор. 180)
23. Хто ця жінка?(наша співвітчизниця з Верхівні біля Бердичева, полька, дружина графа...)
24. Яке безцінне зібрання послань з'явилося завдяки цим стосункам?(Зібрання «Листи до Іноземки»)
25. Кого з відомих письменників Бальзак вважав своїми літературними вчителями?(Мольєра Франсуа Рабле, Вальтера Скотта)

«Людська комедія»

паспорт-характеристика твору

Автор	Оноре де Бальзак
Назва	«Людська комедія»
Жанр	Роман-епопея (роман-епопея або цикл романів, в яких зображуються значні історичні події, що висвітлюють різнобічне життя народу, класову боротьбу суспільства, складне поєднання дійових осіб.)
Задум автора	Містить 96 завершених творів (оповідань, повістей, романів та есе.) і 48 незавершених творів
Тема	Художнє узагальнення життя французького суспільства 1816-1848 рр.
Ідея	Намагання пояснити закономірності дійсності, формування людини під впливом середовища
Головний мотив	Дії та вчинки людей, героїв Бальзака підпорядковані прагненню збагачення
Проблематика	Влада золота, багатства; кохання, вірність і зрада; батьки та діти; моральність та аморальність; чесність та безчестя; працьовитість та лінь
Композиція	Має три частини: 1. «Етюди про звичаї» 2. «Філософські етюди» 3. «Аналітичні етюди».
Художня своєрідність	Принцип циклічності: персонажі переходять з одного твору в інший, одні й ті самі герої живуть і діють у різних творах як головні персонажі або як другорядні
Новаторство	1. Утверджує реалізм у літературі XIX століття. 2. Порушує «антихудожні теми»: збагачення і банкрутство, фінансові авантюри, боротьба навколо заповіту. 3. Створює новий літературний жанр — роман-епопею
«Людська комедія» в цифрах:	<ul style="list-style-type: none"> • 1834 р. (виник задум «Людської комедії»; є й інші дати.) — задумано 144 твори. • Писав протягом 20 років. • Написано 96 творів. • В епопеї діє понад 2000 персонажів.

Літературний диктант

1. Повість «Гобсек» написав... Оноре де Бальзак.
2. Кому присвячено повість «Гобсек»? (Шкільному товаришеві Бальзака.)
3. Повість «Гобсек» була написана в... 1830 р.
4. Анастасі де Ресто – героїня повісті... «Гобсек»
5. Коли та де гості пані де Гранльє чують історію Гобсека?(*Узимку 1829-1830 рр. у паризькому салоні віконтеси де Гранльє.*)
6. Розповідь у повісті «Гобсек» ведеться від імені... Дервіля.
7. Як Дервіль називає пригоду, пов'язану з Гобсеком?(романтичною)
8. Як звали дівчину, закохану в молодого графа де Ресто? (Каміла.)
9. На купівлю юридичної контори Дервіль позичив гроші у... Гобсека.
10. Ким був Дервіль за професією? (Юристом. Адвокатом)
11. Для Гобсека головним в житті було... Золото.
12. Як Дервіль образно називає Гобсека? (Людина-автомат, людина-вексель.)
13. З ким ще порівнюють Гобсека?(алхімік, карлик, маятник, мокриця, устриця)
14. Дервіль одружився з ... Фанні Мальво.
15. В 10 років покинув домівку і почав мандрувати в пошуках щастя... Гобсек.
16. Звідки родом був Гобсек? (З-під Антверпена.)
17. Як він міг розбагатіти?(з 10 років плавав юнгою на кораблі протягом 20 років)
18. Ставлення Глитая до релігії (безбожник)
19. Як всі називали Гобсека?(татечко Гобсек)
20. Головний герой повісті «Гобсек» займається ... Лихварством.
21. Що свідчить про його обачність (бігав за векселями пішки, відмовився від золотої монети, що випала в нього на сходах, сам варив собі каву, не тримав служниці)
22. Що означає слово «гобсек» (глитай, багатий власник)
23. Скільки Гобсеку було років на момент знайомства з Дервілем?(Дервілю -25, Гобсеку – 76)
24. Ким були батьки Гобсека?(мати-єврейка, батько-голландець Жан Естер Ван Гобсек)
25. Хто така Прекрасна Голландка?(онука його сестри, тобто двоюрідна онука, її звали Сара ван Гобсек)
26. Як звали графиню де Ресто? (Анастасі.)
27. Діаманти Гобсеку продала... Анастасі де Ресто.
28. Шляхом фіктивної угоди граф де Ресто передав своє майно... Гобсеку.
29. Анастасі де Ресто документи, які забезпечували статки дітей, кинула у.. Вогонь.
30. Що графиня де Ресто віддала Гобсекові в обмін на вексель? (Коштовний діамант.)
31. Який титул носив Максим де Трай? (Граф.)
32. Кому граф де Ресто передав право власності на своє майно? (Гобсеку.)
33. Який документ спалила графиня де Ресто? (Котррозписку.)
34. Членом комісії з ліквідації володінь французьких підданих у якій країні призначили Гобсека? (У Гаїті.)

“Гобсек” аналіз

Автор – Оноре де Бальзак

Назва «Гобсек». Ім'я головного героя повісті — Гобсек — не є випадковим. Воно означає те, що є сутністю героя — «глитай», «сухоглот», це цілком відповідає роду діяльності персонажа, який душить свої жертви жахливими процентами і проковтує їхні мастки

Рік 1830

Літературний рід Епос

Жанр. Соціально-психологічна повість

Стиль Реалізм

Історія написання Повість автор кілька разів шліфував, кожен варіант мав іншу назву: «Небезпеки безпутнього життя» — «Татусь Гобсек» — «Гобсек»

Тема: зображення впливу «золотого мішка» на внутрішній світ людини.

Ідея: гроші – не винні, оскільки вони тільки умовність, яку вигадали люди; важливо хто ними володіє та з якою метою використовує.

Конфлікт: почуття – розум, буржуазне суспільство – талановита особистість.

Система образів. Адвокат та нотаріус Дервіль, віконтеса де Гранльє та її донька Камілла, лихвар Гобсек, швея Фанні Мальво, Анастасі де Ресто, її чоловік – граф де Ресто та син Ернест де Ресто, Максим де Трай

Дія у повісті відбувається взимку у 1829—1830р. Це Франція періоду останніх років правління Бурбонів напередодні Липневої буржуазної революції 1830 р.

Композиція. Рамкова композиція: оповідання в оповіданні». Повість має три частини: історія оповідача, адвоката Дервіля; історія старого лихваря Гобсека; трагічна історія родини де Ресто Адвокат Дервіль розповідає графині де Гранльє історію, яка стосується самого початку його кар'єри і може змінити погляд вищого кола паризького суспільства на положення Ернеста де Ресто, в якого закохана Камілла де Гранльє.

Головні герої Старий лихвар Гобсек, адвокат Дервіль, граф де Ресто, Анастасі де Ресто, Фанні Мальво

Твір входить до «Етюдів про звичаї» («Сцени приватного життя»). Тут змальоване соціальне явище («влада золота», яка стає найголовнішою у суспільстві), досліджена «історія людського серця» (втрата істинних життєвих орієнтирів Гобсеком) та «історія суспільства» (в якому «золото — духовна сутність»).

Риси реалізму та романтизму у повісті “Гобсек”. Риси реалізму: опис життя Франції 1829-1830 рр. (історична конкретика); точність деталей; докладний опис фінансових дій; типовість ситуацій; соціально-побутова характеристика героїв. Риси романтизму: самотність головного героя; минуле Гобсека – загадка; Гобсек – сильна та незвичайна особистість; грандіозні масштаби діяльності Гобсека; винятковий розум Гобсека, його романтичний світогляд.

Сюжет Повість містить три історії: перша — історія адвоката Дервіля, який хоче допомогти Каміллі вийти заміж за молодого графа де Реста, друга — розповідь про життя Гобсека, третя — історія родини де Ресто (графиня де Ресто віддала всі свої гроші коханцеві Максиму де Траю і тепер, щоб забезпечити своїх молодших дітей, йде на злочин)

Елементи сюжету (Експозиція — вечір у домі віконтеси де Гранльє; зав'язка — втручання у бесіду адвоката Дервіля; розвиток дії — розповідь Дервіля про Гобсека; кульмінація — монолог Гобсека про золото; розв'язка — смерть Гобсека і пом'якшення віконтеси щодо графа де Ресто.)

Бесіда

Із скількох історій складається повість? (Повість "Гобсек" складається з трьох історій. Передусім, це історія оповідача, адвоката Дервіля, який допоміг віконтесі де Гранльє повернути свої статки, відібрані під час революції, і хоче прислужитися ще раз, посприявши Каміллі в її намірі вийти заміж за молодого графа де Ресто. Друга - і центральна - історія про старого лихваря Гобсека, з яким доля пов'язала Дервіля. Нарешті, це трагічна історія родини де Ресто. Графиня, віддавши всі гроші коханцеві Максиму де Траю, чинить злочин, щоб забезпечити своїх молодших дітей, яким старий граф де Ресто не був батьком).

- Хто є головним героєм твору? Чому? Які риси реалізму використав Бальзак, описуючи головного героя? (Детально описав механізм позичання грошей, кількість відсотків)

- А що в героя від романтизму? (Самотність і загадковість багатія - достеменно невідомо, хто він, звідки приїхав, де нажив свій величезний капітал; цей персонаж по-романтичному контрастний - "скнара і філософ, створіння нище і створіння шляхетне").

- Де і коли починається дія повісті? (Узимку 1829-1830 рр. у салоні віконтеси де Гранльє, близько першої години ночі.)

- Як мати здогадалася, що Камілла закохалася у графа? (*Дівчина прислухалася до шуму кабріолета, на якому від'їжджав Ернест.*)
- До якого часу, на думку віконтеси, жодна мати не довірить Ернесту де Ресто майбутнє та статки своєї доньки? (*Поки жива його мати, схильна до легковажного життя.*)
- Коли Камілла почала ставитися до Дервіля прихильно? (*Після розмови на балу дівчина зрозуміла, що він схвалює її закоханість у молодого графа.*)
- Скільки років Дервіль і Гобсек були сусідами? (*Чотири роки.*)
- Як Дервіль називав Гобсека? (*Батечко Гобсек.*)
- У якій оселі мешкав Гобсек і чому? (*У похмурій і недорогій, щоб ніхто не здогадався про його багатство.*)
- Про кого з героїв ідеться в цитаті: «Ця потвора з ангельським обличчям... панує над нею, певно, використовуючи її слабості — гонор, ревності, жадобу насолод, світський чад». Що вам відомо про нього? (*Про Максима де Трая.*)
- Як Гобсек поведився вдома у своїх клієнтів, які йому заборгували (зокрема, у графині де Ресто)? (*Грубо, тихато, демонструючи свою владу над ними.*)
- Хто така Фанні Мальво й чому Гобсек прийшов за грошима до неї вдруге, хоча вона передала борг через воротаря? (*Фанні Мальво — проста чесна дівчина, яка розпочала власну справу й заробляла на прожиття шиттям; Гобсек хотів подивитися на неї, порівняти з іншими жінками, зокрема аристократками.*)
- Чим розважався Гобсек, що його тішило? (*Перекупляв векселі, обговорював зі своїми «колегами» світські фінансові новини; радів удалим угодам і своїй владі над аристократами.*)
- Чому Дервіль позичає гроші у Гобсека? (*Хоче відкрити власну контору.*)

Створити буквенний портрет головного героя твору. До кожної букви запишіть риси характеру (позитивні та негативні) Гобсека.

Позитивні	Букви	Негативні
Гострий розум, «голландець, вартий пензля Рембрандта»	Г	Грошолоб
Ощадливість, освіченість, обережність	О	Обмеженість
Благородство, бажання працювати	Б	Безсердечність, байдужість
Самовладання, спостережливість, скромність	С	Скупість, скритність
Енергійність, економність	Е	Егоїзм
Комерційний хист	К	Кам'яна душа

Гобсек - це складна і суперечлива особистість. Проте він не виявляв своїх кращих якостей: нікого не рятував, нікому не допоміг, не приніс щастя, радості оточуючим. У нього все підпорядковано одній пристрасті - грошам.

- Як можна розпорядитися своїм спадком? *Альфред Нобель* - шведський хімік, інженер, винахідник динаміту - заповів свій величезний статок (31,5 млн шведських крон) на заснування премій, які присуджуються за найбільш значущі досягнення у фізиці, хімії, медицині, літературі і за внесок у зміцнення миру. Згідно з його волею щорічний прибуток від спадщини має ділитися на 5 рівних частин між особами, які протягом попереднього року найбільше прислужилися людству.)
- Чи знаєте ви, яка сума виплачується Нобелівським лауреатам? Переможцям 2016 року виплачується сума, яка дорівнює 8 мільйонам шведських крон (близько 24 мільйонів гривень).
- У Нобеля, як у Гобсека, не було сім'ї, дітей, родини і як мудро він розпорядився своїм багатством! Який висновок ми робимо? Чи потрібні гроші і для чого? (Навіть маленькій дитині зрозуміло, що гроші потрібні завжди. І вони повинні допомагати людям бути щасливими.)

- Тож для чого ми вчимо твір Бальзака? Чи актуальний образ Гобсека в наш час? (Звичайно, актуальний. У нашому суспільстві є люди, які марять грошима, ставлять їх за мету свого життя. Заради грошей вони ладні на все. Приклад Гобсека доводить, що гроші - не головне, головне - щире серце.)

- Схематично показати деградацію особистості Гобсека, дослідивши : чим для Гобсека були гроші?

Історія деградації особистості Гобсека

Команда I	Команда II	Команда III
Гроші - мрія	Гроші - пристрасть	Гроші - ідол
Спочатку гроші для нього були мрією	Мрія переросла у пристрасть	Пристрасть до грошей переросла у скупість
Замолоду він мріяв про багатство і гроші, щоб мати можливість насолоджуватися всіма радощами життя	Пристрасть до грошей висушила душу, яка вміла цінувати красу, мистецтво, і зруйнувала особистість Гобсека. Усе продається і купується за гроші. Величезне багатство робить його одним із таємних, але справжніх хазяїв Парижа	Гобсек був казково багатим і водночас безмірно бідним. Він не знав, що таке любов, дружба, справжнє людське тепло. Єдиний ідол, якому він уклонявся, - золото. У душі Гобсека перемогли темні сили. У фіналі повісті бачимо, як він остаточно деградує. З його смертю все піде внівець. Багатство не принесло щастя ні Гобсеку, ні іншим. Життя пройшло марно

Цитати на підтвердження результатів командних досліджень

«Пережив багато: романтичні пригоди, голодні дні, розтоптане кохання, нажите і втрачене багатство, смертельні небезпеки. Я все перепробував, щоб розбагатіти»	«Я досить багатий, щоб купити совість людську» «Краще самому утискувати, ніж дозволяти, щоб тебе утискували інші» «Золото - ось духовна суть усього теперішнього суспільства»	«Я побачив, до чого може призвести скупість, коли вона перетворюється на позбавлену всякої логіки пристрасть. У кімнаті зберігалися зогнили паштети, устриці та риба, що взялися пухкою цвіллю. Скрізь кишіли черва і комахи»
---	---	---

- за схемою деградації особистості Гобсека можна стверджувати, що спочатку гроші для нього були мрією, потім - пристрастю і, нарешті, стали ідолом.

В «Людській комедії», зокрема в повістях «Гобсек», «Батько Горіо», Бальзак порушує головну проблему сучасного йому суспільства: **руйнівний вплив золота на душу людини.**

- Образ лихваря приваблював і художників. Яких? (Жорж де ла Тур. «У лихваря». Герард Дау. «Лихвар». Квентін Массейн. «Лихварі»; «Лихвар і його дружина». Рембрандт. «Лихвар»; «Портрет старого у червоному».)

- Чи не такий самий місячний лик має Гобсек? (Напевне тому, що лихварів вважають володарями світу, чужих таємниць, чужих життів. А насправді життя проходить повз них. У них немає ні любові, ні родини, ні рідних. Вони нікому не дарували кохання, не насолоджувалися життям, боялися навіть своїх спадкоємців. У них є купи грошей. І вони, як павуки коло павутини, проживають коло них життя. Але гроші не рятують їх від смерті. Смерть - це кінець земного шляху. У цих героїв вона жахлива, самотня, їм ніхто не співчуває, вони нікому не потрібні. Не вони володіють грошима, це гроші керують їхнім життям.)

- Які висновки можна зробити? (Кожна людина має бути забезпеченою на такому рівні, щоб мати змогу гармонійно розвиватися. Саме ж багатство заради багатства користі не принесе.)

Гобсек, як Мідас і багато наших сучасників, керувався тільки економічним інтересом, а поведінкою людей повинна керувати Любов! Жити треба за Божими законами, добро не можна творити через зло. Не потрібно вбивати в собі душу. Фауст із трагедії Гете закладає свою душу дияволу, щоб знайти істину. Маргарита у Булгакова віддає душу заради творчості Майстра. А заради чого згубив свою душу Гобсек? Заради золота? Учителю. Ми повинні дати відповідь на головне запитання нашого уроку: «Невже все зводиться до грошей?» Приклад життя Гобсека вчить нас, що гроші не повинні бути маніакальною пристрастю. Ми повинні бути ощадливими, але не скупими. Щедрими у витратах на благодійні справи, милосердними до ближніх. Тобто - жити нормальним щасливим життям.

-Торік ми вчили рубаї Омара Хайяма, згадайте, яке з них співзвучне темі нашого уроку?

У колісці дитина, покійник - в труні.

Ось і все, що про долю відомо мені.

Скільки віз не наповнюй пожитком-скарбами,

Все одно до межі добредеш в порожні.

(З собою не забереш нічого, потрібно думати не про гроші, не про пожитки, а про душу).

1. Напишіть творчу роботу «Невже все зводиться до грошей?» або «Чи існують в нашому суспільстві бальзаківські характери?».

2. Напишіть лист-застереження молоді: «Гроші можуть убити в тобі людину». Наведіть приклади із життя літературних героїв: Гобсека, графині де Ресто, Максима де Трая.

3. Створіть буклет «Як не перетворитися на Гобсека?».

1. Літературний диктант

1) З чого адвокат Дервіль розпочав свою оповідь, пов'язану з історією життя Гобсека? (Зі спогадів про те, як він познайомився зі своїм сусідом Гобсеком, коли був іще студентом.)

2) Якою була юність Гобсека? (До тридцяти років плавав на кораблі, мандрував Вест-Індією, був в Америці.)

3) Яким було життя Гобсека? (Своє життя лихвар присвятив накопиченню грошей.)

- Який «слід» залишав Гобсек в будинках своїх багатих боржників? (Бруднив чоботами розкішні килими)

4) Яку суму податків сплачує мільйонер Гобсек і пишається цим? (7 франків.)

5) Що одержав Гобсек від графині де Ресто за вексель? (Діамант.)

6) Яка угода була укладена між Гобсеком і Дервілем? (Гобсек позичив Дервілю гроші для купівлі адвокатської контори під 15 % річних.)

- Чому Дервіль зміг стати другом Гобсека? (Від природи Дервіль був дуже розсудливим, а Гобсек це цінував. До того, вони жили поруч)

7) Про що думав в останні години Гобсек, що радив Дервілю? (Як і де вигідніше продати твори, що були у нього в будинку.)

8) У який момент свого життя Гобсек відчув, «ніби опинився в атмосфері щирості, душевної чистоти»? (Під час відвідин швачки Фанні Мальво.)

9) Що знайшов Дервіль у кімнатах Гобсека після його смерті? (Зіпсовану їжу, коштовності, посуд, зброю, книги, картини, меблі.)

10) Кому заповідав своє багатство перед смертю Гобсек? (Доньці Прекрасної Голландки на прізвище Змійка.)

11) Яка доля спіткала Прекрасну Голландку? (Вона стала повією.)

12) Як склалася доля Фанні Мальво? (Вона одружилася з Дервілем.)

- Яку справу граф де Ресто доручив виконати Дервілю і Гобсеку? (Оформити папері на передачу його майна синові)

- За яких умов Дервіль і віконтеса до Гранльє потоваришували? (Дервіль допоміг їй повернути маєтки)

- До кого Гобсек з'явився «як месник докори і сумління»? (До графині)

- Що вражає в помешканні Гобсека? (Надзвичайна убогість)

Тести

1 рівень

- Країна, в якій відбувається дія повісті «Гобсек»:
а) Алжир; б) Англія; **в) Франція**; г) Іспанія.
- Виявіть зайвого персонажа в повісті «Гобсек»:
а) Фанні Мальво; б) Камілла де Гранльє; **в) Матильда де Ла – Моль**; г) Анастазі де Ресто.
- Хто з письменників не представляє французьку літературу:
а) Ч. Діккенс; б) Оноре де Бальзак; в) Стендаль; г) Г. Флобер.
- Творчість Бальзака – «енциклопедія життя французького суспільства»:
а) 1 половини 19 ст.; б) 2 половини 19 ст.; в) 1 половини 20 ст.; г) 2 половини 20 ст.
- Від його імені ведеться розповідь у повісті «Гобсек»: а) Максим де Трай; **б) Дервіль**; в) граф де Ресто; г) Гобсек.
- Рік створення повісті «Гобсек»: а) 1831; б) 1835; в) 1844; **г) 1830**.
- Визначте твір, який не належить перу Бальзака:
а) «Шуани»; б) «Гобсек»; в) «**Червоне і чорне**»; г) «Шангренева шкіра».
- Головна тема повісті «Гобсек»: **а) уявні і справжні цінності в житті**; б) тема кохання; в) сімейне щастя; г) тема мистецтва.
- Повість «Гобсек починається з: а) опису архітектури міста; б) характеристики персонажів; в) пейзажу; **г) зображення вечора в салоні знатноїдами**.
- Кому належать ці слова : «В золоті зосереджені всі сили людства»: а) Дервілю; б) Ернесту де Ресто; **в) Гобсеку**; г) Максиму де Траю.
- Про кого Дервіль сказав: «Він найчесніша людина в Парижі»: а) графа де Ресто; **б) Гобсека**; в) Ернеста де Ресто; г) Максима де Трая.
- Фідеїкоміс – це юридичний акт , за яким: **а) одна особа передає іншій майно на тимчасове користування**; б) оплачуються векселі; в) виплачуються боргові зобов'язання; г) вираховуються відсотки.

Тести ЗНО

1. Вкажіть дати життя Оноре де Бальзака.

- А 1840-1897
- Б 1821-1880
- В 1803-1870
- Г 1783-1842
- Д 1799-1850**

2. Видатний російський письменник, з яким Оноре де Бальзак народився в один рік

- А Олександр Пушкін**
- Б Микола Гоголь
- В Михайло Лермонтов
- Г Іван Тургенєв
- Д Лев Толстой

3. Справжнє прізвище Оноре де Бальзака

- А де Бальса
- Б Бальса**
- В де Бальзак
- Г Бальзака
- Д Балтазар

4. Жінка, кохання до якої пов'язало Бальзака з Україною

А Варвара Лопухіна

Б Евеліна Ганська

В Кароліна Собанська

Г Поліна Віардо

Д Галина Дьяконова

5. Творчість Бальзака розпочиналась періодом

А «несамовитого реалізму»

Б «несамовитого романтизму»

В «несамовитого класицизму»

Г «несамовитого натуралізму»

Д «несамовитого сентименталізму»

6. Оноре де Бальзак був представником

А «золотої доби» класичної прози

Б «золотої доби» європейської поезії

В «золотої доби» класицистичної прози

Г «золотої доби» європейської драматургії

Д «срібної доби» французького роману

7. Оноре де Бальзак у своїй зрілій творчості був представником

А романтизму

Б класицизму

В натуралізму

Г реалізму

Д модернізму

8. Найвизначніше творіння Оноре де Бальзака

А «Людська трагедія»

Б «Людська комедія»

В «Божественна комедія»

Г «Втрачені ілюзії»

Д «Розкіш та злидні куртизанок»

9. Твори Оноре де Бальзака

А «Пані Боварі», «Саламбо», «Виховання почуттів», «Бувар і Пекюше»

Б «Таманго», «Кармен», «Маттео Фальконе», «Хроніка царювання Карла IX»

В «Набоб», «Незвичайні пригоди Тартарена з Тараскона», «Тартарен в Альпах»

Г «Арманс», «Ваніна Ваніні», «Пармський монастир», «Люсьєн Левен»

Д «Шуани», «Батечко Горіо», «Шагренева шкіра», «Євгенія Гранде»

10. Оноре де Бальзак вирішив створити «Людську комедію», адже він хотів

А наслідувати «Божественну комедію» Данте

Б створити серію пригодницьких романів для «фабрики романів»

В познущатися із французького суспільства

Г усебічно змалювати життя французького суспільства, закономірності й тенденції його розвитку, головні рушійні сили

Д змалювати долю жінки «бальзаківського віку»

11. Жанр «Людської комедії» Оноре де Бальзака

А роман

Б роман-епопея

В епопея

Г роман-щоденник
Д комедія

12. З однією з провідних тем французької прози XIX ст. співзвучна назва роману Бальзака

- А «Шагренева шкіра»
- Б «Розкоші і злигодні куртизанок»
- В «Втрачені ілюзії»**
- Г «Тридцятирічна жінка»
- Д «Гобсек»

13. Повість Оноре де Бальзака «Гобсек» є частиною

- А «Втрачених ілюзій»
- Б «Людської комедії»**
- В «Батечка Горіо»
- Г «Євгенії Гранде»
- Д «Розкоші та злиднів куртизанок»

14. Твір Оноре де Бальзака, який приніс йому справжній успіх і уславив його ім'я

- А повість «Батечко Горіо»**
- Б трагедія «Кромвель»
- В повість «Гобсек»
- Г роман «Шагренева шкіра»
- Д драма «Мачуха»

15. «Людська комедія» Оноре де Бальзака складається з

- А 96 творів**
- Б 100 творів
- В 33 творів
- Г 64 творів
- Д 1000 творів

16. Повість «Гобсек» входить до циклу «Людської комедії»

- А «Сцени паризького життя»
- Б «Сцени поетичного життя»
- В «Сцени сільського життя»
- Г «Сцени провінційного життя»
- Д «Сцени приватного життя»**

17. Рід діяльності головного героя повісті Бальзака «Гобсек»

- А адвокат
- Б лихвар**
- В нотаріус
- Г банкір
- Д професійний гравець

18. Ім'я «Гобсек» в перекладі означає

- А глитай**
- Б павук
- В дурень
- Г скнара
- Д мокриця

19. Його «волосся було гладеньке, акуратно причесане, із сивиною попелясто-сірого кольору. Риси обличчя ... здавалися відлитими в бронзі. Оченята, жовті, яку куниці, були

майже без вій і боялися світла; але дашок старого кашкета надійно захищав їх від нього. Гострий ніс, подовбаний на кінчику віспою, скидався на свердлики, а губи були тонкі, як у алхіміків або старих карликів, зображених на картинах Рембрандта і Метсю». Це портрет

А Дервіля

Б Гобсека

В графа де Ресто

Г Максима де Трай

Д графа Ернеста

20. У повісті «Гобсек» «любить владу та гроші заради самого володіння владою грошей»

А Максим де Трай

Б Анастазі де Ресто

В Гобсек

Г віконтеса де Гранлье

Д адвокат Дервіль

21. Гобсек пересувався Парижем

А каретою

Б пішки

В верхи на коні

Г автомобілем

Д на паланкіні

22. Адвокат Дервіль називав Гобсека

А людиною-банкнотою

Б людиною-векселем

В людиною-облігацією

Г людиною-акцією

Д людиною-номиналом

23. Перед смертю Гобсек

А хотів з'їсти або спалити золото

Б віддав золото бідним

В став байдужим до золота

Г не хотів помирати без золота

Д заповів все своє золото Фанні Мальво

24. Найчастіше в повісті Бальзака «Гобсек» згадується

А червоний колір

Б чорний колір

В білий колір

Г жовтий колір

Д фіолетовий колір

25. Гобсек є вічним образом — втіленням

А мрійника

Б тираноборця

В скнари

Г ревнивця

Д месника

26. Яку комаху нагадує Гобсек?

А таргана

Б муху

В мокрицю

Г блощицю

Д комара

27. Стати лихварем Гобсека спонукали

А злидні

Б бажання посісти краще місце в суспільстві

В несамовита жага грошей

Г кохання

Д бажання проникнути у психологію людських вчинків

28. Повість Бальзака «Гобсек» закінчується описом

А заручин Ернеста де Ресто і Камілли де Гранльє

Б комірчини татуса Гобсека, у якій нагромаджені величезні багатства

В смерті графа де Ресто

Г весілля Дервіля і Фанні Мальво Д смерті Гобсека

29. У поданому уривку: «Тут старий подивився на мене — в його погляді була холодна незворушність. «А я невблаганний! — сказав він.— Я приходжу, як привид помсти, як докір сумління... І я пішов собі, залишивши брудні сліди на килимі, постеленому на сходах. Я люблю бруднити підшвами чобіт килими в оселях багатіїв — не з дріб'язкового самолюбства, а щоб дати їм відчутти пазуристу лапу Невідворотності» художнім засобом творення образу Гобсека є

А самохарактеристика

Б портрет

В опис інтер'єру

Г авторська характеристика

Д опис пейзажу

30. Оноре де Бальзак зображує Гобсека

А жалюгідним скнарою, що не вміє дотримувати слова і цінує лише прибутки

Б злим генієм, позбавленим почуття справедливості

В служником золота і водночас філософом, що провидів потаємну суть буржуазного суспільства

Г доброчинцем, який позичає гроші під низькі проценти і цим допомагає клієнтам

Д філантропом, який опікується знедоленими людьми

31. Жанр твору Бальзака «Гобсек»

А роман

Б оповідання

В повість

Г епопея

Д новела

32. Провідна думка твору Оноре де Бальзака «Гобсек»

А золото є «душею» капіталістичного суспільства

Б світом правлять гроші, адже за них можна придбати практично все

В влада грошей навіть непересічну людину перетворює на вексель, автомат

Г золото приносить владу та достаток, тому його накопичення є шляхом до незалежності

Д потрібно бути порядною людиною, щоб не потрапляти до рук лихварів

33. Гроші Гобсекові потрібні для того, щоб

А мати владу

Б добре жити

В мати дорогі речі
Г утримувати дорогу коханку
Д багато мандрувати

34. У поданому уривку «Людина високопорядна, освічена, скромна, з вишуканими манерами... Він здобув пошану і клієнтуру в найкращих домах Сен-Жерменського передмістя, однак не скористався з цієї прихильності, як зробила б на його місці людина честолюбна... Він був позбавлений пронизливого лукавства» йдеться про

А Максима де Трай
Б Ернеста де Ресто
В Гобсека
Г Дервіля
Д графа де Ресто

35. Головна втіха Гобсека полягала в

А шуканні пригод
Б коханні
В бізнесі
Г володінні світом
Д мандрах

36. «Доброта» Гобсека щодо Дервіля виявилася в тому, що він

А влаштував родинне щастя Дервіля
Б заповів йому своє майно
В позичив йому гроші під п'ятнадцять відсотків
Г віддав йому майно графа де Ресто
Д допоміг Фанні Мальво

37. Характерною особливістю композиції повісті «Гобсек» є

А прийом обрамлення
Б прийом мандрівки
В прийом розриву подій
Г прийом сновидіння
Д прийом дзеркального відображення

38. Тема повісті Оноре де Бальзака «Гобсек»

А втрата ілюзій
Б перетворення здорової людини на маніяка
В подружня зрада
Г згубна влада золота
Д зображення життя паризької аристократії

39. «Людська комедія» Оноре де Бальзака складається з

А 10-х частин
Б 3-х частин
В 5-х частин
Г 2-х частин
Д 7-ми частин

40. Прийом, який використав Бальзак під час створення «Людської комедії»

А прийом повернення персонажів (перехідні персонажі)
Б мандрівний сюжет
В сюжет у сюжеті

Г ліричні відступи
Д роман у романі

41. У повісті Бальзака «Гобсек» відображено Францію періоду

- А Реставрації Бурбонів**
- Б Великої французької революції
- В Липневої буржуазної революції
- Г правління Наполеона
- Д правління Короля-Сонце

42. Історію лихваря Гобсека в повісті розповідає

- А Дервіль**
- Б сам Гобсек
- В Максим де Трай
- Г Анастазі де Ресто
- Д Ернест де Ресто

43. Гобсек найбільшим благом у житті вважав

- А родинний затишок
- Б кохання
- В спокій
- Г гроші**
- Д друзів

44. Гобсек уособлює

- А добродійність
- Б творче начало
- В ненависть до людей
- Г пристрасть до розкоші
- Д руйнівну силу влади золота**

45. При написанні повісті «Гобсек» Бальзак використав прийоми ... літератури (герой однієї пристрасті)

- А античної
- Б класицистичної**
- В натуралістичної
- Г романтичної
- Д барокової

46. З якою твариною асоціюється Гобсек?

- А з гієною
- Б з левом
- В з павуком**
- Г з вовком
- Д з леопардом

47. Комірчина Гобсека, у якій нагромаджені величезні багатства, символізує

- А достаток і процвітання
- Б захланну душу Гобсека**
- В здобутки людського розуму
- Г прагнення людини до кращого життя
- Д несмак господаря

48. Повість Оноре де Бальзака «Гобсек» суголосна з твором української літератури
А «Перехресні стежки» Івана Франка
Б «Лісова пісня» Лесі Українки
В «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького
Г «Фата Моргана» Михайла Коцюбинського
Д «Глитай, або ж Павук» Марка Кропивницького

49. Встановіть хронологічну послідовність подій, що відбуваються у творі Бальзака «Гобсек».
А смерть графа де Ресто
Б смерть Гобсека
В заручини Камілли де Гранльє й Ернеста де Ресто
Г одруження Дервіля

Ключ: 1Г 2А 3Б 4В

50. Встановіть відповідність між героями повісті «Гобсек» та їхнім родом діяльності або соціальним станом.
1 Гобсек А швачка
2 Фанні Мальво Б граф
3 Дервіль В адвокат
4 Максим де Трай Г лихвар
Д графиня

Ключ: 1Г 2А 3В 4Б

51. Встановіть відповідність між героями повісті «Гобсек» та їхніми характерними рисами.
1 Гобсек А авантюризм
2 Анастасі де Ресто Б порядність, поміркованість у справах
3 Дервіль В жадова до влади і грошей
4 Максим де Грай Г безрозсудність
Д розпусність

Ключ: 1В 2Д 3Б 4А

Розділ 2. «Чи знаєте ви українську ніч?»: Микола Гоголь

МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ ГОГОЛЬ «ЛОВИ ПОМИЛКУ»

1. Народився 1809 року в селі Великі Сорочинці на Чернігівщині.
2. Батьки майбутнього письменника були вчителями місцевої школи.
3. Дитячі роки Гоголя пройшли в селі Диканька.
4. Батько писав комедії, що ставилися в місцевому театрі.
5. Змалку в Гоголя формувався інтерес до комерції.
6. У 7 років Гоголя віддали до Полтавського повітового училища.
7. Перші літературні спроби уславили М. В. Гоголя.
8. У Москві М. В. Гоголь працював лектором з історії середніх віків.
9. Серед його студентів був майбутній російський письменник Ф. М. Достоєвський.
10. У 1836-1839 рр. М. В. Гоголь майже постійно живе в Україні.
11. Росію Гоголь називав «батьківщиною своєї душі».
12. Помер М. В. Гоголь 14 березня 1825 року.

ВІДПОВІДІ. Микола Васильович Гоголь. 1. На Полтавщині. 2. Поміщиками середнього статку. 3. Селі Василівка. 4. У домашньому театрі. 5. До літератури. 6. У 9 років. 7. Були невдалими. 8. У Петербурзі. 9. І. С. Тургенєв. 10. За кордоном. 11. Італію. 12. 4 березня 1852 р.

Микола Гоголь. Життя і творчість

Літературна мозаїка

1. Коли й де народився Микола Гоголь? *Микола Гоголь народився 1 квітня 1809 р. В с. Великих Сорочинцях (тепер Миргородського району) на Полтавщині.*

2. Що вам відомо про його батька? *Батько Василь Панасович Гоголь-Яновський, український письменник, автор водевілів був управителем маєтків і організатором домашнього театру українського поміщика Д. Троцинського.*

3. Які здібності виявив малий Микола ще в ранньому дитинстві? *У 3 роки хлопчик читав і писав, у 5 — складав вірші.*

4. Хто навчав Гоголя любові до рідної мови, до рідного краю? *Виховний вплив на хлопчика мала бабуся, яка змалку навчила свого онука любові до рідної мови, до рідної землі.*

5. Де навчався майбутній письменник? *Майбутній письменник навчався в Полтавському повітовому училищі, потім дома, а згодом в Ніжинській гімназії вищих наук князя Безбородька, де й почалася його творча діяльність.*

6. Яка доля першого твору Гоголя? *У 1829 р. Гоголь опублікував свій перший твір — поему «Ганц Кюхельгартен», ро після негативної рецензії викупив увесь тираж книжки й спалив.*

7. Який твір засвідчив талант Миколи? *Талант письменника засвідчила повість «Басаврюк, або Вечір ротики Івана Купала», перша з циклу «Вечорів на хуторі біля Диканьки».*

- Хто допоміг Гоголю зібрати матеріал? *(Мама Марія Іванівна організувала на Полтавщині справжню фольклорну експедицію. Казки, легенди записувала і переслала сину)*

- Коли збулася заповітна мрія Гоголя?(*20 травня 1831 р. його познайомили з Пушкіним*

8. У якій повісті письменник продемонстрував високі зразки людського духу, патріотизму? *Високі зразки людського духу, патріотизму, ратної звитяги, бойового побратимства Микола Гоголь продемонстрував у творі «Тарас Бульба».*

9. Який твір Гоголя став етапним в історії театру і як його було оцінено? *Етапною в історії театру стала соціальна комедія «Ревізор», яку було оцінено неоднозначно — від захоплення передових умів до гострого невдоволення й нападів панівної верхівки.*

10. Яка тема цього твору? *Темою цього твору є викриття хабарництва, сваволі, неуцтва чиновників Російської імперії.*

- Його твори «Невський проспект», «Портрет», «Нотатки божевільного», «Ніс» і «Шинель» з огляду на місце дії критики назвали «петербурзькими повістями»

- Сюжети яких творів подарував Гоголю Пушкін?(«Ревізор», «Мертві душі»)

11. Над якою знаменитою поемою-романом працює письменник наприкінці життя? *Наприкінці життя письменник працює над знаменитою поемою-романом «Мертві душі»?*

12. Якими були останні роки життя та коли помер і де похований письменник? *Останні роки життя письменника були сповнені драматичних пошуків істини: вихід із суспільної та особистої кризи він шукав у самовдосконаленні, у вірі в Бога. Помер Микола Гоголь 21 лютого 1852 р., похований на Новодівичому цвинтарі в Москві.*

Експрес-опитування «Ревізор»

1.Епіграф «Не кивай на дзеркало, коли пика крива»

- назвіть джерело його походження. (Це народне прислів'я.)

- як слід розуміти зміст цього епіграфа? (рот не дзеркало, а сама ротики.)

- який прийом використовує автор, добираючи цей епіграф? (Прийом алегорії.)

2. Сюжет для комедії підказав приятель...(О.Пушкін)
3. Прем'єра відбулася 19.04. 1836
4. Жанр. Соціально-сатирична комедія
5. Дайте визначення поняття драматичний твір. (Драматичний твір, драма — зображення людини в дії, у конфлікті, у розмові.)
6. Назвіть особливості драматичних творів. (Особливості драматичних творів: зображення людини через її вчинки, поведінку, висловлювання; рушій дії — гострий конфлікт; відтворення подій як живого ротию, що відбувається роти цієї миті; діалогічний виклад художнього матеріалу; поділ тексту на дії, картини, яви; наявність ремарок; призначення твору для вистави на сцені; прозова або віршова форма.)
7. Дайте визначення поняття комедія. (Комедія — драматичний твір, що висміює недоліки громадського чи побутового життя або негативні риси людського характеру. У творах усіх родів зустрічаються комічні ситуації, події, характери; у драмі, крім того, комічним є рот конфлікт. Комедія сатирично викриває вади характерів дійових осіб, що виявляються здебільшого через дію та висловлювання, властиві драматичному твору. Позитивних героїв комедії зазвичай зображено поважно та серйозно. Негативним персонажам притаманні окремі смішні (сатиричні або гумористичні) риси.)
8. Що таке гумор? (Гумор — різновид комічного, відображення смішного в життєвих ситуаціях і людських характерах.)
9. Дайте визначення поняття сатира. (Сатира — гостра критика чогось, окремих осіб, людських роти чи суспільства з висміюванням, а чи гнівним засудженням вад і негативних явищ у різних сферах індивідуального, суспільного й політичного життя, суперечних із загальнообов'язковими принципами чи встановленими ідеалами.)
10. Що таке іронія? (Іронія (від грец.— удавання) — це прихована насмішка над явищем чи особою, про які говорять у позитивному чи навіть у захопленому тоні, маючи на увазі зовсім протилежне з метою насмішки над цим явищем чи особою.)
11. Дайте визначення поняття ремарка. (Ремарка — авторські пояснення у драматичному творі щодо умов і часу дії, зовнішнього вигляду й поведінки дійових осіб тощо. Ремарки мають рекомендаційне значення для режисерів, акторів і читачів.)
12. Яка фраза, на вашу думку, є зав'язкою комедії? (Перша фраза городничого: «Я запросив вас, роти, для того, щоб оголосити вам найнеприємнішу звістку. До нас їде ревізор»)
13. Таку зав'язку називають швидкою. Якою є її роль у розвитку сюжету? (Дія набуває швидких обертів.)
14. Чого боялися чиновники міста? (Усі вони брали хабарі, привласнювали державні кошти.)
15. Прокоментуйте вислів Панаса Мирного про комедію «Ревізор»: «Гоголь хоч і митець чужої мови, ро по духу й природі рідний нам...» (ротию, у «Ревізорі» йдеться не лише про російських чиновників: такі типи письменник зустрічав на кожному кроці також в Україні, вони зустрічаються дотепер.)
16. Композиційний план комедії М. В. Гоголя «Ревізор»
  1. Зав'язка. Повідомлення про приїзд ревізора.
  2. Розвиток дії:
    - а) розпорядження городничого чиновникам;
    - б) ротию готелю;
    - в) візит городничого до удаваного ревізора;
    - г) огляд Хлестаковим богоугодних закладів;
    - д) Хлестаков у домі городничого;
    - е) парад чиновників та скаржників;
    - ж) сватання Хлестакова.
  3. Кульмінація. Брежливе хвастання Хлестакова і торжество городничого.
  4. Розв'язка:
    - а) лист Хлестакова Тряпичкіну;
    - б) повідомлення про приїзд справжнього ревізора.

17. **Тема.** Викриття бюрократичного ладу самодержавної Росії ХІХ ст. Переполох серед чиновників, що очікують ревізора і їхнє прагнення сховати від нього свої грішки.

18. **Головний герой.** Корпорація різних службових злодіїв і грабіжників, чиновницька маса.

19. **Ідея.** Висміювання вульгарності, лицемірства, чванства, відсутності людського достоїнства, марнославства, пліткування

20. Оберіть по одній правильній відповіді на кожне запитання.

1) Яке прислів'я Гоголь узяв за епіграф до «Ревізора»?

а) На всякого мудреця доволі простоти.
б) Не кивай на дзеркало, коли пика крива.

в) Не в свої сани не сідай.

2) Що є провідною рисою Хлестакова?

а) Легковажність; б) підступність;

в) боягузтво.

3) який засіб роти ревізора городничий вважає найнадійнішим?

а) Лестоці й догодження; б) хабар;

в) залякування.

4) У кого з персонажів «Ревізора» помітна «легкість надзвичайна в думках»?

а) У Бобчинського; б) у поштмейстера;

в) у Хлестакова.

5) Кому «снилися... два незвичайні пацюки. ...чорні, отакенні!»?

а) Городничому; б) Хлестакову;

в) Держиморді.

б) Які хабарі рот рот Ляпкін-Тяпкін?

а) Цуценят-хортів;

б) голови сиру й цукру;

в) шампанське й ікру.

Евристична бесіда

• Звідки городничих дізнається про приїзд ревізора? (З листа Чмихова. роти з цього листа ми дізнаємося, що за городничим, «як і за всяким, водяться грішки».)

• Де відбуваються події п'єси? (повітове місто N)

• Хто приніс звістку, що ревізор уже приїхав? (Добчинський і Бобчинський.)

• Чому так сильно боялися ревізора чиновники міста? (Усі вони брали хабарі, привласнювали державні кошти.)

• Яка, на вашу думку, фраза є зав'язкою комедії? (Репліка городничого: «...до нас їде ревізор».)

Як із Хлестаковим поводитися чиновники? (Намагалися прислужитися, підлещувалися.)

◆ Як розкрилась таємниця Хлестакова? (Поштмейстер прочитав лист Хлестакова.)

◆ Якою роти реакція чиновників? (Вони дуже здивувалися.)

◆ Кого тепер звинувачують у всьому, що сталося? (Добчинського і Бобчинського.)

◆ Яким був фінал п'єси?

◆ Яку роль відіграє німа сцена? (Фінал комедії — це момент найвищого напруження. Герої п'єси спантеличені, налякані, бо доведеться спокутувати всі свої гріхи.)

◆ Чому ніхто з чиновників не викрив брехню Хлестакова? (Хлестаков вихваляється та бреше «художньо», «натхненно», «переконливо», «правдоподібно», у якийсь момент навіть сам повірив у те, що він надзвичайно важлива особа. За допомогою брехні Хлестаков підносить себе на вершину, таку недосяжну в реальному житті. «ганчірка» — видає себе за важливу роти, «вітрогон» — називає себе письменником та поетом, «паскудник» — видає себе за шляхетну роти, «злидар» — вихваляється багатством, завжди голодний — розказує про розкішні обіди. Пустопорожній, недорікуватий Хлестаков справив враження на чиновників як змістовна, дуже розумна та хитра роти.) Хлестаков: пройдисвіт, брехун, нахаба, нездатний логічно розмірковувати й висловлювати свої думки, він звик плисти за течією, не замислюватися над майбутнім.

- Поміркуйте, чому Бобчинський і Добчинський прийняли Хлестакова за ревізора? («*Это, говорит, молодой человек, чиновник, - да-с, - едущий из Петербурга, а по фамилии, говорит, Иван Александрович Хлестаков-с, а едет, говорит, в Саратовскую губернию и, говорит, престранно себя аттестует: другую уж неделю живет, из трактира не едет, забирает все на счет и ни копейки не хочет платить*»). Как сказал он мне это, а меня так вот свыше и вразумило. «З!» - говорю я Петру Ивановичу...»)

- Чому ніхто не ввімкнув мізки й не перевірів «версію» Бобчинського й Добчинського? (Усі чиновники з «грішками», всі трясуться за своє становище. Страх сильніший за здоровий глузд!)

- У якій послідовності відбулося давання хабаря псевдоревізоріві? (рот Ляпкін-Тяпкін, поштмейстер Шпекін, наглядач училищ Хлопов, наглядач богоугодних установ Земляника, поміщики Бобчинський і Добчинський.)

- Яку універсальну формулу отримання хабаря винайшов Хлестаков? («*дайте их (гроші) мне взаимы*») Як вона спрацьовувала в кожній конкретній ситуації?

- Як ви думаєте, чому всі чиновники одягнені по формі? Хто з них найогидніший? (Земляника. Він крім того, що має «грішки» в своєму відомстві, доносить на всіх інших, маючи намір не давати хабаря.)

- Як ви думаєте, чому Гоголь не завершив похіденьок Хлестакова обдиранням чиновників, а рот влаштував фарс із заручинами з дочкою городничого? (Городничий має потерпіти повне фіаско.)

- Як ви вважаєте, чому ніхто з міських чиновників до ознайомлення з листом Хлестакова до Тряпичкіна так і не зрозумів, що він не ревізор? У чому істинна сутність Хлестакова? («В том-то и штука, что он не уполномоченный и не особа! (...) Ни се ни то; черт знает что такое!»)

- Чому на роль псевдоревізора Гоголь обрав таку нікчемну ротию, як Хлестаков?

- Сучасники дорікали Гоголю ро, що в комедії «Ревізор» немає жодного позитивного героя. На це письменник відповів у замальовці «Театральний роз'їзд після представлення нової комедії» (1842): «Дивно: мені шкода, що ніхто не помітив чесної особи, яка роти в моїй п'єсі. Так, роти одна чесна, шляхетна особа. Це сміх». Як ви розумієте слова Гоголя?

Чи залишає нам Гоголь надію на те, що з приїздом справжнього ревізора все буде інакше? (Моральне спустошення чиновників досягло вже тієї межі, коли зміна осіб навряд чи змінить ситуацію. На місце цих чиновників придуть інші, адже розтліває ротию відсутність внутрішнього контролю, а не сама ротию.)

«Закінчить речення»

- 1) За жанром «Ревізор» — це ... (комедія).
- 2) Епіграф, що використав Гоголь до твору «Ревізор», звучить так:.. («Не кивай на дзеркало, коли пика крива»).
- 3) Який прийом використовує автор, добираючи цей епіграф? (Прийом алегорії.)
- 4) Аж 6 книг прочитав герой «Ревізора»... (Ляпкін-Тяпкін).
- 5) Лікарнями у творі М. Гоголя керував... (Гібнер).
- 6) «Хортенятами» брав хабарі. (Ляпкін-Тяпкін).
- 7) Засіб комічного, який переважно використовує автор у своєму творі. (Сатира.)
- 8) Хлестаков — це...(нікчемний чиновник, що їде до свого батька).
- 9) Найголовніші риси Хлестакова —... (вміння бехати та вихвалитися).
- 10) Повітове містечко зображене як. (типове провінційне російське місто).
- 11) Тема п'єси «Ревізор» — ... (викриття бюрократичного ладу самодержавної Росії XIX ст.).
- 12) М. Гоголь викриває у своєму творі такі вади суспільства, як. (хабарництво, безкарність, казнокрадство).
- 13) Комедія «Ревізор» закінчується. (німою сценою).

“Шинель” аналіз

Гоголь хотів донести до читача думку: якою б слабкою не була людина, яке б мізерне місце не займала у житті, вона не заслуговує на знущання й презирство. Зверхність принижує того, хто дає їй волю.

Автор – Микола Гоголь

Рік написання – 1841.

Тема твору «Шинель» — це людські страждання, що заздальгідь є соціально визначеними, оскільки багато що в житті залежить від чину (посади). Трагічна доля «маленької людини» Акакія Башмачкіна. «Маленька людина» в літературі — це людина з нижчих щаблів суспільної ієрархії, яка болісно переживає власну незначущість і закомплексованість, ущемлену гордість і несправедливість. До цієї теми зверталися О.Пушкін (повість «Станційний наглядач», образ Самсона Виріна), М.Лермонтов (роман «Герой нашого часу», образ Максима Максимовича.)

Ідея “Шинель”. Необхідність співчуття та поваги гідні всі люди, незважаючи на їх соціальне становище. Письменник показав несправедливість і жорстокість суспільства щодо «маленьких», але чесних і сумлінних людей.

Жанр – повість.

Джерело твору. Канцелярський анекдот про бідного чиновника, який захоплювався полюванням

Головні герої. Титулярний радник Акакій Акакійович Башмачкін. Бідний титулярний радник, чиновник 9 рангу – Акакій Акакійович Башмачкін. Ім'я «Акакій» перекладається як «незлюбивий» Кравець Петрович. «Значна особа».

Образи-символи. Нова шинель – символ справжнього, гідного людини життя. Втрата нової шинелі – символ втрати сенсу життя, втрата ідеї, що надихала його, дала новий сенс існуванню.

Сюжет повісті:

- а) Експозиція — розповідь про департамент та характер Акакія Акакійовича
- б) Зав'язка – виникнення ідеї залатати стару шинель або пошити нову
- в) Розвиток дії – походи Башмачкіна до кравця Петровича, аскетичне існування і мрії про майбутню шинель, пошиття нової шинелі, відвідини іменин, на яких шинель Акакія Акакійовича мала бути «сприснута»
- г) Кульмінація – крадіжка нової шинелі
- д) Розв'язка – безуспішні спроби Башмачкіна повернути шинель; туга героя за шинеллю і його смерть, фантастична історія про привид чиновника, який шукає свою шинель

Художні засоби. Автор використовує гумор, іронію, «сміх скрізь сльози», гротеск. Гротеск — тип художньої образності, який ґрунтується на химерному поєднанні фантастичного і реального, прекрасного і потворного, трагічного і комічного, життєподібного і карикатурного. Гротеск — найвищий ступінь комічного. Особливо яскраво виявляються сатиричні форми гротеску. За допомогою гротеску митець створює специфічний «гротескний» світ, аномальний і дивний світ, в якому реальне та нереальне несподівано постають в органічній єдності.

Реалістичні елементи: описи Петербурга, служби героя, життя чиновників, приготування і пошиття шинелі, поведінка генерала та дрібного чиновника тощо. Опис службових обов'язків героя; зображення побуту чиновника; приготування до пошиття шинелі; байдужість тих, хто мав би захистити

Романтизм : Поява привида в кінці твору; покарання «значної особи»

МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ ГОГОЛЬ «ШИНЕЛЬ»

1. Повість М. В. Гоголя «Шинель» була написана... (1842 р.).
2. Акакій Акакійович мав чин... (титулярного радника).
3. Працівники департаменту до Акакія Акакійовича ставилися... (зневажливо, сміялися з нього).
4. Акакій Акакійович служив... (з любов'ю).

5. Основна тема повісті «Шинель» — ... *(трагедія маленької людини).*
6. Образ шинелі є символом... *(приналежності героя до світу людей).*
7. Гуманістична ідея повісті висловлена в словах... *(«Я брат твій»).*
8. Втрата шинелі для Акакія Акакійовича означала... *(втрату ідеї, що надихала його, надавала новий сенс існуванню).*
9. Що можна сказати про характер Башмачкіна? *(Про його характер нічого не можна сказати, про нього відомо тільки, що він звичайна «маленька людина».)*
10. Як Акакій Акакійович утратив нову шинель? *(її вкрали шахраї на вулиці.)*
11. Як у департаменті дізналися про хворобу і смерть Акакія Акакійовича? *(З департаменту прислали сторожа з наказом, щоб Башмачкін негайно з'явився на роботу.)*
12. Повість «Шинель» належить до циклу творів М. Гоголя... *(«Петербурзькі повісті»).*

Евристична бесіда

- Де відбуваються події, зображені в повісті Гоголя «Шинель»? *(У Петербурзі.)*
- Хто головний герой твору? *(Акакій Акакійович Башмачкін.)*
- Хто є виразником авторського ставлення до героя? *(Молодий чиновник, який нещодавно влаштувався працювати до департаменту.)*
- ◆ Яким ми бачимо головного героя твору? Зачитайте його портрет. *(«Низенького зросту, трохи рябий, трохи рудий, трохи навіть на вигляд підсліпуватий, з невеликою лисиною на лобі, зморшками на обох щоках і кольором обличчя... гемороїдальним».)*
- ◆ Про що свідчить його зовнішність? *(Непомітний.)*
- ◆ Що означає ім'я героя і прізвище? *(Сумирний, син сумирного. (Акакій Акакійович – незлостивий, сумирний у подвійній мірі, прізвище Башмачкін стверджує приналежність до найнижчих верств населення.)*
- Де і ким він працює? *(В одному департаменті, переписувач паперів.)*
- У якому чині перебуває герой? *(Титулярний радник.)*
- Яка його заробітна платня? *(400 рублів на рік.)*
- Головна художня деталь, що підтверджує його злидарське становище. *(Стара шинель Башмачкіна, «капот».)*
- ◆ Як Акакій Акакійович ставився до служби? *(Він служив із любов'ю, хоча міг лише переписувати готове.)*
- ◆ Яким було ставлення до Башмачкіна на службі? *(У департаменті його не поважали, роти насміхалися над ним.) (Його зневажають, над ним постійно знуцаються.)*
- ◆ Чи обурювало це героя? *(Ні. Він завжди залишався спокійним, навіть не припускався помилок у тому, що переписував.)*
- ◆ На що Башмачкін ображався? *(Коли штовхали його під руку і він не міг красиво написати.)*
- Назвіть найголовнішу рису характеру героя. *(Надзвичайна терпеливість.)*
- Кого чи що Гоголь називає головним ворогом титулярних радників? *(Північний петербурзький мороз.)*
- що є улюбленою справою в житті Башмачкіна? *(Його робота, переписування паперів.)*
- Як він розважався? *(Ніяк. Єдиною його розвагою було переписування паперів для себе, вдома. Світ літер – єдиний, де герой відчувається комфортно.)*
- Чому кравець Григорій Петрович не погодився ще раз латати «капот»? *(Шинель Башмачкіна вже роти в такому стані, що згодилася б лише на онучі. Тканина згнила.)*
- Визначте головну манеру спілкування Башмачкіна. *(«Акакий Акакіевич изъяснялся большею частью предложениями, наречиями и, наконец, такими частицами, которые решительно не имеют никакого значения. Если же дело было очень затруднительно, то он даже имел обыкновение совсем не оканчивать фразы, так что весьма часто, начавши речь словами: «Это, право, совершенно того...» — а потом уже и ничего не было, и сам он позабывал, думая, что все уже выговорил»)*
- ◆ Чи мав Башмачкін мету в житті, мрію? *(Ні.)*
- ◆ Коли вона у нього з'явилася та у зв'язку з чим? Коли та у зв'язку з чим у Башмачкіна з'явилася ідея придбати нову шинель *(Стало холодно в старій шинелі.)*

- ◆ Про що він почав мріяти, чи можна його прагнення назвати високими? (Про шинель; убоге життя — убогі мрії.)
- ◆ На які жертви він пішов заради здійснення мрії? (Економив на всьому, відмовився від вечері, свічки увечері, обережно ходив, щоб не стерти взуття.)
- Назвіть вартість пошиття нової шинелі. (150-200 рублів, Петрович пошеє за 80.)
- Скільки грошей було в Башмачкіна? (Лише 40 рублів.) За скільки її пошив Петрович? (12 рублів він узяв за роботу.)
- Як вплинуло на героя прагнення пошити шинель? (З'явилася мета, сенс життя.)
- Як змінилося життя Башмачкіна в зв'язку з необхідністю пошиття нової шинелі? («С этих пор как будто самое существование его сделалось как-то полнее, как будто бы он женился, как будто какой-то другой человек присутствовал с ним, как будто он был не один, а какая-то приятная подруга жизни согласилась с ним проходить вместе жизненную дорогу, — и подруга эта была не кто другая, как та же шинель на толстой вате, на крепкой подкладке без износу. Он сделался как-то живее, даже тверже характером, как человек, который уже определил и поставил себе цель. С лица и с поступков его исчезло само собою сомнение, нерешительность — словом, все колеблющиеся и неопределенные черты»)
- Як відреагували на нову шинель героя його співробітники? (Всі вибігли в швейцарську дивитися на шинель, всі її хвалили, поздоровляли Акакія Акакійовича й вимагали «вспрыснуть новую шинель», чим ввели героя в стан сум'яття.)
- Хто влаштував вечірку замість Башмачкіна? (Помічник столоначальника, що жив у кращій частині Петербургу.)
- ◆ Як поведився Акакій Акакійович на вечорі в помічника столоначальника? (Не знав, куди подіти руки, нудьгував, навіть два бокали шампанського не дали забути, що час іти додому.)
- ◆ Про що це свідчить? (Таке життя для нього чуже, незрозуміле; він не вмів відпочивати так, як інші.)
- ◆ Що трапилося того вечора? Що сталося з Башмачкіним під час повернення з вечірки? (Його пограбували. Якісь «люди з вусами» зняли з нього нову шинель.) У Башмачкіна вкрали шинель.)
- До кого першого кинувся Акакій Акакійович по допомогу? (До будочника — вуличного поліцейського, який виявив повну байдужість і небажання займатися справою Башмачкіна.)
- Яким був наступний крок пошуку шинелі? (Башмачкін звернувся до частного пристава. «Акакій Акакійович вперше в житті захотів показати характер і сказав навідруб, що йому треба персонально бачити самого частного, що вони (писарі — О.Г.) не сміють його не допустити, і що він прийшов з департаменту за казенним ділом...» Частний не дав ходу справі.)
- Як сприйняли на роботу звістку про біду Башмачкіна? (Дехто посміявся, більшість співчувала, зібрали навіть якусь дрібницю на допомогу.)
- ◆ Як до цього поставилися чиновники, будочник? (З байдужістю — будочник; з насмішкою та співчуттям — чиновники в департаменті.)
- Що порадили Башмачкіну? (Звернутися до «значної особи».)
- У якому чині був «значна особа»? (У генеральському й дуже цим хизувався.)
- яка риза є основою системи «значної особи»? (Суворість.)
- Чому Башмачкін з'явився в приймальні «значної особи» невчасно? (Він весело спілкувався з товаришем з дитинства, а Башмачкін перервав ці веселощі.)
- Що викликало гнів «значної особи»? (Слова Башмачкіна про ненадійність канцеляристів. Генерал «розп'як» Башмачкіна й викликав у нещасного тваринний страх перед вищим чиновником.)
- Які наслідки мало на долю Башмачкіна гримання генерала? («На другий же день виявилася в нього сильна гарячка», яка завершилася смертю бідлашного чиновника.)

- Які чутки пішли по Петербургу після смерті Башмачкіна? (*Почали говорити, що біля Калінкіного мосту та в інших місцях почав з'являтися мрець в образі чиновника, що шукає украдену шинель. У ньому впізнали померлого Акакія Акакійовича.*)
- У якому стані перебував «значна особа» після історії з бідним чиновником? (*Він пожалкував, що так повівся й перебував у поганому настрої, навіть хотів виправити ситуацію. Але дізнався, що Башмачкін помер.*)
- Як «значна особа» планував відволіктися від поганих думок? (*Він збирався розважитися зі своєю коханкою Кароліною Іванівною.*)
- З якими словами мрець здер з генерала його шинель? (*«Ага! То ось ти, нарешті! Нарешті, я тебе, той, впіймав за комір! Твоя шинель мені й потрібна! Не потурбувався про мою, та нагримав, - віддавай же тепер свою!»*)
- Як вплинула на генерала пригода з чиновником-мерцем? (*«Він навіть не так часто почав говорити підлеглим: «як ви смієте? Чи розумієте ви, хто перед вами»; а коли й говорив, то вже не раніш, як вислухавши спершу, про що мова».*)
- ◆ Що спричинило смерть Башмачкіна? (*Образа, втрата сенсу існування.*)
- ◆ Яка подія після смерті Акакія Акакійовича збурила життя Петербурга? (*Поява привида, що здирає з перехожих шинелі.*)
- Кого з персонажів творів, вивчених у попередніх творах, нагадує «значна особа», до якої звернувся по допомогу Акакій Акакійович? Чим? (*Очумелова і Тонкого з оповідань А. П. Чехова; чиношануванням.*)
- Який спадок залишив по собі Акакій Акакійович? (*Майже жодного.*)
- ◆ Чим для Акакія Акакійовича була шинель? (*Мрія, мета, предмет гордості, радість, дорожочініність, впевненість, самоствердження, благополуччя, символ високого статусу в суспільстві, ідол, приналежність до світу ситих і забезпечених людей.*)
- ◆ Як вплинула розмова з генералом на Акакія Акакійовича? (*Захворів і помер.*)
- ◆ Як відреагували на сумну подію в департаменті? (*Взяли на місце Башмачкіна нового чиновника.*)
- Визначте позитивні й негативні риси характеру Героя. Підтвердьте свої висновки цитатами з тексту. (*Характер Акакія Акакійовича неоднозначний. У ньому поєдналися позитивні й негативні риси: з одного боку він виявляє вражаючу покірність, смиренність, лякливність, беззахисність, невпевненість в собі. він має і ряд позитивних якостей – щирість, скромність, працелюбність, ретельне виконання посадових обов'язків.*)

21. Інтерактивна вправа «Сенкан»

Акакій Акакійович Башмачкін.

Безправний, принижений.

Переписує, терпить, економить.

Шинель — вершина його мрій.

«Маленька людина».

◆ Образ якого персонажа із вивченого вами раніше творів відповідає цьому визначенню? (*Максима Максимовича М. Лермонтова.*)

◆ Що спільного в образах Максима Максимовича і Акакія Акакійовича? Чим вони відрізняються?

22. Колективне складання порівняльної таблиці образів Максима Максимовича та Акакія Акакійовича

Максим Максимович

Акакій Акакійович

Спільне

Мають схожість в іменах: повторення батькового імені; самозречене виконання службових обов'язків; відсутність особистого життя, сім'ї; відсутність повноти життя; заховані почуття; покірність, вразливість; викликають співчуття у читача

Різне

Романтик, військовий, служить вітчизні, Занурений у власний світ, чиновник, служить

має чин капітана, хоробрий, відкритий, товариський, цінує загальнолюдські ідеали, гарний оповідач, прагне змін у житті департаменту, не має високого звання, сумирний, боязкий, замкнутий, самотній; його ідеал — красиві літери; згодом — шинель; мовлення бідне, примітивне; не прагне змін у житті

Висновок. «Маленька ротики» в образі Башмачкіна більше принижена, обмежена і незахищена, ніж Максим Максимович з «Героя нашого часу» М. Лермонтова. Акакій Акакійович змінюється двічі: після пошиття нової шинелі та після смерті.

Літературний диктант

- 1) Що спонукало М. Гоголя написати про Башмачкіна?(Анекдот.)
- 2) Хто, на думку літературознавців, підказав Гоголю сюжет «Ревізора»? (О. Пушкін.)
- 3) Яку країну Гоголь назвав «батьківщиною своєї душі»? (Україну.)
- 4) До якого циклу належить повість «Шинель»? («Петербурзькі повісті».)
- 5) Якою є люблена справа головного героя? (Переписувати документи.)
- 6) Що стало символом злиденного життя Башмачкіна? (Стара шинель.)
- 7) Щоб стати іншою людиною, Акакію Акакійовичу було потрібно... (пошити нову шинель).
- 8) Що стало з обновкою Башмачкіна в перший же вечір? (Її вкрали.)
- 9) Привид, що блукав Петербургом, зник після того, як знайшов «значну особу» і... (зідрав шинель з її плечей).
- 10) Образ Акакія Акакійовича — це образ... («маленької людини»).
- 11) Яку думку хоче донести до читача Гоголь? (Будь-яка людина заслуговує на повагу.)
- 12♦ Чому Гоголь у фіналі повісті відступив від реалістичного зображення і увів романтичні елементи?(У фіналі М. Гоголь стверджує думку, що у місті, яке спричиняє самотність, несе смерть пограбованій і ображеній людині, ніде шукати захисту, окрім потойбічної сили.)

Тести 1. Гоголь. «Шинель».

1. М.В. Гоголь:
  - а) російський письменник;
  - б) український письменник;
  - в) російський і український письменник.
2. Збірка повістей, яка принесла славу Гоголю, має назву:
  - а) «Вечори на хуторі біля Диканьки»;
  - б) «Арабески»;
  - в) «Миргород».
3. Сюжет «Ревізора» та «Мертвих душ» Гоголю підказав:
  - а) Жуковський;
  - б) Пушкін;
  - в) Крилов.
4. Країна, яку Гоголь назвав «батьківщиною своєї душі»:
  - а) Росія;
  - б) Україна;
  - в) Італія.
5. Повість «Шинель» входить до циклу
  - а) повістей «Вечори на хуторі біля Диканьки»;
  - б) повістей «Миргород»;
  - в) петербургських повістей.
6. Улюблена справа Башмачкіна:
  - а) пришивати гудзики до шинелі;
  - б) переписувати ділові папери;
  - в) ремонтувати взуття.
7. Образом-символом його безпросвітнього життя є:

- а) стара шинель;
- б) потерті чоботи;
- в) драний капелюх.

8. Щоб стати іншою людиною, Акакію Акакієвичу потрібно було:

- а) пошити нову шинель;
- б) полагодити чоботи;
- в) купити новий капелюх.

9. В перший же вечір обновку Башмачкіна:

- а) порвали;
- б) поміняли;
- в) вкрали.

10. Привид, що блукав Петербургом, зник після того як:

- а) знайшов свою шинель;
- б) зідрав шинель з плечей генерала;
- в) помстився викрадачу.

11. Образ Акакія Акакієвича – це образ:

- а) месника; б) «маленької людини»; в) нікчемної істоти.

12. Гоголь хоче донести до читача думку, що:

- а) будь-який злочин мусить бути покараний;
- б) кожна людина повинна прагнути досягти своєї мети;
- в) якою б слабкою не була людина, вона не заслуговує знущання й презирства.

Тести 2.

1. У якому році народився М.В.Гоголь?

- А) 1810; Б) 1809; В) 1807; Г) 1909.

2. Де народився М.В.Гоголь?

- А) с.Великі Сорочинці; Б) с.Диканька; В) м.Полтава; Г) м. Київ.

3. Напишіть назви мінімум 3 творів М.В.Гоголя.....

4. Як звали головного героя повісті «Шинель»?

- А) Василь; Б) Петро; В) Микола; Г) Акакій.

5. Ким працював Акакій Акакійович Башмачкін?

- А) чоботарем; Б) лікарем; В) чиновником; Г) шевцем.

6. Де жив Башмачкін?

- А) м.Київ; Б) м.Москва; В) м. Петербург; Г) м.Полтава.

7. Укажіть, чим займався Акакій Акакійович Башмачкін?

- А) формував архіви;
- Б) переписував папери;
- В) реєстрував папери;
- Г) наглядав за іншими.

8. Чому Башмачкін вирішив пошити нову шинель?

- А) намагався привернути до себе увагу керівництва;
- Б) попередню в нього вкрали;
- В) стара стала не придатна для носіння;
- Г) намагався гарно виглядати.

9. Чому Акакій Акакійович довго не міг придбати нову шинель?

- А) не мав достатньо грошей;
- Б) було вже тепло;
- В) не міг обрати нову;
- Г) не було де придбати.

10. Хто являвся у вигляді привида?

- А) Акакій Акакійович; Б) «поважна особа»; В) швець; Г) генерал.

11. Чому привид, який з'являвся біля мосту, перестав з'являтися?

- А) насправді його і не було;
- Б) отримав те, що хотів;

В) він перебрався в інше місце;

Г) втрутилися священники.

12. Розташуйте в хронологічному порядку події твору «Шинель»:

А) поява примари мерця на вулицях міста;

Б) придбання Башмачкіним нової шинелі;

В) вечірка у товариша по службі;

Г) походи Башмачкіна до начальства;

Д) пограбування на вулиці.

Відповіді:

1. Б 2. А 3. Назви

4. Г 5. В 6. В

7. Б 8. В 9. А

10. А 11. Б 12. Б, В, Д, Г, А

Тести до ЗНО (з відповідями). 19 СТОЛІТТЯ. М.Гоголь

1. Роки життя Миколи Гоголя

А 1788-1824 Б 1814-1841 **В 1809-1852** Г 1799-1837 Д 1814-1861

2. Словами «Моя радість, життя моє! Як я вас люблю! Що всі холодні літописи, в яких я тепер риюся, перед цими дзвінками, живими літописами!.. Це народна історія, жива, яскрава, барвиста, правдива, що розкриває все життя народу» Микола Гоголь у своїх листах відгукнувся про

А українські інтермедії Б романи Вальтера Скотта В твори Пушкіна

Г російську народну пісню **Д українську народну пісню**

3. В історію літератури Микола Гоголь увійшов як

А поет і прозаїк Б поет і критик В поет і драматург

Г прозаїк, драматург, критик і публіцист Д поет

4. Славу оригінального російського письменника приніс Миколі Гоголю твір

А «Тарас Бульба» Б «Мертві душі» **В «Вечори на хуторі біля Диканьки»**

Г «Погляд на утворення Малоросії» Д «Шинель»

5. Гоголь уславився як російський письменник, написавши твір про

А Росію **Б Україну** В Москву Г Петербург Д Рим

6. Олександр Пушкін словами «Вони вразили мене... Ось справжня веселість, щира, невимушена...» відгукнувся про гоголівські

А «Мертві душі» Б «Записки божевільного» **В «Вечори на хуторі поблизу Диканьки»**

Г «Старосвітські поміщики»

Д «Арабески»

7. Повість Миколи Гоголя «Шинель» належить до циклу (збірки)

А «Вечори на хуторі поблизу Диканьки» Б «Миргород» **В «Петербурзькі повісті»**

Г «Арабески»

Д «Вибрані місця із листування з друзями»

8. «Петербурзькі повісті» Миколи Гоголя

А «Невський проспект», «Коляска», «Портрет», «Записки божевільного», «Ніс», «Шинель»

Б «Вій», «Пропала грамота», «Страшна помста», «Зачароване місце»

В «Повість про те, як посварилися Іван Іванович з Іваном Никифоровичем», «Старосвітські поміщики», «Тарас Бульба»

Г «Гравці», «Ранок ділової людини», «Рим», «Ночі на віллі»

Д «Сорочинський ярмарок», «Зачароване місце», «Вій»

9. Джерелом повісті Миколи Гоголя «Шинель» послужив

А сюжет, подарований Олександром Пушкінін

Б канцелярський анекдот, розказаний Миколою Погодінін

В реальний випадок із життя

Г випадок, описаний в історичній хроніці

Д український фольклор

10. Вважав, що вся російська література «вийшла з гоголівської «Шинелі», російський літератор

А Віссаріон Белінський   Б Олександр Герцен   В Антон Чехов

Г Дмитро Писарев   **Д Федір Достоевський**

11. Галерею «маленьких людей» у російській літературі було розпочато у творі

А «Мідний вершник», «Станційний наглядч» Олександра Пушкіна

Б «Герой нашого часу» Михайла Лермонтова   В «Шинель» Миколи Гоголя

Г «Смерть чиновника» Антона Чехова   Д «Лука Прохорович» Євгена Гребінки

12. «Маленька людина» в літературі — це

А людина, для якої характерне відчуження від довкілля, інтелектуальна й моральна зверхність над інертним оточенням, котре його не сприймало, витискаючи на периферію свого існування, переживання глибокого скепсису, притаманного тогочасному поколінню

Б літературна постать, яка за глибиною художнього узагальнення та можливістю філософського осягнення виходить за межі конкретних творів

В людина з нижчих щаблів суспільної ієрархії, яка болісно переживає власну незначущість і закомплексованість, ущемлену гордість і несправедливість

Г людина - громадянин, протестант і борець у типових обставинах її історичного часу

Д герой, який рано «стомився» життям, його охопила меланхолія, «хвороба»; він втратив зв'язок з навколишнім світом, і почуття самотності стало для нього звичним

13. Ім'я головного героя повісті Миколи Гоголя «Шинель»

А Іван Дмитрович Черв'яков   Б Самсон Вирін   В Оксентій Іванович Поприщин

Г Акакій Акакійович Башмачкін   Д Максим Максимович

14. Головний герой повісті Миколи Гоголя «Шинель» служив

А складальником   Б секретарем-референтом   **В переписувачем паперів**

Г начальником департаменту   Д столоначальником

15. У Башмачкіна був чин

А 4-й — таємний радник   Б 5-й — статський радник   В 6-й — колезький радник

Г 9-й — титулярний радник   Д 14-й — колезький секретар

16. Дія повісті Миколи Гоголя «Шинель» відбувається в

А Москві   **Б Петербурзі**   В Києві   Г Римі   Д Миргороді

17. У департаменті, де служить Башмачкін, людину оцінюють за

А здібностями   Б зовнішніми даними   **В чином**   Г зв'язками   Д ерудованістю

18. На образи товаришів по службі Акакій Акакійович відповідав словами

А «Я брат твій»

Б «Облиште мене, навіщо ви мене кривдите?»

В «Як ви смієте? Чи розумієте ви, хто перед вами?»

Г «Ні, краще дайте я перепису що-небудь»

Д «Чи знаєте ви, з ким говорите?»

19. Улюбленою справою Акакія Акакійовича було:

А полювання   Б пиятика   **В переписування паперів**

Г прогулянки вулицями Петербурга   Д купування нового одягу

20. Акакій Акакійович помер після

А пошиття нової шинелі   Б чаювання у чиновника   **В крадіжки шинелі**

Г відвідин «значної особи»   Д застуди

21. Граф Строганов, опікун Московського навчального округу, одного разу сказав

журналістові Коршу: «Які страшні повісті пише цей Гоголь! Я ось прочитав одну, і тепер мені всю ніч сниться застуджений привид, який вимагає від мене...» Що вимагає?

А гроші   Б коштовності   **В шинель**   Г посаду   Д життя

22. Гуманістичний пафос повісті Гоголя «Шинель» виражають слова

А «Що ж робити! Винен петербурзький клімат»

Б «Облиште мене, навіщо ви мене кривдите?»

В «Я брат твій»   Г «Воно, справді, зовсім той...»

Д «І Петербург залишився без Акакія Акакійовича, начебто його в ньому ніколи й не було»

23. Встановіть відповідність між елементами сюжету повісті Гоголя «Шинель».

1 зав'язка   2 кульмінація   3 розвиток дії   4 розв'язка

А крадіжка нової шинелі

Б безуспішні спроби Башмачкіна повернути шинель; туга героя за шинеллю і його смерть, фантастична історія про привид чиновника, який шукає свою шинель

В виникнення ідеї залатати стару шинель або пошити нову

Г походи Башмачкіна до кравця Петровича, аскетичне існування і мрії про майбутню шинель, пошиття нової шинелі, відвідини іменин, на яких шинель Акакія Акакійовича мала бути «сприснута»

Д служба Башмачкіна в департаменті

Ключ: 1В 2А 3Г 4Б

Самостійна робота

1. Літературний напрям, у якому одними з основних ознак є типовість образів і ситуацій, дослідження життя суспільства, психологізм — це:

- а) романтизм;
- б) реалізм;
- в) сентименталізм;
- г) класицизм.

2. Сюжетно-композиційною особливістю твору «Гобсек» О. де Бальзака є:

- а) численні екскурси в минуле;
- б) щоденникові записи головного героя;
- в) «розповідь у розповіді»;
- г) листи героїв, описи їхніх снів.

3. Чиновники повітового містечка вважали Хлестакова з комедії М. В. Гоголя «ревізор» справжнім ревізором, тому що:

- а) їх попередили, що ревізор приїде таємно;
- б) він мав дуже значний і пихатий вигляд;
- в) хтось бачив його в одному з департаментів столиці;
- г) він назвався інспектором, щоб отримати знижки в готелі.

4. Чиновники охоче давали Хлестакову хабарі як гроші в борг, тому що:

- а) він викликав довіру;
- б) вони боялися викриття своїх гріхів;
- в) хотіли підставити городничого;
- г) вони були милосердними й довірливими від природи.

5. Молоді чиновники департаменту, де служив Акакій Акакійович Башмачкін, у повісті М. В. Гоголя «Шинель» так ставилися до головного героя:

- а) знущалися з нього та кепкували над ним;
- б) поважали за старанність у роботі;
- в) байдуже, не помічали;
- г) підлещувалися, щоб виконував за них роботу.

6. Гоголь звернувся в реалістичному творі до фантастики, тому що:

- а) бажав написати свій перший фантастичний твір;
- б) це характерна ознака романтизму, прихильником якого був Гоголь;
- в) не мав на меті придумувати хоч якесь реалістичне закінчення;
- г) хотів відновити справедливість, присоромити людей.

7. Літературний напрям, у якому одними з основних ознак є аналітизм, розкриття впливу соціального середовища на людину, — це:

- а) романтизм;
- б) реалізм;
- в) класицизм;
- г) сентименталізм.

8. Головний твір життя О. де Бальзака, епопея називається:

- а) «Людська комедія»;
  - б) «божественна комедія»;
  - в) «Етюди про звичаї»;
  - г) «Сцени провінційного життя».
9. Обман Хлестакова з комедії М. Гоголя «ревізор» розкрився, тому що:
- а) його видав слуга Осип;
  - б) він сам випадково обмовився;
  - в) перехопили та прочитали його листа;
  - г) справжній ревізор викрив його обман.
10. Кульмінацією в комедії М. В. Гоголя «ревізор» є:
- а) повідомлення, що їде ревізор;
  - б) «парад» прохачів і скаржників;
  - в) брехня Хлестакова про його високе становище в Петербурзі;
  - г) пропозиція Хлестакова дочці городничого.
11. Герой повісті М. В. Гоголя «Шинель» Башмачкін вирішив пошити нову шинель, тому що:
- а) таку умову висунуло начальство;
  - б) захотів здатися багатшим, ніж є насправді;
  - в) стара шинель зовсім зносилася;
  - г) чепурився, тому що шукав собі наречену.
12. «Значна особа» так суворо поставилася до прохання Башмачкіна, героя повісті М. В. Гоголя «Шинель», тому що:
- а) генералові не сподобалася зовнішність відвідувача, його сміливий погляд;
  - б) Башмачкін прийшов без попередження, без рекомендації;
  - в) чиновник знав Акакія Акакійовича як поганого виконавця;
  - г) генерал так поведився з усіма підлеглими.

Достатній рівень

Назвіть ознаки романтизму у творах М. В. Гоголя, наведіть приклади.

Або Назвіть ознаки романтизму у повісті О. де Бальзака «Гобсек», наведіть приклади.

Високий рівень

8. Виконайте одне із завдань (за вибором):

- а) порівняйте особливості втілення теми грошей та їхнього згубного впливу на релігійне суспільство у творах О. де Бальзака та М. В. Гоголя;
- б) порівняйте особливості втілення образів «маленької людини» у творах світової літератури;

Контрольна робота

Початковий і середній рівні

1. До основних ознак реалізму не належать:
  - а) типізація дійсності;
  - б) зображення незвичайних героїв у незвичайних обставинах;
  - в) поглиблений соціальний аналіз;
  - г) головна проблема — взаємини людини та суспільства.
2. Адвокат Дервіль у повісті О. Бальзака «Гобсек» — це:
  - а) головний герой; в) антипод головного героя;
  - б) герой-оповідач; г) сам автор.
3. Місто N у комедії Гоголя «Ревізор» — це:
  - а) плід уяви письменника з позірними проблемами;
  - б) типове провінційне російське місто;
  - в) унікальне місто, яке увібрало всі пороки;
  - г) чарівне місто, де здійснюються будь-які мрії.
4. Повість М. Гоголя «Шинель» належить до:
  - а) «українських повістей»;
  - б) «фантастичних повістей»;

- в) «італійських повістей»;
 г) «петербурзьких повістей».
5. У повісті «Шинель» М. Гоголь використав прийом:
 а) гротеску; в) фантастики;
 б) антитези; г) паралелізму.
6. Яки риси не характерні для гоголівських чиновників?
 А) Страх перед начальством; в) гостинність;
 б) хабарництво; г) використання службового становища.
7. До основних ознак реалізму належать:
 а) пишність, метафоричність, алегоричність стилю;
 б) зображення незвичайних героїв у незвичайних обставинах;
 в) поглиблений соціальний аналіз;
 г) дотримання правила «трьох єдностей».
8. Адвоката Дервіля, який був не із вищого світу, віконтеса де Гранльє приймала в себе в салоні тому, що:
 а) бачила в ньому майбутнього зятя;
 б) він допоміг повернути відібрані маєтки;
 в) постійно потребувала юридичних послуг;
 г) він був репетитором дочки.
9. В основі комедії Гоголя «Ревізор» покладено:
 а) історичні події та особи;
 б) реальні, сучасні авторові події;
 в) вигадані, фантастичні події та герої;
 г) романтичні герої та події.
10. Темою повісті М.Гоголя «Шинель» є:
 а) життя і страждання бідного чиновника;
 б) доля солдата царської армії;
 в) байдуже ставлення «значного лиця» до своїх обов'язків;
 г) поширення злочинності в Петербурзі.
11. Акакій Акакійович із повісті М. Гоголя «Шинель» мав єдине захоплення — ...:
 а) вирізати з дерева порсигари; в) малювати карикатури на ротиї;
 б) переписувати папери; г) вести розмови з Петровичем.
12. «Німа сцена» в комедії «Ревізор» відбулася в...:
 а) експозиції твору; в) у розв'язці;
 б) зав'язці твору; г) розвитку дії.

Достатній рівень

1. Розкрийте образ Гобсека з однойменної повісті О. Бальзака.
  2. Визначте коло проблем, порушених у п'єсі М. Гоголя «Ревізор». Чи актуальними є ці проблеми сьогодні? Свою відповідь обґрунтуйте.
Або
  3. Розкрийте філософію влади золота за образом Гобсека з однойменної повісті О. Бальзака.
  4. Визначте коло проблем, порушених у повісті М. Гоголя «Шинель». Чи актуальними є ці проблеми сьогодні? Свою відповідь обґрунтуйте.
- Високий рівень (спільний для обох варіантів)
 Виконайте одне із завдань.
23. Напишіть твір-роздум «Вплив грошей, багатства на ротиї в часи Бальзака та в наш час».

Розділ 1. Новий глядач- новий театр – нова драма: Генрік Ібсен

Евристична бесіда

- ◆ Що таке драматургічні твори? Назвіть їхні особливості. (Це твори призначені для сценічного втілення. Особливості: рушій дії — гострий конфлікт; відтворення подій як живого процесу; діалогічний виклад художнього матеріал; поділ тексту на дії, картини, яви; наявність ремарок.)
- ◆ Які жанри драматургії ви знаєте? (Драма, комедія, трагедія)
- ◆ Назвіть відомих драматургів, творчість яких ми вивчали в попередніх класах, та їхні твори. (Есхіл «Прометей закутий», В. Шекспір «Ромео і Джульєтта», Мольєр «Міщанин шляхтич», М. Гоголь «Ревізор».)
- Назвіть представників «нової» драматургії (Г. Ібсен, Б. Шоу(Англія), А. П. Чехов(Росія), М. Метерлінк (Бельгія), Ю. А. Стріндберг(Швеція), Г. Й. Р. Гауптман (Німеччина), Е. Золя (Франція), В. К. Винниченко, Леся Українка, М. Г. Куліш та інші — йшли власними шляхами, їхні театральні естетика й поетика дуже різнилися. Але існувала ознака, яка їх об'єднувала: усі вони намагалися створити проблемний театр, мова, стилістика якого максимально наближали його до сучасного читача.
- У чому ж полягає різниця між «старою» драмою та «новою»? («Нова» драма на зламі століть поставила в центрі уваги особистість, проблему не соціальну, а духовну, індивідуальність переживання й відчуття якої визначають загальну атмосферу епохи. Драматурги намагалися показати «трагедію життя», а не «трагедію в житті», закликали до осмислення глибинної суті дійсності, звільнення людського духу, пошуку гармонії. Театр став «інтелектуальним», «дискусійним». На першому плані опинився внутрішній конфлікт, а не зовнішня дія. У «новій» драмі помітні ознаки модернізму: символізму, імпресіонізму, неоромантизму та ін.)
- Засновником «нової» драми був... (норвежець Генрік Ібсен.)
- ◆ Які основні ознаки «нової драми»? (Це драма сильних характерів і великих ідей; в основі сюжету лежить суперечка про основні проблеми сучасності. Таку драму ще називали «п'єсою про людську душу». Композиція п'єси має інтелектуально-аналітичний характер; фінал у ній відкритий.)
- ◆ Поясніть, чому період «нової драми» пов'язують із появою Генріха Ібсена в літературі. (Роком народження нової європейської драми — драми психологічної і соціальної — вважається 1879 рік, коли був написаний «Ляльковий дім».)
- Особливість художнього мислення, творчого методу, який полягає у розкритті трагізму життя через психологічні колізії, поєднання зовнішньої та внутрішньої дії, інтелектуально-аналітичному підході до подій та образів, філософському осягненні дійсності, широкому використанні підтексту, символіки тощо. («Ібсенізм»)
- Чому п'єса «Ляльковий дім» викликала негативний резонанс у суспільстві? Як оцінила її тогочасна критика? (У фіналі героїня йде від чоловіка, покинувши трьох дітей. Така кінцівка викликала бурхливу суспільну реакцію. Нору звинуватили в легковажності та нещирості, а автора твору — у прагненні обмовити шлюб і зруйнувати сім'ю. Багато хто вважав кінець драми неприродним, бо жодна мати не покине своїх дітей. Під тиском громадськості Ібсен переписує кінцівку п'єси. (В останній момент Хельмер широко прочиняє двері до дитячої кімнати, і Нора, побачивши своїх діточок, залишається.). Але потім автор повернувся до першого варіанта.)

- Що таке соціально-психологічна драма? (Соціально-психологічна драма — змалювання високоінтелектуальних людських характерів, досить складних переживання; увага з побутових обставин переноситься на психологію персонажів.) **стор. 237**
- ♦ Які ознаки соціально-психологічної драми притаманні п'єсі «Ляльковий дім»? Визначте у цьому творі ознаки «нової драми». (Актуальність, п'єса- дискусія, боротьба за оновлену драму, тематики, глядачі — учасники драми, відкритий фінал.)
- Дайте визначення **аналітичної п'єси** (-драма, події якої є результатом того, що відбулося до початку твору, своєрідне розслідування таємниць минулого героїв, **стор. 237.**)
- Що таке зовнішня і внутрішня дія? Яка з них є важливішою для аналітичної п'єси?(стор. 240, Зовнішня дія – події, що реально відбуваються на сцені. Внутрішня дія - переживання реальних подій персонажами та стосунки між ними, що складаються на психологічному ґрунті цих переживань)
- Що таке підтекст?(прихований, внутрішній зміст прямого висловлювання)

«Так чи ні»

1. Генріх Ібсен народився в м. Шієні в купецькій сім'ї *(Так!)*
2. Генріх Ібсен народився у 1928 році *(Ні! Генріх Ібсен народився у 1828 році)*
3. Ібсен в дитинстві був оточений любов'ю. Стосунки батька й сина були дуже дружніми *(Ні! Стосунки батька й сина були дуже напруженими)*
4. У 1837 році Ібсен-старший розорився. Для Генріка різкий перехід родини в соціальні «низи» став тяжкою психологічною травмою *(Так!)*
5. З п'ятнадцяти років хлопець мусив самостійно заробляти на життя *(Так!)*
6. Шукаючи роботу, Генрік Ібсен переїхав до містечка Гримстад і влаштувався гувернером у багатій родині *(Ні! Шукаючи роботу, Генрік Ібсен переїхав до містечка Гримстад і влаштувався учнем аптекаря)*
7. Шукаючи шляхів самореалізації, Ібсен починає писати поезії, сатиричні епіграми, малює карикатури *(Так!)*
8. У 1850 р. Генрік Ібсен вирушив до Християнії, щоб стати студентом університету *(Так!)*
9. Свій перший драматичний твір Ібсен написав у Християнії *(Ні! Свій перший драматичний твір-історичну драму «Каталіна» Ібсен написав у Гримстаді)*
10. Історична драма «Каталіна» була написана норвезькою мовою *(Ні! Історична драма «Каталіна», як і другий твір – п'єса «Богатирський курган», були написані данською мовою)*
11. В столиці Ібсен захопився політичним життям *(Так!)*
12. Ібсен Ранній драматургії Ібсена, як до певної міри й зрілим драмам норвезького митця, притаманний романтичний пафос *(Так!)*
13. Перший національний норвезький театр був сформований на основі театральної школи у м.Берген, яку заснував уславлений скрипаль Уле Бюльль *(Так!)*
14. У 1852 році Ібсену було запропоновано посаду штатного драматурга першого національного норвезького театру в м. Берген, в якому працювали видатні норвезькі режисери та актори *(Ні! У 1852 році Ібсену було запропоновано посаду штатного драматурга першого національного норвезького театру, в якому він мусив виконувати обов'язки директора, режисера і навіть бухгалтера)*
15. У 1857 р. на хвилі боротьби за національну драматургію у Християнії виникає «Норвезький театр», керувати яким запрошують Ібсена *(Так!)*
16. У 1858 р. Ібсен одружився і був щасливий у шлюбі *(Так!)*
17. У 1863 році два театри Християнії об'єдналися на основі естетичної програми, а герої вистав заговорили норвезькою мовою *(Так!)*
18. У «Норвезькому театрі» Християнії Ібсен працював до останніх років життя *(Ні! У 1864 р. Ібсен з родиною виїхав у Рим, а згодом переїжджав до інших міст Європи. Місцем постійного проживання Ібсена став Мюнхен)*

19. Ібсен забажав повернутися на Батьківщину у 1891 р., коли вже був прославлений, а його п'єси було перекладено всіма європейськими мовами *(Так!)*
20. Герой драматичної поеми «Бранд» Ібсена, священик Бранд, подібно до гетевського Фауста, над усе прагне досягнути досконалості й духовної свободи *(Так!)*
21. Бранд безкомпромісний і упевнений у своїй правоті, покинутий усіма, гине серед вічних льодів у горах Норвегії *(Так!)*
22. Головний герой п'єси Ібсена «Пер Гюнт» дуже схожий на своїми переконаннями і вчинками на священика Бранда *(Ні! Пер Гюнт і священик Бранд цілковито протилежні один одному)*
23. Важливим досягненням Генріка Ібсена стало створення жанру так званої аналітичної п'єси *(Так!)*
24. Драма «Ляльковий дім» належить до аналітичних п'єс Ібсена *(Так!)*
25. Драма «Ляльковий дім» була поставлена в Україні під назвою «Дівчина з лялькового дому» *(Ні! Драма «Ляльковий дім» була поставлена в Україні під назвою «Нора»)*
26. В історію літератури Ібсен увійшов як творець соціально-психологічної драми *(Так!)*
27. Про неабиякий вплив норвезького драматурга Ібсена на європейський театр у цілому свідчить те, що синонімами до терміна «соціально-психологічна драма» у літературній критиці кінця ХІХ ст. побутовали терміни «нова драма» та «ібсенізм» *(Так!)*
28. Завдяки норвезькому драматургу європейські глядачі поступово засвоювали такі поняття, як «зовнішня дія», «внутрішня дія» та «підтекст» *(Так!)*

«Життєвий і творчий шлях Генріка Ібсена»

«Продовж речення»

1. Ібсен — це... (назва країни) письменник. *(Норвезький).*
2. Народився у невеличкому містечку... *(Шієні).*
3. Ще в дитинстві та за юнацьких літ Ібсен зазнає... *(матеріальних нестатків).*
4. Перший драматичний твір — ... *(«Катіліна»).*
5. Навчався в університеті... *(у м. Кристіанії, нині Осло, столиця Норвегії).*
6. Переїхавши до Бергена, ... *(стає керівником молодого Норвезького театру).*
7. Перша п'єса Ібсена з якою приходять справжній успіх і матеріальна забезпеченість це — ... *(«Комедія кохання»).*
8. Від'їзд Ібсена з Норвегії зумовлений... *(розчаруванням драматурга в скандинавському русі).*
9. Залишивши Норвегію, драматург розпочинає життя у добровільному вигнанні в... *(Римі, Дрездені та Мюнхені).*
10. Широка популярність у всіх скандинавських країнах прийшла після виходу... *(поєми «Пер Гюнт»).*
11. Останній твір Ібсена — ... *(«Як ми, мертві, воскресемо»).*
12. Ібсен здійснив справжній переворот у світовій драматургії завдяки створенню... *(«нової драми»).*
13. Хто із українських письменників пише критичні статті про творчість Г. Ібсена? *(І. Франко, Л. Українка).*

Хронологічний диктант

1. Народився Генрік Ібсен у ... *(1828р.).*
2. Оселився у Грімстаді, продовжив вивчати фармацевтичну справу, а потім — торгував ліками у ... *(1843р.).*
3. Перша п'єса «Катіліна» написана у ... *(1848р.).*
4. Ібсен переїхав до столиці Норвегії, став активним учасником політичного і культурного життя у ... *(1849р.).*
5. Став художнім керівником Норвезького театру у ... *(1857р.).*
6. Постановка «Комедії кохання» відбулася у ... *(1862р.).*
7. Ібсен залишив Норвегію у ... *(1864р.).*

8. Однією із найкращих і найвідоміших у творчості Ібсена стала п'єса «Бранд», що написана у ... (1866р.).
9. П'єса «Ляльковий дім» написана у ... (1879р.).
10. Драматург повернувся на батьківщину і оселився у Крістіані у ... (1891р.).
11. «Норвезький геній» завершив останню драму у ... (1899р.).
12. Генрік Ібсен помер у ... (1906р.).

Г.ІБСЕН «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ». ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ. I ВАРІАНТ.

1. Події в п'єсі відбуваються напередодні.... **(Різдва)**
2. Коли було скрутно, Нора також працювала (що робила?) ... **(плела, вишивала, гаптувала)**
3. Нора позичила гроші для (чого?)... **(лікування свого чоловіка)**
4. Кrogстад урятував Нору (як?) ... **(повернувши боргове зобов'язання)**
5. Гельмер дізнався про таємницю дружини (як?)... **(отримавши листа від Кrogстада)**
6. Фру Лінне запропонувала Кrogстаду... **(поєднати їхні долі)**
7. Нора йде від чоловіка, бо ... **(не хоче більше бути лялькою)**
8. Фру Лінне в молодості відмовилася бути з Кrogстадом, бо... **(на її руках була тяжко хвора мати і двоє молодших братів)**
9. Прочитавши листа від Кrogстада, Гельмер сказав жінці, що вона ... **(не має права виховувати дітей)**
10. Недоліки власного виховання і виховання своїх дітей Нора вбачає в ... **(тому, що не була вільною людиною, а лише лялькою)**
11. Прототипом Нори є ... **письменниця Лаура Кілер**
12. Що пережила справжня Лаура Кілер на відміну від Нори (потрапила до психіатричної лікарні) стор. 240

Г.ІБСЕН «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ». ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ. II ВАРІАНТ.

1. Найбільшим горем для Нори, відколи вона вийшла заміж, була ... **(смерть батька)**
2. Накупивши подарунків на свята, Нора приховала від чоловіка, що вона їла ... **(улюблені мигдалеві тістечка)**
3. Про свою таємницю Нора розповіла (кому?)... **(Кристині, подрузі дитинства)**
4. Кrogстад просить Нору про те, щоб вона ... **(вмовила чоловіка взяти його до себе на роботу)**
5. Нора зізналася Кrogстаду в тому, що вона ... **(підробила підпис батька)**
6. На думку Нори, її стосунки з чоловіком міг зіпсувати той факт, що ... **(вона позичила гроші для його лікування)**
7. Кrogстад не забрав листа зі скрині, бо ... **(про це просила його Кристина)**
8. «Ніхто не жертвує честю задля того, кого любить», - ці слова промовляє в п'єсі ... **(Гельмер)**
9. Драма закінчується тим, що ... **(Нора йде від чоловіка і дітей)**
10. Нора розчарувалася в коханій людині, бо ... **(зрозуміла, що він її не кохає)**

Літературний диктант за п'єсою Генріка Ібсена «Ляльковий дім»

1. Ляльковий дім в однойменній п'єсі Г. Ібсена — це символічний образ. (штучного життя).
2. Чоловік, подруга, оточення бачить головну героїню Нору... (легковажною «пташкою»).
3. Події у творі відбуваються напередодні... (Різдва).
4. Чому сім'я Хельмерів раділа напередодні Різдва? (Чоловік отримав високу посаду й сім'я буде добре забезпечена)
5. Чоловік Нори Торвальд обійняв посаду... (директора Акціонерного банку).

5. Нора попросила чоловіка подарувати їй... (гроші). Який подарунок просила Нора в чоловіка на Різдво? (Гроші)
6. Потайки від чоловіка Нора виплачувала величезний борг протягом. Років. (8.)
7. Героїня твору винна в тому, що ... (підробила підпис на векселі).
8. За жанром п'єси «Ляльковий дім» — це... (соціально-психологічна драма).
9. В основі сюжету п'єси був покладений... (реальний факт).
10. Торвальд говорив: «Майже всі, хто рано схибив у житті, мали брехливих ...» (матерів).
11. Головна героїня «Лялькового дому» Нора бачить сенс життя в. (любові до близьких — до чоловіка й дітей).
12. Основною темою п'єси Г. Ібсена «Ляльковий дім» є... (зображення сімейного життя, духовна роз'єднаність людей).
13. Як Хельмер називає свою дружину? (Білочка, жайворонок)
14. Хто така фру Лінне? (Подруга Нори)
15. Що просить Кронстад у Нори? (Заступитися за нього перед чоловіком, щоб той його не звільняв)
16. Чому Кронстад шантажує Нору? (Вона заборгувала йому, подала вексель батька з підробленим підписом)
17. Чому Нора так зробила? (Щоб урятувати чоловіка)
18. Чому Нора не допускає до себе дітей? (Щоб їм не зашкодити, адже вважає себе негідною їх виховувати)
19. Як відповів Хельмер на настійливе прохання щодо Кронстада? (Відмовив)
20. Що надумала Нора у безвихідній, на її думку, ситуації? Чому не здійснила своїх намірів? (Учинити самогубство; забракло духу)
21. Що запропонувала фру Лінне Кронстаду? Чому? (Об'єднатися, щоб мати, для кого жити)
22. На яке «диво» очікувала Нора? (Що чоловік візьме на себе її провину, зрозуміє її та підтримає)

“Ляльковий дім” аналіз твору

Жанр – соціально-психологічна драма.

Тема: духовне пробудження людини, її прагнення до вільного прояву себе як особистості. «Ляльковий дім» – це розповідь про сім'ю, про людей, які прожили разом багато років, проте так і не зуміли стати щасливими – класичний зразок соціально-психологічної драми.

Центральна тема п'єси “Ляльковий дім” – становище жінки в суспільстві Сучасники сприйняли драму як маніфест фемінізму.

Проблематика: проблема моральної відповідальності людини за свій вибір і за інших людей; «втрати ілюзій» під впливом обставин; істинних і фальшивих ідеалів і цінностей; проблема жіночої емансипації. Проблематика «Лялькового дому» не вичерпується «жіночим питанням»: йдеться про свободу людської особистості взагалі.

Конфлікт: *соціальний* – зіткнення природних людських прагнень з нелюдськими, застиглими догмами суспільства; *сюжетний* – таємниця і «кримінальний» учинок Нори як несвідомий виклик буржуазному життєустрою, його законам; *психологічний* – «пробудження» і духовна боротьба Нори, її бажання по-справжньому розібратися в житті, усвідомити себе як особистість.

Особливості композиції. (3 дії) П'єса має аналітичну композицію, що означає послідовне розкриття внутрішнього неблагополуччя і трагізму, які таяться під зовні пристойною оболонкою. Так поступово осягається внутрішня суть сімейного життя Хельмерів, на перший погляд, щасливого, проте заснованого на неправді й егоїзмі. Дія починається із зображення ілюзії щастя і закінчується його поразкою. Дія п'єси розгортається протягом 3-х днів. У п'єсі компрометується не так «чоловічий світ», скільки суспільство 1870-х років, його норми і установки, мертві закони буржуазного світу. Композиція п'єси «Ляльковий дім» має аналітичний характер. Аналітизм її полягає в тому, що твір розпочинається показом зовнішньої ілюзії щастя, а закінчується катастрофою. Драматург

доводить, що злагода, комфорт, у яких живуть його персонажі, а також нібито доброзичливі взаємини між ними є оманною. У такий спосіб він розкриває суперечності сучасного йому світу. Але драму Г. Ібсена називають не тільки аналітичною, а й інтелектуально-аналітичною, бо вона завершується інтелектуальним осмисленням персонажами власного життя. Головні герої Ібсена не є рупорами його ідей. Вони промовляють те, що диктує їм логіка власного характеру, психологічну глибину якого майстерно розкриває письменник.

Елементи сюжету :

Експозиція: переддень Різдва. Хельмер призначений директором Акціонерного банку. Нора весела, безтурботна й щаслива.

Зав'язка: поява Христини (давньої подруги Нори), а потім Кrogстада у Хельмерів. Христина за допомогою нори одержує роботу в банку, а Кrogstad з вини Торвальда її втрачає. Кrogstad вимагає, щоб Нора вплинула на чоловіка.

Розвиток дії. Кrogstad шантажує Нору. Танець нори. Хельмер одержує листа Кrogстада. Страх Хельмера за своє суспільне становище. Кrogstad повертає боргове зобов'язання Нори. Хельмер «пробачає» Нору.

Кульмінація. Ідейна дискусія між подружжям. Нора заявляє про своє право самостійно мислити, а не приймати усе на віру, робити вибір, а не жити за чиймись правилами, вільно висловлювати свої погляди, а не залежати від чужих думок.

Розв'язка. Відкритий фінал. Щоб знайти себе і «стати особистістю», Нора залишає будинок і дітей.

Символіка драми «Ляльковий дім» – це дім фальшивих цінностей, за якими крилися егоїзм, духовна порожнеча, роз'єднаність людських душ. У цьому домі не жили, а лише грали у кохання, шлюб, сімейну злагоду і навіть людську гідність і честь.

Ялінка (була живою і красивою, і коли її зрізали поступово зав'язла) – подружнє життя Нори (ідеальні стосунки в родині були лише видимістю, насправді кожен із них, як Нора, так і її чоловік по-різному сприймали шлюб, і тому це призвело до трагічної розв'язки)

Мигдалеве печиво (спочатку їла ховаючись від чоловіка, потім – відкрито) – внутрішнє «я» Нори (героїня була для чоловіка лише «лялькою», але потім вона вирішила показати себе зовсім з іншого боку, на що не сподівався чоловік)

Образ Кrogстада – неприємності (Нора грала з дітьми — і раптом зловіщою тінню з'явився Кrogstad, який і розпалив вогнище у родині)

Образ тарантели – передчуття невідворотності катастрофи (Нора танцювала, переживаючи глибокі душевні страждання, вона зрозуміла, що наближалася страшна гроза; танок за контрастом підкреслив напругу душевних сил Нори, адже вона танцювала у той момент, коли вирішувала її доля)

Маскарадні костюми – ролі і маски героїв (зокрема Нори) у реальному житті (настане час, коли маски необхідно буде зняти, тоді настануть справжні неприємності, вирішити які швидко буде просто неможливо)

Втілення рис “нової драми” в “Ляльковому домі”: а) внутрішня дія; б) “дотекстова” зав'язка конфлікту; в) неоднозначне, дискусійне ставлення до героїв і проблем твору; г) відкритий фінал.

Сюжет “Ляльковий дім” Дія відбувається в будинку Хельмера перед Різдром. Нора повертається з міста з подарунками для сім'ї, чоловік докоряє її в марнотратстві: він лише недавно отримав посаду директора банку, і платню йому підвищать тільки через три місяці, а брати в борг для нього абсолютно неприйнятно. Нора, «марнотратчиця», «пташка», «білочка», як кличе її Торвальд, у відповідь тільки віджартується, вона виглядає безтурботною і легковажною. Приїжджає подруга Нори фру Лінне: після смерті чоловіка вона залишилася без засобів до існування і змушена шукати роботу. Нора розповідає їй, що, коли Торвальд був хворий, їй довелося зайняти грошей, щоб за порадою лікарів відвезти його на рік до Італії. Тепер вона змушена виплачувати борг, розповісти про це Хельмеру не може: він думає, що гроші позичив батько Нори. Тепер вона змушена відмовляти собі у всьому і займатися дрібним підробітком. В цей час до Хельмер приходять Кrogstad – у нього Нора позичила гроші. Хельмер позбавив Кrogстада місця в

банку, і тепер той просить Нору вплинути на чоловіка, погрожуючи їй викриттям. До того ж Нора підробила підпис батька на векселі, і Кrogстад знає про це. Нора чесно намагається умовити чоловіка залишити Кrogстада, але той не погоджується, до того ж на це місце він вже взяв фру Лінне. Зрозумівши, що нічого не вийшло, Кrogстад залишає в поштової скриньці лист для Торвальда, в якому описує ситуацію з боргом. Нора вигадує всілякі приводи, щоб не пустити Торвальда до поштової скриньки. Фру Лінне, прагнучи допомогти Норі, відправляєється до Кrogстаду: виявляється, колись вони любили один одного, але вона вийшла заміж за іншого, більш забезпеченого. Тепер фру Лінне пропонує «протягнути один одному руки»: їй хочеться жити заради когось. Кrogстад щасливий і готовий навіть забрати свій лист, а фру Лінне вмовляє його не робити цього: вона вважає, що таємниця повинна розкритися. Торвальд і Нора повертаються з різдвяної вечірки, і нещасливий лист нарешті витягується з ящика. Торвальд розгніваний, він називає дружину лицемірною, брехухою, злочинницею, каже, що не довірить їй виховання дітей. Тут же служниця приносить ще один лист: Кrogстад повернув розписку Норі. Торвальд щасливий, Нора для нього знову перетворюється на «невсипущу-пташку», «голубку». Однак Нора заявляє йому, що йде з дому: «Я була тут твоєї лялечкою-дружиною, як вдома у тата була татовою лялечкою-дочкою <...> Я думаю, що перш за все я людина, так само як і ти, або, по крайній міру, повинна постаратися стати людиною <...> я не можу більше задовольнятися тим, що говорить більшість і що говориться в книгах. Мені треба самій подумати про ці речі і спробувати розібратися в них ».

Генрік Ібсен. «Ляльковий дім»

1. П'єса Генріка Ібсена «Ляльковий дім» - це:
  - а) соціально-побутова драма;
  - б) соціально-психологічна драма;
  - в) історично-філософська драма.
2. Скільки основних персонажів у «Ляльковому домі» Г. Ібсена?
  - А) 7; б) 5; в) 9.
3. Протягом якого часу розгортаються події в п'єсі Г. Ібсена «Ляльковий дім»?
  - а) семи років; б) трьох днів; в) п'яти місяців.
4. Події, зображені в п'єсі, відбуваються напередодні:
  - а) нового року; б) Різдва; в) Великодня.
5. Торвальд Хельмер називає Нору:
  - а) зозулькою; б) жайворонком; в) горобчиком.
6. Торвальд закликає Нору:
  - а) ніколи не позичати гроші; б) економити на одязі і харчах;
  - в) не давати нікому в борг.
7. Головна героїня драми позичила велику суму грошей, щоб:
  - а) поміняти інтер'єр в домі; б) урятувати батька; в) вилікувати чоловіка.
8. Який злочин скоїла Нора:
  - а) витратила велику суму грошей; б) неправдиво свідчила в суді; в) підробила підпис.
9. Після звільнення з міністерства Хельмер поїхав на лікування до:
  - а) Німеччини; б) Італії; в) Франції.
10. Шантажуючи Нору, Кrogстад хотів отримати:
  - а) посаду в банку; б) гроші, позичені в борг; в) частину спадку Норі.
11. Кrogстад погрожував віддати Торвальду:
  - а) компроментуючі фотографії; б) лист; в) вексель з підписом.
12. На вечірку Нора одягла костюм ...
  - а) неаполітанки; б) летючої миші; в) королеви.
13. Нора підготувала танець, щоб показати його на маскарадї:
  - а) танго; б) вальс; в) тарантеллу.
14. Скільки років тривав шлюб Норі і Торвальда?
  - А) 6; б) 8; в) 10.
15. Нора сказала, що ніколи не була щаслива в шлюбі, а тільки:

- а) покірна; б)весела; в) слухняна.
16. Хельмер вважав, що не може заради своєї дружини пожертвувати :
а) посадою в банку; б) честю; в) своїми статками.
17. Нора вважала, що повинна виховати :
а) своїх дітей порядними людьми;
б) себе саму;
в) порядність в чоловікові.
18. Хельмер говорив: «Майже всі, хто схибив у житті, мали брехливих...»
а) матерів; б) друзів; в) батьків.
19. Своє життя в домі Хельмера жінка порівнює з:
а) іграшкою; б) квіткою; в) старцем.
20. Героїня розриває сімейні стосунки з Торвальдом і просить повернути їй:
а) її речі; б) обручку; в) сімейні фото.
21. Нора – це жінка, як прагне:
а) співчуття; б) прощення; в) розуміння
22. В кінці драми Нора називає чоловіка:
а) чужою людиною; б) егоїстом; в) бездушною людиною.
23. Жінка залишила Хельмера через те, що:
а) боялася, що зіпсує чоловікові кар'єру;
б) образилася на чоловіка;
в) хотіла розібратися в собі як жити далі.
24. Що пропонує Торвальд дружині у фіналі драми?
А) забрати з собою дітей;
б) жити як брат з сестрою;
в) розлучитись через три місяці.
25. Героїня драми Г. Ібсена «Ляльковий дім» Нора скоїла такий злочин:
а) підробила підпис на документі;
б) витратила велику суму із сімейного бюджету;
в) без дозволу продала будинок батька;
г) зрадила чоловіка.
26. Наприкінці п'єси Г. Ібсена «ляльковий дім» Хельмер не дозволив Норі виховувати дітей через те, що:
а) вважав її хворою;
б) був упевнений: брехливі матері виховують злочинців;
в) мав для цього цілий штат няньок;
г) бажав, аби вона більше уваги приділяла собі.
27. У драмі Г. Ібсена «Ляльковий дім» Кростад вирішив шантажувати Нору тому, що:
а) заздрив багатим та успішним;
б) прагнув помститися Норі за її неухвагу до нього;
в) намагався розбагатіти;
г) мав утримувати власних дітей.
28. Героїня драми Г. Ібсена «Ляльковий дім» Нора позичила велику суму грошей для того, щоб:
а) урятувати батька; б) допомогти подрузі; в) урятувати чоловіка; г) придбати собі нове вбрання.

Тести ЗНО

1. Роки життя Генріка Ібсена
А 1854-1891 Б **1828-1906** В 1844-1896 Г 1819-1892 Д 1862-1949
2. Творчість Генріка Ібсена є надбанням літератури
А німецької Б англійської В шведської Г **норвезької** Д фінської

3. Генрік Ібсен був одним із творців
 А інтелектуального роману Б епічної драми В театру абсурду **Г нової драми**
 Д народної драми
4. Першою п'єсою Генріка Ібсена є
 А «Примари» **Б «Катіліна»** В «Ляльковий дім» Г «Воїни в Хельгеланні»
 Д «Пер Гюнт»
5. Найповнішим утіленням художньої форми «нової драми» роти п'єси Генріка Ібсена
 А «Будівничий Сольнес» **Б «Ляльковий дім»** В «Жінка з моря» Г «Примари»
 Д «Пер Гюнт»
6. Жанрова специфіка п'єси «Ляльковий дім» Генріка Ібсена
А соціально-психологічна драма Б комедія В трагедія
 Г соціально-історична драма Д фарс
7. Композиція драм Г. Ібсена є
 А психологічною **Б аналітичною** В кільцевою Г параболічною Д лінійною
8. П'єса «Ляльковий дім» належить до ... періоду творчості Ібсена.
 А «імпресіоністичного» Б «символістського» **В «реалістичного»**
 Г «романтичного» Д «модерністського»
9. Внутрішнє життя персонажів п'єси Ібсена «Ляльковий дім» розкривається через
 А діалоги Б ремарки **В підтекст** Г довгі монологи Д декорації
10. Представники «нової драми» зосереджували увагу на
 А історичній проблематиці **Б психологічному підтексті** В зовнішній дії
 Г швидкоплинності проблем Д стосунках персонажів
11. Персонажами п'єси Ібсена «Ляльковий дім» є
 А Фейгін, Ненсі, Роза Мейлі **Б Нора, Кrogstad, Хельмер**
 В Дервіль, Максим де Трай, Фанні Мальво Г Жульєн Сорель, пані де Реналь, Матильда
 де Ла-Моль Д Еліза Дуліттл, Хігінс, Піккерінг
12. Розвиток дії у п'єсі Ібсена «Ляльковий дім» визначається
 А бажанням Хельмера покарати Нору
Б прагненням Нори стати повноцінною особистістю
 В пафосом утвердження справедливості в суспільстві
 Г бажанням Нори пізнати справжнє кохання
 Д бажанням Нори втекти з дому
13. Хельмер, за п'єсою Ібсена «Ляльковий дім», обійняв посаду
 А директора школи Б директора театру **В директора банку** Г директора заводу
 Д директора фабрики
14. Кrogstad шантажував Нору
 А любовними листами Б зробленими потай фотографіями
В підробленим векселем Г вирізкою зі старої газети Д розпискою
15. Сімейне життя подружжя Хельмерів засноване на
 А коханні й повазі одне до одного **Б обмані й егоїзмі** В почутті обов'язку
 Г взаємодомовленості Д дружніх стосунках

16. Багатопланові та багатозначні діалоги, зосередження уваги на внутрішньому стані персонажів, що розкривається через деталі, жести тощо, у творах Ібсена сприяють поглибленню

А сюжету   Б композиції   **В підтексту**   Г фіналу   Д кульмінації

17. Нора, головна героїня драми Генріка Ібсена «Ляльковий дім», вчинила подвиг-провину

—
А втекла з осоружного лялькового дому, забравши із собою дітей

Б вкрала у батька гроші, щоб урятувати хворого чоловіка

В підбила підпис покійного батька, щоб урятувати хворого чоловіка

Г підбила підпис чоловіка, щоб отримати гроші

Д вкрала гроші у Кrogстада

18. Ляльковий дім сімейного життя Хельмерів руйнується через те, що

А Хельмер не кохав Нору   Б Нора не кохала Хельмера

В Хельмер покохав іншу жінку   Г Норі набридли подружні обов'язки

Д він побудований не на взаємній довірі та розумінні

19. Генрік Ібсен зображує головну героїню п'єси «Ляльковий дім»

А зі злістю і обуренням   **Б з повагою та захопленням**

В зі співчуттям її чоловікові   Г з недовірою щодо ролі жінки в суспільстві

Д з жалістю і співчуттям до Нори

20. Нора, головна героїня драми Генріка Ібсена «Ляльковий дім», протестує проти

А примусової жіночої праці

Б «чоловічих» законів у суспільстві

В обмежень у галузі жіночої освіти   Г емансипації

Д руху суфражисток

21. Нора на зауваження чоловіка, що вона передусім дружина й мати, відповідає, що крім того має «священні обов'язки» перед

А суспільством   Б церквою   **В собою**   Г батьком   Д нащадками

Розділ 2. Реалістична драма ХХ ст.:

Бернард Шоу

Спадкоємець Шекспіра

1. Джордж Бернард Шоу – відомий ... (англійський) письменник
2. Народився в родині збіднілого ірландського дворянина в м. (Дубліні)
3. У 15 років став як і батько ... (клерком)
4. Хто підтримав рішення стати письменником? (Мати, що викладала музику і співи)
5. Яким був шлях Шоу в літературу? (в 17 років в Лондоні пише 6 романів, які критика не визнала, тому став оратором і пропагандистом соціалістичних ідей, а потім вирішив стати драматургом і критиком)
6. У 1891 р. було надруковано статтю «Сутність (ібсенізму)»
7. У чому ж полягає «сутність ібсенізму»? (не наслідувати Ібсена, а привертати увагу до болючих проблем суспільства, про які за часів вікторіанства говорити було неприпустимо)
8. Який твір він запропонував новому театру у 1892 році? (П'єсу «Будинки вдівця»)
9. Назвіть цикли п'єс Шоу («Неприємні п'єси», «Приємні п'єси», «П'єси для пуритан»)
10. Шоу започаткував у театрі жанр ... (римейку – від англ. переробка)
11. «Фантазією в російському стилі на англійські теми» Шой назвав свою п'єсу за чеховськими мотивами... («Дім, де розбиваються серця»)
12. У 1925 році Шведська королівська академія присудила Шоу ... (Нобелівську премію)

Галатея, або Попелюшка

1. Шоу написав близько ... (60 п'ес)
2. Репутацію одного з найвидатніших драматургів ХХ ст. принесла йому п'еса... (Пігмаліон. Роман в 5 діях)(1913)
3. Якщо ібсенівські драми умовно називають аналітичними, то за п'есами Шоу закріпилася назва ... (інтелектуальні драми або драми ідей, парадоксальні драми)
4. Дайте визначення терміну інтелектуальна драма (поширена жанрова форма драматургії ХХ ст., у якій основний драматичний конфлікт ґрунтується на дискусії, а його розв'язання зазвичай полягає в перемозі одного з протилежних поглядів на проблему, порушену у творі)
5. З яким давньогрецьким міфом про царя Кіпру пов'язаний сюжет п'еси («Пігмаліон»)
6. Чим займався на дозвіллі цар Кіпру?(скульптором)
7. Що трапилося з Пігмаліоном?(закохався у свій витвір із слонової кістки)
8. Хто оживив статую?(Афродіта)
9. Ім'я дружини Пігмаліона (Галатея)
10. Де римейк в творі Шоу?(Професор фонетики Генрі Хігінс самовпевнено вважає себе новим Пігмаліоном, що створив Галатею (тобто зробив «чарівну леді» з грубої квіткарки Елізи Дулітл)
11. В чому парадоксальність твору?(стор 258, кожне малоосвічене дівчисько можна зробити щасливим, давши йому гуманітарну освіту – це парадокс. Кожного професора можна переконати в обмеженості його універсальної теорії – це другий парадокс.)
12. Чому Шоу заборонив перетворювати Елізу (Галатею) в Попелюшку?(суворо заборонив акторам грати закоханих, стор. 257. Шлях Нори Ібсена повинна пройти Еліза – шлях незалежної жінки. Проте парадокс – здобуття гуманітарної освіти й внаслідок цього пробудження власної гідності відкриє квіткарці з робітничого району шлях до вищих кіл суспільства??)
13. Словникова робота

Трагікомедія — драматичний жанр, якому властиві ознаки водночас і трагедії, і комедії. Основою трагікомедії є трагікомічне світовідчуття драматурга. Джерелом сучасної трагікомедії є європейська «нова» драма. За О. А. Галичем, Шоу називав «трагікомедію Нового часу не трагедією з комедійними вкрапленнями, а комедією, що набуває трагічного змісту».

Парадокс — 1) своєрідна думка, судження, яке має розбіжності із загальноприйнятим, іноді суперечить здоровому глузду; 2) несподіване явище, яке не відповідає загальноприйнятим уявленням. Парадокс викликає здивування, заперечення, спонукає замислитись і визначити власну позицію щодо запропонованої в такий спосіб ідеї, ситуації, характеру тощо.

Літературний диктант

1. Джордж Бернард Шоу - лауреат ... премії (Нобелівської)
2. Для Бернарда Шоу взірцем була творчість... (Генріка Ібсена)
3. Третій цикл п'ес Бернарда Шоу мав назву... («П'еси для пуритан»)
4. Другий цикл п'ес Бернарда Шоу мав назву... («П'еси приємні»)
5. За походженням Джордж Бернард Шоу був... (Ірландець)
6. За релігійними поглядами Бернард Шоу був... (атеїст)
7. Перший цикл п'ес Бернарда Шоу мав назву... («Неприємні п'еси»)
8. Перші свої твори Бернард Шоу підписував псевдонімом... (G.B.S. (Джордж Бернард Шоу))
9. Своє самостійне життя Бернард Шоу почав з ... років (15)
10. У 1884 році Шоу став членом ... товариства (Фабіанського)
11. Б. Шоу вважається в Англії засновником ... («Нової драми»)
12. Чудову освіту Б.Шоу здобув ... (Самотужки)
13. Яка п'еса Шоу принесла йому перший успіх? („Дома вдівця»)
14. В основу сюжету твору Шоу „Пігмаліон» покладено... (давньогрецький міф)
15. Б. Шоу визначив жанр п'еси „Пігмаліон»... (роман)

16. Рік створення п'єси „Пігмаліон»... (1912)
17. З якою метою вперше прийшов батько Елізи в дім Хігінса? (*вимагати грошей*)
18. До кого з жінок Хігінс ставився з більшою повагою? (*до матері*)
19. П'єса Шоу „Пігмаліон» входить до циклу? (*„П'єси для пуритан»*)
20. Чому Еліза у фіналі п'єси залишає дім Хігінса? (*це одна з форм протесту*)

“Пігмаліон” аналіз твору

«Пігмаліон» – п'єса Бернарда Шоу, написана в 1912 році.

Жанр твору «Пігмаліон». (Це драма-дискусія.)

Головні герої – квіткарка з нижчого стану на ім'я Еліза Дуліттл; її батько, який працює сміттярем; полковник Пікерінг; вчений Генрі Хігінс; а також місіс Хілл з дітьми (дочка і син на ім'я Фредді).

Тема твору - духовне пробудження людини за допомогою мистецтва слова, творчості.

Ідея п'єси “Пігмаліон” полягає в тому, що навіть бідна і неосвічена людина може стати культурною і прекрасною, якщо буде трудитися!

Проблематика Шоу поєднав дві однакові теми: проблему соціальної нерівності та проблему класичної англійської мови. Б. Шоу особливо яскраво зміг у своєму творі висвітлити проблему нерівності людей в умовах суспільства. У кінці твору Еліза, вже освічена, залишається ні з чим, як була до цього, тільки з трагічним усвідомленням свого матеріального становища і тонким почуттям безмежної несправедливості до людей з нижчого стану. У підсумку дівчина повертається в оселю Хігінса, але її вже там цінують і приймають як рівну, “свою”, як повноцінну особистість. П'єса має і повчально-виховну цінність, що стосується освіти. Адже правильна освіта і виховання відіграє далеко не останню роль в житті будь-якої особистості. Сам Шоу мету своєї п'єси визначив наступним чином: «” Пігмаліон “- це насмішка над шанувальниками” блакитної крові”...

Композиція

Шоу подав не традиційну структуру: зав'язка - розвиток дії - розв'язка, а дещо змінює її: зав'язка - розвиток дії - "дискусія". У "Пігмаліоні":

- 1. експозиція - несподівана зустріч за випадкових умов двох героїв твору у Конвент-Гардені.;
- 2. зав'язка - парі Пікерінга і Хігінса щодо "створення герцогині з квіткарки";
- Розвиток дії — перетворення з «обшарпанки у герцогиню». Професор Хігінс навчає Елізу мови, допомагає сягнути світ прекрасного, завоювати світ манерами, розмовою, гідністю. Ось наступає кінець експерименту - на прийомі дехто приймає Елізу за угорську принцесу, у неї закохується молодик з вищого світу Фредді.
- Кульмінація — нічна розмова після тріумфу Елізи. Бунт героїні.
- 3. розв'язка - "герцогиня бунтує проти професора", усвідомлення Елізи свого нового становища, розмова з Пікерінгом.
- Відкритий фінал — розв'язка у Шоу стала одночасно новою зав'язкою, початком дискусії. Автор створив дискусійну ситуацію, висунув конфлікт ідей, перетворив хід подій у сутичку протилежних життєвих позицій. П'єса мала відкритий фінал. Прозаїк вважав, що п'єса повинна мати "відкрити" кінцівку, спонукати читача до відповіді на поставлені запитання, до обговорення проблеми. Автор не дав глядачам однозначної відповіді, не показав щасливого фіналу.

Головна ідея п'єси: вищі класи відрізняються від нижчих тільки одягом, вимовою, манерами, освітою – і ці соціальні прірви можуть і повинні бути подолані. Талант Хігінса і благородство Пікерінга дійсно роблять з квіткарки герцогиню, і це можна розуміти як символ майбутнього суспільного прогресу і розкріпачення, до якого закликали Шоу і його однодумці. Для утвердження в суспільстві справедливості, стверджує драматург, головне – перемогти злидні і нещасття. Позбавлення Елізи від цих бід зміцнюють кращі якості особистості, притаманні їй і колись – порядність, почуття власної гідності, душевну чуйність, енергію. На менш сильні характери, начебто Дуліттла-батька, бідність діє руйнівно. Хігінс, який в ході «експерименту» сприяв духовному звільненню Елізи, робив

це ненавмисно, він не в силах стати вище чисто егоїстичних міркувань. Душевна черствість Хігінса, нездатного на розуміння і повагу до Елізи, уособлює бездушність англійського суспільства, і в цьому трагізм фінальної ситуації п'єси.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ ЗА П'ЄСОЮ БЕРНАРДА ШОУ

1. Продовжить фразу: «Воістину щасливий той, кому улюблена справа...»
(дає кошти для життя)
2. Для чого приїхав Пікеринг до Лондона? (зустрітися з Хігінсом)
3. Хто завітав до Хігінса наступного ранку після його знайомства з Пікерингом? (квіткарка)
4. Чому Хігінс погодився навчити правильно говорити Елізу Дулітл?
(парі з Пікерингом)
5. Скільки фунтів просив у Хігінса батько Елізи? (5 фунтів)
6. Хто вмовив Елізу залишитись в домі Хігінса? (місіс Пірс)
7. Чому Еліза пішла з дому? (її вигнала нова дружина її батька)
8. Для чого Еліза хотіла навчитися правильно та красиво говорити?
(вона хотіла працювати у квітковому магазині)
9. Чому Хігінс мог визначити, хто з якої частини світу приїхав?
(він був професором фонетики)
10. Скільки часу треба було Хігінсу, щоб виконати прохання Елізи?
(3 місяці)
11. Скільки Еліза готова була сплатити за уроки Хігінса?
(18 пенсів за годину)
12. Чому Хігінс спочатку не хотів навіть слухати Елізу, коли вона прийшла до нього? (тому що її вимова йому була не цікава)
13. Чим займався професор Гігінс? (Фонетикою.)
14. До якого соціального прошарку належала Еліза? (Кокні.)
15. Коли дівчина відчула себе гідною людиною? (Коли Пікеринг назвав її міс Дулітл.)
16. Де відбувалося перше випробування Елізи як леді? (У місіс Гігінс.)
17. Хто був прихильним до ЕЛІЗИ, турбувався про неї? (Місіс Пірс, економка.)
18. Назвіть того, хто виграв парі. (Гігінс.)
19. Якою Гігінс бачив долю ЕЛІЗИ у подальшому? (Не замислювався над цим; у крайньому разі — візьме шлюб із багатієм.)
20. Чому Еліза розлютилася та втекла, коли «експеримент» скінчився?
(Чоловіки їй навіть не подякували.)
21. Ким був Альфред Дулітл, батько ЕЛІЗИ? (Сміттярем.)
22. Який дар він мав? (Красномовство.)
23. Хто сприяв тому, що батько ЕЛІЗИ розбагатів? (Гігінс.)
24. Чим планувала зайнятися Еліза? (Давати уроки правильної вимови.)
25. У ході експерименту професор поводився з ученицею грубо. Чим зумовлене таке ставлення? (Гігінс нехтує людьми без злого умислу, просто його не цікавлять чужі турботи та інтереси. Імовірно, причина в тому, що професор усвідомлює власну перевагу і не хоче розмінюватися на дрібниці.)
26. Яких соціальних проблем торкнувся письменник? Як вони пов'язані між собою? (Пояснення вчителя. У центрі уваги в п'єсі — проблеми соціальної нерівності та мовленнєвої культури. Письменник вважає, що першу з них можна вирішити за допомогою навчання літературної вимови. Його думку озвучує Гігінс, звертаючись до матері: «Мамо, в житті я не брався за щось поважніше! Якби ти знала, як цікаво майже

- повністю змінити людину, наділивши її зовсім іншою мовою. Адже це означає знищити найглибшу прірву, що розділяє людей і класи».)
27. ♦ Чому Галатея-Еліза не задоволена результатами експерименту? (Професор Хіггінс змінює особистість Елізи, але він зовсім не замислився і, звичайно, не подбав про те, як вона буде жити далі. Герой порівняв себе із творцем — Богом. Фонетичний експеримент Хіггінса, по суті, здійснився за принципом «людина для фонетики», а не «фонетика для людини». Природні сили, що були приспані в Елізи, виявилися набагато більшими, ніж на це міг розраховувати професор фонетики.)
  28. ♦ Коли ми почали читати п'єсу, чого ми очікували? (Мабуть, що Хіггінс закохається в Елізу. Утім, кохання не сталося, сам автор, напевне, був проти щасливої розв'язки. На жаль, таких парадоксів у житті більше, ніж у міфічному варіанті.)
  29. Як Бернард Шоу у передмові до п'єси «Пігмаліон» тлумачив свій задум щодо цього твору? (Як пропаганду фонетично правильної англійської мови.)
  30. З яким давньогрецьким міфом перегукується і назва, і зміст п'єси Бернарда Шоу? (З античним міфом про Пігмаліона та Галатею.)
  31. Де відбувається зустріч квіткарки і професора? (Біля церкви, на вулиці.)
  32. Чому присвятив своє життя професор Хіггінс? (Дослідженню фонетики англійської мови.)
  33. Визначте жанрову специфіку твору «Пігмаліон». (Це драма-дискусія.)
  34. Хто і з ким укладає парі? (Професор Хіггінс з полковником Пікерінгом.)
  35. У чому полягало парі? (Професор Хіггінс за кілька місяців зробить з неосвіченої квіткарки герцогиню.)
  36. Яким є фінал п'єси Б. Шоу «Пігмаліон»? (Відкритим.)
  37. Що Еліза говорить про себе, дискутуючи з Хіггінсом, і в чому вона бачить сенс свого життя? (Вона хоче, щоб її поважали, любили. «Я теж людина, а не бруд під вашими ногами».)
  38. Як можна назвати урок, який у книжці п'єси дає Еліза професорові? (Урок гідності.)

ТЕСТ «ПІГМАЛІОН»

I Рівень

1. Шоу у царині драми продовжував традиції:
  - а) О. Уальда; б) Г. Ібсена; в) А. Чехова?
2. Який письменник зауважив: "Зрозуміти Б.Шоу - це означає зрозуміти ХХ століття":
  - а) Л. Толстой; б) І. Ірвін; в) Четерстон?
3. Яка п'єса Б.Шоу принесла йому перший успіх:
  - а) "Учень диявола"; б) "Пігмаліон"; в) "Будинки вдівця"?
4. В основу сюжету твору Б.Шоу "Пігмаліон" покладено:
  - а) давньогрецький міф; б) анекдотичну ситуацію; в) реальну історію?
5. Б.Шоу визначив жанр п'єси "Пігмаліон":
  - а) лірична комедія; б) роман; в) трагікомедія?
6. Рік створення п'єси "Пігмаліон":
  - а) 1910; б) 1900; в) 1913?
7. Чого навчав Хіггінс Елізу:
  - а) орфографії; б) орфоепії; в) синтаксису; г) правил поведінки?
8. Хто із персонажів п'єси Б.Шоу "Пігмаліон" точніше характеризує людей:
  - а) батько Елізи; б) Хіггінс; в) Еліза Дулітл?
9. З якою метою вперше прийшов батько Елізи в дім Хіггінса:
  - а) до Елізи; б) до матері; в) до домоуправительки?
10. До кого з жінок Хіггінс ставитися з більшою повагою:

- а) до Елізи; б) до матері; в) до домоутрематильки?
11. Хто, на вашу думку, вийшов переможцем у суперечці Хіггінса з Пікерінгом:
а) сам Хіггінс; б) Пікерінг; в) Еліза Дулітл?
12. Хто, на вашу думку, найбільше сприяв успіхові Елізи:
а) Хіггінс; б) Альфред Дулітл; в) Пікерінг; г) Еліза?
13. Героїня трагікомедії Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» Еліза поскаржилася на чоловіків-експериментаторів:
а) місіс Пірс; б) матері Гіггінса; в) своєму батькові; г) матері Пікерінга.
14. Наприкінці п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» Еліза вирішила займатися:
а) філологією; б) флористикою; в) рекламою; г) торгівлею.
15. Герой твору Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» Гіггінс залишив Елізу у себе вдома для того, щоб:
а) одружитися з нею;
б) здійснити філологічний експеримент;
в) вона допомогла його економіці по господарству;
г) зробити її компаньйонкою своєї матері.
16. У п'єсі Г. Ібсена «Ляльковий дім» Хельмер так відреагував на перший лист Крогстада:
а) сказав Норі, що вони разом подолають усі труднощі;
б) пробачив Норі обман;
в) розгнівався, звинуватив Нору в усіх гріхах;
г) звелів забиратися геть.
17. Прототипом Елізи із п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» є героїня давньогрецького міфу:
а) Персефона; б) Евридіка; в) Галатея; г) Афродита.
18. Еліза не мала бажання брати шлюб із багатієм, тому що:
а) була закохана в бідного сусіда; б) спочатку сама хотіла розбагатіти, побачити світ;
в) вважала це торгівлею собою; г) її батько це не схвалював.
19. Де відбувається перша зустріч квіткарки і професора?
А) на майдані Б) біля церкви В) на базарі Г) на пристані Д) в будинку професора
20. Хто і з ким заключає парі?
А) Еліза з Хіггінсом Б) Альфред Дулітл з Хіггінсом В) Альфред Дулітл з Пікерінгом
Г) Хіггінс з Пікерінгом Д) Пікерінг з Елізою
21. Чому присвятив своє життя професор Хіггінс?
А) системі навчання англійської мови Б) написанню словника
В) дослідженню фонетики англійської мови Г) написанню книги
Д) пошуку ідеальної нареченої
22. Який герой, нагадує, на думку Шоу, вічний образ Дон Жуана?
А) Еліза Б) Пікерінг В) Фредді Г) Хіггінс Д) Дулітл
23. Як завершується експеримент професора Хіггінса?
А) поразкою Б) перемогою В) суперечкою Г) нічиєю Д) невідомо
24. Як можна назвати урок який дає Еліза професорові у кінці п'єси?
А) урок мужності Б) урок доброти В) урок толерантності
Г) урок гідності Д) урок вдячності
25. Альфред Дулітл змушений читати лекції для послідовників.
А) «Ліги моральних реформ» Б) «Ліги аморальних реформ»
В) «Ліги фонетичних реформ» Г) «Ліги виховних реформ»
Д) «Ліги дурних реформ»
26. На прийомі в посольстві Еліза грає роль...
А) графині Б) герцогині В) княгині Г) маркизи Д) баронеси
27. Науковий прилад, яким користується професор Хіггінс.
А) фотограф Б) фонограф В) фонотон Г) магнітофон Д) патефон
28. Книга, яку написав Пікерінг.
А) «Розмовний словник» Б) «Розмовний щоденник» В) «Розмовний санскрит»
Г) «Індійський санскрит» Д) «Індійський словник»
29. Пікерінг має звання.

А) професор Б) доцент В) підполковник Г) полковник Д) консул

30. Назва та ідея п'єси «Пігмаліон» взяті.

А) з біблійної притчі Б) з давньогрецького міфу В) зі скандинавської легенди
Г) з комедії Шекспіра Д) власна вигадка Шоу

Самостійна робота за п'єсою Бернарда Шоу «Пігмаліон»

1. Засновниками «нової драми» є

А) Генрік Ібсен; Г) Антон Чехов;
Б) Микола Гоголь; Д) Бертольд Брехт;
В) Жан Батіст Мольєр; Е) Бернард Шоу.

2. Бернард Шоу – це

А) американський драматург; В) ірландський драматург;
Б) французький драматург; Г) норвезький драматург.

3. Вкажіть п'єси, які написані Бернардом Шоу:

А) «Ревізор»; Г) «Ляльковий дім»;
Б) «Пігмаліон»; Д) «Свята Жанна»;
В) «Дім, де розбиваються серця»; Е) «Три сестри».

4. Яке твердження щодо біографії та творчості Бернарда Шоу є НЕВІРНИМ?

А) Бернард Шоу – Нобелівський лауреат з літератури.
Б) Бернард Шоу – лауреат премії «Оскар» за кращу акторську гру в п'єсі «Пігмаліон».
В) Бернард Шоу написав роль Елізи Дулітл для актриси Стелли Патрик Кемпбелл.
Г) Бернард Шоу іде за Генріком Ібсеном в розробці «драми ідей».

5. Вкажіть особливості «нової драми»:

А) значна роль ремарок; Г) єдність місця дії;
Б) відкритий фінал; Д) міфологічний сюжет;
В) зіткнення різних життєвих позицій; Е) використання сатири.

6. На початку твору «Пігмаліон» квіткарка Еліза відзначалася:

А) жахливою мовою; В) шахраюванням;
Б) потворною зовнішністю; Г) легковажною поведінкою.

7. «Тоді чи смію я просити вас не приходити на сніданок у халаті чи, принаймні, не користуватися ним як серветкою так часто, як ви це робите ... І коли ви будете такі добрі, що не їстимете всього з однієї тарілки, та пам'ятимете, що не можна ставити каструлю з вівсянкою на чисту скатертину...». Кому ці поради дає місіс Пірс?

А) Елізі; В) Альфреду Дулітлу;
Б) Генрі Гігінсу; Г) полковнику Пікерінгу.

8. «Злякалась, батечку. Злякалася. Буржуйська мораль схопила ще одну жертву». Про що так говорить містер Дулітл?

А) про своє багатство; В) про свій шлюб;
Б) про Елізу-леді; Г) про необхідність покинути роботу сміттяря.

9. «Але тільки від вас я навчилася справді гарних манер — тож саме гарні манери роблять із жінки справжню леді, чи на так?». До кого звертає ці слова Еліза?

А) до Гігінса; В) до полковника Пікерінга;
Б) до місіс Гігінс; Г) до Фредді.

10. «Я дам оголошення в газети про те, що ваша герцогиня — всього лиш квіткарка, яку ви навчили, і що ця квіткарка навчить будь-яку дівчину, як стати герцогинею — за ті самі півроку ще й за тисячу гіней». Чим хоче займатися Еліза?

А) флористикою; В) бути світською дамою;
Б) фонетикою; Г) бути квіткаркою.

Відповіді

1. А, Г, Є;	6. А;
2. В;	7. Б;
3. Б, В, Д;	8. В;
4. Б;	9. В;
5. А, Б, В;	10. Б.

11. Продовжить фразу.

А) жанровий різновид драматургії наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст., у якій рух сюжету визначає зіткнення ідей, світоглядних позицій і думок персонажів, - _____.

Б) несподіване, непередбачуване твердження (думка, висновок), що суперечить ustalеним традиціям, правилам, нормам; суперечність, що досягається в результаті формально правильного міркування, - _____.

В) дія п'єси «Пігмаліон» відбувається в _____ (вказати місто).

Г) назва твору відсилає над до міфу про Пігмаліона, яки був славетним давньогрецьким _____.

Відповіді

11. А) драма ідей, нова драма;
 Б) парадокс;
 В) Лондоні;
 Г) скульптором.

12. Виведення формули успіху Елізи-Галатеї

Літературна мова + бездоганні манери + велике бажання змінитися +
 + наполегливість = справжня леді

Контрольна робота

Початковий і середній рівні

1. Засновником «нової драми» драми вважають:

- а) А. Чехова; в) М. Метерлінка;
 б) Б. Шоу; г) Г. Ібсена.

2. П'єса «Ляльковий дім» — це:

- а) сатирична комедія; в) п'єса-дискусія;
 б) соціально-побутова драма; г) соціально-психологічна драма.

3. Нора, героїня драми Г. Ібсена «Ляльковий дім», вісім років приховувала, що:

- а) її шантажує Кростад;
 б) змушена віддавати великий борг;
 в) закохана в доктора Ранка;
 г) витратила батькові гроші.

4. Визначте, які риси характеру не притаманні Торвальду Хельмеру:

- а) жорстокість та егоїзм;
 б) хвальковитість та лицемірство;
 в) компромісність та розуміння;
 г) самовпевненість та кар'єризм.

5. Риси характеру, властиві головній героїні п'єси Б. Шоу «Пігмаліон»:

- а) легковажність, безсоромність;
 б) пихатість, зарозумілість;
 в) почуття власної гідності та природна моральність;
 г) цинізм та кар'єризм.

6. Основна проблема п'єси Б. Шоу «Пігмаліон»:

- а) кохання і сім'я; в) доля таланту в мистецтві;
 б) освіта й виховання; г) кар'єризм та підприємливість.

7. «Ібсенізм» — це...:

- а) дотримання положень «старої драми»;
 б) пародіювання творів Ібсена;
 в) копіювання творів Ібсена;

г) дотримання положень «нової драми».

8. Основна проблема п'єси «Ляльковий дім» — це проблема:

а) батьків і дітей; в) становлення жінки як особистості;

б) вірності та зради; г) влади грошей.

9. Нора, героїня драми Г. Ібсена «Ляльковий дім», позичила гроші, щоб:

а) мати привабливий вигляд, красивий одяг;

б) урятувати чоловіка;

в) урятувати батька;

г) дати дітям гарну освіту.

10. Яким є насправді Торвальд Хельмер, він показав, коли:

а) отримав листа від Кростада;

б) дістав підвищення по службі;

в) дізнався про кохання Ранка до Нори;

г) у Нори не виходив на репетиції танець тарантела.

11. Головна героїня п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» Еліза, яку професор Хіггінс випадково зустрів на вулиці, вирізнялася:

а) не зовсім чесним ставленням до покупців;

б) пихатістю, грубістю;

в) жахливою вимовою;

г) лагідністю, відкритістю, гарними манерами.

12. Про що замислювався Хіггінс із п'єси «Пігмаліон», коли розпочинав експеримент?

а) Про те, що скаже батько дівчини;

б) що буде робити Еліза далі;

в) що скажуть у вищому світі;

г) як зробити з квіткарки герцогиню.

Достатній рівень

1. Визначте ознаки «нової драми» у творі Б. Шоу «Пігмаліон». Або Визначте ознаки «нової драми» у творі Г. Ібсена «Ляльковий дім».

2. Схарактеризуйте один із образів (з творів цієї теми.), який вам найбільше запам'ятався.

3. Порівняйте античний міф про Пігмаліона із твором Б. Шоу.

Високий рівень

1. Напишіть твір-есе за темою «Значення досконалого володіння мовою для успішного життя»(за твором Б. Шоу та на основі особистих спостережень за сучасним життям).

ЧАСТИНА ШОСТА

Література ХХ-ХХІ ст.: життя, історія, культура

Шолом-Алейхем

Штрихи до портрета Шолом-Алейхема

1. Шолом-Алейхем — видатний... (єврейський письменник.) Єврейський Марк Твен

2. Його справжнє ім'я — Шолом Наумович (Рабинович.)

3. У перекладі з мови ідиш «Шолом-Алейхем» означає («Мир вам».)

4. Соломон (Шолом) Наумович (Нохумович.) Рабинович народився 1859 року у місті (Переяславі на Полтавщині (тепер Переяслав-Хмельницький Київської області).

5. Навчався в хедері — (єврейській початковій релігійній школі.) Згодом під впливом єврейської просвітницької літератури здобув загальну освіту, навчався у повітовій школі.

6.3 1876 року працював (домашнім учителем) у єврейського магната Елімелеха Лоева.

7. У 1880-1882 роках Шолом-Алейхем працював громадським рабином (*рабин* — *духовний наставник*) у *Лубнах*. Після одруження з донькою Лоева у 1883-1887 рр. жив і працював у *Білій Церкві*.

8. Упродовж 1887-1890, 1893-1905 рр. жив у *Києві*, де вів торговельні справи. Після єврейських погромів у Києві в жовтні 1905 року переїхав до *Львова*.

9. Упродовж 1907-1914 рр. жив в *Італії та Швейцарії*.

10. 1915 року переїхав до *Нью-Йорка*, де й помер 13 травня 1916 року.

11. Поява творів Шолом-Алейхема відкрила нову сторінку в розвитку новітньої прози *мовою ідиш*.

12. Головні герої Шолом-Алейхема — бідні *«маленькі люди»*, які, незважаючи на важке, злиденне життя, оптимістично дивляться у майбутнє, з гумором оцінюють своє становище, вірять у справедливість та мудрість Творця.

13. Творчість письменника забарвлена *українським колоритом*, у творах подано описи української природи, використано українську лексику, фольклор.

14. Більшість подій, про які пише Шолом-Алейхем, відбуваються в *Україні*. Утім, українські міста та їхнє населення у творах Шолома-Алейхема відіграють хіба що роль декорацій, на тлі яких розгортається драма єврейської громади. Часом він надавав містам і містечкам умовні назви: Єгупець (Київ), Бойберик (Боярка), Чорноморськ (Одеса), тітка Рейзя (Росія).

15. Визначити жанр твору Шолом-Алейхема «Тев'є-молочар» дуже складно, бо це й *притча, і сповідь, і монолог, і біографія, й енциклопедія єврейського побуту*. Вишукане переплетення жанрів породжує надзвичайно цікавий твір

16. Доведіть, що Шолом-Алейхем був багатогранною особистістю. (*Він відомий як прозаїк, драматург, критик, поет, видавець літературних альманахів, чудовий читець власних творів.*)

17. Головні **теми повісті** «Тев'є-молочар» — тема історичного зламу, який пройшов через долю людини і життя єврейського народу на межі XIX—XX століть, а також традиційна для літератури XIX століття тема «маленької людини». Тев'є успадкував типові риси «маленької людини»: низьке походження і становище в суспільстві, доброту, нездатність до злих учинків.

18. На які дві великих групи можна поділити всіх персонажів повісті? (Персонажі, що належать до світу бідних і світу багатих.)

“Тев'є-молочар” аналіз твору

Автор – Шолом Алейхем

Рік написання -1894—1914

Жанр – новелістична повість

◆ **Тематика** твору Шолом-Алейхем а «Тев'є-молочар». (історія життя бідного єврея Тев'є; показ життя єврейського життя на прикладі родини Тев'є; вибір життєвого шляху; ставлення до шлюбу.) «Тев'є-молочар» – твір про життя єврейського народу в першому десятилітті XX ст. Філософські проблеми, які письменник вирішує у творі не являються вселенськими. Але вони розкривають цілий світ мудрості через звичайні побутові теми: – мир і злагода у великій сім'ї; як вдало видати заміж дочок; як побільше заробити грошей, від яких залежить існування родини.

Головні герої: Тев'є— батько **сімох** дівчат. Голда, Цейтл, Голд, Хава, Шпринця, Бейлка

Головні та другорядні герої твору Головні герої

Тев'є Працьовитий, комунікабельний, глибоко віруюча людина, любить з будь-якого приводу цитувати Святе Письмо, філософ, має почуття гумору, мудрий, вмє прощати, щиро вболіває за долю своїх дітей

Автор (Шолом-Алейхем.) Мудрий, співчутливий, спостережливий, має почуття гумору Другорядні герої

Голда	Турботлива, любляча, вважає за щастя заможне життя, а не шлюб у любові; дуже релігійна, тому не може простити Хаві її зраду вірі. Голда помирає, так і не змирившись із загибеллю Шпринці
Цейтл	Відмовляє заможному залицяльникові, не хоче багатства: вона готова їсти раз на три дні, але вийти за коханого. Жінка щаслива з чоловіком, хоча живуть вони злиденно. Після смерті чоловіка Цейтл разом з дітьми повертається до батька
Годл	Закохалася у бідного студента, що навчав грамоти дітей Тев'є. Молоді справляють тихе весілля, після чого Перчик відразу їде. Незабаром і Годл вирушає за чоловіком: він перебуває на засланні за революційну діяльність
Хава	Хава закохалася в представника іншої віри. Батько попереджає доньку, щоб вона трималася від православного писаря подалі, адже у Священному Писанні сказано, що кожен повинен шукати собі рівню. Хава не згодна: люди самі поділили себе на євреїв і неєвреїв, багатих і жебраків. Заради коханого Хава змінює віру
Шпринця	Шпринця закохується у сина багатой вдови Арончика. Рідні хлопця роблять все, щоб розлучити молодих, підштовхнувши нещасну дівчину до самогубства
Бейлка	П'ята, найкрасивіша, дочка Тев'є, вибирає багатого жениха, підрядника, хоча не любить його. Тев'є намагається відмовити дочку виходити заміж за розрахунком, але Бейлка каже, що зараз інші часи і треба думати про себе. Проте дівчина дуже нещаслива у шлюбі, лле сльози й до, і після весілля

Сюжет Життя не щадить Тев'є та його дочок. Помирає дружина Тев'є Голда. А в довершення усіх злиднів євреїв виселяють за царським указом з їх рідного села, за «межі осідлості». Тев'є має сім гарних, працюючих, розумних дочок. По-різному склалися їхні долі. Старша Цейтл, не бажаючи пов'язати свою долю зі старим заможним м'ясником Лейзером-Вольфом, одружується з бідним кравцем Мотлом, який згодом помирає від сухот. Інша дочка Тев'є — Годл закохується в революціонера Перчика і вирушає разом з ним на заслання у Сибір. Хава, порушивши заповіти батьків, виходить заміж за неєврея, писаря Федька, та приймає християнство. За традиційними юдейськими уявленнями, така дочка вважалася померлою і за нею мали справляти траур. Але на самоті Тев'є спадає думка: «А що таке єврей і не єврей? І навіть Бог створив євреїв і неєвреїв? А якщо вже створив і тих, і інших, то чому вони мають бути отакі роз'єднані, чому повинні ненавидіти один одного?..» Дочка Шпринця, закохавшись у багатого, але нікчемного і самозакоханого Арончика, втопилася, вражена його віроломством. Трагічно складається і доля сумирної Бейлки, яка виходить заміж за нелюбого багатія, аби забезпечити батькові старість.

Проблематика твору «Тев'є-молочар»

Філософські проблеми	Життя і смерті, віри, сенс буття, щастя, багатство й бідність, національність	Вірить у Бога й покладається на нього у всіх своїх справах; хоча інколи дорікає йому за ті випробування, які він йому посилає; ставить йому «незручні запитання»
Морально-етичні проблеми	Уявлення про хороше й погане, правильне й неправильне, добро і зло	Ставлення до далеких родичів і до всіх євреїв як до близьких, до рідних; вияв гостинності; прощення провин та ін.
Психологічні проблеми	Ставлення до інших, до різних подій і неприємностей, до дотримання іншими норм	Тев'є за свої послуги просить мало й щиро радіє з того, що його високо цінують; думає, як не шокувати дружину відмовою від пропозиції м'ясника; з розумінням

— Простий, на перший погляд, твір насправді порушує глобальні проблеми філософського, морально-етичного та психологічного характеру. Усі вони актуальні для головного героя та його родини, про що свідчать розлогі міркування Тев'є та його незримий діалог зі Святим Писанням. Його устами, безперечно, говорить сам автор.

Повість Шолом-Алейхема «Тев'є-молочар» сповнена оптимізму та доброти, хоч і зображує важке життя Тев'є і його родини. У монологів головного героя є місце і дотепним жартам, і кумедним містечковим історіям. Молочар розмірковує над невеселими проблемами, з якими йому випало зіткнутись, однак не скаржиться на долю. На власному прикладі він показує, що треба з гумором ставитися до складнощів, уміти бути вдячним за ті щасливі моменти, які є в житті кожної людини, а якщо вже не вистачає сліз — сміятися.

Літературний диктант

- 1) Представником якого народу є письменник? (Єврейського.)
  - 2) Як перекладають псевдонім Шолом-Алейхем? («Мир вам».)
  - 3) Де проживав письменник? (Тривалий час в Україні, потім — у Нью-Йорку.)
  - 4) Від чийого імені ведеться розповідь у творі? (Від імені головного героя Тев'є.)
  - 5) Що робив Тев'є, перш ніж став молочарем? (Возив колоди з лісу.)
  - 6) За яку послугу Тев'є отримав корову? (Допоміг жінкам, що заблукали в лісі.)
  - 7) Хто такий Менахем-Мендл? (Далекий родич дружини Тев'є.)
  - 8) Як його прийняли в родині Тев'є? (Як найдорожчого гостя.)
  - 9) Яку справу запропонував Менахем-Мендл Тев'є? (Вигідно вкласти гроші на біржі.)
  - 10) Скільки грошей дав Тев'є Менахему-Мендлу? (100 карбованців.)
  - 11) Що трапилося з грошима Тев'є? (Менахем-Мендл програв гроші.)
  - 12) Що відчув Тев'є до Менахем-Мендл, коли за декілька тижнів знайшов його у місті? (Жалість.)
  - 13) Яку справу мав м'ясник до Тев'є? (Хотів одружитися із Цейтл.)
  - 14) Як поставилася донька молочника до багатого залицяльника? (Дівчина не хоче заміж за багатого, а мріє одружитися з коханим.)
  - 15) Хто, на думку Тев'є, категорично б не погодився поступитися доньці? (Мати.)
  - 16) Яку хитрість придумав Тев'є, щоб і матір дала згоду на шлюб? (Вигадав страшний сон, у якому йому заборонялося одружувати доньку з удівцем.)
  - 17) З ким одружується Цейтл? (З бідним кравцем.)
  - 18) Кого обрала собі в чоловіки Голд? (Студента.)
  - 19) Чому Хаву вважали зрадницею? (Вийшла заміж за православного писаря.)
  - 20) Що сталося зі Шпрінцею? (Утопилася в річці через нещасливе кохання.)
- ◆ Що таке комічне? Які види комічного існують? (Відображення дійсності, яке супроводжується сміхом. За ступенем гостроти викриття й засудження виділяють 3 прояви комічного у творі: гумор, сатира, сарказм.)
  - ◆ Що таке сатира? (Особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає у різкому висміюванні, гострому викритті та засудженні корінних пороків суспільного чи побутового життя.)
  - ◆ Що таке іронія? (Художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення.)
  - ◆ Що таке гумор? (Співчутливе, незлобне висміювання в художньому творі окремих недоліків суспільного і побутового життя або вад людського характеру.)
  - ◆ Що таке парадокс? (Думка, судження, що має різкі розбіжності зі звичайним, загальноприйнятим і суперечить (іноді тільки на перший погляд) тверезому глуздові.)
3. Установіть відповідності. Поєднайте цитати та засіб комічного

Цитати

Засіб
комічного

- а) «Аж гульк — не знати, звідки воно береться, — щастя насувається з усіх боків» 1) Сатира
- б) «Якщо кожна дитина варта, як моя Голда хоче мене переконати, мільйон, то я найбагатший від найбагатшого єгупецького багатія» 2) Іронія
- в) «Ви не переживайте, у мене ваша корова і доїтемється, і молоко даватиме» 3) Парадокс
- г) «...Вона (як уявляв собі жінку Тев'є, коли раптом розбагатіє) набула зовсім іншого вигляду, багатійки з подвійним підборіддям і з разком перлів на шії; вона пиндючиться і лас покоївок на всі заставки» 4) Гумор

Відповіді: а - 3, б - 2, в - 4, г - 1.

Тести

1. Від чийого ім'я йдеться розповідь?
А) автора Б) Голди В) Тев'є
2. Як Тев'є заробляв гроші, коли був бідним?
А) возив людей до Єгупця Б) возив колоди з лісу на вокзал В) працював на будівництві
3. Кого зустрів у лісі Тев'є?
А) двох жінок Б) старця В) ведмедя
4. Що робили жінки в лісі?
А) збирали гриби Б) збирали лікарські трави В) пішли подихати повітрям і заблудилися
5. Що поросили жінки у Тев'є?
А) показати дорогу додому Б) завезти їх у Бойберик В) перевезти через міст
6. Хто були ті жінки?
А) дружина і мати багатія Б) мандрівниці В) селянки
7. Яку винагороду попросив Тев'є за свою допомогу?
А) карбованця Б) два карбованці В) троячку
8. Як віддячила від себе врятована жінка?
А) поцілувала Б) дала корову В) одне бажання
9. Скільки грошей отримав Тев'є?
А) 37 карбованців Б) 35 карбованців В) 27 карбованців
10. Що придбали на отримані гроші Тев'є з дружиною?
А) пару коней Б) корову В) давали в борг під відсотки
11. Кому розповів свою історію Тев'є – молочар?
А) своїм дітям Б) сусідам В) Шолому-Алейхему
12. За жанром твір – це...
А) повість Б) оповідання В) казка

Правильні відповіді:

1. В, 2. Б, 3. А, 4. В, 5. Б, 6. А, 7. В, 8. Б, 9. А, 10. Б, 11. В, 12. А.

Літературний диктант.

1. Скільки років працював Шолом-Алейхем над твором «Тев'є – молочник»? (20 років)
2. Яку форму для свого твору обрав автор? (Монолог Тев'є в явній ромові з Шолом – Алейхемом.)
3. Хто був літературним прототипом Тев'є? (Єврей – прикажчик Тевель.)
4. Що допомогло Тев'є стати молочником? (Випадкова зустріч з двома жінками.)
5. Коли Тев'є прийшов до висновку: «Гроші ... треба заробляти кривавим потом, мозолі натерти!» (Коли втратив гроші на біржі.)
6. Скільки дочок було у Тев'є? (Сім.)
7. Чому він не видав Цейтл за багатого Лейзер-Волфа? (З повагою ставився до її вибору.)
8. Чому було швидким весілля Годл і Перчика? (Перчику потрібно було поїхати)
9. Чому Тев'є, зустрівши по дорозі Хаву, відвернувся від доньки? (Вона вийшла заміж за писаря Федька.)

10. Яке горе спіткало молочника після приїзду вдови з Катеринослава? (Шпринця утопилася.)
11. Чому до овдовілого Тев'є прийшла громада? (Щоб вигнати із села.)
12. З якої книги автор використовує цитати? (Із Біблії.)

«Вогонь горить ясно»: Рей Бредбері

Найщасливіший письменник

1. Батьківщина письменника (Америка)
2. Що спільного і чим відрізняються «Пігмаліон» Шоу і «451 за Фаренгейтом» Бредбері? (та ж іронія і парадокси, але не впевнено і затишно читачу, а ніяково й моторошно від такої перспективи розвитку людства, як у Бредбері)
3. Вже за життя Бредбері став загально визнаним письменником – тобто ...(класиком)
4. Яку літературу називають класичною? (визнану зразковими скарбницями загальнолюдських цінностей, більшість класичних творів входить до шкільних програм)
5. Яку літературу називають масовою? (розважальні та повчальні твори, які друкуються великими накладками)
6. Назвіть типову ознаку творів для масового читання (пригодницький або романтичний сюжет, який має напружену зовнішню динаміку і щасливий фінал)
7. Назвіть поширені жанри масової літератури (бульварні, детективні, кримінальні романи, комікси, трилери, фантастика й фентезі)
8. Що таке рецензія? (один із жанрів критики: газетний, журнальний або розміщений в Інтернеті відгук на художній твір з метою його аналізу й оцінки)
9. Назвіть один із найпопулярніших нині жанрів (наукова фантастика)
10. Кого з письменників любив Бредбері і вважав своїм вчителем романів? (Ф. Достоєвського)
11. Американський письменник віддавав перевагу класиці, а саме своєю «сімейкою» вважав Ж. Верна, Уеллса, Е. По, Флеша Гордона та Бака Роджерса...)
12. Елітарна література – це ...(книжки для небагатьох інтелектуалів)
13. Обовязкове тло фантастичних подій, один із героїв його творів – це рідне американське містечко (Вокіган)
14. Назва автобіографічної повісті («Кульбабове вино»)
15. Своє перше оповідання написав в (11 років)
16. Яке жартівливе пророцтво отримав у 12 років на карнавалі («Ти будеш жити вічно»)
17. Перша публікація Рея відбулася, коли йому було (18)
18. Чому вирішив займатися самоосвітою? (небуло достатньо грошей на коледжі та університеті, тому три дні щотижня впродовж 10 років проводив у ... бубліотеці)
19. Коли було видано перший роман Бредбері? («Марсіанські хроніки», 1950 р.)
20. Кому присвячений цей твір? (Дружині Маргарет Макклюр)
21. Як було названо кратер на Місяці (Кульбабовим)
22. Найвідоміший роман Бредбері («451 за Фаренгейтом», 1953 рік)
23. Яке оповідання покладено в основу твору? («Пожежник»)
24. Крім оповідань, повістей і романів, Бредбері писав ...(сценарії до фільмів)
25. А ще фантаст, хоч і соромився, але складав ...(вірші)
26. Як називалася поетична збірка і коли її видав? («Коли слони в останній раз у дворику цвіли, у віці 53 років)
27. Чим, крім літератури, займався Бредбері? (стор. 277, розробляв космічний атракціон для парку розваг, створення комп'ютерної гри...)

Бесіда за змістом твору

Частина перша

Так приємно було...

1. Що означає температура 451 градус? (температура, за допомогою якої загорається папір)

2. Хто головний герой твору?(Гай Монтег)

3. Його професія.(Пожежник)

Опишіть одяг пожежних (чорний шолом із цифрою 451, брезентові куртка, на рукаві емблема - саламандра, на грудях диск із феніксом)

Словник символів.

Символіка на одязі пожежників теж відображає протиріччя між їхніми минулими і теперішніми обов'язками.

Саламандра – істота, яка може, за повір'ям, існувати в огні, є символом цієї небезпечної праці.

Фенікс – птах (орел), що кожні 500 років, за легендою, відроджується з попелу, є символом рятівних можливостей пожежників.

Отже, кардинальні зміни, які відбуваються в роботі пожежників в майбутньому, підкреслюють жорстокість і цинізм суспільства. Воно є ворогом справжньої духовності.

4. Кілька вечорів відчував чийсь присутність на вулиці, поки таки зустрівся з... (Кларіс Маклелен)

5. Скільки років дівчині? (17)

6. Що сказала про себе дівчина?(що божевільна і схибнула)

7. Скільки років Гаю?(в 20 став пожежником, вже 10 років – значить йому 30 років)

8. Як ставляться до пожежників?(Їх бояться)

9. Чим займаються пожежники?(не гасять, а навпаки палять книжки)

10. Що протизаконно в професії пожежних (читати книжки, які палять)

11. Що ще дивне в світі, у якому живуть наші герої?(ракетні автомобілі мчать так швидко, дядько Кларіс одного разу спробував їхати повільно, то його на два дні посадили до в'язниці. А ще раз арештували за те, що йшов пішки. Почастішали випадки самогубств)

12. Що Гаю здалося дивним біля будинку дівчини?(усі вікна світилися, дівчина назвала свою родину дивною, бо зараз рідко зустрінеш таке – мама, тато і дядько сидять разом і розмовляють)

13. Що ще дівчина знає таке, чого напевне не знає Гай (уранці на траві лежить роса, бачить маленького чоловічка на місяці)

14. Чому дівчина гуляє вночі?(Мабуть, та ж причина, що дядька арештували, коли вдень ходив пішки, а що можна побачити...Зачитати уривок, стор 280 «Мені іноді здається, що водії тих автомобілів не знають, що таке трава чи квіти...»)

15. Яке дивне і хвилююче запитання задала дівчина Гаю на прощання?(«Ви щасливий?»)

16. А чи був Гай щасливим?(стор. 281: «Звісно щасливий. Що я нещасний? – запитував він у порожніх кімнат... У чому річ? – спитав Монтег у свого другого підсвідомого «я»... стор. 282: «Пітьма. Він не був щасливий... він носив своє щастя, як маску, а дівчина зірвала її...»)

17. Опишіть кімнату, в якій жив Монтег.(стор. 282, 1 абзац: «Монтег прочинив двері спальні й наче опинивсь у мармуровому холодному склепі...»)

18. Хто «чекав» Монтега дома?(Холодна байдужа дружина у навушниках, яка жила у світі своєї музики з радіоприймача)

19. Що сталося з Мілдред цієї ночі?(Випила зайву пляшечку снодійного і Гай знайшов дружину напівмертвою, стор. 282)

20. Чому Кларіс йшла на прийом до психіатра?(божевільна. Бо робила незрозумілі речі: збирала колекцію метеликів, пила дощову воду.)

21. Хто почав вороже реагувати на роботі на Монтега?(програмований механічний пес – ідеальний убивця, який знаходить своїх жертв за особливостями хімічного складу)

22. Як ви думаєте, чому пес так почав реагувати на Гаю?(бо він почав задавати собі дивні запитання, намагався уявити почуття людини, чия бібліотеку спалила його команда. Заговорив з колегами про те, що ніби колись давно пожежники гасили пожежі, а не розпалювали їх...)

23. Хто входив до складу команди?(Четверо: Гай, Бітті, Стоунмен, Блек)

24. До кого полетіла команда за сигналом тривоги і як себе вели?(До старої жінки, грубо. Вдарили жінку по обличчю, виламували сокирами незамкнені двері, галасували...)

25. Чому раніше Гай цього не помічав?(бо завжди спочатку приїздила поліція, жертві заклеювали рота пластиром , звязували і кудись відвозили «жуком» - автомобілем. Людей вони раніше не заставляли, а речі не відчувають болю, не кричать і не плачуть, як ця жінка. Тому сумління його ніколи не мучило)
26. Чому Монтег страшенно розлютився?(бо хтось сьогодні помилився і ця жінка псувала усталений ритуал, примушувала відчувати провину)
27. Що мимоволі зробив Гай, а як він сам себе заспокоював, його руки?(Заховав одну книжку під пахву)
28. Що зробила жінка, коли пожежники облили все гасом?(спалила себе разом з книжками сірником, який задалегідь сховала в долоні)
29. Як цього разу поверталися пожежники додому?(Мовчки, не дивлячись один на одного, відчуваючи на собі осуд і презирливий погляд жінки)
30. Чим здивував колег Бітті, **брандмейстер - начальник** пожежної команди? (він точно повторив слова жінки, ще й пояснив їх. Сам дивується , що напханий всякими цитатами й висловами, стор. 286)
31. Які стосунки у Гая з дружиною (вона видавалася зовсім чужою)
32. Про що дізнався від дружини про Кларіс (Що вона загинула, а родина кудись виїхала)
33. Що ще тривожило і мучило Гая?(спогади про те, як разом з книжками спалили жінку)
34. Що вперше за 10 років роботи спало Монтегу на думку?(за кожною книжкою стоїть людина, яка плекала свої думки на папері...)
35. Хто прийшов провідати Гая під час хвороби?(брандмейстер Бітті)
36. Про що розповідав Бітті Гаю і чому?(про роботу пожежників колись і тепер, чому виникла потреба спалювати книжки і позбуватися людей, які читають)
37. Перекажіть стисло лекцію Бітті, зупинившись на думках, цікавих для вас (1. Все почалося з ХХ століття, коли все стало масовим- кіно, радіо. Телебачення. Твори класиків скорочуються- роман можна прочитати стисло зо 2 хвилини. Навіщо навчатися – треба розважатися. Треба, щоб людина завжди перебувала в натовпі – відчуття стадності, щоб не мати часу думати. Більше фільмів, а поживи для розуму менше й менше. Читача цікавлять лише комікси, еротика. «До чого ж тут пожежники?» - запитує Гай. 2. Слово «інтелектуал» стало лайкою стор. 289 : «Пригадайте, адже у вашому класі був обдарований хлопчина. Чому його ненавиділи? Ми повинні бути однакові – тоді всі будуть щасливі, не буде велетів, на яких треба рівнятись.
38. Як Бітті називає людей, які люблять читати?(**книгогризи**, яких терпіти не може)
39. Тож коли всі будинки стали вогнетривкими, на пожежників лягли інші обовязки, які?(стежити, щоб нічого не бентежило нашого розуму. Знищити все, що викликає тривогу)
40. На питання Гая, як могло трапитися, що Кларіс була не така і померла, що відповів Бітті?(Стор. 290, останній абзац: « Спадковість і оточення – дивні речі. Не дуже просто позбутися всіх **диваків... вона хотіла знати не те, як щось робиться, а чому. Така допитливість може бути небезпечною.**)
41. Зачитайте кінець лекції про боротьбу з дивачками- небажаними проявами (Стор. 291)
42. Як називає себе і пожежників?(Борцями за щастя, які протистоять тій купці людей, які своїми суперечливими теоріями й думками хочуть зробити всіх нещасними)
43. Що під час лекції хвилює і дратує Гая?(Дружина Мілдред, яка хоче збити йому подушку і знаходить там книжку, боїться, що вона його видасть)
44. Чи зрозумів Бітті, що сталося? (Так, він просто не подав виду , але коли прощався, то сказав наостанок, що хоч раз за життя у пожежника буває така хвилина, коли йому хочеться дізнатися. Що ж написано. Стор. 291, останній абзац. Стор. 292, 1 абзац)
45. Про що запитав Монтег?(що буде, коли пожежник випадково візьме додому книжку?)
46. Що порадив Бітті?(стор. 292: «цілком зрозумілий вчинок. Природна цікавість, ми дозволяємо пожежнику тримати книжку протягом доби. Якщо він потім сам її не спалить, ми це зробимо за нього»)
47. Що подумав, але не сказав Гай на запрошення Бітті вийти сьогодні у нічну зміну?(«Я ніколи більше не прийду»)

48. Про що розповів дружині після того, як Бітті поїхав?(Що ховає книжки за вентиляційною решіткою)

Частина друга

Решето і пісок

1. Як поставилася до читання книжок Мілдред?(вона залишилася до них байдужою, але хвилювалася, що про заборонені книжки дізнається Бітті)
2. Про що жалкував Гай і кого згадав?(що не має вчителя, щоб розтлумачити незрозуміле. Згадав про колишнього викладача англійської мови Фабера, який потайки читав вірші і дав йому свою адресу)
3. Що запитав у Фабера, якого не видав і адресу якого зберіг, по телефону?(скільки примірників Шекспіра, Платона, Біблії залишилося в світі?)
4. Чому Фабер не відповів?(Сприйняв це як провокацію і поклав слухавку)
5. Чому Гай все таки поїхав до професора? (показав врятовану книгу і запропонував передрукувати її)
6. Яку книгу він врятував?(Біблію)
7. У чому був переконаний професор?(Що цивілізація мчить до загибелі)
8. Що може врятувати цивілізацію (війна, яка зруйнує заведений порядок і дасть поштовх повернутися до книжок)
9. Чим ще поділився професор з Монтегом?(пристрій, через який могли чути один одного і розмовляти)
10. Що зробив Гай, роздратований галасом подруг Мілдред?(вирішив їх спантеличити, показавши книжки)
11. Що порадив зробити професор Фабер?(перетворити все на жарт: прочитати якийсь вірш і спалити книжку)
12. Яка неприємна ситуація виникла?(Одна з гостей, прослухавши поезію, розридалася)

Частина третя

Вогонь горить ясно

1. На який виклик примчала команда наступного дня?(Гаю треба спалити власний будинок)
2. Хто викликав пожежників (Мілдред, її подруги)
3. Чим погрожував Гаю Бітті?(що знайде того, хто допоміг Гаю порозумнішати, здогадався і про пристрій)
4. Як зреагував на ці погрози Гай?(Вбив брандмейстера, оглушив двох інших пожежників, спалив механічного пса)
5. Тікаючи до Фабера, як помстився пожежникам?(Підкинув у дім пожежника останні чотири книжки, які забрав зі схованки й подав сигнал тривоги)
6. Чому він це зробив (Зачитайте стор. 293 курсивом «Я знаю, що роблю зле, але ваш чоловік чинив так само з іншими...»)
7. Яку новину сповістив йому Фабер?(Що почалася війна і біля залізничної колії отаборилися люди, переслідувані урядом)
8. Кого він знайшов у мандрівному таборі(професорів різних університетів і священника)
9. Що нові друзі показали йому по телевізору?(як поліція влаштувала полювання на Монтега і інсценувала фінал погоні, зловивши невинного чоловіка, якого назвали Монтегом)
10. Що дивного було в його нових знайомих. (кожен тримав у пам'яті одну чи кілька книжок)
11. На що вони сподіваються?(Що після війни люди захочуть скористатися їхніми знаннями, і вже 20 років надіються, що їхні книжки будуть надруковані)
12. Чому Монтегові було байдуже, що на місто летять бомбардувальники?(бо люди там не залишають на землі нічого доброго і нічого не дають один одному)
13. Які слова сказав ватажок табору?(стор. 294: «Ми-ніщо, але те, що ми зберігаємо в собі, колись може допомогти людям»)

Найщасливіше суспільство

- 1.Що для Бредбері найважливіше?(Теплі стосунки між людьми)
- 2.Чим є, за словами автора, наукова фантастика?(«казкою, яка навчає моралі»)
- 3.Що називають утопією?(з грец. «немісце», тобто місце, якого не існує; твори, які описують ідеальне суспільство)
- 4.Чи можна назвати роман Бредбері утопією? Чи схоже описане в ньому технічно досконале суспільство споживання й розваг на ідеальне?(Ні, герої підсвідомо не хочуть жити. Мілдред випиває склянку снодійного, а лікарі говорять, що маємо до десятка таких випадків щодня.... чому її подруга ридас, почувши, але не зрозумівши вірш)
- 5.В яких країнах Бредбері спостерігав таку тенденцію «ощасливлення» людей (Америка і СРСР)
- 6.Отже, чи можна назвати твір утопією?(Ні, це антиутопія- не ідеальне суспільство, а недолуге – в якому дбають лише про те, щоб людині було не важко, не сумно, не нудно)
- 7.Як побудовано зазвичай сюжет антиутопії?(цілком щасливий герой, але щось його бентежить. Потім відбувається певна подія, що змушує героя переглянути своє життя і світ критично і ставить незручні запитання, на які неможливо відповісти чесно. Потім знаходить однодумців)
- 8.Які передбачення Бредбері справдилися в реальному житті?(стор. 297, курсивом: « Практично все, описане збулося: вплив телебачення, зростання...»)
- 9.Символом чого є спалена книжка?(символ занепаду цивілізації)
10. Чому спалення книжки подібне до спалення людини?(це знищення особистості, яка мислить інакше)
11. Як називається суспільство, що контролює слова й навіть думки своїх членів (тоталітарним)
12. Що робить людину щасливою?(тільки творчість і спілкування)
13. Яка думка Бредбері про комп'ютер? (Він проти комп'ютера: **у школі треба читати і писати....**)
14. Провідні мотиви твору (Майбутнє суспільства; знецінення культури; книги як скарбниця духовних надбань людства, їх читання і розуміння; мотив пожежі як руйнації всього духовного; мотив тотального контролю та інакомислення та ін.)
15. ♦ Де відбуваються події роману? (У недалекому майбутньому в США.)
16. ♦ Що сталося з суспільством? Чому воно прийшло до такого фіналу? (Люди перестали думати, читати, спілкуватися. Перестали цінувати родину, дітей навіть власне життя. Вони працюють, розважаються, ганяють на супершвидких автомобілях по місту, коли їм ставало сумно. Нікому немає діла до того, що в країні йде війна.)
17. ♦ Чому книжки спричиняють таку ненависть, чому їх бояться? («Вони показують нам пори на обличчі життя».)
18. Із якої події почалося духовне пробудження Монтега? (Із зустрічі з Кларіс. Після розмови з дівчиною Гай усвідомив, що він нещасний.)
19. Як розмови з Кларіс вплинули на Монтега? (Монтег більше не міг працювати, як раніше, спілкуватися з товаришами по службі, з дружиною. Безглузда загибель Кларіс збільшила прірву між ним і оточенням. Герой всерйоз замислився про світ, який доти сприймав як звичний та зрозумілий.)
20. Як питання духовної культури і ставлення до неї висвітлено в романі «451 за Фаренгейтом»? (Бредбері розкриває це питання через тему книги, ставлення суспільства до культури читання та духовної спадщини людства, що міститься в книжках.)
21. Чому цивілізація майбутнього бореться з книжками, переслідує книголюбів? (Книга в романі — головний ворог тоталітарної держави, адже вона змушує мислити, сумніватися. Книга є тим небезпечним інструментом, що протистоїть масовій свідомості, може порушити цілісність створеного державою суспільства, націленого на розваги.)

22. Ще одна тема, яку підняв Бредбері у своєму романі,— людина і техніка. Яке місце займає техніка в житті героїв? Вона ускладнює чи полегшує життя? Аргументуйте свою відповідь.
23. Два технічні прилади в романі набувають символічного значення — це механічний пес і телевізійна вітальня. Як ви вважаєте, що вони символізують, чому здаються читачеві зловісними, жахливими? (Механічний пес і телевізійні стіни — це символи механізації людства. Перший є втіленням тотального контролю держави над людиною, другі символізують байдужість, занепад душі та інтелекту.)

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИКТАНТ. Р. БРЕДБЕРІ «451 ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ»

1. Події в романі відбуваються (де і коли?)... (в недалекому майбутньому в США)
2. Замислитися над тим, що діється навколо, Гая Монтега спонукав(ла) ... (Кларіс Маклелан)
3. Механічного пса до дверей Монтега прислав ... (брандмейстер Бітті)
4. Сигнал тривоги на Монтега та його дім був поданий (ким?) ... (подругами жінки та нею самою)
5. Монтег спілкувався з Фабером за допомогою ... (зеленої кульки)
6. Жінку Монтега - Мілдред – цікавлять лише ... (телешоу і радіопередачі)
7. Продовжіть думку Фабера: «Пересічні письменники лише ковзають по ...» (життю)
8. «Це те саме, що намагатися загасити пожежу з водяного пістолета», - так думав Монтег про (що?)... (свою дурну затію – читати книжки подругам жінки)
9. Наприкінці твору звучить легенда про ... (птаха Фенікса)
10. Книга за Р.Бредбері – це ... (думка, життя, культура, знання, індивідуальність, особистість).
11. Нова сусідка Гая Монтега сказала йому, що боїться своїх однолітків, бо ... (вони вбивають один одного)
12. Основне завдання пожежників у романі - ... (спалювати книги)
13. Одування Гая Монтега почалося з ... (книжки)
14. Сховати книжки у помешканні пожежників, аби посіяти зерна сумніву серед самих паліїв, пропонує Монтегу ... (Фабер)
15. Разом із зеленою кулькою був спалений ... (брандмейстер Бітті)
16. Гай Монтег, утікаючи від механічного пса, приєднується до ... (гурту вигнанців-інтелектуалів)
17. Продовжіть думку Фабера: «Справжні письменники пов'язані з ...» (життям)
18. «Книжки – лише одне із вмістилищ, де ми зберігаємо те, що боїмося забути» - ці слова належать ... (Фаберу)
19. Люди, на думку Р.Бредбері, розівчилися робити найголовніше, те, що відрізняє їх від тварин, - ... (думати)
20. Ідея роману - ... (освіта та читання книг врятують світ від загибелі).

Теоретичний практикум. Знайти відповідність між визначенням і літературознавчим терміном.

А. Твори, в яких розповідається про майбутнє людства.

Б. Зображення в художній літературі небезпечних наслідків цивілізації для майбутнього людства.

В. Особливий вид літератури, який у художніх образах втілює більш чи менш науково обґрунтоване життя людини і суспільства в майбутньому.

Г. Твори, які малюють майбутнє прекрасним і гармонійним.

1. Утопічна література.

2. Антиутопічна література.
  3. Науково-фантастична література.
  4. Футуристична література.
- Ключ: А-4; Б-2; В-3; Г-1.

Аналіз «451° за Фаренгейтом» Бредбері

Автор – Рей Бредбері

Рік написання – 1953

Жанр – соціальна антиутопія

Тема – Побудова суспільства в майбутньому. Тяжке прозріння людини в тоталітарному суспільстві

Ідея – Читання книг, освіта врятують світ від загибелі

Проблематика – Знецінення культури, тотального контролю, інакомислення, натовп і влада

Символіка – механічний пес — символ тоталітаризму, репресії, він нагадує про покарання за незгоду з суспільством, за намагання вибитися із «загального кола»

Головні герої Гай Монтег, пожежник; Мілдред Монтег, дружина Гая, здатна зробити донос владі на чоловіка; Кларіса, молода дівчина, подруга Гая; Фабер, професор, друг Гая; Брандмейстер Бітті, капітан пожежників

Всіх героїв роману можна розділити на дві групи: тих, які читають книжку і тих, які не читають. Мілдред не читає, постійно дивиться телевізор, забула навіть, де і коли вперше зустрілася зі своїм чоловіком, не має про що з ним говорити, не хоче мати дітей, вимагає грошей; Місіс Фелпс не читає, поміняла трьох чоловіків, байдужа до кожного, «у мене немає дітей, та й хто, будучи при своєму розумі, захоче їх мати»?; Місіс Бауеллс не читає, «це не так страшно: дев'ять днів з десяти діти в школі, а коли вони приходять додому, я заганяю їх в вітальню і вмикаю телевізор, це як закинути брудний одяг у пральну машину» Фабер читає, «мені аж болить від того, що відбувається», допомагає Гаєві Монтегу врятуватися «радіопередавач, читає Біблію»; Кларіс Маклелен читає, як і вся її сім'я. з нею цікаво поговорити навіть про найменші дрібниці «як вам не соромно, ви ні в кого не закохані» (про кульбабу, про дощ), вміє дружити, брандмейстер Бітті читає, вважає себе невинним, бо люди самі перестали читати, продовжує цитату про Рідлі («з божою поміччю, Рідлі, ми сьогодні запалимо таку свічку, якої їм не загасити довіку», «світ спокійно обходиться без книг», цинізм переходить у відчай, прагне смерті). Гай Монтег спочатку з одними, потім з іншими «я не хочу робити тільки те, що мені скажуть, я не хочу переходити на чийсь бік»

Історія написання За визнанням самого письменника, задум роману «451° за Фаренгейтом» виник, коли він дізнався про спалення бібліотеки в Олександрії. Ця подія має як мінімум чотири передбачуваних датування, а сам Бредбері говорив про неї як про те, що трапилося «3000 років тому». Чому саме «451° за Фаренгейтом»? Тому, що саме за цієї температури починає горіти папір. Цей роман Рей Бредбері писав на взятій напрокат друкарській машинці в публічній бібліотеці Лос-Анджелеса. В основі тексту невидана розповідь «Пожежний» (1949), а також оповідання «Пішохід». Роман був написаний 1953 року, і в ньому описано уявне майбутнє Америки. Утім, коли читаєш, виникає враження, ніби це майбутнє уже настало. Найжахливіше й надивовижніше те, що великий фантаст і вигадник Бредбері нічого не вигадав. Усе описане вже було або є зараз.

По суті, роман являє собою історію духовного становлення Гая Монтега. Чи відрізнявся герой від інших пожежників до того, як його життя почало змінюватись? Аргументуйте свою відповідь. (Монтег відрізнявся від тих, хто його оточував: він таємно збирав і тримав удома бібліотеку: помічав те, що відбувається навколо, відчував інших людей. Ще за кілька днів до зустрічі з Кларіс герой інтуїтивно передчував цю подію. Його особливість розумів Бітті (ймовірно, саме він налаштував механічного пса проти Монтега), про неї говорила Кларіс. Вона також зазначила, що бути пожежником не личить Монтегу.)

Гарпер Лі. «Убити пересмішника». Літературний диктант.

1. Гарпер Лі родом зі штату ... (Алабама, США).
2. Штат Алабама був центром боротьби... (за права афроамериканців).
3. Народилася в сім'ї ... (юриста).
4. Лі хотіла бути юристом, як і ... (батько).
5. Гарпер Лі найбільше любила... (читати).
6. Вдома її називали ... (Нелле).
7. Після юридичного коледжу вона вступила до Алабамського університету, де вивчала ... (право).
8. Роман «Убити пересмішника» вийшов друком у...(1960р.)
9. У 1962 році цей роман отримав (Пулітцерівську) премію і відразу став...(бестселером)
10. **Бестселер**[... bestseller — той, що добре продається) — популярна книжка, яка потрапила до списку тих, які найбільше продаються. Термін «**бестселер**» не визначає літературної якості твору, він лише говорить про його велику популярність, як, наприклад, термін «блокбастер» про фільми чи термін «хіт» про музичні твори.
11. У 2015 році побачив світ ще один роман письменниці..(«Іди, вартового постав»), він є продовженням («Убити пересмішника»)
12. Події роману «Убити пересмішника» розгортаються в маленькому вигаданому містечку... (Мейкомб) протягом..(1933-1935рр)
13. Яке прислів'я вплинуло на вибір назви роману Гарпер Лі? (Це гріх убити пересмішника).
14. У романі з пересмішником асоціюються герої ... (Страхолюд (Опудало)Редлі і Том Робінсон).
15. Події в романі передані від імені дівчинки ... (Джин Луїзи Фінч на прізвисько Всевидько, якій від 6 до 9 років).
16. На час розвитку подій їй... (8 років).
17. В неї є брат... (Джем Фінч), старший на 4 роки, йому ... (12 років).
18. Джем захоплювався (футболом)
19. Батько Аттікус Фінч давав дітям свободу і навчав... (відповідально ставитися до того, що вони роблять).
20. Одна з найкращих порад батька дітям ... (Ти ніколи не зрозумієш людину, допоки не подивишся на речі її очима).
21. Батько Джин і Джема працює...(адвокатом)
22. Батько Джин захищає в суді темношкірого хлопця, якого облудно звинувачують у ... (згвалтуванні білої дівчини)
23. Скільки років було Аттікусу Фінчу ...(під 50)
24. Захоплення батька (найкраще грав у шашки, уміє грати на варгані (музичний інструмент шамана, який прижимають до зубів)
25. Які риси Аттікус намагався виховати в дітях? Яким чином він це робив? Як Джин Луїза та Джем ставилися до його «уроків»? (Аттікус виховував у своїх дітях насамперед душевну тонкість, такт, благородство. Він намагався донести до них думку, що треба вміти ставити себе на місце іншої людини, розуміти її почуття. Містер Фінч навчав дітей і власним прикладом — своїм бездоганно стриманим, ввічливим ставленням до кожної людини. Тому діти шанували батька, хоч інколи й бунтували проти нього.)
26. Отже, Джин Луїза та Джем жили щасливим, майже безхмарним життям. Вони були оточені любов'ю та турботою батька, темношкірої служниці Келпурнії, сусідки міс Моді. Коли діти вперше замислилися про те, що у світі не все так добре? (Це сталося, коли дітей почали ображати через призначення Аттікуса захисником Тома Робінсона, а також після історії з місис Дюбоз.)

27. ♦ Які проблеми, на вашу думку, розкриває у своєму романі «Убити пересмішника» Гарпер Лі? (Соціальна нерівність; проблеми родини та виховання; проблема оточення, у якому ростуть діти; дискримінація; справедливість; толерантність.)
28. ♦ Що таке, на вашу думку, толерантність? (Толерантність — це здатність без агресії сприймати думки, спосіб життя іншої людини, що відрізняються від власних.)
29. ♦ У романі оповідь ведеться від імені дитини. Що дає така форма оповіді? (Чесний, щирий погляд на те, що відбувається.)

“Убити пересмішника” аналіз твору

Автор – Гарпер Лі

Рік написання – 1960

Жанр – роман

Головні герої – адвокат Аттікус Фінч та його діти: тринадцятилітній син Джим та восьмилітня Джин-Луїза, від імені якої й ведеться оповідь, їх друг – Ділл, Том Робінсон – негр, якого захищає на суді Аттікус, сусід Артур Редлі, дорослі і юні жителі містечка (білі і чорні).

В книзі піднято багато тем: тема освіти і виховання; тема расизму; тема людини і натовпу; тема людини і суспільства з його забобонами; тема справедливості і несправедливості... Сюжет твору Події роману відбувається в містечку Мейкоб (штат Алабама) в середині 30 років 20 ст. У романі є згадки про Велику депресію, про 1930-ті роки, коли США та інші країни світу потерпали від найдовшої економічної кризи. У країні значно зріс рівень безробіття і скоротилося промислове виробництво, а сотні тисяч американців стали бездомними. У романі два сюжети книги розгортаються поступово по двох паралельних лініях, щоб до кінця твору зійтися в одній точці.

Перша – обертається навколо «Опудала» Артура Редлі, який живе в напівзруйнованому будинку на одній вулиці з Фінчами і, за чутками, є таким собі монстром. Глазастик, Джим і їх сусід Ділл пустують, всіляко намагаючись виманити Опудало. Несподівано Опудало відповідає взаємністю на їх інтерес, підносячи їм невеликі подарунки до тих пір, поки не сходить зі свого ганку прямо в їхнє життя в ту хвилину, коли він їм найбільше потрібен. Коли Юел, один з героїв повісті, викритий адвокатом, батьком дітей, у брехні, підло мстить, завдаючи кухонним ножом удар Глазастик і ламаючи руки Джиму, тоді і приходять на допомогу той, кого вони найбільше боялися.

Друга сюжетна лінія – про батька Глазастика і Джима, адвоката Аттікуса Фінча. Місцевий суддя призначає його захисником чорношкірого чоловіка Тома Робінсона, який помилково звинувачується в зґвалтуванні білої дівчини. Аттікус підозрює, що програє справу, але все одно сміливо протистоїть труднощам, в якийсь момент героїчно стає між своїм клієнтом і натовпом лінчевателів.

Проблеми твору: соціальна нерівність; проблеми родини та виховання; проблема оточення, у якому ростуть діти; дискримінація; справедливість; толерантність, тема добра і зла, справедливості і несправедливості, тема людини і суспільства, відношення між батьками і дітьми, відношення дітей до оточуючих, віра в перемогу У творі «Убити пересмішника» висвітлюється багато моральних і суспільних проблем. Америка 30-х років ХХ століття представляла собою країну, чорношкіре населення якої було позбавлене громадянських прав. Знаючи про це, Аттікус Фінч все ж береться захищати негра, знаючи заздалегідь, що програє справу.

ГАРПЕР ЛІ «УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА»

1. Дія твору відбувається в (країна і час) ... (Америка, 30-ті роки ХХст.)
2. Познайомившись із дітьми, Ділл запропонував їм ... (виманити з дому Страхолюда Редлі)

3. Перші 5 років життя в Мейкомбі Аттікус думав про те, як звести кінці з кінцями, аніж про свою адвокатську практику, бо весь його заробіток ішов на ... (навчання молодшого брата, який надумав стати лікарем)
4. Двері в Мейкомбі зачиняють лише ... (коли холодно, або коли хтось захворіє)
5. Вчителька 1-го класу міс Кароліна просила Всевидька, щоб її батько ... (не навчав її читати)
6. Ганьбою містечка Мейкомба його мешканці вважали (кого?) ... (Юелів)
7. Джем загубив штани, коли намагався ... (заглянути у вікно Страхолюда Редлі)
8. Театральне дійство у школі влаштували на День ... (усіх святих)
9. Том Робінсон не вірив у те, що білі його випустять із в'язниці, і ... (намагаючись утекти, загинув)
10. Книжка Гарпер Лі «Убити пересмішника» вчить ... (цінувати вічне і добре, бути терплячим і людяним)
11. Розповідь у творі ведеться від імені ... (Джін Луїзи)
12. Яка б прикра подія не трапилася в містечку, це була, на думку дітей, робота ... (Страхолюда Редлі)
13. Боба Юела, який після суду влаштувався на роботу, через кілька днів знову втратив її, бо ... (був ледачим)
14. Про всякі новини Джем здебільшого дізнавався від ... (сварливої сусідки міс Стефані Крофорд)
15. Вчителька 1-го класу міс Кароліна покарала Всевидька (як?) ... (легенько вдаривши лінійкою по долонях)
16. В дуплі дуба, який ріс на подвір'ї Редлі, діти знаходили ... (жуйки, монети, медаль, фігурки з мила, сірий клубок шпагату, кишеньковий годинник)
17. Найбільши гріхом, на думку Аттікуса, було ... (убити пересмішника, бо це найбезневинніша пташка, яка не клює ягід, а лише співає всім на радість)
18. Від Боба Юела дітей Аттікуса врятував ... (Страхолюд Редлі)
19. Джеремі ходив до Місіс Дюбоз (з якою метою?) ... (читати книжку)
20. Актуальність роману Харпер Лі «Убити пересмішника» полягає в тому, що ... (добро, справедливість, терпимість, виховання в сім'ї хвилюють і наших сучасників)
21. У якому американському штаті відбуваються події, описані в романі Гарпер Лі «Убити пересмішника»? (Алабама.)
22. У які роки відбуваються події твору? (30-ті рр. минулого століття.)
23. Від чийого імені ведеться розповідь у романі? (Від імені 6-тирічної дівчинки.)
24. Кому з героїв належать слова: «Є в людині дещо, що не підкоряється більшості, — це її совість». (Аттікус Фінч.)
25. За що Аттікус поважав місіс Дюбоз? (За відвагу.)
26. Чим захоплювалася міс Моді? (Квіткарством, кулінарією.)
27. Який перший подарунок Страшили знайшли діти у дуплі старого дерева? (Дві ляльки з мила.)
28. Чия світлина на конкурсі вродливих дітей виграла премію 5 доларів? (Ділла.)
29. Що поєднує Джима Аттікуса та Всевидько? (Всевидько — це Джи-Луїза, його рідна сестра.)
30. Який роман читав Джим хворій місіс Дюбоз? (В. Скотта «Айвенго».)
31. Що біля дому Страхолюда Редлі загубив Джим під час нічної вилазки? (Штани.)
32. Хто такий пересмішник? (Птах.)

“Історія одного кохання” аналіз твору

Автор – Ерік Сігал

Рік написання – 1969

Жанр – кіноповість

Тема : любов та відданість, життя та смерть. Історія кохання сина мільйонера Олівера до дочки італійського емігранта Дженніфер.

Ідея: драматичність кохання, людяність. Справжнє кохання допомагає долати негаразди і дає сили наповнювати змістом і ніжністю навіть останні дні життя. Темі кохання автор приділяє значну увагу, адже саме в коханні найяскравіше виявляється сутність людини. Цей твір показує, що коли людина щиро кохає, для неї не має значення ні врода, ні гроші, ні статус, вона може бути просто щасливою.

Проблеми у творі “Історія одного кохання”: цінності життя, стосунків батьків і дітей, бідності й багатства, соціальної нерівності

Головні герої: Олівер Барретт IV, Дженніфер Кавіллері, Філ Кавіллері (батько Дженні), Олівер Барретт III (батько Олівера), Елісон Форбс Барретт — мати Олівера.

Особливості композиції: кільцева композиція: твір починається і закінчується повідомленням про смерть Дженніфер, розділи твору – це окремі епізоди-спогади Олівера. Розв’язка на початку твору, основна частина – не як познайомилися, а як прощалися (за емоційною напругою).

Сюжет. Олівер Барретт, кращий студент Гарвардського університету і син аристократичної родини, приходять в бібліотеку Редкліфського коледжу, щоб підготуватися до іспиту з історії. Там він випадково знайомиться зі студенткою Редкліффа Дженніфер Кавіллері. Дженні не відрізняється високим походженням і, за її власними словами, повний «соціальний нуль». Попри все, Дженні і Олівер закохуються одне в одного. Історія Дженні та Олівера – це історія двох молодих людей, які походять з двох різних світів. Після закінчення коледжу вони вирішили одружитися, проти бажання батька Олівера, який перестає забезпечувати сина фінансово. Без фінансової підтримки пара намагається заплатити за навчання Олівера, бо його позбавляють стипендії. Дженні працює вчителем приватної школи і отримує мізерну зарплатню. Вони знімають найдешевше житло і економлять на всьому. Але навіть в таких умовах вони щасливі. Закінчивши навчання Олівер отримує кілька пропозицій про роботу та займає посаду в престижній юридичній фірмі Нью-Йорка. Пара переїжджає до Нью-Йорка, вони щасливі, що можуть більше часу проводити разом. Олівер і Дженні мріють про народження сина. Після невдалих спроб, Дженні йде на обстеження в лікарню. Лікарі повідомляють Олівера про те, що Дженні страждає на лейкемію, даючи зрозуміти, що “вона вмирає”. Як наказав його лікар, Олівер намагається жити нормальним життям, не повідомляючи Дженні про її стан. Дженні все ж скоро дізнається правду. Її залишилось жити не довго... Олівер відчайдушно шукає матеріальної допомоги батька. Замість того, щоб розповісти своєму батькові, на що ці гроші дійсно потрібні, Олівер обманює його. З лікарняного ліжка Дженні розмовляє зі своїм батьком про похоронні процедури, а потім просить Олівера помиритися з батьком. Вона каже Оліверу, щоб він не звинувачував себе і просить його бути з нею, перш ніж вона вмирає. Коли пан Барретт усвідомлює, що Дженні хворіє, і що його син позичив для неї гроші, він негайно відправляється в Нью-Йорк. До того моменту, коли він доходить до лікарні, Дженні вмирає. Саме в лікарні відбувається примирення батька і сина.

Самостійна робота

1. Поміж основних ідей роману Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом» **немає** ідей:
  - а) осуду тоталітарного режиму;
  - б) неоціненої значущості художніх книжок;
  - в) великого значення любові, взаєморозуміння, живого спілкування;
  - г) *багатства і бідності*.
2. Роман «Убити пересмішника» написаний в жанрі:
  - а) педагогічної поеми; б) трилера; в) виховного роману; г) *фентезі*.
3. Що лягло в основу роману Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом»:
  - а) протоколи пожежників Лос-Анджелеса;
  - б) *оповідання «Пожежник» Р.Бредбері*;
  - в) роман Замятіна «Ми»; г) замітка із старої хроніки.
4. «Убити пересмішника» означає:
  - а) *знищити безневинну істоту*;
  - б) впіймати злодія ;
  - в) бути влучним стрільцем;
  - г) бути безпринципною особою.
5. Роман «Убити пересмішника» Г.Лі отримав літературну премію:
  - а) Нобелівську; б) Букерівську; в) *Пулітцерівську*; г) Гонкурівську .
6. Поміж основних проблем, які порушено у повісті Шолом-Алейхема «Тев'є-молочар», немає проблем:
  - а) філософських; б) етичних; в) *екологічних*; г) історичної долі єврейського народу.
7. Функцію вистежування й покарання Монтега у романі Р. Д. Бредбері «451° за Фаренгейтом» виконував:
  - а) дрон; б) пожежна машина-робот; в) *електричний пес*; г) термінатор.
8. Дочка Тев'є-молочара Цейтл із повісті Шолом-Алейхема взяла шлюб із:
  - а) студентом; б) писарем; в) *кравцем*; г) підрядником.
9. Основними рисами Тев'є-молочара з однойменної повісті Шолом-Алейхема були:
  - а) *життєвий оптимізм*;
  - б) сміливість, мужність;
  - в) пихатість, далекоглядність; г) обачність, обережність.
10. Найболючішою проблемою з-поміж тих, які можна розв'язати, твору Е. В. Сігала «Історія одного кохання» є проблема:
  - а) *батьків і дітей*; б) гордості й упередження; в) відданості та зради; г) здійснення мрій.
11. Зі світу, де живе Гай Монтег із твору Р. Д. Бредбері «451° за Фаренгейтом», майже зникли:
  - а) *емоції*; б) дерева; в) дикі тварини; г) різні хвороби.
12. Дочка Тев'є-молочара Годл із повісті Шолом-Алейхема вийшла заміж за:
  - а) кравця; б) м'ясника; в) *студента*; г) писаря.

Відповіді на запитання

1. Назвіть символи механізації людства, описані Р. Бредбері.
2. Від чийого імені ведеться розповідь у романі Гарпер Лі «Убити пересмішника»? Що дає така форма оповіді?
3. Чому і як держава, описана в романі Р.Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», бореться з літературою?
4. Поясніть назву роману Гарпер Лі «Убити пересмішника»
5. Схарактеризуйте образ Гая Монтега (за романом «451° за Фаренгейтом» Р. Д. Бредбері), висловіть своє ставлення до особистостей його типу.
6. Складіть обґрунтований діалог між оптимістом і песимістом щодо майбутнього Землі та людства (за романом «451° за Фаренгейтом» Р. Д. Бредбері).

Контрольна робота

Початковий і середній рівні

- З чого почалася справа Тев'є як молочника, за твором Шолом-Алейхема «Тев'є-молочар»?
  - Узяв кредит у банку;
  - з подарунків на знак вдячності;
  - отримав велику спадщину;
  - допомогли багаті родичі.
- Як головний герой Шолом-Алейхема «Тев'є-молочара» ставився до своїх дочок?
  - Як до джерела збагачення;
  - байдуже;
  - як до великого тягара;
  - з розумінням та любов'ю.
- Що означає назва твору Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом»?
  - Псевдонім головного героя;
  - температура, за якої може статися глобальна катастрофа на землі;
  - температура самозаймання паперу;
  - назва кав'ярні, де зазвичай відпочивали пожежники.
- Як ставилося оточення до героїні роману Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом» Кларисси Маклеллан?
  - Як до дитини-індиго;
  - байдуже;
  - як до божевільної;
  - як до лідера.
- Образ головного героя твору Еріка Сігела нагадує вічний образ в літературі:
  - Гамлета;
  - Ромео;
  - Дон Кіхота;
  - Гобсека.
- Проблему справедливості та толерантності порушено у творі:
  - Шолом-Алейхема «Тев'є-молочар»;
  - Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом»;
  - Лі Гарпер «Убити пересмішника»;
  - Е. Сігел «Історія одного кохання».
- Як Тев'є із твору Шолом-Алейхема «Тев'є-молочар» здобув справжнє багатство — корову?
  - Заробив у місті;
  - йому подарували її за врятування жінок;
  - виграв на біржі гроші;
  - знайшов у лісі.
- Тев'є підтримав старшу дочку в її небажанні виходити заміж за м'ясника тому, що:
  - примітив для неї багатшого жениха;
  - здавна не любив рід м'ясника;
  - вважав, що одружуватися потрібно кохаючи;
  - боявся помсти душі дружини м'ясника.
- Основним завданням пожежників у романі Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом» було:
  - знаходити воду для гасіння;
  - спалювати книги;
  - підслуховувати, про що говорять мешканці Міста;
  - налагоджувати телевізори для стеження.
- Хто спонукав Монтега замислитися над тим, що діється навколо?
  - Кларисса;
  - Фабер;
  - Мілдред;
  - Бітті.
- Олівер Барнетт із повісті Е.Сігела «Історія одного кохання» захоплювався:
  - футболом;
  - хокеєм;
  - регбі;
  - бейсболом.
- Основна колізія твору Гарпер Лі «Убити пересмішника» розгортається навколо:
  - дружби дітей;
  - боязні дітей сусіда Страхолюда;
  - суду над чорношкірим;
  - бійки дітей за честь адвоката Аттікуса.

Достатній рівень

- Установіть відповідність між героями творів та їх авторами
  - Гай Монтег
  - Джин Луїза Фінч
  - Олівер Барретт
  - Ерік Сігел
  - Р.Бредбері
  - Гарпер Лі

2. Установіть відповідність між назвою твору та його автором
1 «Убити пересмішника»	А Ерік Сігел
2 «451 градус за Фаренгейтом»	Б Р.Бредбері
3 «Історія одного кохання»	В Шолом Алейхем
	Г Гарпер Лі
3. Визначте проблематику роману Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом».
  4. Схарактеризуйте Тев'є-молочара й визначте, які характерні риси єврейського народу втілені в цьому образі.
  5. Складіть короткий паспорт-характеристику твору Лі Гарпер «Убити пересмішника»

Високий рівень

Виконайте одне із завдань.

1. Проведіть паралелі між фантастичним твором Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом» та тенденціями сьогодення.
2. Продовжте історію героя твору Шолом-Алейхема Тев'є-молочара.
3. Напишіть твір-роздум «Чи загрожує людству розвиток науки й техніки, бездумне споживання благ цивілізації?»
4. Напишіть рецензію (або відгук.) на самостійно прочитану книгу сучасної зарубіжної літератури.

Повторення і узагальнення виченого

Брейн-ринг «Література від А до Я»

— Швидко промайнув рік. Протягом цього часу ви відкрили для себе багато нових творів, дізналися багато цікавого про письменників та їхні твори, глибше почали розуміти художню літературу. Ось і настав час перевірити свої знання, показати вміння застосовувати набуті навички та вміння. Нехай переможе найкращий!

1. Представлення команд

2. Оголошення умов брейн-рингу

Учитель призначає помічника, який стежить за порядком у командах, рахує бали та ін. По черзі кожній команді учитель ставить запитання. Якщо команда дає відповідь, то отримує 1 бал, якщо вона не знає відповіді, то за додатковий бал хід може бути запропонований іншій команді.

3. Проведення гри

І тур — «Митці»

1. Цей поет був не раз покараний царською владою, проте загинув на дуелі, захищаючи честь дружини. (О. Пушкін.)

2. Він отримав листа, що був підписаний «Чужоземка». Між відомим письменником та авторкою зав'язався епістолярний роман тривалістю у 18 років. Найвідоміший мрійник кін. ХІХ ст. (О. де Бальзак.)

4. Видатний російський письменник, який мав міцне українське коріння. (М. Гоголь.)

5. Цей письменник ніколи не сідав за кермо машини, автор фантастичних романів не літав літаками, не користувався комп'ютером, мобільним телефоном. (Р. Д. Бредбері.)

6. У перекладі з мови ідиш псевдонім цього письменника означає «Мир вам». (Шолом-Алейхем.)

Упізнайте письменників (практикум, стор. 304)

- За власним висловом, він був «безпорадний, мов слон» (Джонатан Свіфт)

- Він знайшов рецепт вічної радості, а через п'ятнадцять років заявив, що той рецепт «далекий від реальності». (Шиллер «Ода до радості»)
- Він був письменником, філософом, природознавцем і протягом життя писав великий твір про схожого на себе шукача істини. (Гете «Фауст»)
- Він мав усе життя засідати в палаті лордів, а натомість став символом романтизму й кумиром кількох поколінь європейців. (Джордж Байрон)
- Він був здивований учинком героїні власного твору. (Пушкін і його ідеал – Тетяна)
- Перший поет Росії очікував від нього «багато несподіваного, фантастичного, веселого, оригінального» і не розчарувався. (Пушкін від Гоголя)
- Він працював по шістнадцять годин поспіль і пив багато кави. (Оноре де Бальзак)
- Символічне поняття «ляльковий дім» він застосував щодо знайомої жінки задовго до того, як написав п'єсу, у якій це поняття стало ключовим. (Генрік Ібсен)
- Самоіронія як основна форма ставлення до самого себе забезпечила йому довголіття й плідне творче життя. (Бернард Шоу)
- Він називав себе найщасливішим письменником. (Рей Бредбері)

II тур — «Герої»

1. За незвичайних обставин дівчина з простої продавчині перетворюється на герцогиню. (Еліза.)
2. Митці присвятили йому 186 гравюр, 42 картини, 22 музичні твори, 17 літературних творів, 6 скульптур. Його оспівав і Байрон. Хто це? (Іван Мазепа.)
3. Вона покидає чоловіка й коханих дітей, щоб знайти себе в особистому й суспільному житті. (Нора.)
4. Цьому герою, як і Чайльд Гарольду, набридло все: і розваги, і світське життя, і подорожі, але смак життя йому повертає кохання. (Онегін.)
5. Його життя було сіре й нецікаве. Його найулюбленішим заняттям було переписування документів. (Акакій Акакійович.)
6. Він був казково багатий, проте так боявся пограбування, що жив як найбідніший парижанин. (Гобсек.)
7. Він говіркий та оптимістичний, любить цитувати Святе Письмо та народні приказки. А за веселою посмішкою приховує важкий біль на серці. (Тев'є-молочар.)
8. Випадково потрапивши у глухе провінційне місто, петербурзький «франт» опинився в центрі скандалу. Його випадково переплутали з дуже поважною персоною. (Хлестаков.)
9. Вона золотоволоса дівчина-красуня, яка своїм чарівним співом забидала життя моряків. (Лорелей.)
10. Він з дитинства мріє про подорожі. Життя дає йому таку можливість, і він потрапляє в дивовижні краї. (Гулівер.)
11. Він мав благородні риси обличчя й холодний проникливий важкий погляд очей, що залишав після себе неприємне враження; він здатний на глибокі почуття, але стосунки з людьми роблять їх лише нещасними. (Печорін.)
12. Він був англійським лордом, але воював за свободу Греції. (Дж. Г. Байрон.)

**Упізнайте літературних персонажів і вкажіть назви творів, у яких вони діють.
(Практикум, стор. 304)**

Цей герой...

- за фахом був лікарем, але уславився як мандрівник; (Гулівер)
- був героєм свого часу, але почувався «зайвою» людиною; (Печорін)
- володів усім світом, хоча світ його й не знав; (Гобсек)
- зненацька поцікавився тим, що зазвичай сплював, і різко змінив власне життя. Гай Монтег)

Ця героїня...

- звабливою піснею заманювала рибалок на погибель; (Лорелей)

- вирішила будь-що до кінця бути з тим, «з ким стала до вінця»; (Тетяна Ларіна)
- пішла від чоловіка, щоб стати самостійною і знайти розуміння; (Нора Хельмер)
- стала новою Галатеєю і здійснила «фантастичний міжкласовий стрибок». (Еліза Дулітл)

III тур — «Хто з персонажів потрапив не у свій художній твір?»

Кожна команда отримує аркуш із завданням, додатковий бал отримає команда, яка першою надасть правильні відповіді.

1. Княжна Мері, Фру Лінне, Ранк, Нора, Торвальд Хельмер.
2. Печорін, Ленський, Максим Максимович, Казбіч.
3. Гобсек, Віконтеса де Гранлье, Еліза, Дервиль, Фанні Мальво.
4. Генрі Хіггінс, Камілла, Пікерінг, Альфред Дулітл.

IV тур — «Упізнай персонажа або твір»

1) Помічник демонструє учасникам і глядачам предмети або **малюнки**, а гравці називають, хто з героїв чи письменників є власниками.

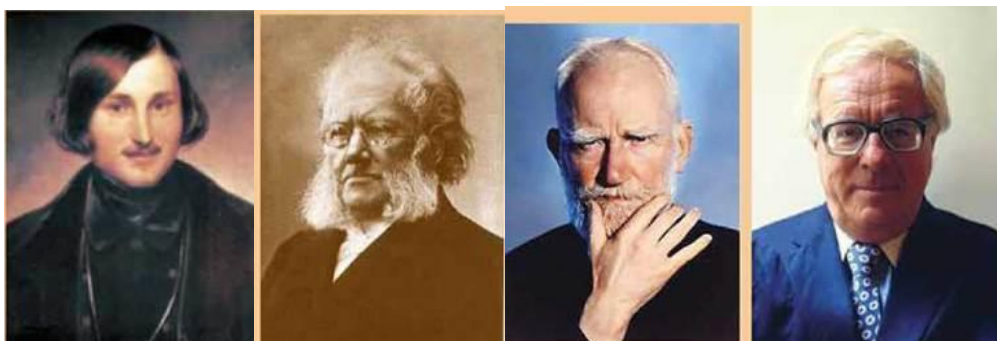
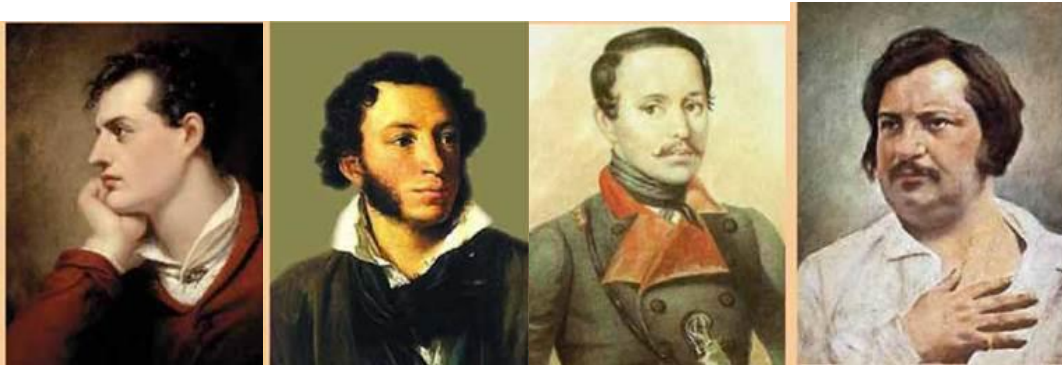
- Лист з зізнанням у коханні (Євгеній Онегін або Тетяна Ларіна; «Євгеній Онегін» О. Пушкіна);
- книжки з навігації та математики, окуляри (Гулівер; «Мандри Лемюеля Гулівера» Дж. Свіфта);
- вексель (Гобсек; «Гобсек» О. де Бальзака);
- шинель (Акакій Акакійович; «Шинель» М. Гоголя);
- мигдалеве печиво (Нора; «Ляльковий дім» Г. Ібсена);
- орфоепічний словник (Еліза; «Пігмаліон» Б. Шоу);
- квітка кульбабки (Кларисса; «451° за Фаренгейтом» Р. Бредбері);
- корова (Тев'є; «Тев'є-молочар» Шолом-Алейхема).

2). Назвіть твори, у яких:

- сатирично зображено вигадане, умовне суспільство; (Свіфт «Мандри Гулівера»)
- змальовано картину таємничої смерті маленького хлопчика; («Вільшаний король» Гете)
- розкрито тему мистецтва й призначення митця; («Я пам'ятник собі поставив незотлінний» О.Пушкін)
- поєднується реальне і фантастичне; («Шинель» Гоголя)
- простежуються біблійні мотиви («Тев'є-молочар» Шолом-Алейхем).

V. Підраховують бали, визначають переможців.

Чий це портрет?

1. Джонатан Свіфт (1667-1745). 2. Фрідріх Шиллер (1759-1805) 3. Йоганн Гете (1749-1832)
4. Генріх Гейне (1797-1856) 5. Джордж Байрон (1788-1824).
6. Олександр Пушкін (1799-1837). 7. Михайло Лермонтов (1814-1841) 8. Оноре де Бальзак
(1799-1850). 9. Микола Гоголь (1809-1852) 10. Генрік Ібсен (1828-1906). 11. Бернард Шоу
(1856-1950). 12. Рей Бредбері (1920-2012) 13. Гарпер Лі (1926-2016). 14. Шолом-Алейхем
(1859- 1916). 15. Ерік Сігал (1937-2010)

ЛІТЕРАТУРНА ГРА «СТОРІНКАМИ ПРОЧИТАНИХ КНИГ»

Конкурс перший. *Історія літературних епох і напрямів*

1. Стисло схарактеризуйте Просвітництво.
2. Назвіть основні особливості романтизму.
3. Розкажіть про напрям реалізму.

Конкурс другий. *Пригадай цитату*

Установіть відповідність між цитатами і назвами творів:

ЦИТАТИ

1. Проспав я щонайменше дев'ять годин, бо, коли прокинувся, був уже білий день. Я хотів був підвестися, але не зміг і поворухнутись: я лежав горілиць, і мої руки та ноги так само, як і моє довге густе волосся, були міцно прив'язані до чогось на землі. Все моє тіло, від пахв до стегон, було обплутане тонкими мотузочками.
2. «Мій дядько чесний без догани,
Коли не жартом занеміг,
Небожа змусив до пошани
І краще вигадать не міг».
3. Я начебто передчував: сьогодні мені цілу ніч снилися якісь два незвичайні щури. Справді, таких я ніколи й не бачив: чорні, неприродно великі! Прийшли, понюхали — і пішли геть.
4. Торвальде, в ту хвилину я зрозуміла, що я всі ці вісім років жила з чужим чоловіком і прижила з ним трьох дітей... О-о, не можу навіть згадувати про це! Так би й розірвала себе на шматки!
5. Волосся в мого лихваря було зовсім гладеньке, завжди старанно зачесане, з сивиною, попелясто-сіре. Риси його обличчя, непорушні, холодні, як у Талейрана, були мов вилиті з бронзи. Його маленькі очі, жовті, як у тхора, були майже зовсім без вій і боялися світла; тому він захищав їх козирком старого картуза.

АВТОРИ І НАЗВИ ТВОРІВ

- а) «Євгеній Онегін» О.С. Пушкіна;
- б) «Гобсек» О. де Бальзака;
- в) «Мандрі Лемюеля Гуллівера» Дж. Свіфта;
- г) «Ляльковий дім» Г. Ібсена;
- д) «Ревізор» М. В. Гоголя;
- е) «Вільшаний король» Й. В. Гете.

Відповідь: 1 в. 2а. 3д. 4г. 5б.

Конкурс третій. *Визнач жанр*

Визначте жанри літературних творів.

1. «Мандрі Лемюеля Гуллівера» Дж. Свіфта. (Роман.)
2. «До радості» Ф. Шиллера. (Ода.)
3. «Паломництво Чайльд Гарольда» (або «Мазепа») Дж. Байрона. (Поема.)
4. «До А.П. Керн» («Я пам'ятаю мить чудову...») О.С. Пушкіна. (Послання.)
5. «Євгеній Онегін» О.С. Пушкіна. (Роман у віршах.)
6. «Герой нашого часу» М. Ю. Лермонтова. (Роман.)
7. «Гобсек» О. де Бальзака. (Повість.)
8. «Ревізор» М. В. Гоголя. (Комедія.)
9. «Шинель» М. В. Гоголя. (Повість.)
10. «Ляльковий дім» Г. Ібсена. (Драма.)
11. «Тев'є-молочар» Шолом-Алейхема. (Повість.)
12. «451° за Фаренгейтом» Р.Д. Бредбері (або «Убити пересмішника» Г. Лі). (Роман.)

Конкурс четвертий. *Літературна географія*

Установіть відповідність між автором і країною, яку він представляє.

Автор

Країна

1. Й.В. Гете   а) Франція

2. Дж. Байрон	б) США
3. О. де Бальзак	в) Англія
4. Г. Ібсен	г) Німеччина
5. М.Ю. Лермонтов	д) Норвегія
6. Р.Д. Бредбері	е) Росія

Відповідь: 1г, 2в, 3а, 4д, 5е, 6б.

1. Установіть відповідності між:

А) Письменником та країною	
Письменник	Країна
а) Джонатан Свіфт	1) Іспанія
б) Генріх Гейне	2) США
в) Генрік Ібсен	3) Англія
г) Фрідріх Шиллер	4) Німеччина
д) Гарпер Лі	5) Норвегія

Відповіді: а -3, б - 4, в -5, г - 4, д-2

Б) Назвою твору та автором

Назва твору	Автор
а) «Вільшаний король»	1) М. Лермонтов
б) «До радості»	2) Дж. Байрон
в) «Мазепа»	3) О. Пушкін
г) «Я пам'ятник собі поставив незотлінний...»	4) Й. В. Гете
	5) Й. К. Ф. Шиллер

Відповіді: а - 4, б - 5, в -2, г - 3.

В) Твором та жанром

Твір	Жанр
а) «До радості»	1) повість
б) «Мандри Лемюеля Гуллівера»	2) комедія
в) «Ревізор»	3) ода
г) «Гобсек»	4) роман
	5) новела

Відповіді: а - 3, б -4, в -2, г - 1.

Конкурс п'ятий. Теоретики літератури

Дайте визначення літературознавчим термінам.

- Ода.
- Роман у віршах.
- Інтер'єр.
- Повість.
- «Маленька людина».
- «Нова драма».

Конкурс шостий. Упізнайте героїв, назвіть автора твору, його назву

- Він — професор з фонетики, вона — квіткарка. (Хіггінс та Еліза. П'єса Б. Шоу «Пігмаліон».)
- Він — директор Акціонерного банку, вона — любляча дружина, яка пішла на злочин, щоб урятувати свого чоловіка. (Хельмер та Нора Торвальди. П'єса Г. Ібсена «Ляльковий дім».)

- 3) Він — столичний франт, що стомився від розваг та світу, вона — провінційна мрійлива дівчина. (Євгеній Онегін і Тетяна Ларіна. Роман у віршах О. Пушкіна «Євгеній Онегін».)
- 4) Він — студент Гарварду, спадкоємець шляхетного роду, вона — донька емігранта, студентка музичного коледжу. (Повість Е. Сігела «Історія одного кохання».)
- 5) Він — паж при дворі Яна-Казимира, вона — дружина заможного магната. (Іван Мазепа та Тереза. Поема Дж. Байрона «Мазепа».)
- 6) Він — блискучий офіцер, вона — черкеська княжна. (Григорій Печорін та Бела. Роман М. Лермонтова «Герой нашого часу».)
- 7) Він — пожежник, що спалює заборонені книжки, вона - дівчина, яку вважають божевільною. (Гай Монтег та Кларісса Маклеллан. Роман Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом».)
- 8) Він — стряпчий (адвокат), вона - швачка. (Дервиль та Фанні Мальво. Повість О де Бальзака «Гобсек».)
- Учитель підбиває підсумки гри, визначає переможців, роздає символічні нагороди.

**Аналітично-творча робота (у групах) Об'єднайтеся у 4 групи та виконайте завдання.
Завдання для роботи груп**

1. На основі прочитаних упродовж навчального року творів наведіть приклади «зайвих людей».
  2. Назвіть твори, у яких діють такі персонажі:
    - а) Дервіль; б) Ляпкін-Тяпкін;
    - в) Нора; г) Альфред Дулітл.
  3. Хто з авторів творів, прочитаних упродовж навчального року, був пов'язаний з Україною? Як саме?
  4. Назвіть автора, який:
    - а) належав до представників двох літератур;
    - б) одружився з україркою;
    - в) використав у своєму творі античний міф;
    - г) написав усього один значний твір.
  5. Представниками літератур яких країн або народів є Й. К. Ф. Шиллер, Е. В. Сігал, Г. Гейне, М. Ю. Лермонтов, Н. Г. Лі, Дж. Свіфт, Дж. Г. Н. Байрон, Р. Д. Бредбері, Й. В. Гете, Шолом-Алейхем, Б. Шоу, О. де Бальзак, О. С. Пушкін, М. В. Гоголь?
- Повідомлення про результати роботи в групах

Література

1. «Літературні диктанти». 9 клас. Т.М.Ротко. Журнал «Зарубіжна література в школі» №19, жовтень 2011
2. «Застосування прийому «Лови помилку» під час вивчення біографій письменників» 9 клас . Н.В. Білецька . Журнал «Зарубіжна література в школі» № 11-12, червень, 2012.
3. «Тестові завдання із зарубіжної літератури» Ж.М.Олексієнко. Журнал «Все для вчителя»
4. В.О.Чакава. Інтелектуальна гра «Слабка ланка». Журнал «Зарубіжна література в школі» №13-14, липень 2012
5. О.Б.Голуб Літературний турнір за твором Шиллера «Вільгельм Телль» Журнал «Зарубіжна література в школі» №13-14, липень 2012
6. Власні диктанти.
7. <https://naurok.com.ua> > ... > *Зарубіжна література* . Мастяк Т.Ю. Блок завдань проблемно – пошукового характеру за твором Ф.Шиллера «Ода до радості»
8. teacherjournal.in.ua > *rozrobky* > *testy-zhyttia-i-t.* Сайт «Учительський журнал онлайн» Погребняк Н.В. Тести до біографії Шиллера.
9. Джерело: <https://dovidka.biz.ua/vergilyy-enevida-analiz/> Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

